

PENİSİN ŞEKLİ NEDEN ÖYLE?

...VE ANATOMİ,
PARAFİLİ,
İNANÇ
VE EVRİM
ÜZERİNE
DÜŞÜNCELER

JESSE BERING

PENİSİN ŞEKLİ NEDEN ÖYLE? de Jesse Bering bizi insan doğasının en uzak noktalarına çarpıcı ve büyüleyici bir yolculuğa çıkarıyor. Eğer siz de...

- Neden bazı insanların hayvanları bu kadar... seksi bulduklarını
- Neden testislerin bu kadar savunmasız bir noktada olduklarını
- Neden yamyamlığın bu kadar zevkli olduğunu
- "Özgür irade"nin gerçekten var olup olmadığını
- Penisin şeklinin neden öyle olduğunu

... hiç merak ettiyseniz, o zaman bu kitap tam size göre.

"Jesse Bering, Helen Fisher ve Oliver Sacks'in düşünsel birlikteliklerinin bir ürünü ve **Penisin Şekli Neden Öyle?** zeka dolu, eğitici, sevecen ve oldukça eğlenceli bir biçimde edepsiz."

-**AMY DICKINSON**, *New York Times* çok-satan yazarı ve bir National Public Radio şahsiyeti.

"Jesse Bering bilimsel makalelerin Hunter S. Thompson'ıdır ve okuması çok zevklidir - eğlenceli, zeki ve çığırılık derecesinde provokatif."

-**PAUL BLOOM**, Brooks and Suzanne Vakfı Psikoloji Profesörü, Yale Üniversitesi ve *How Pleasure Works* kitabının yazarı.

"Jesse Bering ustaca yazılmış, hayran bıraktıracak ölçüde eğitici ve durmak bilmez bir eğlence vaat eden yeni kitabında bütün kutsal değerlere dokunduruyor... Komik olduğu kadar bırakmak da bir o kadar imkansız."

-**VIOLET BLUE**, ödüllü yazar ve seks eğitmeni.

"Eğer David Sedaris deneysel psikolog olsaydı bunlara çok benzer makaleler yazıyor olurdu. Bering'in ilmi bilgisinin, espri anlayışının, entelektüel cesaretinin ve kusursuz yazınsal yeteneğinin eşsiz karışımı hemen fark ediliyor; kimse Bering'in yazdığı gibi yazamaz. Bu kitabı okuyun. Öğreneceksiniz, güleceksiniz ve sonra biraz daha öğreneceksiniz."

-**CHRISTOPHER RYAN**, *New York Times* çok-satanı *Sex at Dawn* kitabının yazarlarından.

t24

ISBN 13: 978-605-4665-06-8

9 786054 665068 >

Jesse Bering
Penisin Şekli Neden Öyle?
...Ve Anatomi, Parafili, İnanç ve Evrim Üzerine Düşünceler
Why is the Penis Shaped Like That?
And Other Reflections on Human Being

Çeviren: Bora Kamçez

BigBang Yayınları: 13
1. Baskı: Temmuz 2014
ISBN 13: 978-605-4665-06-8

Copyright © 2012, Jesse Bering
Copyright © 2012, Scientific American ve Farrar, Straus, and Giroux
Copyright © 2013, BigBang Yayınları
Bu kitabın Türkçe yayın hakları ONK Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Genel Yayın Yönetmeni: **Ali Kürşad Çifçi**
Yayına Hazırlayan: **Selçuk Durgut**
Kapak Fotoğrafı: **Adly Elewa**
Kapak Tasarımı: **Rachel Adam**
Kapak Uygulama: **Muhsin Doğan**
Sayfa Tasarımı: **BigBang Yayınları**

Baskı: **Tarcan Matbaası**
Adres: Zübeyde Hanım Mah. Samyeli Sok. No: 15, İskitler, Ankara
Telefon: (312) 384 34 35-36 | Faks: (312) 384 34 37 | Sertifika No: 25744

s: Ziya Gökalp Cad. Metro İş Hanı No:24/82, Kızılay, Ankara Telefon/Faks: (312) 434 44 64
Mail: info@bigbangyayinlari.com Web: www.bigbangyayinlari.com Sertifika No: 25787

JESSE BERING

Dr. Jesse Bering, *Scientific American* ve *Slate* dergilerinin gedikli yazarlarından biridir. Ayrıca yazıları *New York* dergisinde, *The Guardian*'da ve *The New Republic* ve başka yayınlarda da yayınlanmaktadır ve NPR, Playboy Radio, BBC vs. gibi yayın kuruluşlarında programlara çıkmaktadır. *The Belief Instinct* kitabının yazarı olan Bering, Belfast'taki Queen's Üniversitesi'nde Bilişim ve Kültür Enstitüsü'nün eski müdürü olup kariyerine Arkansas Üniversitesi'nde profesör olarak başlamıştır. Kendisi şu anda Ithaca, New York'ta oturuyor. www.jessebering.com isimli internet sitesi vardır.

İÇİNDEKİLER

Uygunsuzluğa Dâvet	13

BÖLÜM I: SARKAN ŞEYİN EVRİM HİKÂYESİ

Neden Sarkıyorlar? İşte Bu Yüzden	19
Çok Yakın, Ama Yine de Çok Uzak Oto-Felasyonun Çarpıtılmış Tarihi	29
Penisin Şekli Neden Öyle? Genişletilmiş Sürüm	37
O Kadar da Hızlı Değil... Erken Boşalmadaki O Kadar "Erken" Olan Şey Nedir?	50
İnsan Semeninin Evrim Geçirmiş Birçok Faziletine Methiye	58

BÖLÜM II: CÖMERT BEDENLER

Aşağıdaki Kıllar İnsanın Kasık Kıllarının Gorilin Kürküyle Ortak Yanı Nedir?	71
Ye Beni Yamyamlığın Doğal Tarihi	79
İnsan Derisinin Durumu Sivilce ve Kılız Maymun	88

BÖLÜM III: DİBE VURAN ZİHİNLER

Doğuştan Yaramaz Beyin Hasarı İnsanları Çok Çok Azgınlıktırdığında	97

Beyin, Loblarını Nasıl Elde Etti?	
Sinir Anatomisinde Ortaçağ Hınzırlığı	105
Şehvet Düşkün Zombiler	
Seks, Uyurgezerlik, Cinsel Organların Gece Hâli ve Siz	111
İnsanlar Özel ve Benzersizlerdir	
Biz Mastürbasyon Yapıyoruz. Hem de Çok	120

BÖLÜM IV: GARİP YATAK ARKADAŞLARI

Pedofiller, Hebefiller ve Efebofiller	
Aman Tanrım: Erotik Yaş Yönelimi	137
Hayvan Aşıkları	
Zoofiller Bilim İnsanlarını İnsan Cinselliği Konusunda Yeniden Düşündürüyorlar	149
Aramızdaki Aseksüeller	161
Ayak Oynaşı	
İffetliler İçin Ayakseverlik	168
Bir Deriseverin Hikâyesi	

BÖLÜM V: HANIMLARIN GECESİ

Kadınlarda Boşalma	
Az Gezinilmiş Bir Bilim Yolu	187
Ele Avuca Sığmaz "Fag Hag"ın İncelenmesi	
Erkeklerden Hoşlanan Erkeklerden Hoşlanan Kadınlar	194
Darwin'in Gizemli Sineması Sunar ...	
Kadın Orgazmı Vâkası	201
Kahpeliğin Evrimi	
Kızlar Neden Birbirlerine Karşı Bu Kadar Zâlimler?	208

BÖLÜM VI: DAHA KEYİFLİ BİR BİLİM BURADA ACAYİP BİR ŞEY VAR

Asla Bir Eşcinsel Erkeğe Yol Sormayın	217

“Bekâr, Öfkeli, Heteroseksüel Erkek ... Aynı Şeyi Arıyor” Bastırılmış Tutku Olarak Homofobi (Eşcinsellik Korkusu)	222

Bebek-Annesi Draması Olmadan Seks Eşcinsel Hayâlkırıklıkları Çok-Aşkıllık'ın Plânlarını Nasıl Bozdu?.....	230

Üst Düzey Bilim İnsanları Eşcinsel Erkeğin Cinsellik Rolü Tercihlerinin Kökenine İniyorlar	240

Çocuğunuz “Ön Homoseksüel mi?” Yetişkin Cinsel Yönelimini Tahmin Etmek.....	245

BÖLÜM VII: ÇÜNKÜ İNCİL BÖYLE YAPMAMI SÖYLÜYOR

İyi Hristiyanlar Ama Sâdece Pazarları	259

Tanrının Minik Tavşanları İnananlar, Üreme Bakımından İnançsızlara Nal Toplatıyor	267

Ölmüş Annemle Kök Salmak

BÖLÜM VIII: DERİNE DOĞRU VAR OLUŞSAL LABORATUVAR ÇALIŞMASI

İntihar Eğilimi - Kendinizi Öldürmek Uyumlayıcı mıdır? Duruma Göre Değişir: Genleriniz Uğruna İntihar	285

İntihar Eğilimi - Kendini Öldürmek İstemek Nasıl Bir Şeydir	296

Bilim İnsanları Özgür İradenin Muhtemelen Olmadığını Söylüyor 'İnanmayı Bırakmayın!' Diye Israr Ediyorlar.....	310

Kendini Gülmekten Alamayan Fare Hayvanlar Âleminde Keyif ve Neşe	320

Teşekkür	331

Notlar	335

Dizin.....	355

JCQ'ya...

HATIRLAYABİLDİĞİM KADARIYLA BAZI “UYGUNSUZ” KONULARA hep samimî bir merak duydum ve bunu da dile getirdim. En içten sorularımın başka insanları benden yavaş yavaş uzaklaştırdığı dikkatimi çekti. Yine de, iyiliğimi düşünerek, biraz fazla analitik olduğunu söyleyebilirsiniz. Altıncı sınıftayken yanımda oturan kızın kulağına eğilerek “penisim kalktığında bir hançerden ziyâde palaya benziyor. Kesinlikle bir deformasyon söz konusu olmalı. Öyle ya, senin gibi bir dişiye girebilmek için penisin benimkisi gibi kırkbeş derece bir açıyla yaklaşmak yerine, doğrudan doğruya vajinanın içine girmesi gerekmez mi?” diye fısıldayarak sorduğumda kızın eli ayağına dolaşmıştı. Zamanla dilimi tutmayı öğrendim. Yine de müstehcen bir zihin bir kere canlanmaya görsün, bir daha dur durak bilmiyor.

Oldukça ağır adımlarla bazı çok gerekli sosyal becerileri kazandıkça, kendimi giderek bilim dünyasının, hiçbir şeyin kutsal, hiçbir sorunun abuk sabuk görülmediği veya çizgiyi aşmadığı (laboratuvar için ahlâkî malzeme olmasa bile, en azından tartışma anlamında) bir dünyanın çekiciliğine kapıldığımı hissettim; ve bu dünya, örneğin, anal yoldan birleşmeyi tercih eden insanların, bunu son derece itici bulan kişilerden farklı bir anal-genital anatomiye sâhip olup

olamayacağını sorduğumda bana kafadan bacaklıymışım gibi bakmayacak benzer zihin yapısına sâhip insanların var olduğunu keşfettiğim bir dünyaydı.

Bundan söz ederken, (erkek üreme organlarına aşırı kafa yormamdan da açıkça görülebileceği gibi) çocukluk yıllarımda bana doğru dürüst açıklanmayan ve hiç kuşkusuz dünya görüşümü biçimlendiren çok önemli bir şeyi daha eklemem gerekiyor. Ben eşcinselim. Hem de fena eşcinsel. Bu su götürmez gerçek, durumdan haberi bile olmayan “kız arkadaşları” ellemek ve öpmek de dâhil ergenlik yıllarımdaki sayısız tecrübeyle sâbitti; bu kızlar, gerçekten hoş bir fiziğe ve hârika kişiliğe sâhip olmalarına karşın, bana (ancak) parıl parıl parlayan bembeyaz dişleri olan kalın bir dilim jambon kadar çekici geliyorlardı. Bu, yemin ederim, millî olmamanın getirdiği bir gerginlik değildi; pipimi, kızlar tam anlamıyla katatonik bir duruma sokarken, erkek çocuklar, çok uzaktan bile, daha önce sözünü ettiğim o tuhaf kırk beş derecelik açıya getiriyordu.

Dolayısıyla, başından açıkça söyleyeyim: çok çeşitli evrim teorilerine eğilim gösteren ateist, eşcinsel bir psikologun perspektifine sâhibim. Yine de, kendi kişisel kanaâtlerimi kesinlikle saklamaya falan kalkmasam da, politik biri değilim. Sizden bütün istediğim, en azından birkaç deneme okuyuncaya kadar yargılarınızı dizginlemeye çalışmanız. Sâdece arkanıza yaslanın, pantolonunuzun düğmelerini açın ve her ne şekilde olursa olsun keyfinize bakın. Bir bardak Chardonnay şarabıyla da rahatlayabilirsiniz. Ve *düşünün*. En azından işin bu kısmını sizin için kolaylaştıracağımı umuyorum. Sizden çılgınca fışkıran penisiniz, sulanan kukunuz ve kendi korkularınız, önyargılarınız, fetişleriniz

ve arzularınız hakkında bir şeyler öğrenmekten keyif almanızı istiyorum. Bu dünyada kesinlikle çok fazla da olsa farklılıklarımıza rağmen, hepimizin ortak bir yanı var: insanız.

Laf olsun diye sansasyon yaratma heveslisi değilim; gelgelelim, bana gelen soruların birçoğu, tanımı itibarıyla oldukça sansasyonel. Oysa, bu sorulara yeterince yakından bakacak olursanız, çoğunlukla nasıl da en iç gıcıklayıcı konuların daha derin felsefî soruları ortaya çıkarabildiklerini ve daha önemli meseleleri su yüzüne çıkardıklarını fark edeceksiniz. Sözelimi, zoofiller hakkında okurken, siz de kendinizi, benim gibi, düşünmeden kapıldığınız ahlâkî cinsel tikslenme duygunuzu sorgularken bulacaksınız; kasık tüylerinin veya sivilcenin evrimine göz atmak diğer maymunlarla olan yakın genetik ilişkimizi gösteriyor; mastürbasyon fantezileri bizi hayvanlar krallığında benzersiz kılan şeyi gözler önüne seriyor ve ayak fetişistleri yetişkin olarak bizi tahrik eden şeylerin sürekli olarak nasıl da çocukluğun çoğunlukla mâsum deneyimlerinden kaynaklandığını gözler önüne seriyorlar.

İster dişilerin ejakülasyonunu, ister altı aylık çocukta beklenmedik şekilde biten kasık tüylerini, ister eşcinsellerin tuhaf şekilde kendinden geçirdiği kadınların psikolojisini inceleyeyim, her zaman ve öncelikle iyi bir bilim insanı olmaya çalışıyorum. Bu denemelerin çoğu ilk olarak bir şekilde *Scientific American* ve *Slate* dergilerindeki köşelerimde yayımlandıklarından ve bu nedenle belli bir konunun en ilginç boyutlarını irdelediklerinden, her meseleyi bütün yönleriyle ve karşıt görüşlerle birlikte ele alamıyorum. Yine de, daha fazla şey öğrenmek istediğiniz konularda sizi başka kitaplar da okumaya teşvik etmek ve bu yolda devam etmenize yardımcı olmak amacıyla kitabın sonuna notlar ekledim.

Bu yüzden, lütfen densizliğimde bana yoldaş olun. Lütfen, kendimizi okul hayatının ‘bazı şeylerin anlatılmaması daha uygun’ şeklindeki mantığına kaptırmayalım. Bu kimbilir ne kadar sıkıcıdır. Sizi, benimle birlikte bir bilimsel keşif yolculuğuna çıkmaya dâvet ediyorum. Kitabı istediğiniz zaman okuyabilir, istediğiniz zaman elinizden bırakabilir veya denemeleri sıra gözetmeden okuyabilirsiniz. Denemelerin her biri müstakildir. Yine de adımlarınıza dikkat edin; kaygan bir zemin söz konusu. Metnin havası genelde hafif de olsa, tamamen keyiften ve oyundan ibaret olmayacak. Bu antolojiye eklediğim bazı denemeler –örneğin intihara eğilimli birinin zihniyetine *tam anlamıyla* yakın bir bakış da dâhil– gerçekten iç karartıcı diyebilirim. Söz konusu metni, son yıllarda insanı huzursuz edecek kadar fazla sayıda genç eşcinselin intiharına tepki olarak kaleme aldım. Bu yazı birçok okuyucuda –maalesef– öyle büyük etki yarattı ki, bazıları yazıyı okuduktan sonra büyük bir cesaretle kendi kişisel öykülerini benimle paylaştı.

Bu kitapta sekiz bölüm var; bunların her biri genel bir temayı veya konuyu temsil ediyor ve sırf insan olmaktan kaynaklanan tuhaflıklar örnekleniyor. Bu bölümlerin birincisi, “Sarkan Şeyin Evrim Hikâyesi”, erkek üreme anatomisi hakkında dâima bilmek istediğiniz ama bilmediğiniz her şeyi içeriyor. İkinci Bölüm’de (“Cömert Bedenler”), Doğa Ana’nın bizi birbirimizin etini yiyecek şekilde nasıl tasarlayabildiğini, neden sivilceden mustarip tek maymun olduğumuzu ve görüldüğü kadarıyla banal vücut organlarımız hakkında daha bir sürü az bilinen şeyi inceleyeceğiz. Sonra, Üçüncü Bölüm’de, (“Dibe Vuran Zihinler”), sağduyumuzu söz konusu süreçte en rahatsız edici köşelere yönlendirecek oldukça pis bir beyin bilimini araştıracağız. Bu bölüm

bizi daha da şaşırtıcı bazı cinsel parafililere*, fetişlere ve durumlara eleştirel ve önyargısız olarak bakacağımız, onların gelişimsel kökenlerini, klinik teşhislerine ilişkin kuramları ve tartışmaları inceleyeceğimiz Dördüncü Bölüm'e ("Tuhaf Yatak Arkadaşları") hazırlayacak. Eğer hayvanlarla seks yapmanın doğanın gereği yanlış olduğunu veya cinselliğin ergenlikte hormonların ilk salgılanmasıyla başladığını düşünüyorsanız, bu bölümü okuduktan sonra düşünceniz hiç beklemeyeceğiniz kadar değişebilir.

"Hanımların Gecesi"nde (Beşinci Bölüm), bakışımızı özellikle kadınların zihinlerine ve bedenlerine çevireceğiz. Bu zihinlere ve bedenlere bakan eşcinsel biri olduğumu aklınızdan çıkarmayın; dolayısıyla, benim bakışım çoğu insandan biraz daha farklı. Bu arada –Nietzsche sonraki bölümün içeriği hakkında kimbilir ne söylerdi, bilemiyorum– Altıncı Bölüm'de ("Eşcinsel Bilimi: Burada Tuhaf Bir Şey Var"), eşcinselliğe ilişkin en son ve en kışkırtıcı çalışmalar üzerinde duracağız. Yedinci Bölüm'de (Çünkü İncil Öyle Söylüyor), dinin evrilen psikolojimizden nasıl doğduğunu ve standart ölü gömme uygulamalarımızın, bizim için veya gezegenimiz için nasıl hayırlı olmadığını inceleyeceğiz. Ve kitabın son bölümünde, "Derine Doğru: Varoluşçu Laboratuvar Çalışması", intihar, yaşamın anlamı, keyfin ve mutluluğun evrimi gibi ağırbaşlı, yürek burkucu soruları irdeleyeceğiz.

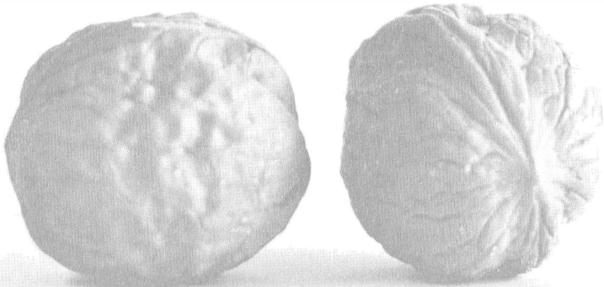
Heyecanlandınız mı? Umarım öyle olmuştur. O hâlde, dünyada testislerin neden öyle sarktıkları ve tekme atıldığına neden *o kadar fazla* acıdıkları sorusunu sormaktan daha iyi bir başlangıç olabilir mi?

---

*Sıra dışı cinsel eylem.

BÖLÜM I

SARKAN ŞEYİN EVRİM HİKÂYESİ

Neden Sarkıyorlar? İşte Bu Yüzden

BİRKAÇ YIL ÖNCE, KENDİSİYLE SONRAKİ BÖLÜMDE DE karşılaşacağımız evrimci psikolog Gordon Gallup, meslektaşları Mary Finn ve Becky Sammis ile birlikte, penisten daha az çekici olduğu söylenebilecek tek erkek organının, testislerin doğal kökenlerini açıklama işine giriştiler. Aktivasyon hipotezi olarak adlandırılan çalışmaları, birçok bakımdan çoğumuzun inmiş skrotal testisler konusunda zaten bildiği şeyler üzerinde duruyordu: sperm için bir tür soğuk depolama ve üretim ünitesi işlevi görmekte ve spermi vücutlarımız için standart olandan biraz daha düşük bir sıcaklıkta ideal şekilde muhafaza etmektedir. Fakat aktivasyon hipotezi, bu eğlenceli olgunun çok daha ötesine gidiyor.

İnsan testislerinin, şimdiye kadar doktorların, araştırmacıların ve sıradan insanların gözünden büyük ölçüde kaçmış olan oldukça karmaşık ve incelikli bir sıcaklık düzenleme özelliğine sâhip olduklarını ortaya çıkarıyor. Aktivasyon hipotezinin ana ilkesi, bir kadının vajinasındaki ısının serin, havadar testis torbasında kış uykusuna yatmış olan spermi dürterek uyandırdığı şeklindedir. Bu ısı hâmile kalmaya yardımcı olmaktadır. Gelgelelim, aynı zamanda, bir testisin neden genellikle diğerinden biraz daha küçük olduğu, testis torbasının cildinin neden bazen buruştuğu-

nu (erik kurusu gibi ve bir filin dirseği gibi), cinsel uyarılma sırasında testislerin neden geriye çekildiğini ve hatta testislere vurulmasının (diğer fiziksel saldırılarla karşılaştırıldığında) neden o denli dayanılmaz bir ağrıya neden olduğu gibi daha birçok şeyi de açıklamaktadır.

Hepimizin bir noktada buluşmasına yardımcı olmak için, kadınlardaki yumurtalıkların, testisler gibi embriyolojik gelişim sırasında aşağıya indiği ve dişi bedenindeki oyuktan dışarıya ince ve korunmamış bir kese gibi dışarı çıktığı alternatif bir gerçeklik düşünün. Şimdi bu görüntüyü zihninizden silip birçok erkek hayvanın (insanlar da dâhil) sallanan gonadlarının (eşey organların) hiç de daha az şaşırtıcı olmadıklarına dikkat edin. Her şeyden önce, doğa neden bütün o evrim sürecinde üremede vücudun böylesine müthiş öneme sâhip bir organını vücuttan dışarı sarkacak şekilde, savunmasız ve tehlikelere açık bir şekilde tasarlamış olsun? Vücudumuzun organlarına alışma eğiliminde olduğumuz için, genellikle neden öyle olduklarını sormak aklımıza bile gelmiyor. Bazı en büyük evrimsel gizemler, aynı zamanda hayatımızın en sıradan yanlarından biri olabiliyor.

Öyleyse sorulacak ilk soru, her şeyden önce neden memeli türlerinin çoğunda testislerin dışarıda sallandığıdır. Bazı filogenetik soylardaki erkek gonadlar, evrimsel anlamda söylersek, tamamen farklı yönlere gidiyorlar. Sözgelimi, modern fil testisleri vücut girintisinin çok derinine gömülürken (*testicond* diye adlandırılan bir özellik), foklar gibi bazı memelilerde testisler aşağıya inmiştir, fakat kese yoktur ve gonadlar deri altındadır.

Gallup ve arkadaşları, soysal olarak türümüzün testis evrimine dâir çeşitli olası kuramları ele alıyorlar. En tuhaf

-ve araştırmacıların mutlak şekilde dikkate almadığı- kuramlardan biri, testislerin tavus kuşunun tüyleriyle benzer evrim gösterdiği şeklindedir. Bir başka deyişle, bütün genetik potansiyelinizin ince, korunmasız ve nârin bir deri torbasının içinde, vücudunuzdan birkaç milimetre dışarıda sallanıyor olmasının yarattığı korkunç dezavantaj dikkate alındığında, belki de testisler erkeğin genetik kalitesini süslü bir şekilde sergilemesi yönünde evrim göstermiştir. Evrimsel biyolojide, bu tür adaptasyoncu yaklaşımlar handikap ilkesine uygun düşüyor. Handikap ilkesinin kuramsal olarak özü, organizmanın gösterişli ve kullanışsız süslü tüyler ve (veya burada söz konusu olduğu gibi) savunmasız sarkan gonadlar gibi pahalıya patlayan ve uyumsuz bir özellik nedeniyle kösteklenmesine karşın, yine de başarılı olabilmesi ve soyunu sürdürebilmesidir.

Fakat, yazarlarımıza göre, handikap hipotezi sarkan testisler için pek uygun görünmüyor; çünkü eğer bu doğru olsaydı, o zaman vücudun bu parçalarının evrim süreci içinde giderek daha gösterişli olmasını ve daha da sarkmasını beklerdik; üstelik kadınların da en azametli testis torbasiyla ortada dolaşan erkekleri tercih etmeleri beklenirdi. Gallup, “çok az sayıda primat türünde var olan renkli testis torbası istisnası hâricinde, durumun böyle olduğuna ilişkin pek bir kanıt yok,” diyor. Türler içinde, testis torbasının tasarımında bireysel değişikliklere ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlamadım; yine de insan soyunda erkeklerin çoğunda testis kesesinin oldukça mütevazı ve alelâde olduğunu düşünüyorum. Bundan farklı durumların (diz hizasına kadar sarkan, olağandışı, sarkaç misali testisler), kadınları aşka getirmekten ziyâde, çılgınlığı basmalarına, içlerinin kalkmasına veya şaşkınlıktan dona kalmalarına neden olması çok daha muhtemeldir.

Öte yandan, kesenin aşağıya inişine ilişkin daha muhtemel ve bir süredir incelenmekte olan bir açıklama da, sperm üretiminin ve depolanmasının daha serin ortamlarda en üst düzeye çıkıyor olmasıdır. Yazarlarımıza göre, “keseğin derisi ısı dağılımını düzenlemeye yönelik olarak inceyken, keseye kan sağlayan arterler de keseden kanı uzaklaştıran damarlara bitişik olduklarından ek bir ısıtma/soğutma mekanizması olarak işlev görüyorlar. Bu adaptasyonların bir sonucu olarak, insanlarda ortalama kese sıcaklığı, vücut sıcaklığından (37 santigrat derece) genelde 2,3 ila 3 santigrat derece daha düşüktür ve sperm oluşumu 34 santigrat derecede en verimli şekilde gerçekleşmektedir.”

Spermiler, iklimdeki en ufak dalgalanmalara bile olağandışı duyarlılık gösterirler. Ortam sıcaklığı vücut ısısı düzeyine yükseldiğinde, sperm hareketliliğinde bir anlık artış görülür (canlılık kazanırlar), fakat çok geçmeden bu canlılık kayboluverir. Daha açık söyleyecek olursak, sperm vücut sıcaklığında elli dakika ile dört saat arasında bir süre canlılık gösterir; bu, onların kadının üreme yolundan geçip yumurtayı dölleme yolculuğunun süresidir. Gelgelelim sperm atmosferi 37 santigrat derecenin çok üstüne çıktığında, başarılı dölleme şansı da düşüverir ve yaşayabilen spermin de yanmış tosttan farkı kalmaz. Bu nedenle, bir başka deyişle, spermin hiperaktif olma eğilimi gösterdiği seks eylemi hâricinde, spermiler rahat testis kesesinin serin ve esintili ortamında en verimli şekilde depolanır ve üretilirler. Yine de kimse testislerinin çok soğumasını istemez; çünkü doğa bu sıcaklık noktalarını kesin şekilde tanımlanmış optimum düzeylerde olacak şekilde ayarlamıştır.

Neyse ki, insanın testis kesesi sâdece testislerimizi tutup

sperm hazırlamakla kalmazlar; aynı zamanda erkeklerin genetik menfaatlerini korumaya ve geliştirmeye yönelik bazı ilginç ısı-düzenleyici taktiklerden de “aktif şekilde” yararlanırlar. “Aktif şekilde” ifadesini çift tırnak içinde kullanıyorum, çünkü insanın testis kesesine bilinçlilik yüklemek oldukça tuhaf olacaktır; testisler sâdece kremaster kasın refleksif hareketlerine kendiliğinden yanıt verirler. Bu kas, testisleri geri çekme işlevi görür; dolayısıyla, çok soğuk olduğunda testisler vücuda daha yakın olacak şekilde (soğuk duş aldığınız zamanları hatırlayın) geri çekmek ve çok sıcak olduğunda ise serbest bırakılırlar. Bu yukarı-aşağı hareket anbean meydana gelir; bu nedenle, erkeklerin vücudu, sperm üretilmesi ve depolanması için gereken gonadal iklimi sürekli olarak ideal şekilde muhafaza eder. Yine bu yüzden erkeklerin dar kot pantolon veya bilhassa “slip don” giymeleri genellikle tavsiye edilmez; testisler, bu daraltıcı koşullarda vücuda yapışıp yapay şekilde ısındıkları için kremaster kası işlevini doğru dü-rüst yerine getiremez. Bu tür şeylerin tavsiye edilmemesinin bir başka nedeni de, artık 1988 yılında olmamamızdır.

Evet, şimdi ne düşündüğünüzü biliyorum. “İyi de, Dr. Bering, aynı kese içindeki testislerin nâdiren mükemmel bir simetriye sâhip olmalarını nasıl açıklayacaksınız?” Aslında, kremaster kasının ısı-düzenleyici işlevi, testislerin üst üste olduğu, en orantısız ve kararsız asimetrilerini de açıklayıcı niteliktedir. Anatomi uzmanı Stany Lobo ve arkadaşlarının yazdıkları ve *Medical Hypotheses*’da 2009’da yayınlanan bir rapora göre, her testis kendi yörüngesi içinde sürekli olarak içeri doğru hareket ederek, ısı dağılımına ve serinlemeye tâbi olarak mevcut kese yüzeyi alanını en üst düzeye çıkarır. Aynı ayrı güneş panellerinin yarattığı ortam ısısı gibi, konu sperm sıcaklıklarına geldiğinde, bütün, par-

çaların toplamından daha fazladır. Aslında keskin bir göz, testis hizasını “okuma” sanatında ustalaşarak testis kesesini bir uyduruk oda termometresi olarak bile kullanabilir. Tabii bu sâdece benim iddiam.

Evrim perspektifinden bakıldığında, erkek üreme organlarının tasarımı, ancak uyarlanma yoluyla dışı anatomisini tamamladığı ölçüde anlamlı olacaktır; bu nedenle, dışı anatomisinden de ayrıntılı olarak söz etmem gerektiğinin farkındayım (zamandan çok ne var). Erkeklerin aksine, bir kadın yorucu bir beden çalışması yapmadığı sürece, dışı üreme yolu sürekli olarak standart vücut sıcaklığında tutulur. Bu, Gallup’un aktivasyon hipotezinin püf noktasıdır: vajinanın içine boşalırken spermin etrafındaki sıcaklıktaki artış, spermleri “harekete geçirerek onları geçici bir süre coşturur ve rahim boynuna nüfuz etmeleri ve yumurta kanalına ulaşmaları için gereken canlılığı kazandırır.” Yazarlarımız, “bizim görüşümüze göre, aşağı inen skrotal testisler, testis sıcaklıklarını vücut sıcaklıkları tarafından ayarlanan kritik değerin altında tutarak spermin erkenden aktivasyonunu engellemek amacıyla bu çiftleşmeye/döllemeye bağlı sıcaklık oluşumundan ve işlevinden yararlanacak şekilde evrim geçirdiler,” diyor.

Kendinizin veya özellikle yakın olduğunuz birinin cinsel organlarında fark edebileceğiniz şeylerden biri, sarkık ve tahrik olmamış durumdayken testis derisinin gevşek olmasına karşın, ereksiyon hâlindeyken testislerin genellikle geri çekilerek vücuda yaklaşmalarıdır. (Bu, çekici resimler kullanılarak ve Google’da şöyle hızlı bir görüntü araması yapılarak kolayca kanıtlanabilecek türden bir şeydir). Sâdece kendi arama kelimelerinizi seçin ve “güvenli arama”yı devre dışı bırakın (yine de dışarıda bir yerdeyseniz, bu işi erteleyip

(daha sonra evinizde yapabilirsiniz.) Gallup'a ve arkadaşlarına göre, bu da bir başka incelikli uyarlanma durumudur. Kre-master refleksi testis sıcaklığını artırarak spermleri vajinanın içine gerçekleşecek boşalmaya hazırlamakla kalmaz, aynı zamanda (ikramiye olarak) çok gevşek durumdaki testislerin cinsel birleşme sırasındaki canlı dürtme hareketinden zarar görmelerine karşı koruma da sağlar.

Aktivasyon hipotezine bağlı başka birçok yardımcı hipotez de vardır. Örneğin, yazarlarımız insanların belgelerle kanıtlanmış olan (ve hayvan krallığında özel bir durum oluşturan) geceleyin seks yapma tercihinin kısmen de olsa sıcaklığa hassas testislerle açıklanıp açıklanamayacağına kafa yoruyorlar. Yazarlarımız geceleyin birleşmenin getirdiği birçok ek faydaya (birleşmenin mahremiyetinin sağlanması veya başkasına yem olma tehdidinin en aza indirilmesi) işaret etmelerine karşın, bu tercih sarkan keseyle ilgili bir günlük ritim uyarlamasını da yansıtıyor olabilir. Başlangıçta, türümüzün gündüz sıcaklığının genellikle vücut ısısının çok üstüne çıktığı ekvator bölgelerinde evrim geçirdiğini düşünecek olursak, ideal testis ayarlamasını muhafaza etmek böyle aşırı sıcaklıklarda güç olurdu. Bunun tersine olarak, akşamleyin ve geceleyin ortam sıcaklıkları vücut ısısının altına düşerek testisler için ideal ısı-düzenleme koşullarına geri döner. Ayrıca, gece yapılan seksten sonra, dişi partner muhtemelen uyuyacak ve böylece hareketsiz, genellikle sırt üstü konumda dinlenecek ve döllenme olasılığı da en üst düzeye çıkacaktır.

Aktivasyon hipotezi erkek gonadlarının*, acayip görünse de, işlevsel mimarîsini daha iyi anlamamıza yardımcı olma-

* Erkeklerde testis; kadınlarda yumurtalık.

sına karşın, yine de doğanın böyle sarkık yerleştirilmiş bir genetik bankaya bu kadar çok yatırım yapmış olması size tuhaf görünebilir. Her şeyden önce, bu değerli gametlerin* hâlâ tamamen korunaksız bir kese içinde gerçekten dengede sallandıkları gibi tuhaf bir olguyla karşı karşıyayız. Galup ve arkadaşları bu konu üzerinde de durmuşlar:

Aşağı sarkan testislerle ilgili herhangi bir açıklama, testislerin, insan vücudunun dışında, hemen hemen korunmasız ve bilhassa saldırıya veya yaralanmaya karşı bu kadar açık bir durumda olmasının getirdiği korkunç potansiyel bedelleri de hesaba katmalıdır. Evrim kuramıyla tutarlı olması adına, skrotal testislerin potansiyel bedelleri sâdece bunların karışındaki faydalarıyla dengelenmekle (örneğin dölleme sonrasında sperm aktivasyonu) kalmamalı, aynı zamanda bu bedelleri en aza indirme veya etkisiz hâle getirme işlevi gören adaptasyonların da tespit edilmesini gerektirmektedir.

Acıyı düşünün. Öylesine bir acıyı değil, testisiniz yaralandığında duyulan benzersiz ve dayanılmaz acıyı. Erkeklerin çoğunun buna ilişkin korkunç bir hikâyesi vardır (futbol topunun kasığa gelmesi veya bir bebeğin ayağıyla kasığınızı tekmelemesi); erkekler olarak hepimiz ortak eğitime sâhibiz: testislerimizin uğrayabileceği tehditlere karşı aşırı bir titizlik gösteriyoruz. Yazarlarımıza göre, erkeklerin vücudun bu parçasıyla ilgili bu kadar hassas ve titiz olmaları gerçeği yine evrimsel biyoloji bağlamında anlaşılabilir bir şeydir. Eğer erkekseniz, “sıkıştırmak” veya “koparmak” sözcükleri testisle birlikte kullanıldığında, örneğin “kolla” veya “burunla” kullanıldıkları zamankinden size daha irkiltici gelmesinin nedeni, diğer organlarla karşılaştırıldığında

* Sperm ya da yumurta gibi diğer bir hücreyle birleşerek fertilizasyon (dölleme) sonucu zigotu oluşturan üreme hücrelerinin her birine verilen ad.

testislerin üreme başarısı bakımından karşılaştırılamayacak denli hayatî olmalarıdır. Örneğin ben, şu an da bu kelimeleri yazarken bile bir an kendimi iki büküm buldum.

Bu, diğer organların da kendilerine göre önemli olmadıkları veya yaralandıkları zaman acımadıkları anlamına gelmiyor. Burada sözü edilen şey, daha ziyâde acının *derecesi* meselesidir. Bu görüşe göre, vücudun farklı bölgelerinde acıya duyarlılıktaki farklılık, farklı adaptasyonların üreme başarınızda sâhip oldukları önemi ve savunmasızlığı yansıtmaktadır. Burnu kırılmış babadan doğma çok sayıda çocuk vardır; gelgelelim, iki testisi de geri dönüşü olmayacak şekilde zarar görmüş bir erkekten doğma tek bir çocuk göremezsiniz. Buradaki püf noktası, gonadlarını korumasını öğrenen erkek atalarımızın daha fazla nesil bırakmış olmalarıdır ve acı da öncelikli savunma eylemini harekete geçiren oldukça iyi bir motivasyon aracıdır. Bunu şöyle de düşünebilirsiniz: Atalarımız arasında testislerine gelecek tehdiide aldırmayan veya bundan sadist bir şekilde hoşlanan erkekler gen havuzundan son hızla temizlenmişlerdir.

Kremaster kasının hârikaları bu kadarla kalmıyor. Tehdit eden şeye karşılık kasılarak testisleri bedene doğru çekip tehlikeden uzaklaştırıyor. Aslında, yazarlarımızın da işaret ettiği gibi Japon doktorların ameliyata hazırlık öncesinde erkek hastaların uyluklarının iç kısmına bir iğne batırdıkları bilinmektedir: eğer hasta herhangi bir kremaster refleksi göstermiyorsa, spinal anestezi etkisini göstermiş ve dolayısıyla hasta bıçak altında yatmaya hazır demektir. Eldeki başka kanıtlar da, korkunun ve tehlike tehdidinin kremaster refleksini tetiklediğini göstermektedirler. İsterseniz, bunu evinizde birçok şekilde deneyebilirsiniz. Sâdece

korkarak refleks verecek testislerin sâhibine onu korkutmadan önce ne yapacağınızı söylemeyi unutmayın.

İşte böyle –insanlardaki sarkan testis torbalarının evrimsel olarak hikâyesi– bundan ibaret. Bunların hepsi saçma mı geliyor? Elimi havada bırakmayın dostlar. Top sizde.

Çok Yakın, Ama Yine de Çok Uzak

OTO-FELASYONUN ÇARPITILMIŞ TARİHİ

SEKS HAKKINDA ÇOK FAZLA ŞEY ÖĞRENMEZDEN ÖNCE, genç erkeklerin çoğunun yaptığı şeyi yapardım; kartonun ucundan emerim umuduyla boş bir kâğıt havlu rulosunu penisime yerleştirdim. Tamam, herkes böyle yapmamış olabilir; emme ilkesi konusunda kafam biraz karıştıktı. Her ne kadar bu olayın üzerinden tam bir yıl geçmiş olsa da bu hikâye beni biraz utandırıyor ve artık felasyo konusunda çok daha fazla şey biliyorum. Tamam tamam, şaka yapıyordum sâdece.

Az çok, diyelim. Aslında bu zorlu işe girişmedim değil, fakat o zamanlar on üç-on dört yaşındaydım; o yaşta sâhip olduğum hiç de etkileyici olmayan cinsel bilgim konusunda fikir vermek için şu kadarını söyleyeyim; o sıralar ablama büyük bir güvenle oral seksin dudaklarını kullanarak bir başkasının anüsünü serinletmek olduğunu söyleyecek de-recedeydim.

Benzeri kafa karışıklığını engellemek adına, terimleri net bir şekilde tanımlayalım. Şu anda ele aldığımız (yok ele almayalım) konumuz olan oto-felasyo, bir insanın kendi cinsel organını cinsel zevk almak için ağzına alması eylemi-

dir. Burada terminoloji önemli; çünkü en azından bu konuda yazan bir psikiyatrist ekibi oto-felasyo ile self-irrumasyo arasında ayırım yapıyorlar. Tek başına yapılmayan sekste, felasyoda işin önemli kısmı emme bölümündedir, oysa irrumasyoda birçok sokma eylemi vardır ve burada diğer kişinin ağzı bir pasif penis yuvası işlevi görür (bu yüzden irrumasyonun oldukça renkli ve kulağa agresif gelen argo karşılıkları vardır – “yüz-sikme,” “kafa sikme” vs.).

Her neyse, kâğıt havlu rulosuyla girişimim o çocuk yaşta başvurduğum bir B plânından ibaretti; isterseniz, oral olarak kendi kendini doyurmayı açıkça engelleyen anatomik sınırlamaların üstesinden gelmeye yönelik nâfile bir çaba diyelim. Ama A plânını kurarken asla tek başına değildim. Alfred Kinsey ve arkadaşlarının *Sexual Behavior in the Human Male* isimli yazısında, “popülasyonun büyük bölümü, en azından ergen yaşlarda, kendi kendine oral seks yapma girişimlerinde bulunduklarını belirtti,” diye yazıyor. Ne yazık ki, türümüzün sinir bozucu göğüs kafesi ve tutuk omuriliği nedeniyle, Kinsey’e göre her bin erkekten sâdece iki-üçü bu zorlu işin üstesinden gelebilmektedir. Dekadan* şair Gabriele d’Annunzio ile ilgili bir hikâye vardır; kendisinin bu eylemi yapmayı kolaylaştırmak için bir kemiğini aldırıldığını söylerler. Eski *Saturday Night Live* skeçlerinden birinde, Will Ferrell’in sırf kendi organını ağzına alacak kadar esneyebilmek için yoga kursuna yazıldığı imâ edilir. Gelgelelim gerçek, romanlardan da tuhaf! Psikiyatrist Frances Millican ve arkadaşları, 1975 yılında, gerçek bir

* 19. Yüzyıl sonlarında Fransa’da natüralistlere karşı çıkan sembolizm akımına öncülük eden sanatçılara, edebiyatı soysuzlaştırdıkları imâ edilerek verilen isim. “Düşkünleşmiş” anlamına gelir.

vâkayı, sırf bu yüzden yoga öğrenen “oldukça dengesiz” bir hastayı anlattılar.

Şimdi, nüfusun korkunç esnek bir yüzdesi içinde yer almanın eğlenceli olacağını düşünebilirsiniz (asla evden ayrılmak zorunda kalmadıklarına ilişkin şakaları hepimiz duymuşuzdur.) Ama isterseniz bir kere daha düşünün. Bu davranışın hastalık hâle gelmesinin uzun ve talihsiz bir hikâyesi vardır; psikiyatristler bunu uygulayan kişileri cinsel olarak uyumsuz, emmeye bağımlı olan çocuksu bir durumdan kurtulamayan ve hatta homoseksüel arzuları bastırılmış kişiler olarak tanımlamaktadırlar. Örneğin psikiyatrist olan Jesse Cavenar, Jean Spaulding ve Nancy Butts tarafından açıklanan vâkayı ele alalım; bu psikiyatristler, 1977 yılında on iki yaşından beri kendi cinsel organını ağzına alan, yalnız başına yaşayan yirmi iki yaşındaki bir asker hakkında yazdılar. “Fiziksel olarak penisinin sâdece başını alabilmesi onu çıldırtıyor, daha fazlasını alabilmek istiyordu.” İşin doğrusu, ne desem, kelime de tam dilimin ucunda aslında, evet, bu zavallı asker *hüsrana uğramış* olmalı. Tam bir gösterip vermeme durumu; çok yakın, yine de çok uzak.

Freud’un zamanından bu yana, psikanalistler oto-felasyo konusunda çok yol aldılar. Psikiyatrist Frank Orland’ın 1971 yılında yazdığı bir makalede, bir sanal “narsizm arenası” olarak kavramsallaştırılan oto-felasyonun “sembolik” temellerinin ortaya çıkarılmasında kullanılan tipik jargon ağzıyla yazılmış bir dille karşılaşyoruz:

Oto-felasyo, hâricî nesnelerin içruhsal temsillerinin öz-nesneden ayrıldığı, hâricî nesneyle ortak var olan bir asalak ortakyaşarlığın söz konusu olduğu erken infantil durumun yeniden yaratılmasıdır. Ego, oto-felasyo olgusuyla, nesne-

nin kaybedilmesine karşı bir savunma olarak ve memeyle asalak niteliğindeki birleşmeyi yeniden sağlamak için dış temsil nesnesi üzerinde gerekli egemenliği tesis eder.

Bu, bayanlar ve baylar, su katılmamış bir psikoloji jargonudur; size bunu bir psikolog olarak söylüyorum. İnsanların bazen kendi cinsel organlarını yalamak istemelerinin nedeni sâdece hoş olmasından kaynaklanır. Kuşkusuz, şu kafası karışık yoga ustası gibi işi biraz daha öteye taşıyan kişiler dâima olacaktır; bu durumda oto-felasyo zihinsel hastalığa katkıda bulunur. Yukarıda belirttiğimiz, ağzına yeterince fazla alamayan asker, yarı yarıya gerçekleştirebildiği fantezisiyle öylesine hüsrana uğramış ki, eski usûl mastürbasyon yaparken, sâdece kendi organını ağzına aldığını düşündüğü zaman doruğa ulaşabiliyormuş.

The American Journal of Psychiatry'de 1938 yılında ilk kez yayınlanmış olan psikiyatrik oto-felasyo vâkası, aynı zamanda en şoke edici ve patolojik vâkalardan biridir. Hasta, otuz üç yaşında bir mağaza görevlisiydi; Yale Üniversitesi'nden psikiyatristler Eugen Kahn ve Ernest Lion'a gönderilmeden önce cinsel saldırı suçundan altmış günlük cezasını yeni tamamlamıştı. Yazarlara göre, "sapkınca davranışları arasında sübyancılık, oral seks, homoseksüel davranışlar (felasyo, oğlancılık ve karşılıklı mastürbasyon), teşhircilik, karşıt giysicilik, fetişizm, algolagnia*, röntgencilik ve dikizleme vardı." Yine de, bütün bu parafililer bir derece. Adamın psikiyatristleri, onun daha da alışılmadık bir alışkanlığı karşısında şaşkınlığa düştüler. Bu hasta, sinsî, ufacık bir mizaca sâhipti. Yazarlar, onu duruşu, yürüyüşü, hâl ve tavırları bakımından efemine ola-

* Acı çekerek haz duyma.

rak tanımıyorlar: “Biraz inceydi ve geniş kalçalıydı; kasık tüylerinin dağılımında kadınsı bir örüntü vardı ve öğürme refleksi neredeyse yok gibiydi.”

Hasta, ailenin sekiz çocuğundan en büyük üçüncüsüydü; sıkı ve dindar bir aile içinde yetişmişti; doktorlar onun, ailesinin yüksek ahlâkî standartlarını aşikâr şekilde ihlâl ederek buna isyan ettiğini düşünüyorlardı. Psikiyatristlere oto-felasyoya olan ilgisinin kökenlerine anlatırken, hasta on dört yaşındayken onu “topal bir oğlanın” oral sekse dâvet ettiğini hatırladı. Utangaç olan hasta bu teklifi reddetmiş, fakat bu düşünce içine yer etmişti; fakat başka birine yanaşacak cesareti olmadığı için kendi göbeğini kendi kesmişti. “Her gece uğraşüyor ve her gün sırtını giderek daha da fazla büküyordu ve sonunda Ağustos 1923’te bunu başardı.” (Belki bu tarihî takviminize işaretlemek istersiniz.) Bu hoşuna gitti, öyle hoşuna gitti ki, hoşlandığı uzun sapkınlıklar listesinde self-irumasyo ânında gözde oto-erotik eylem hâline geldi.

Hatta yazarlar, tuhaf bir Pavlov’un köpeği mantığıyla, adamın cinsel yönden tahrik olmasına o zamandan bu yana “boğazında bir kasılma duygusunun” eşlik ettiğini açıklıyorlardı. Bu gerçekten nahoş bir duygu olmalı ve görüldüğü kadarıyla kolay kolay çözümü bulunabilecek türden de bir şey değil. “Bunun yerini sigara içerek, yutağı muzla uyararak, vajinal duş veya süpürge sapı şeklinde daha emniyetli yollarla doldurmaya çalıştı. Bunlar çeşitli derecelerde doyum veriyorlardı.” Sonunda görüldüğü kadarıyla ergenlikteki utangaçlığını ve güvensizliğini de yendi: kendi organını ağzına alarak karşısındaki kişiyi şaşkına çevirmekten zevk alıyordu.

Kahn ve Lion tarafından rapor edilen bu ilk vâkaya yıllar içinde yavaş yavaş başkaları da katıldı ve diğer seks yolla-

rından çok oto-felasyoyu tercih edenler arasında kişilik olarak ortak bir dizi payda bulmaya çalışan araştırmalar yapıldı. *Psychoanalytic Review*'da 1954 yılında yayınlanan bir makalede, William Guy ve Michael Finn bir izleğın belirdiğini gördüler. Bu yazarların gözlemine göre, “bütün klinik açıklamalarda, hassas, utangaç, çekingen, efemine ve pasif gibi ifadeler sürekli tekrarlanıyordu.” “Acayıplığın” şifresinin bu olduğuna inanıyorum; gerçekten de, diğeryazarlar bu oto-felasyo düşkünlerindeki genellikle bastırılan homoseksüel arzuları daha açık bir şekilde belirtmişlerdir.

Aslında, sınırlı literatüre dayandığımızda, henüz tatmin edici şekilde çözüme kavuşturulmamış olan büyük psikoanalitik sorunlardan biri, oto-felasyoya düşkünlüğün (veya sâdece bunu yapma arzusunun) ne ölçüde aynı cinse karşı gizli bir erotik çekimi işaret ettiğidir. Ne var ki, artık antika olmuş raporlarda eşcinsellerin ölçsüz şekilde resmedilmesinin o zamanların kültürel ortamının bir yansımasından ibaret olduğundan kuşkulaniyorum. Oto-felasyoya ilişkin en yakın psikiyatrik araştırmalar 1970'li yıllara (Freud'un psikiyatri üzerindeki belli belirsiz hâkimiyetinin gevşemeye başladığı yıllarda) ve ondan öncekiler de 1930'lu yıllara dayanmaktadır ve bu çalışmalarda açıklanan adamlar kural olarak eşcinselliğe karşı anlamsız ahlâkî yasaklamalarla karşı karşıyaydılar. Bir başka deyişle, başka erkeklerin penisleri yaklaşılamayacak kadar çok sertti. Bu yüzden, başka bir erkek üzerinde felasyo uygulamaktan korkan veya odaya kapanan kişilerin, kendi penisleriyle uğraştıktan sonra ciddi nevrozlar geliştirmiş olmaları hiç de şaşırtıcı bir şey değildir.

The American Journal of Psychiatry'de 1946 yılında yayınlanan bir makale, bu olguyu örnekliyor. Vâkadaki kişi otuz

altı yaşında, oldukça zeki, hoş görünümlü, gizli eşcinsel tutkulara sâhip ama henüz kimseyle cinsel ilişkiye girmemiş bir başçavuştu (daha önceki askerle karıştırmayalım). Resmî kayda göre, ilk oto-felasyo eylemini on üç yaşındayken gerçekleştirmiş, fakat bu “dürtüden” öyle korkmuştu ki, bir daha yapmamak için direnmışti; ta ki hastanenin psikiyatri koğuşuna gelmeden bir ay öncesine kadar. Kendi kendisiyle gizlice oral seks yaptıktan sonra başçavuş diğer askerlerin de onun oto-felasyosunu bildikleri ve her sırtmanın, fısıltının veya kaçamak bakışın bu suçuyla ilgili olduğu şeklinde yoğun bir paranoya geliştirdi. Askerî barakalarda öylesine ve şaka olarak herkesin ağzında olan “saksocu” lafını işittiğinde sinir krizi geçiriyor ve ondan söz edildiğine inanıyordu.

Sonuç, yine de onun için iyi olmadı: doktorun kendisine aşırı paranoid olduğu yönündeki telkinine iyi cevap vermesine karşın, başçavuş “artık askerlik hizmetini sürdürmeye uygun olmadığı” gerekçesiyle askerlikten ihraç edildi. Bu vâkayla görevlendirilen terapistler, Binbaşı Morris Kessler ve Yüzbaşı George Poucher kendileriyle hemfikir olmayacağını hissettiğim oldukça tuhaf bir sonuca vardılar: “Mastürbasyon veya oto-felasyo yoluyla cinsel kendine yeterlik, bir insanın kendi cinsine yakınlık duymasından farksızdır” diye yazdılar. Bir başka deyişle, 1947 yılında otuz bir düşkünü biri olsaydınız, heteroseksüel erkek dostlarım, o zaman penisten çok hoşlanan ve bu yüzden kendini otuz bire veren gizli bir eşcinsel sapık olarak damgalanacaktınız. Bu durum, Clinton döneminde ortaya çıkmış olsaydı, askeri-yedeki eşcinsellere getirilmiş olan “Sorma, Söyleme” yasağı döneminde oto-felasyoyu büyük bir vâka durumuna getirirdi. Neyse ki o cehalet günleri geride kaldı. Oto-felasyoda gerçekten olduğu gibi herkesinki kendine.

Biliyorum, biliyorum daha kadınlardaki oto-oral seksten konuşma fırsatı bulamadım. Dışarıya doğru çıkıntı yapan bir üreme organına sâhip olmama gibi daha da ciddî anatomik engeli düşünürsek, kadınlarda böyle bir davranış mümkün bile olmayabilir. İtiraf ediyorum, bilmiyorum; bilimsel literatürde de bunun lafı geçmiyor. Kadınlarla ilgili olarak rastladığım, oto-felasyoya en yakın şey cinsel arzuyla veya başka nedenlerle kendi göğüslerini emen kadınlardır. Bir terapist, bunu yapma alışkanlığı olan bir kadın hastası hakkında yazmıştı. Hastasına bunun neden sorduğunda, kadın “açım” demiş. Fakat bu başka bir gün anlatılacak başka bir hikâye.

Penisin Şekli Neden Öyle?

GENİŞLETİLMİŞ SÜRÜM

EĞER ERKEKLİK ORGANINA, KENDİNİZİNKİNE VEYA BAŞKASınıninkine, şöyle alıcı gözle bir baktıysanız, muhtemelen görünümü karşısında kafanızı kaşımışsınızdır. Dürüst olalım, evrim denen süreçte en öngörülü şekilde yapılandırılmış uzantı değildir. Fakat evrimsel psikolog Gordon Gallup’a göre, insan penis, aslında kelimenin tam anlamıyla en etkileyici “âlettir”; insanın yüzbinlerce yıllık evrim tarihi boyunca doğa tarafından imâl edilmiştir. Bu âletin ne kadar uzman bir âlet olduğunu keşfettiğinizde şaşırabilirsiniz. Üstelik, onun görünümünün bize cinselliğimizin doğası konusunda söyleyebilecekleri karşısında da afallamanız mümkün.

İnsan penisinin evrimi konusunda tuhaf olan şey, bir kere biçim ve boyut olarak en yakın canlı akrabalarımızınkinden açıkça farklı olmasıdır; araştırmacılar ancak birkaç yıldır onun doğal tarihini ayrıntılı şekilde araştırmaya başladılar. Bu ihmâlin nedeni pek belli değildir. Ödün vermez bilim adamlarının, sâdece rahatsız edici bağnaz düşünceleri bulandırmamak adına konudan uzak durmuş olduklarını pek sanmıyoruz. Meselenin özünde biraz gülümsetici bir faktör yatıyor; çünkü Denver’a uçarken yanında oturan ufak tefek yaşlı kadın kendisine ne işle geçindiğini sordu-

ğunda, insanların penislerini nasıl kullandıklarını inceliyorum demek için özel bir psikolog bilim adamı olmak gerek diye düşünüyorum. Ne olursa olsun, eğer penisinizi kullanmanın tek bir yolu olduğunu düşünüyorsanız, üzerinde fazla düşünülmesi gerekmeyen bir dölleme aracı olduğunu veya boyutunun önemli olmadığını düşünüyorsanız, bu durum Gallup'un araştırma bulgularından ne kadar fazla şey öğrenebileceğinizi gösteriyor demektir.

Gallup'un insan penisinin tasarımının araştırılmasına ilişkin yaklaşımı, evrim psikolojisi alanında kullanıldığı şekliyle tersine tasarımın mükemmel bir örneğidir; tersine tasarım genellikle bu kitapta tekrar tekrar kullanacağımı göreceğiniz, çoğunlukla üstü kapalı bir kavramdır. Bu, mevcut (veya kökü kurumuş) fiziksel özelliklerin, psikolojik süreçlerin veya bilişsel önyargıların uyarlanma amacını veya fonksiyonunu ortaya sermeye yönelik mantıksal çıkarıma dayalı bir araştırma tekniğidir. Bir başka deyişle, bugün gördüğünüz penisten (soğan başa –genel söyleyişle “kafaya” – sâhip tuhaf biçimli penisten ve onun uzun, sert gövdesinden, iki kısım arasında bir tür şemsiye kenarı oluşturan koronal çıkıntıdan) hareket ederek nasıl bu şekle büründüğüne ilişkin olarak adım adım geriye doğru gidilecek olursa, bir ters mühendis evrim kuramından elde edilen işleve dayalı bir dizi varsayım öne sürülebilecektir. Şimdi, penislerden konuşuyor olsak da, tersine mühendislik mantığı, ön dişlerimizin biçiminden, baş parmağınızın karşıt konumlu olmasına ve kaşlarımızın yay biçimine kadar organik olan her şey için uygulanabilir.

Evrimci psikolog için, kendini dayatan sorular temelde görünümü neden böyle ve *nedeni ne*'dir. Bunun yanıtı her

zaman bir biyolojik uyarlanma, yani bir evrim sorununu hallettiği ve bu nedenle atalarımıza üreme başarısı bakımından rekabetçi bir avantaj yarattığı şeklinde değildir. Bazen, bir özellik, başka uyarlanmaların “yan ürününden” başka bir şey değildir. Örneğin, kan kırmızısı yeşilden veya sarıdan veya maviden daha uygun olduğu için kırmızı değildir; sâdece oksijeni ve karbondioksiti mükemmel olarak taşıyan kırmızı hemoglobin proteini içerdiği için kırmızıdır. Fakat insan penisi söz konusu olduğunda, bütün belirtiler onun bu şekli alması için gerçekten bir uyarlanma gerekçesi olduğunu işaret ediyor.

Eğer penisi nesnel olarak inceleyip (lütfen bunu herkesin ortasında veya başkasının iznini almadan yapmayın) bu organın biçimini diğer türlerdeki aynı organın tasarımıyla karşılaştıracak olursanız, aşağıda belirteceğim benzersiz insan özellikleri dikkatinizi çekecektir. Birincisi, bireyler arasında boyut olarak farklılıklara karşın, insan penisi diğer primatlarınkiyle karşılaştırıldığında özellikle büyüktür. Penis sertleştğinde, ortalama 12,7-15,2 cm uzunluğa ve yaklaşık olarak 12,7 cm çevreye sâhiptir. Yaşayan en yakın akrabamız olan en baba şempanze bile bunun kıyısına yaklaşamaz. Dahası, genel kütleyi ve vücut iriliğini bizim boyutlarımıza getirsek bile, şempanze penisleri hem uzunluk hem çevre olarak insan penisinin yaklaşık olarak yarısı kadardır. Korkarım bu konuda birçok kişiden daha güvenilir bir kaynak sayılırım. Akademik hayatımın ilk beş yılını büyük insansı maymunun sosyal bilişi üzerinde çalışmakla harcadığımdan, burada söz etmek istemeyeceğim kadar çok maymun penisi gördüm. Bir yaz boyunca günlerimi yaban arısı gibi asılan 200 kiloluk bir gümüş sırtlı gorile arkadaşlık ederek ve penisini, kulağım da dâhil olmak üzere delik

gördüğü her şeye sokmaktan hoşlanan şehvet düşkünü yavru bir orangutana dadılık yaparak geçirdim.

Ayrıca, sâdece insan türünde böylesine belirgin, mantar biçimine sâhip ve gövdeye ince bir gemcikle (üretranın hemen altında ince bir deri askı) bağlanan kafa vardır. Şempanzeler, goriller ve orangutanlar çok daha abartısız bir fallik tasarımına sâhiplerdir; onlarınki neredeyse bir gövdeden ibarettir. İnsan penisinin en önemli özelliklerinden birisinin, müstakil olarak kafanın kendisinin değil, altında oluşturduğu kafa çıkıntısı olduğu anlaşılıyor. Kafanın gövdeyle bulunduğu yerde çapı, gövdenin kendisinden daha geniştir. Bunun sonucunda, çıkıntı gövdeyi çepeçevre dolaşır; bu, Gallup'ın, tersine mühendislik mantığını kullanarak inandığı üzere, insan penisinin tuhaf görünümünün kökenlerine dâir önemli bir evrimsel ipucu olabilir.

Tabii, işin ironisi gözümden kaçmıyor. Her ne kadar adı geçen bu evrimsel psikolog (saygılarımla) eşcinsel bile olsa, araştırmanın amaçları için insan penisinin evrimini kadın vajinasına göre irdelememiz gerekiyor. Seks yapan heteroseksüel çiftler üzerinde yapılan manyetik görüntüleme çalışmaları, penisin cinsel birleşme esnasında genelde tamamen genleşip vajina yolunu kapladığını ve hatta tam penetrasyon durumunda kadının rahim boynuna ulaşarak uterusunu kaldırabildiğini göstermektedir. Bu durum, insan sperminin büyük bir kuvvetle ve önemli bir mesafeye kadar fıskırtıldığı gerçeğiyle birleştiğinde, erkeklerin spermi vajinanın mümkün olan en üst kısmına kadar göndermek için tasarlandığını akla getirmektedir. Gallup ve Rebecca Burch, *Evolutionary Psychology* dergisinde yayınlanan bir makalelerinde, “daha uzun bir penis sâdece vajinanın daha

az erişilebilir bir kısmına sperm bırakabilme avantajına sahip olmakla kalmayacak, vajinayı doldurarak ve genişleterek soybağı olasılığını en üst düzeye çıkarmanın bir yolu olarak başka erkeklerin bıraktığı spermi de yerinden etmeye yardımcı olacaktır,” iddiasında bulunmuşlardır.

Bu “sperm yer değiştirme kuramı”, Gallup’ın hikâyesinin en ilginç yanı. Türümüzü şükürler olsun diyerek tek-eşli görmeyi tercih etsek bile, en azından iki bacaklı olduğumuzdan beri bir dereceye kadar yaramazlık yapmak hareket tarzımız olmuştur. Sperm hücreleri bir kadının servikal mukusunda birkaç gün canlı kalabildikleri için, kadının bu süre içinde, diyelim ki kırk sekiz saat içinde, birden fazla partneri olursa, o zaman iki erkeğin spermleri yumurtaya erişerek üremek için rekabet edecektir. Gallup ve Burch’a göre, “Örnekler arasında grup seks, toplu tecavüz, rastgele cinsel ilişkide bulunanlar, hayat kadınları ve sadakâtsizlikten kuşkulandığında kalıcı olan erkeğin seks yapma konusunda ısrarlı tutumu yer almaktadır”. Spermi yerinden etmek rekabet eden erkeğin amacı olsa da, çok hoş evrim geçirmiş penisler bile mükemmel değildir. Gerçekten de, yazarlarımız insanın hetero-doğurganlığına ilişkin iyi belgelendirilmiş, “kardeş ikizler”in aslında anneleriyle birbirine yakın zamanlarda birlikte olmuş iki babadan oldukları ve türümüzün doğal cinsel eğilimlerini kanıtlayan vâka tiplerinden söz ediyorlar.

Peki, doğa, erkekleri cinsel partnerlerinin başka erkekler tarafından hâmile bırakılmasına ilişkin uyarlama sorununu çözmeleri yönünde nasıl donattı? Gallup’a göre bunun yanıtı, erkeğin penisinin, partnerinin vajinasındaki rakiplerinin spermlerini büyük ölçüde yerinden edecek bir şekilde tasarlanmış olmasıdır ve bu durum cinsel birleşme

sırasında gidiş-gelişlerde vajinanın kendi sıvısıyla penisin gövdesini “yukarı çekmesiyle” kolaylaşan, iyi senkronize olmuş bir etkidir. Bilhassa koronal çıkıntı yabancı spermi çıkararak özel bir tasfiye hizmeti görür. Bu analize göre, sokmanın etkisi diğer erkeklerin spermini rahim boynundan geriye klitoris başının etrafına çekmek ve böylece bir cinsel rakibin spermlerini dışarı çıkarmaktır.

İyi hoş da, böyle bir şeyin kanıtlanması mümkün değil diye düşünebilirsiniz. Ben de Gallup’ı azımsıyorsunuz derim; çünkü kendisi oldukça yetenekli bir deneysel araştırmacıdır (diğer şeylerin yanı sıra, 1970’li yılların başında şempanzelerde kullanmak için ünlü aynada kendini tanıma testini geliştirmekle de tanınır). Gallup ve bir grup öğrencisi, *Evolution and Human Behavior*’da yayınlanan bir dizi çalışmasında, farklı biçimlerde ve boyutlarda yapay insan üreme organları kullanarak sperm yer değiştirme hipotezini teste tâbi tuttu. Hatta, birkaç parti de gerçek sperm karışımı hazırladılar.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, sperm yer değiştirme hipotezini “kanıtlıyor” olmasalar da, ana ilkelerini kesinlikle teyit ediyorlardı. Çalışmanın temel düzeneği şöyleydi. (Bu arada hep söylenen nakaratı tekrarlamam gerekiyor: evet, Gallup ve çalışmayı ortak kaleme alanlar bu çalışmayı gerçekleştirmek için üniversitelerinden tam ahlâkî onay aldılar.) Araştırmacılar, seks malzemeleri satan dükkânlardan yalnız düzgün heteroseksüel erkekler için bir mastürbasyon arkadaşı olarak satılan ve sızıntıyı engellemek için bir ucu bağlanmış gerçekçi bir lateks vajina ve üç yapay fallustan* oluşan birtakım protez üreme organı

* Penis.

seçtiler. Birinci lateks fallus, yaklaşık 15,5 santim uzunluğa ve 3,3 cm çapa sâhipti; koronal çıkıntı, gövdeden yaklaşık olarak 0,5 santim çıkıntı yapıyordu. İkinci fallus da aynı uzunluğa sâhipti; fakat koronal çıkıntı gövdeden sâdece 0,3 santim çıkıntı yapıyordu. Son olarak, üçüncü fallus uzunluk olarak ikisiyle aynıydı, fakat bir koronal çıkıntısı yoktu. Bir başka deyişle, ilk iki fallus sâdece koronal çıkıntı özelliği bakımından birbirinden farklı olmak üzere gerçek bir insan penisine oldukça benzerken, üçüncüsünün (kontrol fallusu) kafası yoktu.

Sonra, araştırmacılar aynı kafada başka bir evrimsel psikolog olan Todd Shackelford'tan bir yapay sperm târifi aldılar ve çeşitli sperm partileri hazırladılar. Sperm "0,08 ölçek elenmiş, beyaz, ağartılmamış undan ve 1,06 ölçek sudan oluşuyordu. Bu karışım bir yandan karıştırılırken 15 dakika pişirilerek kaynatıldı ve soğumaya bırakıldı". Bir dizi kontrollü "yer değiştirme denemesinde", vajinaya bu sahte sperm konuldu ve falluslar farklı derinliklerde (sokma eylemini simüle etmek amacıyla) sokulup çıkarıldı; daha sonra lateks delik, ne kadar spermin yerinden edildiğini saptamak için incelendi. Tahmin edildiği üzere, koronal çıkıntıları olan iki fallustan her biri yüzde 35,3 sperm çıkardı, ve "kafasız" kontrol fallusuna göre çok daha fazla spermi yerinden etti. Bunun yanı sıra, başka falluslar da sokuldu; ne kadar derine sokulursa, o kadar fazla sperm çıkıyordu. Daha etkileyici koronal çıkıntıya sâhip olan fallus, vajinanın dörtte üçüne kadar sokulduğunda, spermin sâdece üçte biri dışarı çıkıyordu; buna karşın, tamamen sokulduğunda spermin neredeyse tamamı dışarı çıkıyordu. Yapay fallusun yapay vajinanın yarısına veya daha az bir derinliğe kadar sokulması suretiyle araştırmacılar tarafından simüle edilen sık sokma eylemi sonucunda hiç

sperm çıkarılmadı. Dolayısıyla, eğer evrimsel silâhlanma yarışında bir adım önde olmanızı sağlayacak tavsiye istiyorsanız, batıya değil, genç adam, derine gidin.

Gallup, çalışmanın ikinci kısmında, yüksekokul öğrencilerine cinsel geçmişleri konusunda bir dizi anket sorusu yöneltti. Cinsel kıskançlığın erkeklerde nasıl öngörülebilir (ve biyolojik olarak uyarlamalı) “erkeksi gard alınmasına” yol açtığını kanıtlamış olan önceki çalışmalardan alınan bu sorular, erkeklerin partnerlerinin sadakâtsizliğine ilişkin kuşkularına dayalı olarak belli “penil davranış” (bu terim onlara değil, bana âit) gösterip göstermeyeceklerini belirlemeye yönelikti. İsim belirtilmeden yapılan bu anketlerin birincisinde, heteroseksüel erkekler ve kadınlar arasında, kadının ihanet ettiğine ilişkin iddialar ortaya çıktığında, erkekler daha derine ve daha hızlı sokuyorlardı. İkinci anketten elde edilen sonuçlara göre, bir süre ayrıldıktan sonra cinsel olarak yeniden birleştiklerinde, çiftler daha canlı seks yapıyorlardı; bir başka deyişle çiftlerin birbirlerini daha düzenli olarak gördükleri cinsel faaliyet referans alındığında, ayrılık dönemlerinden sonra vajinal birleşmede daha derine ve daha hızlı sokma eylemi söz konusu oluyordu. Umarım bu noktada bir evrimsel psikolog gibi düşünüyor ve bu anket verilerinin ne anlama geldiği konusunda çıkarsamada bulunuyorsunuzdur; erkekler, penislerini bir sperm çıkarma âleti olarak profesyonel şekilde kullanarak bilinç dışı olarak (ve bazı durumlarda bilinçli olarak) onlar yokken partnerlerinin bir başka adamla seks yapmış olması olasılığıyla mücadele ediyorlar.

Bu yorumdan kuşkunuz mu var? Evrimsel psikolojinin gerçekten güzel yanı (ya da eğer onu eleştirenler arasın-

daysanız, en hüsrana uğratici yanı), işlerin tam bu şekilde yürüdüğüne inanmak zorunda olmamanızdır. Doğal seleksiyon, partnerinizle tekrar bir araya geldiğinizde neden o kadar kuduruk olduğunuza ilişkin alternatif bir açıklama getirmenizi pek umursamıyor. Penisiniz ne olursa olsun yine de sperm çıkarma işine devam edecektir.

Sperm yer değiştirme kuramının ana mantığına dayanan başka birçok hipotez vardır. Örneğin, Gallup ve Burch, 2004 yılında yayınlanan *Evolutionary Psychology* isimli yazılarında, penisin doğal tarihine ilişkin önceki çalışmalarını tâkip eden bir makalede birtakım muhteşem fikirler üzerinde duruyorlardı. Sözgelimi, kuramın açık bir eleştirisi, erkeklerin cinsel partnerlerinden kendi sperm hücrelerini de çıkararak aslında kendi üreme başarılarını da tehlikeye atıyor olmalarıydı. Ne var ki, kendi seks hayatınızda boşalma sonrasındaki âni “tepkisizlik dönemine” belki dikkat etmişsinizdir; bu süre içinde penisteki şişkinlik ânında kaybolur (boşalmadan itibaren bir dakika içinde ereksiyon yarı yarıya azalır), penis son derece hassaslaşır ve hatta artık penisi sokmak tatsız bir hâl alır. Aslında, boşalma sonrasında otuz dakika ile yirmi dört saat içinde erkeklerin çoğu geçici olarak iktidarsızlaşır. Gallup ve Burch’e göre, bu boşalma sonrası özellikler, orgazmın genel “sâkinleşme” etkisine ek olarak, “kendi sperminin yer değiştirmesi” sorununa yönelik uyarlanmalar olabilir; bir başka deyişle, penisiniz hassaslaştığında veya sert durumda değilken veya siz derin uykudayken kendi sperminizi yerinden etme olasılığınız büyük ölçüde azalır.

Gallup ve Burch, makalelerinde bizi oldukça ilginç bir hipotez sorusuyla karşı karşıya da bırakıyorlar. “Bir kadının

(yapay dölleme hâricinde) hiç seks yapmadığı bir erkekten hâmile kalması mümkün mü?” diye soruyorlar. Yanıtın ‘evet’ olduğunu düşünüyoruz. Konuyu kavramaya çalışmanıza yönelik hileli bir soru; fakat genel olarak Gallup ve Burch sperm “kuramının aşağıdaki gibi bir örneğin mümkün olabileceği öngörüsünde bulunduğunu söylüyorlar (bunu, okuma keyfinizi bozmamak için orijinal makalede yazılı olandan daha farklı ifade ediyorum; ayrıca, senaryonun özellikle sünnetsiz olan erkeklerle ilgili olduğuna da dikkat edin): Eğer “Josh”, yakın zamanlara kadar “Mike” ile seks yapan “Kate” ile seks yapacak olsa, Josh’un penisini vajına içinde ileri geri götürme işlemi sırasında, Mike’ın spermalarının bir kısmı Josh’un gemciği altında sıkışacak, koronal çıkıntının arkasında toplanacak ve bölgeden rahim boynuna doğru yerinden edilecektir. Josh’un boşalmasından ve diğer erkeğin spermalarının yerine kendi spermalarını bırakmasından sonra, vajinadan çekilirse Mike’ın spermalarının bir kısmı hâlen penisinin gövdesinde ve koronal çıkıntının arkasında mevcut olacaktır. Ereksiyon geçtiğinde, penisin kafası sünnet derisinin altına çekilecek ve Mike’ın spermalarının bir kısmının sünnet derisinin altında ve koronal çıkıntının arkasında kalması olasılığı artacaktır. Eğer Josh birkaç saat sonra “Amy” ile seks yapacak olursa, Mike’ın yerinden edilmiş olan spermalarının bir kısmının hâlen Josh’un sünnet derisinin altında olması mümkün olabileceğinden bu spermalar farkında olmadan Amy’ye geçecek ve dolayısıyla Amy de Mike’ın spermalarıyla hâmile kalabilecektir...

Kusursuz bir hâmile kalma diyemeyiz. Ama siz bir de bir Maury Povich şovundaki* ortalama seyircinin hayret nidâlarını hayâl edin.

* Maury*: Amerikan reality şovu. Sunucusu Maury Povich’tir.

İnsanların penisler hakkında bazı oldukça keskin duyguları vardır. Demin okuduğunuz denemeye yönelik ilk tepkiler kuşkudan (“Cidden şempanzelerin önüne gelenle yattıklarını mı imâ ediyorsunuz?”) hayâl gücü kuvvetliye (“Penisler!” öyle sevimliler ki, insanın içinden yanağından makas alıp kurabiye vermek geliyor?”) ve hatta öfkeye (“bir ‘evrimsel psikologdan’ aptalca ve yanlı bir düşünce daha”) kadar uzanabilir. Bu nedenle doğrudan doğruya Gordon Gallup’la konuşmaya karar verdim; öyle ya, bu bilmecemsi organın uyarlamalı işlevine ilişkin böyle bir yaygaraya neden olacak olan şey onun tartışmalı sperm yer değiştirme kuramı. Kendisinden, kuramla ilgili belki birkaç tane daha aydınlatıcı ayrıntı sunup sunamayacağını sordum. Bende- niz, Gordon’dan “belli başlı” soruların bazılarını yanıtlama- sını istedim:

OKUYUCULAR: Lateks üreme organı çalışması o kadar ikna edici değildi; çünkü modeller sünnetliydi; gerçek hayatta, sünnet derisi koronal çıkıntının spermi yerinden etme fonksiyonlarına müdahale edecektir. Bu yüzden, sünnet derisi sperm yer değiştirme kuramı için bir sorun yaratıyor mu?

GALLUP: Sünnet derisinin uzunluğu, insan penisinin en değişken özelliklerinden biridir. Sünnetli olmayan erkeklerin çoğu ereksiyon olduklarında, sünnet derisi geriye kafanın üstünden penis gövdesinin aşağısına doğru çekilir ve koronal çıkıntının işini görmesini ve rakip erkeklerin spermlerinin kadının rahim boynundan uzaklaştırmasını sağlar. Sünnet, kafanın hemen arkasındaki gövdenin çapını düşürdüğü ve koronal çıkıntıyı daha da belirgin hâle getirdiği için, sünnetin, penisin bilinçli olmadan daha etkili bir sperm çıkarma aygıtı olarak iş görmesini sağladığı spekülasyonunda bulunduk. Masa başında yapılan bir spekülasyon mu diyorsunuz? Hayır. Bu düşünce, sünnetli ve sünnetsiz erkekler arasında baba olmama durumu karşılaştırılarak test edilebilir. Benim

tahminim, sünnetli erkeklerin daha az boynuzlanma durumu yaşayacakları şeklinde olacaktır.

OKUYUCULAR: Peki o zaman insan penisinde neden evrim sonucu sünnet derisi ortaya çıkmış olsun?

GALLUP: Evrim, tasarlanarak gerçekleşmiyor. En iyisi, uyarlamaların çoğunun mâliyet/fayda oranına göre gerçekleştiğini düşünmektir. Sünnet derisinin kafaya koruma sağladığından kuşkuluyum; sizin okuduklarınızın bir tür istatistiksel uzlaşmanın sonucu olduğunu düşünüyorum.

OKUYUCULAR: Eğer penis gerçekten spermi dışarı çıkartacak şekilde evrim geçirmişse, o zaman neden diğer rastgele birleşen primat türleri, örneğin şempanzeler, koronal çıkıntıyla benzer tasarlanmış penislere sâhip olacak şekilde evrim geçirmediler?

GALLUP: Yine söylüyorum, evrim tasarlanarak gerçekleşmiyor. Seleksiyon yoluyla meydana geliyor ve böyle bir seleksiyonun ham maddesi de rastgele meydana gelen genetik kazalardan (mutasyonlar) başka bir şey değil. İnsan üreme organlarının tasarımıyla ilgili evrim tarihinde, diğer türlerinde olmayan, bir penis biçimi mutasyonu yatıyor ki bu da babalık için diğer erkeklerle rekabet etmek üzere kullanılabilecek bir araç yaratmış. Şempanzeler gibi diğer rastgele çiftleşen primatlar, bu sorunu sperm rekabeti yoluyla çözüyorlar. Erkek şempanzeler, insaninkinden üç kat daha büyük testislere sâhipler ve sperm sayısındaki farklılık da aynı orandadır. Şempanzeler, dişinin üreme kanalına en büyük ve en etkili miktarda sperm bırakarak babalık için aralarında rekabet ederler. Genetik kazalara dayalı seleksiyon konusuna gelince, her yiğidin yoğurt yiyişi ayrı.

Bu noktada durup kedi penisine biraz yakından bakmak faydalı olabilir. İnsan türünün erkeğinde olduğu gibi, erkek kediler de son derece uzmanlaşmış penislere sâhiptir. Kedi penisinde yaklaşık 150 tane, geriye doğru bakan bir dizi çıkıntı vardır ve bunlar dişi kedinin vajinasının iç duvarlarını kelimenin tam anlamıyla tırmıklayarak temizler-

lar (kediler birleşirken sık sık kulağı sağır eden miyavlama bundan kaynaklanır). Bu eylem hem yumurtlamayı tetikler hem de yakın zamanda dişiyle birleşmiş olabilecek önceki erkeklerin spermini uzaklaştırır. Neyse ki (üstelik bunu bir eşcinsel olarak, bu acılı işten herhangi bir faydası olmayan kişi olarak söylüyorum) evrim, türümüzde biraz nâzik bir yol izlemiş.

O Kadar da Hızlı Değil...

ERKEN BOŞALMADAKİ

O KADAR “ERKEN” OLAN ŞEY NEDİR?

GEÇENLERDE, SİZİN ENGİN VE MUHTEMELEN ÇARPIK hayâl gücünüze bırakacağım koşullar altındayken (*ne hakla böyle şeyler düşünürsünüz!*), erkeklerdeki erken boşalma kavramının, özellikle de evrimsel kuramsal perspektiften bakıldığında, ne kadar tuhaf olduğunu düşündüm. Her şey bir yana, boşalma fonksiyonu hiç de gizemli bir biyolojik durum değildir: spermi ve dolayısıyla sperm hücrelerini dışının üreme kanalının karanlık, dolambaçlı boşluğunun içinde mümkün olduğunca uzağa fırlatmak üzere doğanın tasarladığı evrim geçirmiş bir mekanizmadır. Bu roketlenen erkek gametlerinden biri, tek misyona sâhip milyonlarca başka hücrenin katıldığı bir yarışta, bir dişi yumurtasını bulur ve döller; mucizenin katmerlisi olan hâmilelik gerçekleşir; doğal seleksiyon iyi bir iş gördüğü için kendisini ne kadar kutlasa yeridir.

Şimdi, bu temel biyolojik olguları hesaba katar ve boşalmanın vajinaya girişten önce gerçekleşip sperm hücrelerinin kendilerini bir kadının üreme kanalının dışında sudan çıkmış balık gibi çırpınırken bulacakları kadar erken olmadığını varsayarsak, erken boşalma konusunda bu kadar

“erken” olan şey tam olarak nedir? Aslında, atalarımızın zamanında, diğer her şey eşit olduğunda, vajinal birleşme sırasında mümkün olduğunca çabuk boşalmanın üreme bakımından birtakım avantajları (kısa sürede mümkün olduğu kadar fazla dişiye dölleme gibi) olmamış mıdır? Ya da atalarımıza seks dışında başka uyarlayıcı davranışlar üzerine kafa yormaları için zaman yaratmamış mıdır? Ya da belki, gizlice yapılan çiftleşme durumlarında, olaya mahâl vermeden işin hızlı ve çabucak görülmesini sağlamamış mıdır?

Önceki birçok şey gibi, bu ferasetimi onlarca yıl önce başkasının göstermiş olduğu anlaşıldı; 1984 yılında, ben dokuz yaşındayken ve erken boşalan biri olmaktan başka her şey olabilecek bir yaştayken, Lawrence Hong isimli bir toplumbilimci “En Hızlının Hayatta Kalması: Erken Boşalmanın Kökeni Üzerine” isimli oldukça yerinde bir başlığa sâhip benimle aynı sulara gezinen ve burada ele almamızın yerinde olduğunu düşündüğüm oldukça spekülatif, fakat çok özgün bir makale yayınladı. Bildiğim kadarıyla en son çalışması dünya çapında fenomen olan trans bireylerin gece kulübü şovlarıyla alakalı olan Hong, insanın uzun evrim tarihi süresince “dişiye hızla binen, hemen boşalan ve çabuk inen eline çabuk bir partner, dişiler için en makbulü olabilir (olmaktadır)” şeklindeki görüşüne bu makalede yer vermiştir.

Hong’un bu sonuca varmasındaki en önemli olgu, insanlarda, erkeklerin vajinaya girmelerinin ardından ortalama olarak sâdece iki dakika sonra boşalarak orgazm olmaları, ote yandan bu vajinaların sâhiplerinin ise penisin içlerine girmesinden sonra orgazm olmalarının en azından iki kat daha fazla zaman alması olgusudur (eğer orgazm olabiliyorlarsa). Orgazm gecikmesinde cinsiyetler arasındaki bu

açık uyuşmazlık, Hong’a göre, ancak seksin, en azından başlangıçta, sâdece üreme amacına yönelik olarak evrim gösterdiğini onaylamamız durumunda anlaşılabilir. Unutmayın, diyor Hong, eğlenceye yönelik seks ancak göreceli olarak yakın zamanlarda gerçekleşen hâmileliği engelleyici aygıtlar gibi teknolojik yeniliklerle mümkün olabilmekmiştir.

Hong, insanoğlunun çiftleşme alışkanlıklarını primat ailesindeki diğer hızlı (ve o kadar hızlı olmayan) boşalanlarla karşılaştırıyor ve cinsel birleşme âleminde bir primat türü ne kadar hızlıysa, çiftleşmeyle ilgili davranışlar sözkonusu olduğunda o kadar az agresif olduğunu belirtiyor. Bunu “düşük hız-yüksek agresiflik hipotezi” olarak adlandırıyor. Sözelimi, erkek makakların birleşmesi genellikle bir maratona benziyor; burada bir dişiyle birleşme eyleminin bir saati aştığı olabiliyor (verilen birçok mola dâhil; dolayısıyla sokup çıkarma eylemi sürekli değildir). Bu kulağa hoş gelebilir; yine de, şehvet düşkünü insana benzerler çok dikkatli olun: makak seksi kaotik ve şiddet içeren bir iştir; büyük ölçüde bu eylemin süresi diğer rakip erkeklerin haset dolu bakışlarına yakalanır. Bunun tersine olarak, erkekleri çabucak boşalacak şekilde evrim geçirmiş olan primat türlerinde böyle öldürücü olabilecek şiddetten büyük ölçüde kaçınılmış ya da en azından mâkûl bir düzeye indirilmiştir.

Hong’un analizinin ana noktası, erkeklerdeki vajina içi boşalmadaki gecikmelerin kalıtsal olduğu düşüncesidir; tahminine göre, başlangıçta erkek atalarımızda nüfus içindeki düzeyde daha fazla farklılıklar vardı, fakat zamanla “Homo sapiens’in atalarının nüfusunda çabuk boşalanların sayısı aşırı arttı. Hong’a göre, bunun nedeni, daha hızlı boşalan (yani daha hassas penise sâhip olan), ve böylece ya-

ırlanmamayı başaran üreme yaşına gelmiş erkekler daha uzun yaşıyor ve dolayısıyla yüksek statüye ulaşıyor ve en hoş dişilere sâhip oluyorlardı.

Hong'un bu kalıtsal temele dayanan uslamlaması yakın zamanlarda destek gördü. Aylık süreli yayın okumalarınızla gözden kaçmış olabilir, fakat *The International Journal of Impotence Research*'te 2009 yılında yayınlanan bir makede, Finli psikologlardan oluşan ve liderliğini Patrick Jern'un yaptığı bir ekibin, erken boşalmanın büyük ölçüde genetik faktörlerle belirlendiğini kanıtlayan bir büyük ölçekli ikiz çalışmadan elde ettikleri kanıtları rapor edildi. Binlerce erkek ikiz çift (çift yumurta ikizleri ve tek yumurta ikizleri), ne kadar sürede orgazm olduklarına ilişkin bir anket formunu doldurdular; tek yumurta ikizlerinin zamanlaması, çift yumurta ikizlerinininkiyle karşılaştırıldığında daha uyumluydu. Dolayısıyla, Hong'un yıllar önce tahmin ettiği gibi, bu gerçekten de kalıtsal bir özelliktir; eğer bu konuda kuşkunuz varsa, gidin, bu tuhaf konuşmayı babalarınızla, erkek çocuklarınızla yapın. Aslında Jern ve arkadaşlarının geç boşalmanın (boşalma bekleme süresinin karşı ucu) böyle herhangi bir genetik katkı göstermediğini saptadıkları için, bu yazarlar genel olarak Hong ile hemfikir olup "erken" boşalmanın doğal seleksiyonun bir ürünü olabileceğini, buna karşın geç boşalmanın "tamamen kötü uyarlanma" olduğu varsayımında bulunuyorlar. Geç boşalanlar çok daha seyrek; erkek nüfus içinde yüzde 0,15 kadar düşük bir prevalans oranına sâhiplerken, erken boşalanların oranı yüzde 30 kadar yüksektir ve genellikle yaşam boyu tıbbi tedavilere veya yakın tarihlerde anti-adrener-

jiklerin*, seçici serotonin gerialım engelleyicilerine veya ne yazık ki talihsiz bir yan etki olarak anorgazmia” ile ilişkili diğer modern ilâçların insafına kalmışlardır.

Evrimsel modeli destekleyici bir başka kaynak da, *The Journal of Sexual Medicine*’da yayınlanmış olan ayrı bir dizi öz-bildirim anketinden elde edilen verilerdir. Burada, Jern ve arkadaşları, vajinal penetrasyon yoluyla orgazm olduklarında erkeklerdeki boşalma bekleme sürelerinin anal, oral veya elle seks gibi diğer faaliyetlerde söz konusu olduğundan çok daha kısa olduğunu kanıtladılar. Dolayısıyla, bu farklı boşalma bekleme süreleri ışığında, söz konusu erkek orgazmı “zamanlaması” kurgusunun daha genel bir klinik olgu olarak görülmek yerine, ayırık cinsel davranışlar olarak görülmesi en iyi yaklaşım olacaktır. Ayrıca bu boşalma bekleme süresinin alt türleri için de yardımcı olacak birtakım kısaltmalar öneriyorlar: “oral boşalma bekleme süresi” için “OBBS”**** ve “mastürbasyon boşalma bekleme süresi” için “MBBS”***** gibi.

Erkeklerdeki boşalma bekleme sürelerindeki farklılıkla ilgili olarak, içimde evrim denkleminde bir şeyi dışarıda bıraktığımıza ilişkin müşkülpesent ve hayâlî bir duygu var. Peki, mâkûl düşünersek bunun ne olması muhtemeldir? Ha, evet, buldum, *kadınların cinsel tatmini*. Aslında Hong bu oldukça yoğun analizinde dişi orgazmını da dışarıda bırakmadı; onu

* Adrenerjik, adrenalinle (epinefrin) ve noradrenalinle (norepinefrin) bağlantılı anlamına gelir.

** Kadınların yüzde onunda rastlanan seksüel bir disfonksiyon, orgazm olamama hâli.

*** OELT: Oral Ejaculation Latency Time.

**** MELT: Masturbation Ejaculation Latency Time.

sadece olası seçmeli baskılar açısından merkezî öneme sâhip görmüyordu. Muhtemelen, kadın orgazmının biyolojik gerekçeleri konusunda yazı yazan o zamanın diğer kuramcıları gibi (örneğin, dişi orgazmının, insanın embriyolojik *Bauplan*'ının* mutluluk verici bir kalıntısı olan erkeğin göğüs uçlarına çok benzediğini düşünen Stephen Jay Gould gibi), o da kadınların cinsel keyfinin hoş olduğunu düşünüyor, fakat ne şimdi ne başka zaman doğanın karışına dâhil ettiği insan seksinin bir özelliği olarak görmüyordu.

Hong (gerçekten de büyük bir alçakgönüllülük ve mi-zah anlayışıyla), insanlarda erkeklerdeki erken boşalmanın evrimsel kökenlerine ilişkin düşüncelerinin büyük ölçüde tahmine dayandığını belirtiyordu. Hong'un fikirleri, psikolog Ray Bixler'in onun kuramına ilişkin yazısında eleştirildi. Bixler'in Hong'un "en hızlının hayatta kalması" kuramında bulunduğu birçok hata arasında, temel mantık, açıkça ortada olan dişilerin cinsel birleşme arayışıyla uyuşmamaktadır. Söz gelimi, (erkeğin boşalma bekleme sürelerinin dakikalarla değil, sâniyelerle ölçüldüğü bir tür olan) şempanzelerde, çiftleşme davranışları genellikle dişiler tarafından başlatılır. Dolayısıyla, kuru üreme organları pek de dâvetkâr olmayan, aşka gelmemiş bir dişi partnerin "ahh" faktörü de işin içindedir. Bixler'a göre, eğer Hong'un modeli doğru olsaydı, "o zaman dişi işbirliği için, tehdit dışında çok az bir gerekçe olacak veya hiç gerekçe olmayacaktı (eğer gönüllü çiftleşme hızlı olarsa dişinin işbirliği yapmak zorunda olması çok akılcı olacaktır!). Eğer yeterince sulanma olmazsa, erkeğin zorla sokması gerekecek ve bu da kadın için acılı bir deneyim olacak ve erkeğe de 'keyif vermeyecektir'."

Ne yazık ki, bu, aŐađı yukarı, evrimsel dűŐűncenin bu konuda durduđu noktadır. Gűrűldűđu kadarıyla, baŐka hiĐbir kuramcı (en azından deneyselliđe eđilimli evrimsel kuramcı) erkeklerdeki boŐalma bekleme sűrelerine iliŐkin olarak karŐı uyarlamacı argűmanları tek tek analiz etme konusunda Hong’u tákip etmemiŐtir. Finlilerin yaptıđı ve vajinal seksin diđer cinsel davranıŐlarla karŐılaŐtırıldıđında daha hızlı boŐalmaya neden olduđunu kanıtlayan araŐtırma gibi yapbozun parĐalarının buralarda bir yerlerde olduđu- nu dűŐűnűyorum. Gelgelelim, hızlı bitirici olan çođumuzun arkasında yatan bu evrimsel mirasa iliŐkin daha nűanslı bir ampirik model oluŐurmaya yűnelmiŐ olan (gűnűműzde bilgi birikimi daha donanımlı olan) evrimsel biyoloji ıŐıđında bakıldıđında, Hong’un makalesi zamanından űnce yazılmıŐtı, kendisi erkendi.

Yapbozun bir baŐka bűyűk parĐası da, tűrűműzűn benzersiz evrim gűsteren sosyal biliŐsel becerileriyle bađlantılı olabilir. Belki de, primat tarihimizin uzun yolculuđu iĐinde kűűűűűű bir zaman dilimi olarak sâdece on binlerce yıl űnce, insanların ataları cinsel birleŐme sırasında cinsel partnerleriyle empati kurma becerisi geliŐtiren tek tűr durumuna geldi. O zamanlar, belki de, erkekler, seks sırasında sâdece kendilerini deđil, partnerlerini tatmin etmeyi de dűŐűnűyor ve partneri iĐin kendi orgazmını geciktirmek amacıyla birleŐme eylemini kasıtlı olarak uzatıyorlardı. Bunun űncesinde, daha da uzak atalarımız, belki de őempanzeler gibi, baŐkalarının bedenlerini akıldan yoksun et olarak gűrűyorlardı.

Erken boŐalmaya yapıŐtırılmıŐ hoŐ olmayan damga dűŐűnűlűnce, “soruna” evrimsel bir yaklaŐım, her őeyin tasta- mam yapıldıđı oldukĐa karlı (sűylemeye ne hâcet) klinik te-

claviler için büyük bir bilgi kaynağı olabilirdi. Gelgelelim, ne olursa olsun, Hong'un yeni ufuklar açan düşünceleri hepimizin vajina içi erken boşalmayı "erken" olarak etiketlerken bir durup düşünmemize neden olacaktır; belki de, dikkate alınması gereken tek sevgili olan Doğa Ana'nın, bir dakikacı atalarımız için bir düşündüğü vardı.

İnsan Semeninin Evrim Geçirmiş

BİRÇOK FAZİLETİNE METHİYE

GİZLİ BİR HAZİNE BULDUM; YAKIN ZAMANLARDA BİR evrimsel psikolog ekibinin daha yeni gün yüzüne çıkardığı şimdiye kadar bilinmeyen bir sürü olgu. Ama öncelikle hayatî bir uyarıda bulunayım: birazdan sizinle paylaşacağım bilgiler ve veriler mutluluğunuzu neredeyse her bakımdan ciddi şekilde artıracığına ilişkin vaatlerle dolu olsalar da, kötüye de kullanılarak trajik ve hatta ölümcül sonuçlar bile doğurabilirler. Öyle ki, bu malzemeyi başkalarıyla paylaşmanın sonuçları üzerinde çok kafa yordum ve şu anda bunu büyük bir dikkatle yapıyorum. Bu yüzden, lütfen semenle ilgili bu bilgileri sindirirken akılcı olun ve bunu kendi seks hayatınıza uygularken daha da akılcı hareket edin.

Büyük birçok bilimsel keşifte olduğu gibi, bu hikâye de kazayla meydana gelen bir olaylar zinciriyle başlıyor. İnsan semeni hakkında yazan, ortak kâşifler, Gordon Gallup ve Rebecca Burch “Semenin psikolojik özelliklerine olan ilginiz, başlangıçta âdet eşzamanlılığına duyduğumuz ilginin bir yan ürünü olarak ortaya çıktı,” diye açıklıyorlar. Gallup ve Burch, 1990’lı yılların ortalarına âit bir dizi tuhaf veriye rastlamışlar; bu veriler, birlikte oturan heteroseksüel

olarak aktif kadınlardan farklı olarak, aynı evi paylaşan lezbiyen partnerlerin iyi bilinen “McClintock etkisini” yaşamadıklarını kanıtlıyordu; McClintock etkisi, birlikte yaşayan kadınların âdet dönemlerinin (başka birçok türün dişilerinde de olduğu gibi) eşzamanlı hâle gelmektedir. “İnce koku duyu hissinin (feromonlar olarak adlandırılır) âdet eşzamanlılığına vesile olduğunun bilinmesine karşın”, diyor yazarlarımız, “bu bize özellikle şaşırtıcı geldi; çünkü lezbiyenlerin, birlikte yaşayan diğer kadınlarla karşılaştırıldığında, birbirlerine daha yakın olmaları, birbirleriyle daha fazla temas etmeleri beklenir. O hâlde heteroseksüel kadınlarda âdet eşzamanlılığını teşvik eden şey nedir veya, tersini soracak olursak, “lezbiyenlerde âdet eşzamanlılığını engelleyen şey nedir? Heteroseksüel kadınları lezbiyen kadınlardan ayıran bir özelliğin, dişi üreme kanalında semen olması veya olmaması olduğunu düşündük.”

Belki şimdiden bunun nereye varacağını görüyorsunuz. Gallup ve Burch’e göre, insan semenindeki belli kimyasallar, vajinada emilim yoluyla, dişi biyolojisini öylesine etkiliyor ki, partnerleri prezervatif kullanmadan seks yapan kadınlar partnerleri prezervatif kullanarak seks yapan kadınlara (lezbiyenler ve diğerleri) göre daha farklı kokmaya başlıyorlar. En azından, birinci gruptaki kadınların bedenleri, birlikte yaşayan kadınlar arasında âdet zamanlarını “çeken” feromonlar yayıyor. (âdet eşzamanlılığına ilişkin mevcut literatürü taradıklarında bu sezgilerinde haklı olduklarını gördüler.) Gelgelelim asenkron lezbiyenlerle ilgili bu tesadüfî keşif, Gallup ve Burch için semen buzdağının sâdece görünen kısmından ibaretti ve çok geçmeden temel semen kimyası konusunda biyologların çok şey biliyor olmalarına karşın, bu kimyasalların dişi biyolojisini, davranışını ve

psikolojisini tam olarak nasıl etkileyebildikleri konusunda hemen hemen hiçbir Şey bilinmediğini keŐfettiler.

Bu konu, biyoloji literatüründe gerçekten de tuhaf Şekilde atlanmıŐtır; çünkü Darwinci anlamda, semenin, neredeyse tanım itibarıyla, kimyasal olarak emici vajinanın içine nüfus edecek Şekilde tasarlandığından daha açık bir Şey olamaz. Şunu gözden kaçırmayalım, günlük dilde, birçok daha az bilimsel terimle birlikte, aynı anlamda kullanılıyor olsalar da, semen spermle aynı Şey değıldir. Aslında, ortalama insan menisinin sâdece yüzde 1 ile 5'i arasında bir kısmının sperm hücreleri içerdiğini öğrendiğinizde Őaşırsabilirsiniz. Meninin geri kalanı, bu ünlü kamçılı gametlerden arındırıldığında “seminal plazma” olarak adlandırılır. Bu nedenle, semenin kimyasal bileŐiminden konuşurken, bahis konusu olan Şey plazmanın kendisidir, spermatozoa değıldir.

Şimdi, tıpçılar uzun süredir vajinanın ilâç enjeksiyonu için ideal bir yol olduğunu biliyor. Bunun nedeni, vajinanın etkileyici bir vasküler ağıla çevrili olmasıdır. Arterler, kan damarları ve lenf damarları bol miktardadır ve (ilâç vermek için kullanılan bazı diğerk yollardan farklı olarak), vajinal eperler yoluyla emilen kimyasallar, vücudun periferâl* do-laŐım sistemine neredeyse doğrudan doğruya geçerler. Gallup ve Burch'e göre, yapay olarak elde edilen ve fitil yoluyla vajinanın içine yerleŐtirilen herhangi bir kimyasal madde gibi, öyle ya, semen de dişi biyolojisinde değıŐiklik yaratabilecek belli kimyasal özelliklere sâhip olabilir.

Görölmemesi neredeyse imkânsız olacak Şekilde âyan beyan ortada olan bu kavrayış, bu Şahin gözlü, adaptasyon

---

* Çevresel.

zekâlı düşünürler için kuramsal bir altın madenî olup çıktı. Fakat onların zengin seminal kuram küpüne dalmadan önce, insan semeninin bazı ana terkip maddelerine şöyle hızla bir göz atalım. Aslında semen kırktan fazla farklı bileşik içeren (hormonlar, sinir devim salgıları*, endorfinler ve bağışıklık sistemini baskılayıcılar dâhil olmak üzere) oldukça komplike bir kimyasal profile sâhiptir. Bunların her birinin özel bir fonksiyonu vardır ve seminal plazma içinde farklı konsantrasyonlarda bulunurlar. Bu bileşiklerin belki de en çarpıcısı, semendeki keyfi artırıcı bir grup kimyasaldır. Bu yapışkan maddenin çok marifeti var. Böyle kaygı giderici kimyasallar korizol (duygulanımı artırdığı bilinmektedir), estron (duygu durumunuzu düzeltir), prolaktin (doğal bir anti-depresandır), oksitosin (yine duygu durumunuzu yükseltir), tirotropin salgılatıcı hormon (bir başka anti-depresandır), melatonin (duygu yaratıcı bir maddedir) ve hatta serotonin (belki de en bilinen anti-depresan sinir devim salgısı) içerirler; fakat içerdikleri kesinlikle bunlarla sınırlı değildir.

Bu terkip maddeleri düşünüldüğünde (ki bunlar insan semeninde bulunan kafa yapıcı “ilâçların” çok düşük bir kısmıdır), Gallup ve Burch, psikolog Steven Platek’le birlikte, korunmadan seks yapan kadınların uygun şekilde oluşturulan kontrol grubuna göre daha az stresli olacakları şeklinde oldukça cesur bir hipotez öne sürdüler. Semen anti-depresan etkilere sâhip olup olmadığını araştırmak için, seks yaşamlarının çeşitli yönlerine ilişkin olarak isim belirtilmeden yapılacak olan bir anketi doldurmayı kabûl eden SUNY Albany kampüsünden 293 üniversiteli kadını topladılar. Yakın zamanlarda prezervatif kullanılmadan

yapılmış cinsel aktivite, kadının vücuduna seminal plazmanın karıştığına ilişkin dolaylı bir ölçüt olarak kullanıldı. Her katılımcı, aynı zamanda depresif semptomların klinik ölçütü olarak yaygın şekilde kullanılan Beck Depresyon Envanteri'ni de doldurdu.

Archives of Sexual Behavior'da, bence affedilmez bir alçakgönüllülükle yayınlanan bu çalışmadan elde edilen en önemli bulgular şunlardı: cinsel birleşme sıklığı için ayarlamalar yapmış olsalar bile, seks yapan ve “asla” prezervatif kullanmamış olan kadınlar, “genellikle” veya “dâima” prezervatif kullananlara göre çok daha az depresif semptomlar gösteriyorlardı. Daha da önemlisi, bu müzmin olarak prezervatif kullanmayan ve seksüel olarak aktif kadınlar aynı zamanda, seksten tamamen kaçınan kadınlardan çok daha az depresif semptomlar gösteriyorlardı. Bunun tersine, prezervatif kullanan seksüel olarak aktif heteroseksüel kadınlar, hatta rastgele cinsel ilişkide bulunanlar seksten tamamen kaçınanlar kadar depresiflerdi. Bir başka deyişle, seks yapan kadınlar sâdece daha mutlu olmakla kalmıyor, aynı zamanda mutluluk, damarlardan akan iç seminal sıvının bir fonksiyonuymuş gibi görünüyordu.

Şimdi rahatlayın, yerinize yerleşin ve derin bir soluk alın; ne düşündüğünüzü biliyorum. Bu bir korelasyon çalışmasıdır; hem yazarların tahmin ettiği ve bu çalışma tasarımı kontrol ettikleri (her şeyden önce, orijinal çalışmayı daha ayrıntılı şekilde okuyun; depresyon bakımından bu gruplar arasında farklılıkların oral doğum kontrol ilaçlarının kullanımının, son seks yapılan günlerin ve erkek partnerle ilişkinin süresinin kontrol edilmesinden sonra bile devam ettiğini belirtelim) hem de muhtemelen sizin dü-

şüneceğiniz olası onlarca başka neden ve açıklama vardır. Hatta yazarlarımız işin içine bir ölçü de kuşku da katmışlardır: “Bu verilerin başlangıç ve korelasyon niteliğinde olduğunun ve bu nedenle de sâdece düşündürücü olduklarının dikkate alınması önemlidir. Semen anti-depresan etkilerine ilişkin daha kesin kanıtlar, semenin üreme kanalındaki varlığının daha doğrudan manipölasyonunu veya en ideali, alıcının kanındaki seminal bileşenlerin ölçülmesini gerektirecektir.”

Şimdi, burada tedbiri elden bırakmadan, bu çalışmanın yazarlarının da onayıyla, bir şeyden bahsetmek istiyorum; seminal plazmanın anti-depresan etkileri, onun keyif yapıcı kimyasal özelliklerinin vajına yoluyla emilimiyle sınırlı olmayabilir. Gallup ve çalışmayı birlikte kaleme aldığı arkadaşları, “hem heteroseksüel çiftlerde hem de homoseksüel erkeklerde semenin oral olarak yutulmasının veya anal birleşme yoluyla (veya iki yolla birlikte) verilmesinin olası anti-depresan etkilerini araştırma ilginç olacaktır,” diyorlar.

Eşcinsel erkekler arasında korunmadan yapılan anal sekse (çıplak domaltma olarak da adlandırılır) ilişkin ampirik literatürü karıştırırken, tam da bu konuyla ilgili birçok araştırmayla karşılaştım. Bu çalışmaların çoğu, anlaşılabilir şekilde, AIDS’in önlenmesine ilişkin literatürde yatıyordu. Yine de bilhassa tatmin edici bir çalışma, *Nursing Inquiry*’de 2005 yılında yayınlanmış bir rapordu; Kanadalı araştırmacılar Dave Holmes ve Dan Warner, çıplak domalan eşcinsel erkeklerle, apaçık virüs bulaşması tehlikesi varken, prezervatif kullanmak yerine korunmasız anal seksi tercih etmelerinin nedenleri hakkında görüşme yaptılar (tabii icraat hâlindeyken değil, daha sonra). Bu çalışmadan ortaya

çıkan en ilginç sonuç, Gallup ve Burch'ün semenin psikiyolojisine ilişkin genel kuramsal perspektifi bağlamında, görüşme yapılan çıplak domaltma eylemini tercih eden kişilerin çoğunun, korunmasız anal seks yoluyla karşılıklı semen alışverişini, aynı cinsiyetten partnerleriyle hissedilir bir “bağlantılılık” duygusu verdiği şeklinde görmeleri ve bu da sâdece içeride engellenmemiş olarak boşalmayla mümkün olabiliyordu.

Maalesef, Holmes ve Warner, bu dinamikte semen alışverişinin olası psikiyolojik etkilerini araştırmaktan ziyâde, oldukça tipik bir post-modern objektiften bakarak çıplak-domaltıcılarda semen alışverişinin sembolik niteliğini irdeliyorlar. Şimdi size soruyorum; eşcinsel erkeklerin korunmasız anal seks yoluyla güvenli olmayan şekilde seks yapmalarının nedenini anlamak için sizce hangisi daha bilgilendirici paradigmadır; seminal plazmanın kimyasal bileşimini ve eşcinsel erkekler arasındaki bağıllık üzerindeki olası etkilerini dikkate alarak yapılacak bir evrimsel biyolojik açıklama mı yoksa aşağıdaki gibi Holmes ve Warner tarafından benimsenen sembolik ve post-modern bir perspektif mi (haksızlık etmeyelim, burada çok küçük bir alıntı yapıyorum; yine de yaklaşımları konusunda oldukça iyi fikir veriyor)?

Beden, bitmez tükenmez mücadelelerin yapıldığı yere, şehvet dolu bir savaş meydanına dönüştü. Kaçış yolu (toz olma yolları), kişinin bir başkası hâline gelmesi yoluyla Organ-sız-Bedenin* yersizyurtsuzlaştırılmasına özgü bir hâl alıyor.

* Lines of flight.

** Body-without-Organs: Organsız beden terimini ilk kullanan Antonin Artaud'dur. Artaud'nun önerdiği organsız beden organik anlamda bir beden değildir; acı çeken, tamamlanmamış, hastalıklı bir bedendir. Sürekli yıkılma ve

Ne var ki, toz olma yollarının da paradoksal etkileri olabilir. Gerçekten de, bunlar yaratıcı potansiyele sâhip yollar da olabilir ya da tersine büyük tehlike barındıran yollar da. Yine de, “bu yollarla yapacağımız deneylerimizi yarattığımız bir toz olma yolunda devam ettirmemiz gerekiyor”. Toz olma yolları (yeniden tekilleştirme’ ve heterogenezin” direnç çekirdekleri), bir yaratıcı transformasyon ve metamorfoz süreci yoluyla özgürlüğün yükselişe geçmesini mümkün kılacaktır.

İnanın, bu bağlamda bile, bu metin, sanki yazarlar insanın sırtındaki rastgele dağılmış sivilceleri kullanarak körler alfabesiyle bir cümle yaratmaya çalışıyorlarmış izlenimi veriyor. Biraz sinirlendiysem özür dilerim; fakat böyle çorbamsı post-modern söylemlere hâlâ bazı akademik çevrelerde yer veriliyor olsa bile, insan, tehlikeye açık popülasyonlar arasında korunmasız seks gibi klinik olarak önemli bir şeyle uğraşırken, bu insanların yüksek risk taşıyan davranışları gerçekleşmeden motivasyonlarının bilimsel olarak anlaşılması gereklidir.

Sanırım bu denemenin başında imâ ettiğim tehlikeleri anlamaya da başlamışsınızdır. Cinsel olarak bulaşan enfeksiyonlardaki silâhlanma yarışını da dikkate almadan, penisin bir tür doğal Prozac verme kapasitesine sâhip olduğunun bilinmesi (ister vajina yoluyla alınsın, ister anal veya oral olarak) ister heteroseksüel ister homoseksüel olsun, hem kadınlar hem erkekler için gerçekten oldukça trajik kararlara ve belgelendirilmemiş, yüksek riske sâhip özel yatak odası semen “deneylerine” yol açabilir. Burada bu türden plânları frenlemeye ilişkin başka bir neden de var: bu

---

yeniden oluşum döngüsü içindedir, “ödipal indirgeme”nin son ürünüdür.

Resingularization.

Heterogenesis.

uyarlanır anti-depresan faktörlerden çok daha sonra evrim göstermiş olan HIV virüsü, görüldüğü kadarıyla insan semenini yağmalamaya başladı; öyle ki, seminal plazma içinde belli protein faktörleri, bilhassa prostatik asit fosfataz olarak adlandırılan bir protein, HIV'yi plazmanın dışında olduğundan 100.000 kat daha güçlü kılıyor.

Her halükarda, Gallup ve Burch'ün modeli bize çok sık sözü edilen Sambia gibi Papua Yeni Gine'li kabileleri ve bu kabilelerdeki genç erkeklerin katıldığı semen yeme âyinlerini hatırlattı. Görünürde, burada bulmaca gibi bir senaryo yatıyor: böyle kültürlerin uzun zaman şiddetli savaşlarla hemhâl olmuş bir geçmişleri vardır; bu nedenle erkekliğin ifade edilmesini son derece önemli görme eğilimine sâhiptirler. Yine de, genç erkeklerin daha yaşlı erkeklerin semenini mideye indirmek için oral yapmalarının söz konusu olduğu bu ritüel hâline gelmiş homo-erotik uygulamalar yaygındır. *Archives of Sexual Behavior*'ın bir sayısında, Sambia kabilesini meslektaşları Martha McClintock (daha önce değindiğimiz âdet dönemi eşzamanlılık etkisine adını vermiş olan kişi) ile birlikte inceleyen kültür antropoloğu Gilbert Herdt, "11-12 yaşına gelen [Sambialı] erkek çocukların bedenlerine erkeklik kazandırmak için aktif şekilde nasıl semen peşinde koşan azgın oralcılar hâline geldiğini" açıklıyor.

Geçmişte, Herdt gibi kültür antropologları bu semen ritüelini çoğunlukla simgesel olarak kavramlaştırdılar. Yine de, seminal plazmadan kaynaklanan testosteron, erkek davranışı üzerinde olası yan etkilere sâhip başka bir sürü hormon ve kimyasal maddeyle birlikte oral mukoza-ya nüfus edebildiği için, Sambia'nın kendine has folklorik

manışlarından sapmadan semen yutan bu genç erkeklerde söz konusu olan semen alımının orijinal psikobiyolojik sonuçları olabileceğini hiç de anlaşılmaz bulmuyorum. Bu, mahâllenizdeki papazla üzerinde düşünebileceğiniz veya bir sonraki PTA toplantınızda ortaya atabileceğiniz bir kuram olmayabilir, yine de, sanırım ne demek istediğimi anlatabildim.

Neyse, şimdi her gün söz konusu olan semen yutma olayına dönelim (Belki *her gün* değil, ama siz anladınız onu). Sundukları, “bir anti-depresan olarak semen” modeline ek olarak, Gallup ve Burch insan semenindeki çeşitli kimyasalların her iki cinsiyet için nasıl biyolojik olarak uyarlanırlar işlevler gördüklerine (görmeye devam ettiklerine) ilişkin başka birçok incelikli ve ikna edici argüman ileri sürdüler. Örneğin, insan semenindeki daha tuhaf terkip maddeleri arasında yumurtalık uyarıcı hormon (FSH) ve lüteinize edici hormon (LH) yer almaktadır. Buradaki tuhafılık, Gallup ve Burch’ün belirttiği üzere, bunların açık bir şekilde dişi hormonları olmalarından kaynaklanmaktadır. Dişi hormonlarının erkeğin semeninde ne işi var? Yazarlarımız, insan semeninde FSH’nin ve LH’nin varlığının dişilerdeki gizli ovülasyonla” ilintili olduğunu ileri sürüyorlar.

Diğer primat türlerinin dişilerinden farklı olarak, kadınlar mevsimle veya standart hâline gelmiş döngülerle yönetilen doğurma kalıplarına sâhip değildirler ve örneğin, zamanlarının geldiğini açığa vuran itfaiye kırmızısı ren-

---

Lütein: Bilinen etkin bir tedavisi olmayan yaşlılığa bağlı görme kaybının geciktirilmesi ve kısmen tedavisinde etkili olduğu bilinen sarı renkli anti-oksidan karotenoiddir.

Yumurtlama.

ginde şişen popo gibi gözle görülür herhangi bir belirti de göstermezler. Bu yüzden, safdil bir insan evlâdı için, cinsel ilişki sonucunda bir kadının hâmile kalması, çiftleşme davranışları gösteren diğer türlerin erkekleriyle karşılaştırıldığında zar atmaya benzer. Yine de, başka herhangi bir türde olduğu gibi, burada işin püf noktası, semenin yumurtanın bırakılmasıyla aynı zamana denk getirilmesidir. Kadınların gizli ovülasyonuna karşı bir karşı savunma olarak, erkek evriminde de gizli bir koz oluşturdu; bu, bir kadının ovülasyon zamanlamasını bir erkeğin kendi dölleme programına uydurma yeteneğiydi. Bir başka deyişle, semen kimyası prematüre yumurtaları hoş bir şekilde dürtmektedir. FSH'nin (yumurtalıktaki bir yumurtanın olgunlaşmasına neden olur) ve LH'nin (ovülasyonu ve o yumurtanın bırakılmasını tetikler) belirgin varlığı bundan kaynaklanmaktadır.

Semenin kimyasına ve kadınlardaki gizli ovülasyona ilişkin bu kuramsal iddiayı destekleyici olarak, şempanze semeninde FSH hormonunun hiç olmamasını ve LH'nin ise göz ardı edilebilecek kadar az olmasını düşünün; bu durum, şempanzelerin döngüsel olarak doğurmaları ve yumurta geliştiren dişilerin de bu durumu şişen, rengârenk anogenital bölgeleri* yoluyla belirttikleri düşünüldüğünde anlam kazanıyor. Gallup ve Burch, "Görüleceği üzere, insan semeninin kimyası ovülasyonu kontrol eden hormon koşullarını taklit edecek şekilde seçilmiştir ve böyle olduğundan tetiklenmiş ovülasyon (ovülasyonun başka türlü mümkün olmayacağı âdet dönemi içinde cinsel birleşme yoluyla tetiklenen ovülasyon) durumlarına açıklama getirebilir," şeklinde akıl yürütüyorlar.

---

* Üreme organı, apış arası ve anüsü kapsayan bölge.

İster inanın ister inanmayın, biz sâdece evrim geçiren semen literatürünün yüzeyini tırmaladık. Burada, Gallup'ın laboratuvarından yakın zamanlarda elde edilmiş bulgulardan bir demet sunulmuştur. Yine de unutmayın, hemen sağlam bir sonuç çıkarmaya kalkmadan önce bu bulguların çoğu ek araştırmalar yapılmasını gerektirmektedir. Örneğin semene açık kadınlar konsantrasyon ve bilişsel görevlerde daha iyi performans gösteriyorlar; kadınların vücutları, cinsel partnerlerinin uzun süreli veya yinelemeli bilindik semeninden farklı olan “yabancı” semeni fark edebiliyor (Gallup'a göre, genellikle başarısız hâmileliklere ve daha da büyük preeklampsi* riskine yol açan evrim geçirmiş bir sistemdir; çünkü bu baba olması muhtemel olmayan stoku eritmiş bir erkek partneri işaret eder); partnerleriyle korunmasız seks yapan ve dolayısıyla onlar tarafından düzenli şekilde döllen kadınlar partnerlerinden ayrıldıklarında, eski sevgilisinin semenini düzenli olarak almayan kadınlarla (bunlar çabucak toparlanıp yeni cinsel partnerler ararlar ve bu da semenden yoksun kalma depresyonunu atlattıklarına yardımcı olacaktır) karşılaştırıldığında çok daha ciddi depresyon yaşıyorlar.

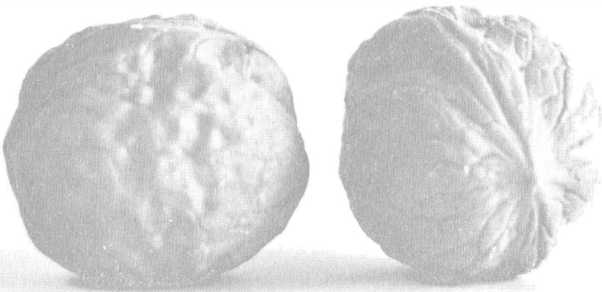
Hoşçakal demeden önce, lütfen kabûl edin bayanlar, bütün içtenliğimle söylüyorum, erkeklerin, “doktor olmayabilirim, fakat testislerim lisanslı ecza deposudur” şeklindeki muhtemel densiz sözleri için yürekten özür dilerim. Elçiye zeval olmaz, öyle değil mi?

---

*Yalnızca insanlarda ve yalnızca gebelik döneminde ortaya çıkan, gebeliğin normal dışı seyrettiği bir durumdur. Gebelik zehirlenmesi olarak da bilinir.

BÖLÜM II

CÖMERT BEDENLER

Aşağıdaki Kıllar

İNSANIN KASIK KILLARININ GÖRÜLİN KÜRKÜYLE ORTAK YANI
NEDİR?

BİRÇOK İNSAN GİBİ, SÜREKLİ OLARAK KENDİ KENDİME yaşamın bazı en büyük gizemleri hakkında soru soruyorum. Neden buradayız? Yaşamın anlamı ne? Cinsel organlarımızın etrafında çıkan o tuhaf, seyrek ve fırça gibi, vücudumuzdaki diğer bütün kıllardan garip şekilde farklı bu kılların orada ne işi var? Neyse ki, bilim insanları en azından bu iç karartıcı var oluşsal soruların en azından biri konusunda kafamı rahatlatmayı başardılar. Görüldüğü kadarıyla, son yıllarda araştırmacılar kasık kılları konusundaki çalışmalarda oldukça büyük ilerlemeler kaydettiler.

Öyleyse, kasık kılları olarak bildiğimiz şeyle başlayalım. İlk ergenlik yıllarında, kasıklarımızın etrafında beliren ve cinsel olgunlaşmanın bir belirtisidir. Eğer bir insanın vücudunda gelişim sürecinde bu dönemden daha erken görünürlerse (meselâ dokuz yaşından önce), kesin bir sorun var demektir. Dünyada bazı şeyler birbiriyle hiç uyuşmazlar; bebekler ve kasık kılları da bunlardan biri.

Erken ergenlik hiç de gülünecek bir konu değildir; gelişimleri sürecinde olağandışı şekilde erkenden ikincil cinsel

özelliklerin geliştiği çocuklarda, merkezî sinir sistemi üzerinde, hipotalamusu vaktinden önce aktive eden bir lezyon gibi önemli bir sağlık sorunu olabilir. Fakat Alabama’da yaşayan genç bir çift için, “erken ergenlik” ifadesi, erkek bebeklerinde gözlemledikleri şeyi pek iyi açıklamıyor. Düşünsenize, altı aylık bebeğin bezini değiştirirken kasıklarında açık renkli, kasık kıllarını andıran bir şeyler görüyorsunuz. Sonraki on ay boyunca, kasık kılları giderek daha da koyulaşıp bir yetişkininki gibi oluyor; bir de buna, on altı aylık bir bebek için son derece büyük bir penis de eklenip, öh öh, sık ereksiyon hâlleri de işin içine girince bu çiftin doktora başvurması *nihâyet* şart oluyor.

Vâkanın, bunu daha sonra *Clinical Pediatrics*’de rapor edecek olan bir grup doktora havale edilmesinden önceki durum bundan ibaretmiş. Çocuğu muayene eden Samar Bhowmick ve arkadaşları, büyük bir şaşkınlıkla “kasık kılları [bir ergen çocuğunkinden farksızdı] çoğunlukla fallusun hemen etrafında, koyu ve kıvrıktı” diye not ettiler. Daha sonra yapılan muayenede çocuğun sağlıklı ve gülbüz olduğu anlaşıldı (her bakımdan yaşının gerektirdiği şeylere sâhipti); gelgelelim, laboratuvar sonuçlarında anormal derecede yüksek testosteron görüldü. Sonunda doktorlar vâkayı çözdüler. Çocuğun babasının günde iki defa omuzlarına, sırtına ve göğsüne testosteron jeli sürdüğü anlaşıldı; depresyon sonucu düşen libidosunu tedavi etmek amacıyla doktoru tarafından önerilmiş bir tedavidir. Küçük çocuk anne babasıyla aynı yatakta uyuduğu için, babasının jel sürmesinden sonra çocuğunu kucaklaması ve ona sokulması sonucunda, çıplak ten teması oğlunun doğanın tasarladığından çok daha erken erkekleşmesine neden olmuştu. (Daha sonra yapılan bir tâkip ziyaretinde, babasının jel kullanımının

yarattığı etki konusunda bilgilendirilmesinden sonra kasık kılları neredeyse tamamen yok oldu ve doktorlar çocuğun testosterona mâruz kalmanın yaratabileceği uzun süreli komplikasyonlar geçirmeyeceğinden umutluydular.)

Kasık tüyleri olan bir bebekle ilgili bu vâka gerçekten çok çarpıcıdır; çünkü bu tip belirgin kasık tüyleri henüz yürümeyi öğrendiğimiz gelişim döneminde değil, cinsel olgunlaşma döneminde ortaya çıkma *eğilimi* gösterir. Bu vâka, aynı zamanda, daha genel düzlemde insan kıllarıyla ilgili tuhaflığı da vurgulamaktadır. Her şeyden önce, üreme organlarının etrafında bu tip tuhaf kıllar bulunan tek primat gibi görünüyoruz. University College London'ın Enfeksiyon ve Bağışıklık bölümünde araştırmacı olan Robin Weiss, bir gün duş yaparken aşağıya bakarak şu soruyu sorar:

Çıplak maymunların [insanların] kasık kılları varken, kıllı kuzenlerimizde kesinlikle yok. Bu hipotezi nasıl test edebilirdim? University College London'daki Grant Zooloji Müzesi'nde doldurulmuş bir şempanze olduğunu biliyordum ve laboratuvarıma giderken müzeye bir uğradım. Tüh, ne yazık ki çocuktı ve sorum yanıtlanmadan kaldı. Londra Hayvanat Bahçesi'nde yeni açılan muhteşem bölümdeki yetişkin gorilleri incelemek için sıkı bir yürüyüşle Regent's Park'ı geçtiğimde kuşkularım daha da arttı. Daha sonra Londra'nın kuzeyindeki Whipsnade'de bulunan şempanzeleri ziyaret ettiğimde kuşkularımda haklı olduğumu gördüm. Gerçekten de, maymunların bütün türlerinde, Eski Dünya maymunlarında ve Yeni Dünya maymunlarında diğer yerleriyle karşılaştırıldığında kasık bölgesinde daha az kıl vardır; kürk vardı, fakat kısa ve inceydi.

Weiss'in akıl yürütmesiyle, sâdece insanoğlunda evrim sonucunda cinsel organlarının etrafında “sık çalı gibi kıllar” görsel olarak cinsel olgunlaşmayı işaret etmeye yönelikti.

(Ayrıca muhtemelen bir primitif koku kapanı şeklinde işlev görerek insan feromonlarının etrafa salınmasına yardımcı olur). Dolayısıyla, kasık kılları bir kıllı reklam aracı gibi bir şeydir; birleşilecek olan müstakbel partnerlere o bireyle birleşmenin genetik kalıcılık bakımından verimli bir sonuç doğurma potansiyeli taşıdığını gösteriyordu. Weiss, doğurganlığımızı bu şekilde reklam etmemizin, kasık tüylerinin ancak “çıplak maymunlar” hâline gelmemizden sonra ortaya çıktığının bir sonucu olduğunu ileri sürer; çünkü bu kıllar her yanı kılsız olan vücudun yarattığı fonda oldukça göze batıcı görünüyorlar.

Kasık kıllarıyla ilgili bir başka etkileyici şey, bedenlerimizdeki ve kafalarımızdaki kıllarla karşılaştırıldığında sâhip olduğu farklı doku ve bileşimdir. Diş ipi olarak kullanmasanız da (bana güvenin), kasık kılları yine de koltuk altı kıllarından veya bacaklarımızdaki, göğsümüzdeki (bazılarının sırtındaki) ve kafatasımızdaki kıllardan çok daha kalındır. Bir alternatif doğal seleksiyon yolunu düşünme fikrine omuz silkecek tek kişinin ben olmadığımı düşünüyorum; kafamızdaki kılların da kasık kıllarımızla aynı olduğunu bir düşünsenize (kimbilir ortalama bir berber dükkânının zemini mesai sonunda neye dönerdi). Kasık kıllarının neden bu kadar kalın, kısa ve genellikle kıvrık olduğu konusu tam açıklığa kavuşturulmamıştır; yine de, SUNY Binghamton’dan biyolog Anne Clark bir defasında (Yeni Zelanda’nın üzeri tüylerle kaplıymış gibi gözüken –ki bu yüzden aklımda çok iyi yer etti– Kapiti Adası’nda yürürken) başka türlü-sünün hiç de kullanışlı olmayacağını söyledi. Orada uzun, uçuşan, sık lüleli kılların olması bilhassa cinsel birleşmenin lojistiği dikkate alındığında hiç de kullanışlı olmazdı.

Gelgelelim, Weiss'ın işaret ettiği gibi, kasık kıllarının işaret verme avantajına karşın, bunun da bir bedeli vardı. Ve bu bedel *Phthirus pubis*, ya da daha bilinen adıyla kasık bitidir. Kasık bitlerinin evrim hikâyesi dikkat çekicidir ve Weiss bu hikâyeyi *Journal of Biology*'nin bir sayısında anlatmıştı. Eğer insandaki kasık kılları ile gorillerin kürklerinin kaba dokusu arasındaki benzerlik yüzünden daha önce şaşkınlığa düştüyseniz (ve dürüst olalım, kim şaşırmamıştır ki), doğru yoldasınız demektir:

Morfolojik olarak, insandaki *Phthirus pubis*, goril kenesiyle, *Phthirus gorillae* yakından akrabadır. . . Moleküler filojeni', insandaki kasık bitlerinin, 3,3 milyon yıl kadar yakın bir zaman önce goril bitlerinden ayrılırken, şempanze ve insan konakçı neslinin goril neslinden en az 7 milyon yıl önce ayrıldığını gösteriyor. Bu nedenle, insanların kasık bitlerini yatay olarak, herhâlde *Phthirus* türünün ayrıldığı sırada ve muhtemelen doğrudan doğruya gorillerden aldığı açık görünüyor. Gorilin kaba vücut kıllarına hâlihazırda uyum sağlamış oldukları için, kasık bitleri insandaki kasık kıllarında kendilerine uygun bir yuva bulacaklardı.

Tamam. Kasık bitlerini gorillerden aldık. Öyle de, kafamızı orman çukurundan çıkaralım. Weiss, atalarımızın bu açgözlü parazitleri türler arasında gerçekleşen cinsel birleşme yoluyla değil, atalarımızın gorilleri doğramasının ve yemesinin bir sonucu olarak aldıkları spekülasyonunda bulunuyor. Goril cesetleriyle bu yakın irtibat sonucu, goril bitleri (*Phthirus gorillae*) konakçılara atlayacak ve insandaki kasık kıllarının (herhâlde onlara sıcak ve tanıdık bir yuva gibi görünmüşlerdir) zaman içindeki evrimine uygun olarak değişim geçirerek bugün bildiğiniz ve lânet okuduğumuz *Phthirus pubis* türüne

dönüşeceklerdi (tıpkı, çok daha yakın zamanlarda, Afrika ve Asya'daki vahşî hayvan kasaplığı sonucunda retrovirüslerin şempanzelerden insanlara geçmesi gibi).

Oraya nasıl gelmiş olurlarsa olsunlar, bitler ne yazık ki türümüzün kasıklarının bir parçası durumuna geldiler. Neyse ki, türümüzün kültürel evriminde yakın zamanlarda görülen davranışsal yenilikler (bilhassa modern bakım alışkanlıkları ve kasık kılları bölgesindeki estetik yaklaşımlar) bu can sıkıcı yaratıkların rahatına son vermeye başladılar. Bazı sağlık klinikleri, bilhassa kasık kıllarının tamamını veya bir kısmını tıraş eden hastalar arasında kasık biti vâkalarında önemli bir azalma görüldüğünü belirtiyorlar. (Sâdece cinsel partnerleri bile oralarını tıraş etse, hastaların kendilerinin bit kapma riski, cinsel organlarının etrafı bitlerin keyif aldığı türden çalı gibi kıllarla kaplı partnerlerle birleşen hastalarla karşılaştırıldığında yine de çok daha az olacaktır.) Bu tamamen yeni bir olgu değil. Ortaçağlarda, fahişeler, genellikle, kasık kıllarını tıraş ettikten sonra “merkin” denilen kasık perukları giyerek kasık kıllarına karşı mücadele ederlerdi.

Yine de bikini giymek amacıyla Brezilya ağdası* için randevu almadan, kasık kıllarının biraz daha can sıkıcı bakteriyel ve viral enfeksiyonlara karşı bir dereceye kadar koruma sağlıyor görüldüğünü de dikkate alın. Kasık biti teşhisinin iki cinsiyette de insan gösterişinin bir sonucu olarak azalmış görünmesine karşın, aynı sırada bel soğukluğu ve klamidya enfeksiyonlarında artış meydana geldi; bu tamamen

* İnsanların vajina, testis, popo içi de dâhil olmak üzere saçlar hâric vücuttaki bütün kıllarını aldirmaları.

rastlantısal olmayabilecek bir korelasyon. Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık misali...

Yine de “kılsızlık standardı” özellikle Batı ülkelerinde ba-
yağı istim almış durumda. Yakın zamanlarda yapılan çeşitli
çalışmalar, insanların alt bölgelerini tıraş etmelerinin nasıl
genel bir uygulama hâline geldiğini gösteriyorlar. *Sex Ro-
les*’un bir sayısında, Flinders Üniversitesi’nde psikolog olan
Marika Tiggemann ve Suzanna Hodgson, Avustralyalı 235
üniversiteli kızdan yüzde 76’sının yaşamlarının bir noktasın-
da kasık kıllarını temizlettiklerini tespit ettiler. Popülasyo-
nun yüzde 61’i hâlâ öyle yapıyordu ve bu grubun yarısı kasık
kıllarını rutin olarak tamamen aldıklarını söylüyordu. Erkek
cephesindeki mevcut eğilim de pek farklı değil. Aynı yıl ya-
pılan ayrı bir çalışmada, Tiggemann, meslektaşları Yolanda
Martins ve Libby Churchett ile birlikte, *Body Image* dergisin-
de 106 eşcinselin yüzde 82’sinin kasık kıllarını en azından
bir kere tıraş ettiklerini yazıyordu. Bunun bir eşcinsel erkek
kültürünün icadı olduğunu düşünmeyeziniz diye söyleye-
yim, bu oran heteroseksüel erkeklerde de az değil. 228 kişilik
heteroseksüel erkek grubundaki erkeklerin yüzde 66’si aynı
şeyi yaptıklarını rapor ettiler. Cinsel yönelim veya cinsiyet
ne olursa olsun, araştırmacılar kasık kıllarının alınmasındaki
ana motivasyonun kişinin görünüşüyle ilgili kaygılarla (sağ-
lık düşüncesiyle değil) ilintili olduğunu saptadılar.

Ayrıca, unutmadan, birçok kişinin de, can sıkıcı kasık
kıllarının yanlışlıkla boğaza kaçacak olması riski nedeni-
yle oral seks veya felasyo fikrine sıcak bakmadığını da ek-
leyelim. Aslında, bu tema *Curb Your Enthusiasm*’ın’ bir bö-

lümünde de ele alınmıştı; orada Larry David, ezile büzüle, çok ciddî bir doktora, kendisindeki can sıkıcı gıcıklanma duygusunu anlatıyordu. Neyse, konumuz tamamen başka bir yöne saptı.

Her halükarda, ağdacılık birinin kaybettiği-diğerinin kazandığı bir iş değil. Bu yazıyı yazarken Google'ın arama çubuğuna “pubic hair styles” yazdığımda, 467.000 arama sonucu buldu; ki bunların herhangi birine tıklamaya çekindim– ta ki halk kütüphanesinden eve gelip de tek başıma kalıncaya kadar.

YAKIN BİR ZAMAN ÖNCE İSKOÇYA'DAKİ NATIONAL GAL-
leries binasının bir kanadındaki loş arka odaların
birinde dolanırken, iç gözümde hâlâ binlerce em-
presyonist resmin görüntüsü, kısa ve tombul Rubens ço-
cukları, gotik avlu görüntüleri oynasırken, oldukça modern
tarzda yapılmış münasebetsiz bir resim gözüme çarptı.
Bu, 16. Yüzyıl'a âit üç parçalı bir tablonun bir parçasıydı ve
önündeki banyo küvetindeki üç çıplak ergen çocuğa tepe-
den bakan üzerinde sırmalı bir cübbe olan ağırbaşlı ve orta
yaşlı bir din adamı resmedilmişti.

Şimdi söylemem gerekiyor, bu şehvetli görüntüyle ilgili
ilk düşüncem, Katolik Kilisesi'nin milletin farkına vardı-
ğından çok daha önce bir oğlan cenneti olmasıydı. Neyse
ki, duyduğum rahatsızlıktan, eğilip resmin etiketini oku-
duğumda kurtuldum; Bruges, Belçika'da yaşayan varlıklı bir
dinî ikona ressamı olan Hollandalı ressam Gerard David'in
açlıktan kaynaklanan bir yamyamlık sahnesini resmettiği
yazılıydı. İşe bak! Ne büyük rahatlama; konu sâdece mâ-
sum bir yamyamlıktan ibaretti, kaygılanacak bir şey yoktu.
Çocuklar bir kasap tarafından öldürülmüştü ve açlık çeken
kasabalıların midesine indirilmeden önce yudurma bir tek-

nenin içinde tuza yatırılmışlardı. Neyse ki, kendisi ünlü bir çocuk aşığı olan Aziz Nicholas (bizim orta yaşlı din adamı) kasabadan geçerken çocuk yeme skandalı kulağına çarpmış da teknedeki delikanlıları diriltivermiş.

Neyse, Edinburgh'da geçirdiğim günlerde insan eti konusunda kendime bir düşünce ziyafeti çektim diyebilirim. Partnerim Juan ve ben resim galerisinden Surgeons' Hall Müzesi'ne topukladık. Orada, zeminden tavana kadar salamura yatırılmış kangren ayakların, yaşlı kadınların kopmuş kıllı kollarının, cerrah testeresiyle kesilmiş kafaların ve türlü türlü hastalıklı cinsel organların yükseldiği duvarlar boyunca koridorlarda dolaştık. Ayrıca vitrinde hoş bir deri kaplı defter vardı; öküz derisini andıran bir maddeden yapılmıştı; ama aslında, ceset temin işiyle kâtilliği bir arada yürüten ünlü William Burke'ün derisinden yapılmıştı.

Bütün bunlar beni yamyamlığın lojistiği konusunu düşünmeye itti. Gıda endüstrisinin ustaca ticarileştirilmesi çok şeyi değiştiriyordu; yine de arada sırada, göreceli olarak sık şekilde (kötü hasat, doğal yaşamda hayvan sayısının azalması, kıtlık) yamyamlık türümüz için yaşam kurtarıcı bir çare durumuna geliyordu. Örneğin, iki antropolog gerçekten karmakarışık hesaplar yaparak herhangi yetişkin bir insandan yağ, bağ dokuları, kas, organlar, kan ve deri dâhil olmak üzere otuz kilo yiyecek çıktığını hesapladılar. Protein bakımından zengin kan pıhtılarının ve iliğin özel ziyafet olduğu söyleniyor (nâdir duayenlerin yalancısıyım). Ünlü evrim kuramcısı Lewis Petrinovich, yamyamlığın bütün insanlarda, bunu okurken oturduğunuz tuvalet klozetine tutunmuş olan sizler de dâhil olmak üzere ortak olan gerçek bir biyolojik adaptasyon olduğunu ileri sürdü.

Petrinovich'e göre, kıtlık koşulları baş gösterdiğinde yamyamlık rutin olarak ortaya çıkmaktadır; en azından, evrimimizin erken aşamaları sırasında insanlarda yamyamlık düşündüğünüz kadar ender değildi. Bugün kullanılan yamyamlık (*cannibalism*) terimi insanın zihninde And Dağları'nın bir ücra bölgesinde düşen helikopter, seri kâtiler veya Kuzey Kutbu'na yapılan başarısız 19. Yüzyıl' keşif gezileri gibi şeyler uyandırıyor. Fakat daha da derin olan tarihimiz, bunun hiç de az rastlanır bir durum olmadığını gösteriyor. Petrinovich İçimizdeki Yamyam isimli yazısında şöyle diyor: "Mesele şu: Yamyamlık, insan davranışları repertuvarında yer alır ve muhtemelen çeşitli nedenlerle ortaya çıkar; en fazla rastlanan neden ise ciddî ve kronik kıtlıktır. Ancak ender koşullarda ortaya çıkabilen ve buna rağmen yine de biyolojik mirasımızın bir parçası hâline gelebilmiş bir davranıştır ve aslında, izlediği yolun sistematik bir kalıbı tâkip etmesi, onun nitelik olarak psikoz olduğuna ilişkin hipoteze karşı çıkıyor."

Petrinovich, yamyamlığa kurban gitmiş atalarımızın kemirilmiş kemikleriyle dolu bir insanlık tarihi arasında yol alıyor ve insan yemenin Batılıların "ilkelleri" şeytan gibi göstermek için uydurdukları bir mit olduğunu ileri süren eleştirmenlerin tersine, birbirimizi çok çok uzun bir süredir gerçekten yediğimizi gösteriyor. Aslında, tür içi yeme alışkanlığı gözlemlenmiş bin üç yüz türden sâdece bir tanesiyiz. Primatlar arasında yamyamlık genel olarak yemek ve çevre baskısına yorulabilir. Ayrıca yaşayabilecek diğer yavruların yolunu açmak için sağlıklı bebeklerini yiyen babunlarda olduğu gibi bir çoğalma stratejisi olarak da görülebiliyor.

Yamyamlığa neden olan etkenlerin tam olarak saptanması üniversitenin can sıkıcı etik teftiş kurulları nedeniyle labora-

tuvarda yapılacak iş değil. Yine de, gözü pek bir Japon araştırmacı için bu yanını umursamayarak esaret altındaki hâmile sincap maymunlarına oldukça düşük protein içeren yiyecek vererek onlarda yamyamlık duygusunu dürtüklemiş. Bu durum yüksek oranda düşüğe ve annelerin düşürdükleri fetusları (çok ihtiyaç duydukları protein deposu) yemelerine neden olmuş. Şimdi bu çalışmanın aynısını, benzer kontrollü laboratuvar koşulları altında yaptığınızı düşünün. Çok korkunç olduğunu biliyorum; yine de, elde edilen bulguların kendi türümüz için genelleştirilemeyeceği anlamına gelmiyor. Beni gaza getirmeyin, şimdi memeli annelerin nasıl plasenta ziyafeti çekeceklerini anlatmaya başlarım. Kimimiz pul biberlisini tercih ederken, kimisi de spagetti ve köfteye rağbet ederdi.

Neyse, Petrinovich'in ileri sürdüğü şey, insanlar da dâhil olmak üzere primatlardaki yamyamlığın açlıktan kaynaklanıyor olması gerçeğidir. Ancak diğer evrimsel kuramlardan ayrıldığı nokta, yamyamlığın türümüzde, diğer hayvanlarda olduğu gibi, gerçek bir adaptasyonu ifade ettiği yönündeki iddiasıdır. Bu, bir avuç aç insanda rastlanan anormal bir davranıştan ibaret değildir. Kuşkusuz böyle insanlar vardır; kendi etinin de aynı tada sâhip olup olmadığını öğrenmek isteyecek kadar meraklı şu adam gibi... Neyse sözü onu muayene eden klinik psikiyatristlere bırakıyorum:

İlk ayak başparmağını kestikten sonra, parmağı oda arka duvarlarına gösterdi ve dışarıda yemek için yanına aldı. Kemiği mümkün olduğunca kemiriyor, kalanı tükürüyordu. Bunu "tecrübe olsun" diye yediğini hatırlıyor; "insan eti yemenin insana hayatında bir kere nasip olduğunu" söyledi. Bunu yapmış olmanın getirdiği duygu şokuyla heyecanlıydı. İkinci ayak başparmağını yemeden önce bir fırında pişirdi. Bu parmaklarını keserken, arada ev yenileme işini de yürütüyordu.

Sanırım adam şu anda özel ortopedik ayakkabılar giyiyor. Yine söylüyorum, yamyamlık kesinlikle bir sapma olabilir, yine de biraz rutin olduğu durumlar da var. Yakın kuzenimiz olan Neandertaller özünde etçil yırtıcılardı ve son buzul çağıının sonlarında büyük av hayvanlarının sayısının azalması karşısında yamyamlığa başvurmak zorunda kaldılar. Güneydoğu Fransa'daki bir mağarada yapılan osteoarkeolojik araştırmada yaklaşık altı bireye âit kızartılmış bir yığın Neandertal kemiği bulundu; bunlar derileri tasarlanarak sıyrılmış ve eklem yerlerinden ayrılmış ve iliği çıkarılarak rastgele sağa sola atılmış kemiklerdir.

Kendi türümüze gelince, Aztekler kanlarını döktükleri kurbanları ve yamyamca ritüelleriyle ünlüydüler. Bunlar büyük ölçüde simgesel dinî etkinliklerdi, yine de bazı uzmanlar bol miktarda semiz Aztek kurbanının zengin elit tabaka için yüksek enerjili besleyici katkı maddesi görevi görmüş olabileceğini de ileri sürmektedirler. İşin gerçeği, hem tarihsel hem de kültürlerarası düzlemde bakıldığında, yamyam olmayanların azınlıkta olma ihtimâli bile var. Araştırmacılar Afrika'da (Zandeland, Sierra Leone, Belçika Kongosu), Lâtin Amerika'da (Güney Brezilya, Ekvador, Batı Kolombiya, Paraguay), Yeni Hebrides Adaları'nda (Fiji, Papua Yeni Gine, Vanuatu ve Doğu Yeni Gine Yaylaları) yaşayan toplulukları ve Amerikan Yerlileri arasındaki ritüel yamyamlığa ilişkin birçok kanıt belgelemişlerdir. Üstelik yamyamlık İleriye Büyük Atılım' sırasında kıtlık geçiren Çin ve Sovyet dönemi Rusyası da dâhil olmak üzere sanayileşmiş toplumlarda da görülmüştür.

Uzun lafın kisası, diyor Petrinovich, yeterince aç, kurt

gibi aç olduğunuzda ve bütün diğer yiyecek kaynaklarının kökü kurduğunda (ayakkabılar, ayakkabı bağları, ev hayvanları, direksiyon simitleri, ham deriden yapılma heybeler veya dondurulmuş maymun beyni gibi mideye atmaya yanaşmayacağınız “yenilir yutulur olmayan” şeyler de dâhil) ve hiçbir umut yoksa, o zaman aramızdaki en su katılmamış ahlâkçı bile yamyamlık tabusuna omuz silkecek ve enfes bir parça erkek veya kadın, kız veya oğlan çocuğu etinin keyfini çıkaracaktır. Ya yiyecek, ya ölecektir; bu iki seçenek arasında geçerli olan biyolojik olarak uyarlanabilir olandır.

Bir davranış, hiç kuşkusuz, bir kalıtsal biyolojik uyarlama söz konusu olmadan uyarlanabilir olabilir. Yine de, atalarımızın zamanında böylesine düzenli olarak açlık yaşanmış olması ve anlaşılabilceği üzere, açlık çeken zihnin, yamyamlık yasaklamalarını bir kenara atabilmesi ve başka insanları yemenin tekrar enerji kazandırması ve hayatta kalmayı sağlaması ve davranışın evrensel olması ve algoritmik olarak sürmesi (önce ölü yabancıları, sonra ölü akrabaları, sonra canlı köleleri, sonra canlı yabancıları yiyoruz ve bu böyle hısımlık akrabaya kadar gidiyor) nedeniyle, yamyamlığın zaman içinde gelişmiş bir davranış olduğuna (en azından Petrinovich için) inanmak için yeterince neden var. Sağlık ve refah zamanlarında yamyamlığın tabu olması en hayırlısı olmuş; yoksa üyeleri birbirini yiyen gruplar uzun süre hayatta kalamazlardı. Yine de açlık, içimizdeki yamyamı dışa vurmanın yollarından biri görünüyör.

Aslında bazı bilim insanları açlıktan kaynaklanan yamyamlığın atalarımızın zamanında gerçekten DNA'mızı değiştirecek denli yaygın olmuş olabileceğini ileri sürmektedirler. Modern insan toplulukların, yamyam virüsleriyle

miticadele edecek şekilde tasarlanmış genetik uyarlanmalarla sâhip oldukları görülüyor. Genel olarak, bir avcı tür bir av türünü tükettiğinde, ikisi arasındaki bağışıklık sistemlerinde temel farklılıklar ve farklı patojen çeşitleri vardır. Ama yiyen ile yenilen ne kadar birbirine benziyorsa, yiyen, gıdayla taşınan güçten düşürücü hastalıklara karşı o kadar korunmasız olur. Bunun nedeni, organizmalara ancak konakçı türün ortamına uyum sağlayan parazitler tarafından zarar verilebilir olmasıdır; onlar ayakta durabilmek için tanımlık bir genetik zemine ihtiyaç duyarlar.

Yamyamlık üzerine yaptığı epidemiyolojik araştırmayla 1976 Fizyoloji ve Tıp Ödülü'nü kazanmış olan mikro-biyolog Carleton Gajdusek'e göre, geçen yüzyılın ilk yarısında Yeni Gine'deki Fore topluluğunun nüfusunu kurutan ve *kuru* diye adlandırılan nörodejeneratif hastalığın nedeni de böyle bir şeydi. Gajdusek, hastalığı ölü yiyiciliğe kadar izledi; kadınlar ve çocuklar yerel cenaze âyinlerinin bir parçası olarak yakın zamanlarda ölmüş kişilerin beyinlerini yiyorlardı. (Beyin yemek ritüel bir eylemdi, fakat yeme sıklığı arttı; aslında bu pek de tesadüf görünmüyordu; domuz etinin kıt olduğu zamanlarda, insan beyni protein kaynağı görevi görüyordu.) Burada ilgi çekici olan şey, *kuru*'nun Creutzfeldt-Jakob hastalığının (CJD) bir türü olmasıdır; muhtemelen, başlangıçta, Fore topluluğu içinde yaşanan tek bir CJD hastalığı taşıyan beyin yeme vâkası sonucunda *kuru* zaman içinde başını alıp yürümüş olabilir. *Current Biology* dergisinin bir sayısında, genetik bilimci John Brookfield, son 500.000 yıl içinde insanoğlunun insan prion proteini geninde giderek artan doğal bir sapma oluştuğu iddiasında bulundu. Brookfield'e göre, bu geni melez olanlar yamyamlık yoluyla geçen CJD'ye karşı korunuyorlardı. "Bu melez gen avantajı [muhtemelen] alış-

kanlık hâline gelmiş yamyamlığa dayalı yaşam tarzından kaynaklanıyordu ve bu durum atalarımızın yaşam tarzları konusunda önümüzde yeni ufuklar açıyor.”

Gördüğümüz gibi bütün yamyamlık vâkaları besin ihtiyacından kaynaklanmıyor. Jeffrey Dahmer, Armin Meiwes ve Issei Sagawa gibi sosyopatik kişiler sürüsüne bereket *fast food* restoranın ve marketlerin bulunduğu kentsel ortamlarda yaşamalarına karşın yine de insan yiyorlardı. Psikolog Bruce Hood, *Super Sense*’de yayınlanan yazısında, böyle vâkaların özcü düşünceleri, fiziksel olarak yenmeleri durumunda kurbanların gizli “özlerinin” veya karakter özelliklerinin yiyen tarafından kazanılabileceği fikrini yansıttığını savunuyor. Ayrıca böyle birçok vâkada cinsel bir ögenin de yer alması ilginçtir. Margaret St. Clair, *To Serve Man: A Cookbook for People* kitabının önsözünde şöyle sataşır: “Bedenel hiçbir haz, birinin tadının nasıl olduğunu bilmek kadar mükemmel değildir.” Bu rahatsız edici şakada bir gerçeklik payı olduğundan kuşkuluyum. Özcü düşünceler, türümüzün tuhaf tıbbî yamyamlık tarihine de ışık tutabilir. Lâtin Amerika’yı istilâ eden fatihlerin ve onların Yeni Dünya’daki vârislerinin, iltihaplı eklem yerlerini yağlamak için çevik yerlilerden alınan insan yağını kullandıkları biliniyordu. Daha Armin Meiwes annesinin rahmine düşmeden çok önce, Paraguay’ın hâmile Aché kadınları, erkek çocuk doğurma umuduyla kaynatılmış penislerden yiyorlardı.

Bütün bu manzaralar kafamın içinde yüzerken ve tabîi işten vazife çıkarma huyum kurusun, kendimi düşünür buldum: özellikle ruhun ölüm durumunda görünmez helyum balonu gibi uçup gittiği düşüncesinin yaygın olduğu toplumlarda, ölü insan bedenlerinin yenmesi tam olarak ne-

den tabudur? Eğer böyle düalist kavramlara inanıyorsanız, o zaman beden, artık kurtulan ruhun ihtiyaç duymadığı boş bir kabuktan ibarettir. Yeniden dirilişe inananlar bile, o kadar yenilebilecek eti, Allah muhafaza, çöpe gitmesin diye yoksullara yedirebilirler. Bütün o israf edilmiş ticarî mallar, yakılıp kurutularak, krematoryumlarda toz hâline getirilip süslü mezarların ardına saklanarak yeraltındaki kocaman organizmalara yem olarak sunuldu! Eğer yaşlı veya hastalıklı olabilecek ölü insanların etini yemeyi tercih etmiyorsanız ve eğer bireyin saygınlığı konusunda endişeleriniz varsa, o zaman beyin ölümü gerçekleşmiş veya serbestçe gezinen anensefali* insanları fabrikalarda insanî koşullar altında yetiştirmek daha kolay olacaktır; tabîi bu arada herhangi bir salgın hastalık ihtimâline karşı gıda güvenlik standartlarının da harfiyen uygulanması gerekir.

Her şeyden önce, dünyanın açlık çeken insanları unutmayın, damak zevki olan kişilerin dediği gibi, gezegenimizin en lezzetli etlerle çevrili.

---

*Orta beyin, ön beyin ve korteksin gelişmediği, omuriliğin sâdece bir kısmının işlev görebildiği hastalık.

İnsan Derisinin Durumu

SİVİLCE VE KILSIZ MAYMUN

● **İ**NSANLAR SİVİLCELİ. BU, BİZİ HAYVANLAR ÂLEMİNDEN AYIRAN şeyin bir parçası. Acne vulgaris'in bir çeşidinin diğer türleri de etkilediği doğrudur doğru olmasına (bazı Meksika kılız köpeklerinde bulunmuş ve gergedan farelerinde deneysel olarak elde edilmiştir), yine de sivilce büyük ölçüde sâdece bizim lânetli türümüzün baş belâsıdır. (Ergenler, yüzde 85 ila yüzde 100'ü arasında bir oranda, sivilce çıkarırlar ve yetişkinlerin önemli sayılabilecek bir azınlığı için de durum aynıdır.) Peki, neden tüm hayvanlar arasında sâdece insanlarda volkanik komedonlar*, papüller**, püstüller***, çıbanlar ve bazı ciddi vâkalarda kalıcı yaralar oluşma eğilimi böylesine yüksek? Evrimsel kuramcılar olan Stephen Kellett ile Paul Gilbert'a göre, bu sevimsiz kusurlara sâhip olmamızın nedeni kendi iyiliğimiz için maymun postlarımızı üstümüzden çarçabuk atmış olmamızdan kaynaklanıyor.

Giderek pürüzsüzleşen (kılızlaşan) deri muhtemelen uyarılma amacıyla geliştirse de (örneğin atalarımızın bu-

---

* Siyah nokta.

** Deri üzerinde meydana gelen küçük kabartı.

*** İçeride cerahat ile dolu, derideki kabarık lezyon.

naltıcı, sıcak savanlarda dolaşırken serin kalmalarını sağlamış olabilir), kılları dökülen bedene yönelik genlerin seçilmesindeki temkinli ağırkanlılık bazı kozmetik sorunlar yarattı. Kellett ve Gilbert'in gözlemlerine göre, kılla kaplı vücutla baş etmeye alışmış olan yağ bezlerimizin evrimi görünümümüzdeki bu değişimin gerisinde kaldı. Dolayısıyla, normalde kürkü yağlamakla görevli bütün o yağlı ve mumumsu sebumun* yağlaması gereken kürk miktarı çok azaldı. Bunun yerine, sebum birikmeye başladı ve gözeneklerimizi tıkadı. (Hipertrikozdan –kurt adam sendromu olarak da bilinir– mustarip kişilerin uğraşacak çok soruna sahip olmalarına karşın, sivilce bunlardan biri değil.) Her halükarda bu evrim hikâyesi, sivilcelerin zeki varlıklar tarafından tasarlanmış olmalarından daha iyidir. Yoksa saatini, insan gelişiminin görünüşümüz konusunda en hassas olduğumuz dönemde yağ bezlerimizi aşırı yağ üretmeye ayarlayan bir Tanrı ne merhametsiz olurdu.

Evrimin bize kazandırdığı belirgin ve sivilceleri çok daha üzücü kılan bir özellik durumu daha da güçleştiriyor. Başka zihinlere karşı insanı sakatlayıcı derecedeki hassasiyetten bahsediyorum. Bu tartışmasız bir önerme olmasa da, elimizdeki kanıtlara göre, diğer türler başkalarının engin psikolojik perspektifini kâle alma konusunda geliştirdiğimiz ince beceriye sâhip değilmiş gibi görünüyorlar. Eğer durum böyleyse, bizim fiziksel kusurlarımızdan gözünü kaçırان bir başkasının gözlerindeki o bir anlık tikslenme belirtisi, hatta daha mâsum bir merak ifadesi, içimizde tamamen bizim türümüze özel bir kaçınma durumu yaratır. Epidermal tecelli sonucunda stratejik şekilde burnunun ucuna yerleşen kör

---

*Yağ bezlerinin meydana getirdiği salgı.

olası olgun bir sivilceye sâhip herhangi bir kişi böyle acılı bir deneyim yaşamıştır.

Jean-Paul Sartre'ın *Çıkış Yok* isimli eserindeki sahneyi düşünün; üç yabancı cehennemle şutlandıklarını anlıyorlar ve cehennem de, tuhaftır, sıradan, mobilyalı bir misafir odası. Gelgelelim, Şeytan'ın sinsiliği odada pencere ve ayna olmaması ve odadaki kimsenin uyumasına izin verilmemesi. Hatta karakterlerin göz kapakları felce uğrattılıyor ve bir an olsun rahatlamak için göz kırpmaları mümkün olmuyor. Sonsuza kadar sürekli olarak birbirlerinin bakışı altında olmaları işte bu incelikli küçük işkencedir. Sadist bir lezbiyen olan Inez, odadaki diğer kişinin damarına nasıl basacağını öğrenir. “Nedir o?”, diye sorar Estelle'in yüzünü inceleyerek. “Yanağının altındaki o sevimsiz kırmızı şey. Sivilce mi?” Çılgına dönen, aynadan mahrum, şımartılmış yeni yetme Estelle karşılık verir, “Sivilce mi?” “Off, ne iğrenç!”

Sartre'ın öbür dünyaya ilişkin alegorisi, aslında, sivilceden mustarip birçok kişinin her gün yaşadığı cehennemle çarpıcı bir benzerlik taşıyor. Örneğin, psikolog olan Craig Murray ve Katherine Rhodes, *British Journal of Health Psychology*'de yayınlanacak bir rapor için, İnternet üzerindeki bir sivilce destek grubundan yaklaşık bir düzine kişiyle görüşürler; bu kişiler, durumlarından dolayı reçeteli anti-biyotikler almış veya hormon tedavileri görmüşler ve en az bir yıl sivilce sorunu yaşamışlardı. “Michell”, yeni biriyle, yüz yüze tanışmanın nasıl bir şey olduğunu etkili bir şekilde anlatıyor:

Konuşma ilerledikçe öz-bilincimin usul usul beni tüketmeye başladığını hissedebiliyorum. Sonunda kendi düşüncelerimi bile tâkip edemez olurum, dilim düğümlenir. Sonra çözülürüm. Başkalarının düşünebilecekleri şeylerin altında

ezilirim. Çoğunlukla neler düşünebileceklerini tek tek tahmin etmem. Bu gerçekten çok acılı bir girişim olurdu. Bunun yerine, onları tek bir sesle konuştururum. Kendi kendime, sivilcemi gördüklerini ve çoğunun sivilcem yüzünden beni ciddiye almadıklarını söylerim.

Bir başka kadın, “Laura”, şunları söylemiş:

İnsanlarla konuşurken, göz bebeklerinin yüzümün sivilceli yerlerinde gezinip gezinmediği anlamak için hep gözlerinin içine bakarım. Genellikle de öyle olur.

Doğrusu, akne sıkıntısı sâdece bir kadın sorunu değil. Hatta bazı erkekler için durumun daha da kötü olduğu söylenebilir. Bundan mustarip olan “Karl” nedenini açıklıyor:

Toplum [erkeklerin] makyaj yapmasına izin vermiyor, dolayısıyla dışarıya utanç içinde çıkmak zorunda kalıyoruz. İnsanlara görünüşünüzün içinizi sıktığını ve sıkıntı duyduğunuzu söylediğinizde ise, özellikle diğer erkekler sizi zayıf ve acınası biri olarak görüp aşağılıyorlar.

Başkalarının düşüncelerinin dikkate alınmasından söz ederken, ne düşündüğünüzün farkındayım: bir kitabı kapıyla değerlendirenler veya sivilceli birini bu şekilde dışlayanların kendilerini alenen hor görülmeleri gerekir. Bu konuda ben de tamamen hemfikirim. Gelgelelim, böyle görünür cilt sorunlarından yakınan kişilerle olan sempimize, belki de empatimize rağmen, aramızdaki en iyi kalpliler bile, sivilceli kişilerle nahoş özellikler arasında bir çağrışım kuruyorlarmış gibi görünüyorlar. En azından psikolog Trace Grandfield ve meslektaşlarının *Journal of Health Psychology*'de yayınladıkları sonuçlardan bu anlaşılıyor. Bir tür Örtük Çağrışım Testi'nden (insanların bilinçaltı tavırlarını ve inanışlarını anlamaya yönelik ampirik bir

ölçme yöntemi) yararlanılan yazarlarımız, “pürüzsüz yüzlü kişilere ilişkin değerlendirmelerimizle karşılaştırıldığında, hoş olmayan nitelemeler (“kaba”, “kötü”, “çirkin”, “öfkeli”, “saldırgan”, “mide bulandırıcı” ve “aşağılık” gibi) ile sivilceli kişiler arasında bağıntı kurmakta pek tereddüt etmiyoruz,” diyor. Bu yazarlar, ciddi sivilce sorunu olanlara karşı bu haksız, bilinçsiz ve üzerinde düşünmeden gösterilen reaksiyonun evrimsel kökenlerimize de ihanet ettiği sonucuna varıyorlar. Yapılan araştırma, cilt yüzeyindeki ciddi bozuklukların (kanlı, iltihaplı veya pullu cilt), insanlarda akderi ve doğum lekeleri gibi “daha mâsum” bozukluklara göre daha fazla tiksinti duygusu ve bulaşma korkusu yarattıklarını göstermektedir.

Birçok insan için, bilhassa toplumsal duyarlılığın kişilik boyutuna yüksek prim verenler için, sivilce bir belâ olmak-tan öte, insanın kendisiyle ilgili ana bakışına yıkıcı bir şekilde nüfuz ederek ciddi zihinsel sağlık sorunlarına neden olabiliyor ve hatta yanma veya kaza sonucu yüzde oluşan şekil bozuklukları sonucunda oluşan bunalımla bile rekabet edecek düzeye geliyor. “sorununa” sâhip olduklarını söyleyen Yeni Zelandalı gençlerin üçte biri intihar etmeyi düşünmüş; dörtte biri klinik olarak ciddi düzeylerde depresyon geçirmiş ve onda biri ise yüksek düzeylerde endişe yaşamış. Çok önce, 1948 yılında, klinisyen Marion Sulzberger ve Sadie Zaidens, “değerlendirme yaptıktan sonra vardığımız kanaâte göre, *acne vulgaris* ile karşılaştırıldığında, hiçbir hastalık onun kadar büyük psikik travma, aileler ve çocukları arasında uyumsuzluk, genel güvensizlik ve aşağılanmışlık duygusu ya da psikik ıstırap yaratmamaktadır,” sonucuna varmışlar.

Bu düşünce altmış yılı aşkın bir zamana âit; hiç kuşku-suz, sivilce tedavi endüstrisi o günden bugüne müthiş gelişme gösterdi. (Psikiyatrinin alt dalı olan psikodermatoloji de öyle.) Bugün, iltihaplı bölgeleri yüzünden acı çekmiş, sivilceden mustarip kişilerin ancak rüyalarında görebilecekleri; zaman zaman yarattığı hoş olmayan yan etkiler olsa bile sürekli gelişip serpilen bir merhem, krem ve hap bahçesi var. Yine de, bütün bu tedaviler aknesi olan kişilere eşit derecede hitap etmiyor; kişilerin ilâçlara verdikleri tepkiler arasında önemli farklılıklar olduğundan sorunsuz bir “kür” her zaman mümkün olmuyor. Geçmiş kuşaklarla karşılaştırıldığında, bugün orta ile ciddi arası düzeyde sivilce sorunu yaşayanların, kendilerini öncekilerden daha depresif bulduklarından kuşku-m var. Tıpkı her diyeti deneyip başarısız olan kilolu insanların sık sık durumları konusunda kendilerini çaresiz hissettiklerini dile getirmeleri gibi, birçok tedavi yaklaşımı sonucunda sivilcelerden kurtulma girişimleri başarısızlıkla neticelenen bir kişi de kendisini öncekinden çok daha utangaç hissedebilir.

Diğer insanî niteliklerin çoğu gibi, bu durumun da genlerle çevrenin bir kombinasyonuyla belirleniyor olduğu düşüncesi bu çaresiz ruhlar için pek teselli verici olmayacaktır. DNA’mızın diyetle, yüz yıkama alışkanlıklarıyla, güneşe mârûz kalmayla veya başka herhangi bir faktörle tam olarak nasıl bir etkileşim içinde olduğu henüz pek anlaşılmış değil. Yine de, üzüntü veren o Meksika kılsız köpeği cinsinin nasıl bazı üyeleri diğerlerine göre sivilceye daha eğilimli ise, kılsız maymunların bazıları da öyle. Bunu dengeleyici unsur olarak, sivilce nasıl yaşadığımızdan ziyâde, içine doğduğumuz aileyle ilgili görünüyor. Tuhaf bir şekilde ve hâlâ belli olmayan nedenler yüzünden, Papua Yeni Gine’deki Kitavan

Adası'nda yaşayanlar ile Paraguay'daki Aché topluluğu gibi bazı insan topluluklarının siyah nokta illeti konusunda kafaları rahat. Diyetlerinin ve yaşam biçimlerinin bizimkinden çok farklı olmasına karşın, genleri de öyle.

Evet, bu konuda az çoktur diyebiliriz. Çok azımız bir Wokkiee'nin' ipeksi kürküne sâhip olacak veya bir Kitavan Adası yerlisi olarak doğacak kadar şanslıyız; üstelik ömür boyu hiç sivilceyle uğraşmamış olanlar da gerçekten çok enderdir. İşin iyi yanı, cildiniz sebum üretimi konusunda pek işkolik sayılmaz; bu nedenle, herkes gibi siz de bu sıkıntıyla ancak arada sırada karşılaşacaksınız. Tabii, psikolojik sağlığınız açısından en ideali sivilcelerin, *burada* ortalık yerde, yani yüzünüzde, dış koşullara karşı savunmasız durumda olmasından ziyâde *orada* bir yerde gizleniyor olması olacaktır.

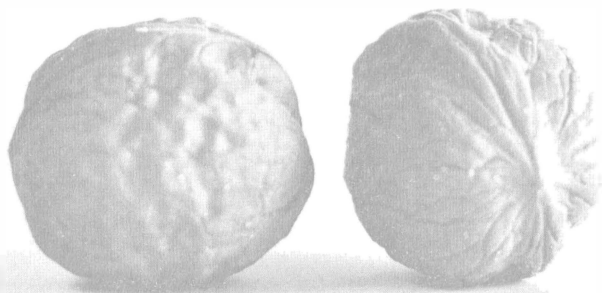
Sivilcelerinizi onlu yaşların sonlarında ortadan kalksa da ya da kırklı yaşlarınıza kadar ortadan kaybolmasa da, size söz veriyorum yağ bezleriniz bir gün kadim bir dere yatağı gibi kuruyacaktır. İçinde kolayca kaybolabileceğiniz o muhteşem kırıxıklıklarına rağmen, yüzünün uhrevî olmayan kabuğu formaldehitte huzur verici bir şekilde nemlendirildiğinde seksen dokuz yaşındaki ninemin yüzünde tek bir sivilce olduğunu hatırlamıyorum. Dolayısıyla, aklınızdan çıkarmayın, sivilce geçici bir kozmetik belâdır. Utanmakta utanacak bir şey yok; bu yüzden gerektiğinde yardım isteyin. Bu sıkıntı konusunda yalnız değilsiniz, bana kalırsa endişenizi biraz da o yavaşça gelişen, hak edilmiş kırıxıklıkların geleceği günler için saklayın. Her şeyden önce, içinizdeki o kürkünü çabuk kaybetmiş maymuna da insaf edin.

* Yıldız Savaşları'ndaki tüylü canlı türü (ç.n.)

BÖLÜM III

DİBE VURAN ZİHİNLER

EĞER BU YAZIYI OKUYORSANIZ, TAHMİNİM İNSAN BEYNİNİN (bütün o cızırdayan nöral karmaşıklığı, yumuşak, elektrikli girişik bezemeli odacıkları ve labirent benzeri kovuklarıyla birlikte) çok çok uzun bir zaman içinde doğal seleksiyonun usul ve kendinden emin eliyle şekillendirildiği yolunda, mantıksal düşünceye sâhip bir materyalistsiniz. O zaman, beynin belli bölgelerinin, atalarımız için faydalı davranışlar yaratmaları nedeniyle geliştiğine hak vereceksiniz. Beynin bir kısmı (yaralanma, hastalık veya başka talihsiz bir olay sonucu) hasar gördüğünde, ortaya çıkan semptomlar dizisi genellikle son derece spesifiktir. Sinir bilimci Shelley Batts, “Davranışsal Bilimler ve Hukuk” isimli yazısında şöyle diyor: “Beyin, kişiliğin ve benlik duygusunun fiziksel tezâhürüdür; beynin bir noktasındaki hasar, davranış ve kişiliğimizde belli değişikliklerle sonuçlanırken, benliğimizin diğer yanlarında değişiklik olmaz.”

İşin teknik yanına pek kaçmadan şunu söyleyelim; eğer dorsolateral prefrontal korteksinizin (arka singülat kortekse karmaşık şekilde bağlı özel bir sinir dokusu) işlevini zedeleyebilecek bir lezyon oluşması gibi bir durumla karşılaşacak kadar talihsizseniz, o zaman çalışma belleğiniz,

strateji oluşturma ve plânlama becerileriniz ciddi bir düşüş yaşayacaktır. Birden, bakkaldan alacaklarınızın bir listesini çıkarmak kadar basit bir şey bile müthiş bir başarı olacaktır.

Çoğumuz, beyinsel rahatsızlıkları günlük hayatlarının bilişsel becerilerine zarar vermiş kişiler için büyük sempati duyarız. Yeni bir anımsama stratejisi yaratmalarına yardımcı olarak veya sırtlarını sıvazlayarak veya birisinin adını anımsamaya çalıştıklarında teşvik edici sözler söyleyerek (hangimiz böyle şeylerle karşılaşmamıştır ki?) onlara zihinsel sıkıntılarıyla uğraşırken seve seve destek oluruz. Gelgelelim, beynin cinsel iştahımızı ve diğer âlemci güdülerimizi kontrol etmek ve dizginlemek için gelişmiş yanları benzer şekilde bir felâkete uğradığında, o kadar anlayışlı mıyız? Peki böyle hasarlar kurbanlarının.... ne bileyim, *ahlâkî bozukluklar* diyebileceğimiz şeyler göstermelerine neden olursa? Darmaduman olmuş libidinal beyin sistemleri vâkalarında, o iyi kalpli hümanist materyalizm özgür iradeye ve ahlâkî suça olan inancımızla birlikte başkaldırır.

Klüver-Bucy sendromuna göreceli olarak ender rastlanırsa da, bir insanın cinsel dürtülerini kontrol etme becerisinin tamamen çökmesine yol açan en bilinen nedenlerden biridir. Sinir anatomi uzmanları Heinrich Klüver ve Paul Bucy, 1939 yılında makakların beyinlerindeki hem temporal lobları hem de rinansefal kısmı büyük oranda çıkardılar. Başlangıçta, bu bilim insanları, meskalin verilmesinin nasıl saralı hastalardaki temporal-lob krizlerine benzer nöbetler yarattığının incelenmesiyle ilgileniyorlardı ve bu nedenle ilaç verilen beyin bölgelerinin etkilerini yalıtmaya çalışıyorlardı. Gelgelelim, bu oldukça zâlim dirikesimin yarattığı birçok tuhaf etkiden biri olarak, maymunlar son derece az-

ğın hâle geldiler ve belirgin ve ayırım gözetmeyen bir çiftleşme arzusu gösterdiler. İnsanlarda tam gelişmiş Klüver-Bucy hastalığının ilk belgelendirilmiş vâkası 1955'te yaşandı; bir sara(epilepsi) hastası bilateral temporal lobektomi ameliyatı (lobların çıkarılması ameliyatı) geçirdi ve daha sonra, hastada, diğer şeylerin yanı sıra, müthiş bir cinsel iştah gelişti. Genellikle sendrom, medyal temporalin ağır travma geçirmesi sonucunda daha düşük derecede ortaya çıkar. Bir herpes ensefalit veya Pick hastalığı vâkasından, travmadan veya oksijen yetersizliğinden kaynaklanabilir. Ancak belirtiyim, böyle hastaların hepsi hiperseksüalite yaşamazlar, sâdece bazılarında olur. Ne var ki, diğer semptomları da pek iç açıcı değil; bu semptomlar arasında hiperoralite (ağza bir şeyler atmak için durdurulamaz bir istek, duyumsamazlık, duygusal tepkisizlik) ve çeşitli duyuşal bozukluklar sayılabilir.

Klinik literatürde, Klüver-Bucy sendromunun yıkıcı etkilerini gösteren çok sayıda çarpıcı vâka çalışması vardır. Bunlar bizi, “özgür irade”nin tamamen fizikselliği konusunda düşünmeye iten ince felsefî sorular uyandırıyorlar. Bu dertten çeken bazı hastaların aşırı cinsel dürtülerine yenildikleri ve bu bozukluğu önüne gelenle serbestçe yatan, şehvet düşkün ve ahlâksız biri hâline gelmek için uygun bir bahane olarak kullanmadıkları 1998 yılında sinir bilimci Sunil Pradhan ve meslektaşları tarafından yapılan bir çalışmayla en iyi şekilde kanıtlandı. Bu raporda, iki buçuk-altı yaş grubuna âit erkek çocuklarından oluşan bir grup, herpes ensefalitten kaynaklanan koma durumundan kısmen çıkmalarından sonra hiperseksüel davranışlar göstermeye başladı. Koma durumundan çıkmalarından sonraki bir ile üç aylık bir dönem içinde, yazarların yazdığına göre, “yedi

çocuğun hepsi ritmik kalça hareketleri [girme hareketi], yatakta cinsel organların ovalanması (iki hasta) ve cinsel organlarla aşırı elle oynama (yedi hastanın hepsi) şeklinde anormal cinsel davranış sergiliyorlardı.” Bu çocuklar atalarımızın, zevkin ele geçirdiği beyinlerinin çaresiz ve bahtsız kuklaları mıydılar? Yazarlar buna inanıyorlardı: “Bütün hastalar çok küçük olduklarından, seksi çevreden öğrenme olanağı olmadığından, bu hareketler büyük olasılıkla evrimsel olarak primitif refleks faaliyetleri ifade ediyorlardı.”

Okul öncesi çocuğunuzun neden gördüğü her şeyin üstüne çıkmak istediğini diğer velilere anlatmak zor olabilir; isterseniz, Klüver-Bucy sendromuyla ilgili yukarıdaki açıklamayı kreşteki arkadaşlarına bir anlatmaya çalışın. Yine de, yetişkinler olarak, bir çocuğun böyle yakışıksız davranışları konusunda affedici olma eğilimi gösteriyoruz. Bu türden bir hiperseksüalite, cinselliği orgazma yönelik tutkularıyla hareket eden ergenlik sonrası birinde olduğunda, işler (en azından felsefî anlamda) daha ilgi çekici olabilir. Klüver-Bucy hastalarını sekse düşkün akıl hastaları olarak nitelendirmek tamamıyla yanlış olsa da, genellikle normal standartlara göre uygunsuz olduğu düşünülecek davranışlar sergilerler. Örneğin, yetmişli yaşlarının başında bir beybaba, kilisesinde cemaatten bir kadını kucaklayıp defalarca öptü. Klinik vâka raporuna göre, adam şoka giren kadına “Neden bir daha yapmıyoruz?” diye sormuş. Sonraki yıllarda, cinsel fantezileri tavan yapmış ve hiperoralitesi idare edilemez hâle gelmiş. Raporda, eşinin sözlerine bakılırsa, “köpek maması, mum, yapışkan bantlar ve alyansı dâhil olmak üzere ne bulduysa ağzına atıyordu. Sanki doyurulmaz bir iştahı vardı. 77 yaşında birkaç yapışkanlı bant yuttuğu için boğularak öldü.”

İki doktor, *European Psychiatry*'nin editörüne yazdıkları bir mektupta, on dört yaşında bir kız çocuğuyla ("X kız") ilgili vâkadan söz ederler; söz konusu kız, ensefalit sonucu komaya girmesinden sonra Klüver-Bucy sendromunun ortaya çıkmasından önce "iyi bir karneye sâhip, zeki ve sosyal bir kızdı." Bu kendi hâlinde, terbiyeli kız, hastalığını atlatmasından sonra biraz tuhaflaştı. Çocuğunuzla baş etmekte zorluk çektiğinizi mi düşünüyorsunuz? O zaman bu velileğin neyle uğraştıklarını bir düşünün:

Hasta, başkalarının önünde soyunmaya, cinsel organıyla oynamaya ve babasına yönelik cinsel yaklaşımlarda bulunmaya başladı. Yerde duran her cismi yalıyor ve fırsat bulduğunda tualete koşup ağzına sidik (ürofagi) ve dışkı sokmaya (koprofagi) çalışıyordu.

Bir diğer vâkada, saralı bir kadın kendisini bitkin düşünen sara nöbetlerinin sona ermesine yardımcı olsun diye başarısız bir sol-temporal lobektomi ameliyatı geçirdi. Ameliyatın ardında hiperseksüalite dâhil olmak üzere Klüver-Bucy semptomları ortaya çıktı. Uluorta mastürbasyon yapmaya ve aile üyelerini ve komşuları agresif şekilde cinsel birleşmeye zorlamaya başladı. Bir nöbet daha geçirmesinden sonra âcile kaldırıldı ve orada bekleme odasında yarım saat durduktan sonra yaşlı bir kalp hastasına oral seks yapmaya başladı. (Bu bir kişinin sendromunun diğerinin şanslı günü olduğu ender vâkalardan biri olabilir, kimbilir; ayrıca bunun bir hiperseksüalite göstergesi mi yoksa hiperoralite mi olduğu pek açık değil; ne var ki, belki de bu ikisinin arada sırada aynı noktada buluşması kaçınılmazdır.)

Başka temporal-lob saralılar da "nöbet sonrasındaki nekahat döneminde" hiperseksüalite gösterdiler. Nöroloji uz-

manı Vanessa Arnedo ve meslektaşları, gecenin köründe nöbetler geçirmeye başlayan otuz dokuz yaşında bir adamın vâkası rapor ettiler. Geceleyin gelen nöbetlerden sonra, adam on dakika kadar uyuyor, sonra uyanıp karısına tecavüz ediyordu. (Yazarların daha incelikli sözlerine bakılırsa, adam “cinsel olarak agresif davranmaya başlayarak karısını cinsel birleşmeye zorluyordu.”) Gelgelelim, burada önemli olan şey, “davranışlarını öğrendiği zaman yaptıkları için duyduğu korkunç pişmanlık ve iğrenme duygusu onu, büyük ölçüde bu nöbet sonrası davranışı ortadan kaldırmak için ameliyat olma girişimlerine yöneltti.” Benzeri sara profillerine sâhip başka hastaların cinsel arzuları da nöbet sonrasındaki nekahat döneminde tavan yaptı. Gece yarısı geçirdiği bir nöbetin ardından, on iki yaşındaki kız çocuğunu kendisiyle annesine yatak odasında eşlik etmeye dâvet eden bir adam bunu daha sonra öğrendiğinde dehşete düştü.

Klüver-Bucy sendromunun kendisini tecavüz ve çocuğa tâciz olarak suç davranışı şeklinde gösterdiği şu birkaç örnekte materyalist görüşlerimiz gerçekten sınanmaya tâbi tutuluyor. 2003 yılında nörolog Jeffrey Burns ve Russell Swerdlow, normalde iyi huylu olan kırk yaşındaki bir erkeğin bir sağ-orbitofrontal tümörün ortaya çıkmasından sonra nasıl sonradan olma “sübyancı” hâline geldiğini gösteren bir vâkayı rapor ettiler. Erkek, önceden çocuklara karşı ilgisi olmadığını iddia etti; Burns ve Swerdlow’un söylediklerine göre adamın tümör öncesinde pornografiye bir eğilimi vardı; fakat şimdi İnternette çocuk pornosu indiriyor ve ergen üvey kızına üstü örtük cinsel yönelim gösteriyordu. Cinsel arzusu tamamen yetişkin kadınlara karşı da yüksekti; o derece ki, bir nörolojik muayene sırasında kadın hemşireleri ve personeli okşamaktan kendini alamamıştı. Uzun

lâfın kıyası, adamın tümörü alındığında, şehvet düşkünlüğü ve bununla ilgili davranışları âdetâ ortadan kalktı ve artık üvey kızı için bir tehdit yarattığı düşünülmediğinden evine geri döndü. Ne var ki baş ağrıları tekrar baş gösterdi, tümör yeniden büyüdü ve onunla birlikte suç dürtüsü de yeniden ortaya çıktı. Derken tümörün “kazınması” başarılı oldu; adam tekrar iyi bir vatandaş hâline geldi ve bildiğimiz kadarıyla bugün de aynı durumunu koruyor. Ünlü sinir bilimci Oliver Sacks tarafından yakın zamanlarda yayınlanan bir vâkada, geçmişinde herhangi bir suç işlememiş olan elli bir yaşındaki bir adam, nöbetlerini engellemek için sağ temporal lobunun bir kısmını çıkarttırmıştı. Bu ameliyatın ardından, hiperseksüalite dâhil olmak üzere Klüver-Bucy’yi belli eden belirtiler göstermişti. Onunki de başka bir “sonradan olma sübyancı” vâkasıydı ve buna rağmen İnternetten çocuk pornosu indirdiği için birkaç yıl hapse mahkûm edildiğinde Sacks bu olayın yasını tuttu.

Buradaki mesaj nedir? Özgür iradeye olan inancımız temelinde bunun Klüver-Bucy sendromuna uygulanıp uygulanamayacağı konusunu düşünebilirsiniz. Ancak bu noktada bir başka soru da ortaya çıkıyor: Diğer bakımlardan “iyi” olan bir kişinin beyni, yayılan bir tümörle veya kısa bir sara nöbetiyle birdenbire ahlâkî olarak özürlü duruma geliyor ve sonradan onun çok kötü eylemler gerçekleştirmesine neden olabiliyorsa, o zaman beyinsel hasarı olmayan “kötü” (beyni ve nöral fonksiyonu genler ile deneyim arasındaki etkileşimle organize edilen ve bu nedenle zihninin her bir fenomenal yönü fiziksel olarak rahatsız olan) bir kişinin nöro-klinik vâkada olduğundan daha fazla özgür iradeye sâhip olduğunu varsaymak bayağı bir ikiye bölme olmuyor mu? Her şeyden önce, insanlar doğuştan sâhip oldukları

nevi şahsına münhasır beyin üzerinde sıfır kontrole ve hayatlarının erken evresindeki deneyimleri üzerinde çok az kontrole sâhiplerdir, ki bu kontrol de ancak doğuştan sâhip olduğu nöral substratla* işlev görebilir.

Belki de bu bir zamanlama meselesidir: “iyiler” “kötüleşebilen” beyinlerle doğarlarken, “kötülerin” olası ahlâkî olarak özürlü nöral mimarîyle daha en başından elleri kolları bağlanmıştı. Daha az rastlansa da, eğer “kötü” biri dürüst hareket ederse, bu tesadüfî beyin hasarının veya saranın sonucu olabilir mi? Böyle biri yanan bir evden bir çocuğu kurtardığında, tıpkı on iki yaşındaki üvey kızını sekse dâvet eden adam gibi aslında öyle biri olmadığı için kendisine saygı duymamamız mı gerekir?

Burada mesele sağlıklı insanları “daha yüksek standartlara” göre değerlendirmek veya suçlular için bahaneler bulmaya çalışmak değil, hareketlerimiz üzerinde ne derecede kontrole sâhip olduğumuzun (bu hepimiz için geçerli) tamamen nörolojik temele sâhip olduğunun ayırdına varılmasıdır. Özgür irade fiziksel bir şeydir. Bu denemenin başında muhtemelen baktığınız bakış açısı olarak eğer her şey sonuç itibarıyla beyne dayanıyorsa, bu durum insanın özgür iradeyi nesnel olarak düşünme boyutunu ve parametrelerini de içerir (söz konusu düşünme eylemi, her şeyden önce beyne dayanan bilişsel kapasiteyle sınırlandırılmıştır). İnsanı şok eden gerçek şudur: Genlerimiz geliştığımız sosyal çevrenin darbesi altında ne kadar eğilip bükülebiliyorlarsa biz de o kadar özgürüz.

* Enzimin etki ettiği madde.

Beyin, Loblarını Nasıl Elde Etti?

SİNİR ANATOMİSİNDE ORTAÇAĞ HINZIRLIĞI

BEYİN BİLİMLERİ İÇİNDE O KADAR ÇOK UZMANLAŞMA alanı var ki, en keskin zekâyâ sâhip beynin bile kendisi hakkında bilinecek her şeyi öğrenecek kadar beyin gücüne sâhip olması pek mümkün değildir. Fakat kafanızın içindeki kahve fincanı kadar küçük beyninizin kafa yormak isteyebileceği bir şey varsa, o da anatominizin çok daha altında bulunan cinsel organlarınızla tuhaf bir geçmişçi paylaşıyor olmasıdır. Beyinlerimizin ve üreme organlarımızın bir embriyoloji ve evrim tarihini paylaştığını değil, bir zamanlar (bir ölçüde hâlâ) beden *dilimizde* birbirlerine dolaşmış olduklarını kastediyorum. Bu tuhaf bir hikâye; antik anatomi uzmanları tam sik kafalıydılar. Hoş o zamanlar hepimiz öyleydik. Antik terminolojiye göre, kadınların beyinde penis vardı.

Bir anatomi profesörü olan Régis Olry ve bir nöro-biyolog olan Duane Haines *Journal of the History of the Neurosciences* için yazdıkları bir dizi ilginç makalede bu iğrenç hikâyeyi gün ışığına çıkardılar. Bu sinir sistemi anatomisi tarihçileri (evet böyle bir meslek var ve hepimiz bunun için minnet duymalıyız) çok eski ve karman çorman bir tıp literatürünü elden geçirdiklerinde insan beyninin bir zaman-

lar kendi kukusu, penisi, testisleri, poposu ve hatta anüsü olan bir şey olarak târif edildiğini buldular. Hiç kuşkusuz, bütün sınıflandırmayı ve etiketlemeyi erkekler yapıyordu. Aslında, insan beyninin bir kısmı hâlâ adları çoktan unutulmuş fahişelerin adlarını taşırlar; bu konuya birazdan döneceğim.

Olry ve Haines, akademik anlamda bir çağa karşılık gelen on yıldan uzun bir süre önce yazdıkları ilk makalelerinde, *fornix* teriminin şaşırtıcı kökenini ortaya çıkardılar. Nöro-anatomi konusunda bilgisiz olanlar için, forniks beyin çıkıntısını ve limbik sistemi birbirine bağlayan ve beyin ventrikül olarak bilinen belli bir sıvıyla dolu odacıklarının aşan sinir liflerinden oluşan kemer biçiminde bir bağdır. Forniksini düzgün işlev görmese, uzamsal öğrenim ve genel olarak yön bulma konusunda ciddî rahatsızlıklar da dâhil olmak üzere bir sürü ve belirgin sorununuz olurdu.

Etimolojiyle ilgili birkaç temel bilgi verelim. Bugün forniks neredeyse sâdece anatomik yapılar için kullanılıyor olsa da (ayrıca göz zarlarını bağlayan konjonktiva forniksi ve ayrıca başka birkaç bedensel forniks vardır; neyse bunu geçelim), başlangıçta kelimenin bir mimarî yan anlamı vardı; “kemer” sözcüğünün Lâtincesinden geliyordu. Olry ve Haines, MÖ 1. Yüzyıl’da Romalı mimarların tonoz tavanlara sâhip, *fornices* olarak adlandırılan ahşap odalar yaptıklarını belirtiyorlar. Böyle odalar tuğladan yapıldıklarında *camerae* olarak adlandırılıyordu (günümüz fotoğraf makinesiyle bu tuğla kemerli Roma odalarının bir ortaklığa sâhip oldukları ayrı bir etimolojik tarih vardır; fakat biz burada forniks üzerinde duruyoruz).

Şimdi, bunun öyle müstehcen bir yanı yok ve büyük ih-

tinâl bu terimi ilk kullanacak olan sinir sistemi anatomisi uzmanı olan, 17. Yüzyıl'da yaşamış İngiliz Thomas Willis'in aklında kötü bir düşünce yoktu. Gelgelelim, bu eski ahşap tonozlu odalar bilhassa eski Roma'da özel bir ticaretin yürütülmesi için kullanılıyordu, fuhuş (*fornication* [zina] terimi de buradan geliyor). Olry ve Haines, "bu yüzden 'forniks' teriminin gerçek etimolojisi üçüncü ventrikülün (odacığın) çatı formuyla, fakat aynı zamanda böyle odalarda gerçekleşen cinsel ilişkiyle bağlantılıydı ve bu ventrikül bu odalarla karşılaştırılıyordu" düşüncesine vardılar. İşin ironik cilvesi, forniksın limbik sistemin bir parçası olarak insanın seks davranışını düzenlemeye yardımcı olmasıdır; yazarların belirttiği gibi, ad insanların bu fonksiyonu bilmelerinden çok önce verilmişti.

Her neyse, Olry ve Haines forniks yazısını yazdıktan sonra seksî üçüncü ventrikülü yeniden ziyaret etmeleri yaklaşık on yıl sonra gerçekleşti. Bir tâkip makalesinde, beynin aynı kısmına âit başka bazı, daha da tuhaf şekilde adlandırılmış öğeler olduğunu gün ışığına çıkardılar. Olry ve Haines'in yazdığına göre, 16. Yüzyıl'ın ortalarında, İtalyan anatomi uzmanı Matteo Realdo Colombo ön komisür ile forniksın iki kolonu ayıran çizgiyi birleştiren küçük girintinin içine gözdattığında, sulanmış bir kukuya benzer bir şey gördü ve buna *vulva cerebri* adını verdi. Colombo'nun 'klitorisi' (gerçek olanı) keşfeden ilk anatomi uzmanı olarak da yaygın üne sâhip olduğu düşünülürse bu pek şaşırtıcı olmayabilir.

Yazarlar, Colombo'nun İtalyan sonda âletiyle tam olarak hangi deliği kurcaladığı konusunun biraz gizemli olduğunu belirtiyorlar. Aslında bahsi geçen delik, aynı zamanda Colombo'nun yolunu tâkip ederek "anüs deliğini" bulan

17. Yüzyıl'da yaşamış Hollandalı anatomi uzmanı Isbrand van Diemberbroeck tarafından tanımlanan daha arka taraftaki açıklık olabilir. Aklıma gelmişken, beynin anüsü bizim şimdi orta beynin üçüncü ventriküle akan akuaduktunun (kemerli köprü) “ortak arka açıklığı” olarak adlandırdığımız şeydir. Burada aklıma beyin hakkında dışkılamayla bağlantılı yapılabilecek bir sürü sözcük oyunu geliyor, ama neyse, bu kısmını size bırakıyorum.

Van Diemberbroeck, beyinde kadın parçaları görmekle kalmadı; dahası, o ve anatomi uzmanı arkadaşları bunu esas olarak bir hermafrodit organ^{*} olarak tasavvur ettiler. Her şeyden önce, sâdece bir *vulva cerebri*'ye sâhip olmakla kalmıyordu, belirgin bir *penis cerebri*'si de vardı. René Descartes, pineal beze “ruhun kürsüsü” diyerek onu kutsamış olabilir, fakat kafası öyle metafizik yönde çalışmayan van Diemberbroeck ve ayrıca Descartes'ın çağdaşlarından Hollandalı fizikçi Thomas Bartholin'e göre bu yapı daha çok bir penise benziyordu. Olry ve Haines, bu metaforun köklerinin hâli hazırda şeklinin testislere benzetildiği, yukarıda ve beynin kolikulusları” arasında bulunan bezin pozisyonuna dayanabileceğini söylüyorlar.

Bu absürt *penis cerebri* terimi sonraki bilginlere öyle utandırıcı gelmiş olmalı ki, çabucak kullanımdan kalktı. Dünkü penis, bugünün ruhsuz pineal bezi (kesinlikle daha katı bir terim) oldu. 18. Yüzyıl'ın ortalarında, Fransa'da, Jacques-Bénigne Winslow adında gerçekten oyunbozan bir anatomi uzmanı, geçmişe, atalarının yakışksız sınıf-

* Hem erkek hem dişi organ.

** Tepecik.

landırılmalarına tiksintiyle bakıyordu; ona göre, atalarının kafası, konu kafalarının içinde ne olduğuna gelince belden aşağısına işliyordu. Winslow, sinir bilimlerinin bu kurucu babalarını kolikuluslarda popo (*eminentiae natiformes*) ve testisler (*eminentiae testiformes*) gördükleri için kınıyordu: "Bu yumrucuklara verilen isimler çok yakışsız ve üstelik türetildikleri şeylerle hiçbir benzerlik taşıyorlar." Diğer bilim adamları değişiklik yapmaya yanaşmadılar ve bilim adamları Winslow'un konuyla ilgili uflayıp puflamasından sonra yüzyıllarca, hatta 20. Yüzyıl'a kadar beynimiz için popoya ve testislere gönderme yapmayı sürdürdüler. Gelgelelim, sonunda, akademi çevrelerinin nâmus kumkumalığı bu tuhaf eski terimi gölgede bıraktı.

Hâlâ, o eskilerde kalmış muzır beyinlerin cinsliklerinden bazılarına günümüz sözlüklerinde rastlayabiliyoruz. Olry ve Haines, pineal bezin gudde kısmının, soğan başın terminolojik önceli olan *glans penis*'e (penis kafası) kadar izlenebileceğini söylüyorlar. Artık pineal bezin uyuma-uyanma döngümüzü düzenlemede merkezî işlev gören metanon kimyasalını ürettiğini biliyoruz. Bu yüzden, bir daha uçak yolculuğu sonrası uyku düzensizliği çekerseniz, bilin ki suç penisinizdedir. Memeli kütlelerin (beynin alt yüzeyinde bulunan ve tanıma belleğine koku katmakla sorumlu olduklarına inanılan küçük yuvarlak kütlelerin) tarihine kafayı takmadıysam, bilin ki bunun tek nedeni işin kolay yanı olmasıdır.

Nöro-anatomik bölgelerin böyle heyecan uyandırıcı şekilde etiketlenmesine ilk kafa yoran kişiler Olry ve Haines değildi. İffetli Winslow'un duyduğu tiksintiye katılan Fransız anatomi uzmanı Joseph Auguste Aristide Fort, 1902

yılında, geçmiş yüzyıllardaki anatomi uzmanlarının "üçüncü ventrikülü çevreleyen farklı kısımlara yakışıksız adlar vermekten hoşlandıklarını" gözlemledi. Ne var ki, Olry ve Haines bu Ortaçağ anatomi uzmanlarının beyne şehvetli gözleriyle tam olarak nasıl baktıklarını ve sâdece düşüncelerimizin pırıl pırıl motorunu değil, aynı zamanda özel bölgelerimizi de gördüklerini gösterdiler.

Şehvet Düşkünü Zombiler

ERKEKS, UYURGEZERLİK, CİNSEL ORGANLARIN GECE HÂLİ VE SİZ

DÜNYANIN HER YERİNDE, ERKEKLERİN CİNSEL ORGANlarının, çiftlik avlusundaki hayvan adaşlarındaki gibi, yükselen güneşe karşı eşzamanlı olarak sert bir selâm çakma konusunda eşzamanlı hareket ettiklerini düşünebilirsiniz. Oysa, söz konusu “sabah ereksiyonu”, bütün sağlıklı erkekler için, geceleyin bir saat mekanizması gibi işleyen bir dizi noktürnal penil tümesansdan (NPT) irade dışı arta kalan şeydir; bu durum genellikle uykunun rüyayla bezeli olan ve sabahleyin çalar saatler, anneler veya başkaları tarafından sık sık hoyratça uyandırıldığımız hızlı göz hareketi evrelerinde meydana gelir.

Penisi olan kişiler olarak, vücudunuzun geri kalanı rüyalarınızı canlandırmanızı engelleyen kas felciyle hareket-siz kılınırken âletinizin nasıl olup da ayağa kalktığını öğrenmek sizi şaşırtabilir. (Bu kas tutulmasına şükrederim. Minnesota Mahâllî Uyku Bozuklukları Merkezi'nde çalışan Carlos Schenck ve meslektaşları, uykuyla ilintili çözülmeli rahatsızlığı olan on dokuz yaşındaki bir gencin emekleyip uluyarak ağzında bir jambonla evin etrafında dolandığını bildirdiler; genç çocuk “rüyasında” bir orman kedisi ve bir dişi bakıcının elinde tuttuğu çiğ et parçasını kapmaya çalış-

tığını görüyordu.) Bilim insanları, ortalama on üç ila yetmiş dokuz yaş arasındaki bir penisin her geç yaklaşık olarak doksan dakika, bir başka deyişle, genel uyku süresinin yüzde 20'si boyunca erekte olduğunu saptadılar. Beyninizi dört uyku evresinin birinden diğerine geçerken, “uykuyla ilintili ereksiyonlar” seksen beş dakika aralıklarla meydana geliyor ve ortalama yirmi beş dakika devam ediyor. (Doğrudur; bir kronometre kullanıyorlardı.) Bildiğim kadarıyla, NPT ile ilgili olarak iyi geliştirilmiş çok sayıda kuram veya ileri sürülen bir “uyarlanır fonksiyon” mevcut değilse de, bunun gündüz yaşanan cinsel faaliyetle ilgili olmadığını, yaşla birlikte indiğini (burada kelime oyunu yok) ve kesinlikle testosteron seviyeleriyle bağıntılı olduğunu biliyoruz. Kadınların cinsel organlarının gece hâlini inceleyen çok daha az çalışma olmasına karşın, kadınların da kukuları, muhtemelen çoğunun rüyasında kalkık penis görüyor olması nedeniyle, REM uykusu sırasında benzer şekilde ıslanıyor.

Şimdi, böyle sıkıcı biyolojik ayrıntıların bir ahlâkî ikilemin gıdası olabileceğini düşünemeyebilirsiniz; gelgelelim, gıpta edilen özgür irademizin nasıl cinsel organlarımızla bağıntılı olabileceğini anlamaya gelince türümüzün korkunç kafa karışıklığını azımsıyorsunuz. Örneğin uykuyla ilintili ereksiyonu başka bir adam tarafından cinsel ilgi olarak yorumlanan şu genç Fransız vâkasını düşünün; genç böyle bir şey olmadığına yemin billah ediyordu. Fransız Uyku Araştırma Derneği'nin 2001 yılında yapılan yıllık toplantısında bir grup araştırmacı tarafından açıklandığı üzere, yirmi dört yaşındaki heteroseksüel erkek ağrıyan anal lezyonlarla uyandığında dehşete kapıldı. O sırada aşırı sarhoş olduğundan başından böyle bir olayın geçtiğini hatırlayamasa da, o gece kendisine tecavüz edildiği sonucuna vardı. Araştırmacılar, “Yapılan ya-

sal tıbbî muayene sonucunda düzenlenen raporda, popoda yakın zamanlarda meydana gelmiş görünür nitelikte yırtılmalar olduğu yazıyordu,” diye teyit ediyorlardı.

Ayılma sonrasında konu ‘kim yaptı’ya geldi. Özellikle rahatsız edici şey, adamın patronunun önceki gün bütün gece uyumuş olmasıydı. İkisi önceden havuzda keyif yapmışlar sonra da saunada bunalmışlardı. Tecavüz hapı verildiğine ilişkin kesinlikle hiçbir kanıt yoktu; fakat Fransa’nın güneyinde çoğunlukla olduğu üzere içilen alkolün haddi hesabı yoktu; bu yüzden, heteroseksüel işçi, bir beyefendi gibi davranarak, patronunu kanepede uyuması için dâvet etmiş, kendisi asma kattaki yerine çekilmişti. Ne var ki, görüldüğü kadarıyla, o gece sarhoş patronu değil, kendisi kütük gibi uyumuştı. Yaşlı adam geceleyin seks yaptıklarını rahatlıkla kabûl etti; iş arkadaşının ereksiyon olması ve ayrıca üstüne çıktığında direnç göstermemesi nedeniyle onun da bunu istediğini düşünmüştü. (Bir de çok derin uyudüğünüzü düşünüyorsanız; bir de ilk anal penetrasyonunuz sırasında şekerleme yapmanın nasıl bir uyurgezer metaneti gerektirdiğini düşünün.) Mahkemeler konuyu çözmeye çalışırken, tecavüzcü olduğu iddia edilen kişi iki yıl hapis cezasına çarptırıldı ve daha sonra bir hâkim kesin olarak iki adamın da aşağı yukarı haklı olduğuna karar verdi ve mahkûm serbest bırakıldı.

Bu, seksin ve hukukun birbirine girdiği çok sayıda tuhaf örnekten sâdece bir tanesi. Sözkonusu, uykuda seks (*sex-somnia*) olgusu, sürüsüne bereket sansasyonel olaylar, bu az bilinen konu üzerinde ilginç akademik araştırmalar yapılmasına yol açan hikâyelerle dönem dönem kamuoyunun ilgi odağı oldu. Cinsel olguların muhteşem arşivcisi Alfred

Kinsey bile, araştırmalarının çoğunu iki cinsiyette ıslak rüyalar ve gece boşalmaları konusunda hasretmiş olmasına karşın, bazı insanların uykularında cinsel olarak nasıl harekete geçtiklerinden hiç söz etmedi.

Yukarıda bahsedilen uyuyan işçinin arzu edilmeyen cinsel ilişki sırasında pasif ve hareketsiz taraf olmasına rağmen, uykuda seks vâkalarında belâyı arayan genellikle uyuyan kişidir. Araştırmacılar henüz bu parasomninin^{*} sıklığına ilişkin tam bir rakam veremeseler de, uzmanların çoğu bunun oldukça yaygın olduğuna inanmaktadır. Uyurken sürekli nükseden cinsel eylemler gösteren kişilerin hemen hepsinin geçmişinde uyurgezerlik vardır. Aslında, uzmanların çoğu uykuda seksin uyurgezerliğin bir çeşidinden ibaret olduğuna inanıyorlar; bu durum yetişkinlerin yüzde 1-2'sini etkileyen bir olgudur ve *The International Classification of Sleep Disorders, Revised* ana teşhis kitabında bu şekilde sınıflandırılmaktadır. İnsanların çoğu, ya durum hakkındaki bilgisizlikleri ya da utanmaları nedeniyle klinik tedavi için başvuruda bulunmuyorlar ve genellikle onların cinsel “otomatizmleri” fûj masturbasyon durumu^{**}, zayıf pelvik abanmalar veya şehvetli yastık muhabbetleri gibi yeterince mâsum şeyler. (Birazdan otomatizm kavramına değineceğim.)

Fakat *Brain Research Reviews*'un 2007 yılında çıkan bir sayısında, psiko-biyolog Monica Andersen ve kalem arkadaşları, o dönemde literatürde yayınlanmış olan bütün vâka ça-

* Parasomnia: Beyindeki algı yanılsamaları sonucu oluşan uyku sırasındaki bilinçsiz hareketlere denir.

** Fûj: Bireyin bir anda tüm belleğini kaybetmesi durumu. Fûj masturbasyon durumunda yazarın kastettiği insanın uyurgezer durumdayken masturbasyon yapmasıdır.

lımalarını araştırıp uykuda seksin altında yatan bazı ortak paydaları bir araya getirmeye çalıştılar. Uykuda seksin en yaygın tetikleyici faktörlerinden birinin uyku yoksunluğu, stres, alkol veya uyuşturucu kullanımı, aşırı yorgunluk ve akşamle-
 yin aşırı fiziksel faaliyet olduğunu saptadılar. Açıklamalarına göre, erkek olma ve otuz beş yaşından küçük olma durumu da önemli bir faktördü; bunun yanı sıra, kadınlar bu değişken gece hâline büründüklerinde, o gece yatağın etrafında bulun-
 ma talihsizliğine sâhip ne varsa okşayıp sıkıştıran uyur-sevi-
 yin erkeklerle karşılaştırıldığında daha kendi hâlinde olma, uleme ve mastürbasyon yapma eğilimi gösteriyorlar.

Uykuda seksle ilgili en olağanüstü şeylerden biri, uyuyan kişinin, uyanırken kendisine özellikle tahrik edici gelmeyen kişilere yönelik uygunsuz hareketlerde bulunmalarıdır. *Medicine, Science and the Law*'un 1996 yılında yayınlanan bir sayısında, psikiyatrist Peter Fenwick bir başka askerî yatağına sokulup erin âletlerini okşaması sonucu homoseksüel tâciz suçuyla askerî mahkemeye çıkarılan bir heteroseksüel erkek harp okulu öğrencisiyle ilgili bir vâkadan söz eder. Mahkemenin, sanığın ereksiyon olmamasının (uykuda ereksiyon gerçekleşebilir veya gerçekleşmeyebilir) bu olayın “kasıtlı” olmadığı, bunun yerine tuhaf bir uyurgezerlik olayı olduğuna karar verince dava düştü. Uykuda seks sırasında bir başka alışılmamış homoseksüel vâkada da, on altı yaşındaki bir delikanlı bir gece teyzesiyle eniştesinin yatak odasına girer ve yetişkin eniştesine cinsel tâcizde bulunur.

Daha önce söz arasında belirttiğim gibi, ereksiyonlar adli sistem için karmaşık meselelerdir. Uluslararası medyanın ilgisini çeken ve *Current Psychiatry*'de Cleveland Kliniği'nden bir grup uyku araştırmacısı tarafından ele alınan ünlü

bir vâka Jan Luedecke isimli otuz yaşındaki bir bahçe düzenlemeciyle ilgiliydi. Adam 2003 yılında bir gece önce Toronto banliyösündeki çılgın bir kroket* partisinde çok fazla içer ve bir kanepede sızıp kalır. Yazarların ifadesine göre, “bir süre sonra bitişik kanepede uyumakta olan bir kadına yaklaşıp, bir prezervatif takar ve onunla cinsel ilişkiye girmeye çalışır.” Kadının dehşetle verdiği ifadeye göre, kadın uyandığında iç çamaşırının çıkartılmış olduğunu ve gözleri cam gibi parlayan Luedecke’in ona tecavüz etmeye çalıştığını görür. Kadın onu iter, tuvalete koşar ve geri döndüğünde adamı ayakta dikilmiş ona şaşkın gözlerle bakarken bulur. Uyurgezer davranışları konusunda raporu olan Luedecke, psikiyatrist Colin Shapiro’nun savunma tanığı olarak sanığı olay meydana geldiğinde bir çözülmeli durum yaşadığı ve bu nedenle hareketlerinin farkında olmadığı konusunda yeminli ifade vermesi üzerine beraat eder.

Böyle zor davalar çoğunlukla bir otomatizmin (uyku sırasında işlenen bir suçun) tamamen kanıtlanabilirliğine (veya en azından kuvvetle muhtemel olmasına) dayanır. Bu, en net tanımlarından birini Fenwick’in yaptığı bir kavramdır:

Bir otomatizm, kişinin üzerinde hiçbir kontrole sâhip olmadığı istem dışı bir davranıştır. Davranış, içinde bulunulan koşullara göre genellikle uygunsuzdur ve o kişinin karakteri dışında bir davranış olabilir. Karmaşık, koordine edilmiş ve görünüşte kasıtlı ve yönelimli olabilir, fakat önceden tasarlanmış değildir. Kişi daha sonra hiçbir şey hatırlayamayabilir veya hareketleri kısmen veya karmaşık şekilde hatırlayabilir.

Bir başka deyişle, uyur-sevişirler temelde şehvetli zom-

* Krikete benzer, açık havada oynanan bir oyun.

bilerdir. Bu olgunun, bir savunmada gerekçe olarak kullanıldığında, gerçekten bir sebep mi yoksa sâdece uydurulmuş bir mazeret mi olduğunu kesin şekilde saptayabilmenin yolu yoktur. Yine de, belli kriterler (polisomnografi* ile elde edilen ayrıntılı uyku örneği verileri; geçmişinde uyurgezerlik ve uykuyla ilgili seks vâkası olup olmaması; sarhoşluk, yorgunluk ve stres gibi bildik tetikleyici faktörler; iddia edilen tâcizin zaman çizelgesi -çünkü bu olaylar genellikle uykunun başlamasından itibaren iki saat içinde, REM-dışı uyku sırasında meydana gelirler; olayla ilgili bellek yitimi; olayı gizlemeye veya “örtmeye” yeltenmeme, fakat bunun yerine bir kafa karışıklığının yaşanması) en azından jürinin karar vermesine yardımcı olabilir. Yine de, bir uyurgezerin bir prezervatif ambalajını başarıyla açabilecek kadar amaçlı hareket edebilmesi, buna karşın bir çekirge kadar bilince sâhip olması insanı en azından kuşkuya itiyor. Buna karşın, Londralı uyku araştırmacısı Irshaad Ebrahim bize uyurgezer davranışlarının çok çeşitli olduğuna ve yemek hazırlayan ve yiyen, motosiklet ve araba kullanan, hatta ata binen ve bütün bunları yaparken iyi bir uyku çeken insanlardan örnekler vererek bu davranışların çok ayrıntılı yönetime sâhip olabilecekleri konusuna dikkat çekiyor.

Uykuda seksin hukuksal anlamda veya başka bir şekilde başına ciddi sorunlar açtığı kişiler için iyi haber, bu rahatsızlığın ilâçla müdahaleye iyi yanıt veriyor olmasıdır. Yatmadan önce küçük dozda benzodiazepin (en bilineni klonezepam) çoğu kişide işe yarıyor. Eğer uyku sırasında cinsel şiddete ilişkin bir vâkanız varsa veya sık gezinen uyurgezer-seniz ve evde çocuklar varsa bu durumu doktorunuzla de-

---

Kişilerde bulunan uyku düzensizliklerinin nedenini saptamaya yarayan cihaz.

ğerlendirmek isteyebilirsiniz. (Gerçekten de birkaç vâkada, uykuda seks sorunu yaşayanlara karşı oldukça üzücü çocuk istismarı suçlamalarında bulunulmuştur). Fakat uykuda seks, tek başına yaşayan ve uyuyan kişiler için bile bir sorun olabilir. Yirmi bir yaşındaki biri, beş yıl haftada birkaç gece gizemli bir şekilde parmaklarının arasında spermle uyandıktan sonra, bir uyurgezer mastürbasyoncu olduğunu anladığında kahrolur. Geceleyin uyanan ikinci kişiliği yatağında hareket etmeyi engellemek için kullandığı bağları koparmaya çalıştığında zavallı adamın iki parmağı kırılır.

Tabii bu arada belirtmek lâzım, partnerinin uykuda seks yapma durumu nedeniyle renklenen çiftler de var. Schenck ve arkadaşları böyle birkaç vâkadan söz ediyorlar; bu vâkalardan birinde, “[uyanık] kocasıyla seyrek ve aceleyle seks yaptıklarını ve kocasını uyanırken uzak ve isteksiz biri olarak tanımlayan bir kadın, bazen berelenmelerle sonuçlansa da gece seksinin daha tatmin edici olduğunu söyledi.”

Partnerinizin geceleyin kurcalamalarının ne kadar hesapsız kitapsız ne kadar hesaplı kitaplı olduğunu nasıl saptayabilirsiniz? Sizi ayrıntılardan kurtaracağım; yine de, birkaç gece önce beni bu denemeyi yazmaya zorlayan şey bu sorunun ta kendisiydi. Görüldüğü kadarıyla, cinsel davranış sırasında horlama iyi bir işarettir ve birçok uyurgezer seks yapan kişinin partnerinin en komplike cinsel hareketler sırasında bile birdenbire olduğunu söylediği bir şeydir. Ayrıca bana göre, zombi türü noktürnal penil tümesans* olayları, gerçek ve bilinçli cinsel tahrikten, nasıl desem, “penil sallanma” olup olmaması durumuyla ayırt edilebilir.

* Tümesans: Penisin damarlarına kan akımının artmasıdır, yani bir nevi ereksiyona geçmesi hâlidir.

(Bu teknik bir terim değil; ama literatürü geniş şekilde taramama karşın pubokoksigeus kasının sıkması sonucu erekte olmuş penisin bu istemli yukarı-aşağı hareketi için uygun bir terim bulamadım; hadi, demek istediğimi anlamazdan gelmeyin). Hep bu penil sallama tepkilerinin, türümüzde bir çeşit iletişim işareti işlevi gördüğünü düşünmüşümdür; fakat görüldüğü kadarıyla, kimse bunları bir uyarlanırlık perspektifinden incelemeyi düşünmemiştir. Şu işe bakın.

Neyse, bir uyur-sevişir sosyal bilişinden yararlanarak penisini partnerine doğru sallayarak kasıtlı şekilde bir cinsel ilgi mesajı verebilir mi? Kesinlikle işe yarayacak bir ipucu olmayabilir, yine de mümkünmüş gibi geliyor. Kıyamet geldiğinde bu faydalı ipucunu aklınızdan çıkarmayın; çünkü Tanrı her şeyi bildiğinden, birçok Hristiyan muhafazakâra göre, seks düşkünü erkek zombiler ve sürüsüne bereket azgının eşcinsel kendilerine düşen payı alacaklardır.

İnsanlar Özel ve Benzersizlerdir

BİZ MASTÜRBASYON YAPIYORUZ. HEM DE ÇOK...

DÜN BİR KONFERANSA GİDERKEN KALDIĞIM MINNESOTA'daki Lanesboro'nun havasından mı suyundan mı bilmiyorum, oradayken rüyamda oldukça kaslı bir Afrika kökenli Amerikalı kentaurla karşılaştım, karşı cinsten sarhoşlarla âlem yaptım ve (bu da yetmiyormuş gibi) beni karşılayan görevli yapacağım sunum için bana beyaz bir gelinlik giymemi söyledi. "Beni çok mu dişi gösterdi?" diye sorunca, "Hiç de, değil, o bir erkek giysisi," deyiverdi.

Şimdi, Freud böylesine renkli bir rüya manzarası karşısında kaşlarını kaldırılabirdi; yine de, eğer bu görüntüler benim bastırılmış cinsel arzularımı simgeliyorlarsa, o zaman görüldüğü kadarıyla henüz keşfetmediğim bir yanım var demektir. Durumun böyle olduğundan kuşkuluyum. Erotik sezdirmelerin olduğu rüyalar, REM uykusu sırasında görülen başka birçok rüyaya benzerler – kontrolden çıkmış trenler ve onların gittiği sürrealist yönler konusunda elinden bir şey gelmeyen çaresiz bir demiryolu şefi gibi. Ya da, bir kişinin gizli cinsel arzularını gerçekten öğrenmek istiyorsanız, o zaman mastürbasyonun en derin noktalarında zihninden geçenleri açığa çıkarın.

Kafalarımızın içinde, vücudumuzun maharetli uzantısıyla uygun şekilde birleştğinde bizim gerçekten orgazm olmamızı sağlayan bu fantastik görüntüler yaratma becerisi bir evrimsel sihribazlık numarası. Zihinsel sunum olarak adlandırılan bir bilişsel beceri gerektiriyor (daha önceden deneyimlenmiş bir görüntünün veya başka bir duyuşal girdinin “yeniden-sunumu”). Birçok evrimsel kuramcı, bunun görece olarak yakın zamanlara âit bir insan icadı olduğuna inanıyor. Konu sekse geldiğinde, bu beceriyi çok iyi (en azından çok sık) kullanıyoruz. Biyolog Robin Baker ve Mark Bellis’in bir klâsik, İnternet öncesi çalışmasında, erkek üniversite öğrencilerinin yaklaşık yetmiş iki saatte bir mastürbasyonla boşaldıkları ve “bunların çoğunda, son mastürbasyonun ikili cinsel ilişkiden itibaren 48 saat içinde gerçekleştiği” saptandı. Bir başka deyişle, erkekler eğer her gün cinsel ilişki kurmuyorlarsa, son gerçek seksten itibaren en geç iki gün içinde tam mastürbasyon eğilimi gösteriyorlar.

Baker ve Bellis’in görünüşteki bu mantığa aykırı işleyişle ilişkin açıklamaları (öyle ya, erkeklerin tohumlarını kısır tuvalet kâğıdına veya bir çoraba boşalarak heba etmeleri yerine testislerinde mümkün olduğunca sperm depolamayı çalışmaları gerekmez mi?) oldukça mantıklı görünüyor: sperm hücrelerinin bir “raf ömrü” olduğu için (üretilmelerinden sonra sâdece beş-altı gün canlı kalabiliyorlar) ve yetişkin erkekler günde üç milyon sperm ürettiklerinden, mastürbasyon eski spermlerin atılması ve yeni ve daha sağlıklı spermlere yer açmaları için geliştirilmiş bir stratejidir. Miktar değil, kalite meselesi. Bilim insanlarına göre burada ayarlanma mantığı yatıyor:

Bunun erkeğe sağladığı avantaj, daha genç spermin dışı

tarafından daha fazla kabûl görmesi ve/veya dışının kanalında daha sağlam bir pozisyona ulaşmasıdır. Ayrıca, daha genç sperm dışı kanalında alıkondduğunda sperm rekabeti olmadığı zaman (cinsel olarak monogami ilişkilerde) daha verimli ve/veya sperm rekabeti olduğunda ise (kadının başka erkeklerle seks yapması durumunda) daha rekabetçi olabiliyor. Son olarak, eğer daha genç sperm dışının kanalında daha uzun yaşarsa, verimlilik artacak ve rekabet gücü de daha uzun sürecektir.

İkna oldunuz mu? Zaten Baker ve Bellis akıllı deneyci bilim insanları. Ayrıca mübareklerde ne mide var. Hipotezlerini test etmek için, otuz cesur heteroseksüel çiftten onlara seks yaşamlarına ilişkin bazı oldukça somut örnekler sunmalarını istemişler: cinsel birleşme sonrasında boşalan erkeğin sperminden kadının vücudu tarafından spontane olarak reddedilerek vajinadan çıkan “geri akıntı”. Geri akıntı, birleşmeden 5-10 dakika sonra, göreceli olarak ayrı bir şey gibi üç ile sekiz damla arasında beyaz damlalar şeklinde ortaya çıkar, 1-2 dakika devam eder. Dişiler, deneyimleri sayesinde geri akıntının başladığı duygusunu hissederler ve çömelerek bu maddeyi 250 ml’lik bir laboratuvar bardağında toplarlar. [bayanlar, işte size faydalı bir püf noktası ...] Geri akıntının başlamasına yakın, bu işlem öksürerek hızlandırılabilir.”

Yazarların tahmin ettiği üzere, kızların geri akıntılardaki sperm sayısı, erkeklerin son masturbasyonlarının üzerinden fazla zaman geçmişse önemli ölçüde artıyordu (hatta daha sonra araştırmacılar, son boşalmanın ardından geçen zamanı ölçmek için boşalan sperm sıvısının göreceli hacmini kontrol ettiler; süre ne kadar uzunsa, ortalama olarak daha fazla geri akıntı oluyordu). Keşke genç delikanlıların anne babaları bu bulgulara ilk yüz bin yıllık tarihi-

mizde sâhip olsalardı da, bütün o endişe, suçluluk ve utanç duygusu hiç yaşanmasaydı.

Aslında, ergen psikolojisi konusundaki araştırmaların babası olan G. Stanley Hall bile, konu mastürbasyona geldiğinde kaşlarını biraz çatardı. Hall, ergen erkek çocuklardaki kendiliğinden gerçekleşen gece boşalmalarını (yani, ıslak rüyaları) kabul ederdi, gelgelelim mastürbasyonu “insan ırkının başına gelen bir felâket .... belki de dünyadaki en önemli şeyin, iyi kalıtım kudretini yok eden şey” olarak görürdü. Hall’un görüşüne göre, mastürbasyon yapan gençlerin bebekleri “kalıcı gelişmemişlik veya aşırı gelişmişlik” belirtileri göstereceklerdi. Erkek çocuklar erkek çocuklar gibi davranacaklardır Dr. Hall; ne yazık ki bu konuda hiçbir veri olmasa da, ben yine de bu doğal davranışı kendilerinden esirgeyen gençlerin, böyle bir davranış göstermeyenlere göre daha sorunlu olacaklarına bahse girerim.

Şimdi mastürbasyon fantezilerine ve bilişsellğe geri dönelim; zaten konu da bu noktada ilginç hâle bürünüyor. Baker ve Bellis’in kuramı, tuhaf ama insanlar için doğru olabilir; çünkü görünüşe bakılırsa, doğal koşullar altındayken, bizler sperm atmanın faydalarını kendi kontrolüne geçirmiş tek primat türüyüz. Maalesef, insan dışı primatların mastürbasyon davranışlarını izleyen bir avuç çalışma var. Muhtemelen küçük bir dağ oluşturabilecek alan notları arasında gömülü kalmış bazı ilgili olabilecek veriler olsa da, yabanî şempanzelerde bu konuyu hedeflemiş çalışmalara rastlamadım; hatta verimli çalışmalar gerçekleştiren Jane Goodall bile bu konuya eğilmemiş görünüyor. Yine de, elde ki verilere bakıldığında, insanoğluyla karşılaştırıldığında, boşalmayla sonuçlanan tam bir mastürbasyon, bizimkilere

çok benzeyen hünerli ellere sâhip diğer türlerde son derece ender rastlanan bir fenomen. Bir hayvanat bahçesine gitmiş herhangi birinin gözlemleyebileceği gibi, diğer primatların cinsel organlarıyla oynadıkları bilinen bir şeydir (cüce şempanzeler bu konuda nam salmışlardır). Mesele, bu kurcalama olaylarının çok ender olarak kasıtlı bir orgazma yol açmasıdır.

Maymunlarda mastürbasyonla ilgili doğru dürüst bir araştırma mevcut değildir; yine de orada burada dağınık şekilde yapılmış olan bazı çalışmalar diğer primatlarda mastürbasyonun seyrek olduğunu belgeliyor görünüyorlar. Bilim insanları, 1980'li yılların başlarında, Batı Uganda'daki Kibale Ormanı'nda, yirmi iki ay süresince birkaç boz yanaklı maymun grubunun cinsel davranışlarını gözlemlediler. Bilhassa dişilerdeki kabarmaların zirve yaptığı dönemlerde yoğun bir seks yaşantıları oluyordu. Gelgelelim araştırmacılar sâdece iki erkek maymunda boşalmayla sonuçlanan mastürbasyona rastladılar. Evet, bu doğru. İnsanlarda sağlıklı erkekler yetmiş iki saatten uzun bir süreyi mastürbasyonsuz geçiremezken, yaklaşık iki yıl süresince sâdece iki tane mastürbasyon yapan al yanaklı maymuna rastlandı.

Antropolog E. D. Starin ise Gambia'da kırmızı kolobus maymunlarda mastürbasyon olayını gözleme konusunda çok şanslı değildi. Starin, *Folia Primatologica*'da 2004 yılında yayınlanan kısa bir makalesinde, toplam dokuz bin beş yüz saati aşan, beş buçuk yıl boyunca yaptığı gözlemlerde sâdece beş erkek kolobus maymununda boşalmayla sonuçlanan mastürbasyon gözlemlemişti ve bu ender olaylar da sâdece yakınlardaki cinsel olarak hazır dişilerin gü-

ıltülü kur gösterilerinde bulundukları ve başka erkeklerle çiftleştikleri sırada meydana geliyordu.

İşin merak uyandıran yanı, Starin'in söylediklerine göre, dişilerin hemen etrafta olmamalarına karşın, mastürbasyon sırasında bunların mastürbasyon yapan erkekler tarafından yine de görülebildikleri veya işitilebildikleridir (bir başka deyişle, zihinsel canlandırma gerekmiyordu). Starin, makalesinde şöyle diyor: "Her gözlem sırasında, erkek oturdu ve kalkıncaya kadar penisini ovaladı, gerdirdi ve tırmaladı, ardından biraz daha ovalayınca boşaldı." Ayrıca, bu süre zarfında gözlemlenen on dört dişi kolobus maymun arasından "üç dişinin, cinsel organlarını kendi kendini uyararak muhtemelen mastürbasyon yaptığı" gözlemlendi; burada kullanılan *muhtemelen* sözü, bu üç olayın hiçbirinin kolobus maymunu orgazmını belli eden işaretlerle (kas kasılmaları veya yüz ifadeleri veya saf mutluluğu yansıtan yabanî çığlıklar) sonuçlanmamış olmasıdır.

İnsan dışındaki primat mastürbasyonuna ilişkin belki de en renkli rapor (daha doğrusu, cinsel birleşme yaşayanları geçtim, birleşme yaşamayan ikinci derece erkeklerde bile doğru dürüst görülmeyen mastürbasyona tek örnek), tuhaf bir şahsiyet olan Gilbert van Tassel Hamilton'ın 1914 yılında *Journal of Animal Behavior* isimli çalışmasında yer almaktadır. California, Mantecito'daki mülkünün gür bitkilerle kaplı arazisinde hem maymun araştırma merkezi hem tapınak gibi bir yer işletiyordu. Ayrıca öncü seksologlardan biriydi ya da en azından hayvanlar âleminde diğer şeylerin yanı sıra eşcinsel davranışın doğal olduğunu savunan, zamanına göre liberal düşüncelere sâhip biriydi. Hamilton, araştırmasını doğrularken (ki bu, maymunların cinsel or-

ganlarına iyice yaklaşması ve incelemesiyle olacaktı) şu düşünceye sâhipti: “‘Sapkın’ olarak nitelendirilen cinsel davranış türlerinin evrimsel süreç ölçeğinde bir yerlerde normal ve biyolojik olarak uygun bir dışavurum olması olasılığı yeterince araştırılmamıştır.”

Aslında, görüldüğü kadarıyla, hayvanlarda mastürbasyona yaygın şekilde rastlayacağını düşünüyordu; el yoluyla hazza ulaşmaya sâdece bir erkekte (Jocko) rastlaması onu şaşırttı. “Bütün erkek maymunlar arasında,” diyor Hamilton:

Sâdece Jocko’nun mastürbasyon yaptığı gözlemlendi. Birkaç gün kapalı tutulduktan sonra mastürbasyon yapar ve semeninin bir kısmını yerd. Onu edinmeden önce uzun yıllar doğal olmayan koşullar altında yaşadığına inanıyorum. Yedi cinsel olarak erişkin maymundan hiçbirinin, sağlıklı zihinsel ve fiziksel yaşamın korunduğu koşullar altında (diğer maymunlara yakın, büyük bir kafes içinde ve sıcak bir ortamda) birkaç hafta ayrı tutuldukları süre boyunca mastürbasyon yapmamış olması, mastürbasyonun maymunlar arasında normal bir olay olmadığına inanmama neden oldu.

Kabûl ediyorum, Hamilton azıcık tuhaf biriymiş gibi görünüyor. Makalesinin başlarında, dişi maymunlar arasındaki Maud isimli maymunun, avludaki erkek ev köpeğinin üstüne binmesinden (ve içine girmesinden) hoşlandığını yazıyor; bir gün zavallı ve azgın ihtiyar Maud kıcını tuhaf melez bir köpeğe yanaştırınca köpek onun kolunu kapar. Hamilton’ın yazısındaki daha da rahatsız edici bir hikâyede de, sıcak bir ikindi vakti, Jimmy isimli bir maymun hamma yatan bir insan yavrusu görür. Hamilton, normal bir şeymiş gibi sâkin sâkin “Jimmy hemen bebekle birleşmeye çalıştı”, diye yazar. Bebeğin yazarın kendi çocuğu olup olmadığı belli değil; ayrıca bebeğin annesinin olaya tanık

olduğu zaman yüzündeki ifadeden de söz etmiyor. Neyse, çocuk denetimine ilişkin becerileri kafamızda soru işaretleri uyandırır da, Hamilton'ın maymunlarının cinsel yaşamlarını rapor edişindeki samimiyet onun hikâyelerine çok daha fazla inanılabilirlik kazandırıyor.

Peki, kuyruklu ve kuyruksuz maymunlar neden insanlar kadar mastürbasyon yapmıyorlar? Hatta dişilerle bunaltıcı derecede cinsel ilişkiden mahrum düşük statüdeki insan olmayan erkek primatlarda bile ender rastlanıyor ve işin doğrusu gözlemlenen birkaç olayda da dominant erkekler başroldeydi. İnsan cinselliğinin evrimini anlamak açısından potansiyel olarak bu denli öneme sâhip açık bir farklılığa neden daha fazla sayıda araştırmacı dikkat etmedi? Her şeyden önce, Alfred Kinsey'in Amerikalıların yüzde 92'sinin orgazma varan mastürbasyon yaptığını rapor etmesinin üzerinden neredeyse altmış yıl geçti.

Bu türler arası farklılığın açıklamasının, sâdece bizde gelişmiş olan zihinsel canlandırma becerileri olduğuna kesinlikle inanıyorum; sâdece biz zihinlerimizin kişisel sinema salonunda istediğimiz zaman erotik, orgazma yol açan sahneler; hemen dışımızdaki gerçeklikten tamamen kopuk içe dönük, şehvetli fanteziler canlandırma gücüne sâhibiz. İlk dönem cinsellik araştırmacılarından biri olan Wilhelm Stekel, mastürbasyon fantezilerini bilincin bir tür trans veya değişken hâli olarak açıklıyordu: "o ânın kayb olduğu ve sâdece yasaklanmış fantezinin hüküm sürdüğü bir tür sarhoşluk veya esrime."

Hadi bakalım, şimdi bunu bir kenara bırakın beş dakika mola vererek iddiamı sınyalım (uçaktaysanız tuvalet için izin alabilirsiniz): zihin gözünüzde herhangi bir erotik sah-

ne düzenlemesi yapmadan başarılı, yani orgazmla sonuçlanacak bir mastürbasyon yapmaya çalışın. Zihninizi tamamen açık tutun veya ne bileyim bir resim galerisinde asılı muazzam boş bir tuvali düşünün. Tabii, bu iş için pornodan veya çıplak yardımcıdan yararlanılmasına izin yok.

Nasıl gitti? Eğer siz de çoğumuzdan farksızsanız, bunun olanaksızlığını görmüşsünüzdür. Bu arada, kendisinin asek-süel olduğunu iddia eden ve orgazmla sonuçlanan şekilde mastürbasyon yaptıklarını kabûl edenlerin gerçekten asek-süel olduklarına inanmakta zorluk çekmemin nedenlerinden biri de budur. Kafalarında *bir şeyler* resmediyor olmaları gerekir ve o şey her neyse onların cinselliğini açığa vurur.

Mastürbasyon fantezilerinin fenomenolojisini ampirik olarak yakalamak hiç de kolay bir şey değildir. Yine de bazı gözü kara bilim insanları bunu yapmaya çalışmışlardır. İngiliz fizikçi Narcyz Lukianowicz, 1960 yılında *Archives of General Psychiatry*'nin bir sayısında, okumaktan büyük keyif aldığım en sansasyonel bilimsel raporlardan birini yayınladı. Lukianowicz, 188 kişiyle (126 erkek, 62 kadın) onların mastürbasyon fantezileri konusunda şahsen görüşme yaptı. Önemli bir uyarı: bu kişilerin hepsi “çeşitli şikâyetleri olan ve farklı nevrotik belirtilere sâhip” psikiyatri hastaları oldukları için onların mastürbasyon fantezilerinin illâ ki tipik olması gerekmez. Yine de, bu hastaların erotik fantezilerine ilişkin olarak verdikleri ayrıntılı bilgiler, bize insanın mastürbasyonuna eşlik eden zengin içsel görüntüler dünyasına göz atma gibi muazzam bir olanak sağlıyor. “Aşırı mastürbasyon” yaptığı için obsesif suçluluk duyguları nedeniyle tedavi gören yetmiş bir yaşındaki emekli bir devlet memurunun anlattıklarına göz atalım:

Önümde çıplak güzel kadınlar görüyorum, dans ediyor, insanı en baştan çıkarıcı ve tahrik edici hareketler yapıyorlar. Danstan sonra geriye yaslanıp bacaklarını ardına kadar açıp cinsel organlarını göstererek beni cinsel ilişkiye dâvet ediyorlar. Öyle gerçek görünüyorlar ki, nerdeyse onlara dokunabiliyorum. Bir harem ortamındalar, sedirlerin ve çok sayıda yastığın çepeçevre duvarlara dayalı durduğu büyük oval bir odadalar. Duvar kilimlerinin muhteşem göz alıcı renklerini olağanüstü bir canlılıkla ve her ayrıntısına kadar net olarak görebiliyorum.

Ya da Lukianowicz'in şu kırk dört yaşındaki erkek öğretmenin, William Burroughs'un *Çıplak Şölen* romanının saygılarından fırlamışa benzeyen âlemci, morfinle renklenmiş fantezileri hakkında söylediklerine bir bakalım:

Onlarda, penisleri dimdik, önünden resmî geçit hâlinde geçen çıplak ergen erkek çocuklar "görüyordu". Mastürbasyon ilerledikçe, erkek çocukların penislerinin boyutu gide-rek artıyor ve sonunda bütün görüş alanı tek devasa, kalkık, titreyip duran bir penisle doluyor ve sonra hasta uzun bir orgazm yaşıyordu. Bu tip eşcinsel mastürbasyon fantezisi, 10 yaşında ilk eşcinsel deneyimini yaşamasından kısa bir süre sonra başladı ve bu zamana kadar değişmeden devam etti.

Doğrusu, insanın fonksiyonlarını gerçekten sekteye uğratan kronik mastürbasyonla ilgili patolojik vâkalar vardır. Bakmakla görevli oldukları zihinsel özürlü ergen ve yetişkinlerin uluorta mastürbasyon yapmaktan ve etraftaki insanların ciyaklamasından keyif alması bakıcıların karşılaştığı ender bir sorun değildir. (Bu durumun, elle uyarmanın bazen takıntı hâline geldiği laboratuvar veya kıyırtık hayvanat bahçelerinde sefil koşullarda kafese kapatılan esaret altındaki bazı primatlardan da pek farklı olduğu söylenemez.)

Bu sorunla uğraşan klinisyenler belki böyle kişilerin

bilışsel sınırlılıklarının zihinsel canlandırma güçlüğü çekmeleri nedeniyle daha “uygun” ve mahrem şekilde mastürbasyon yapmalarını engelleyebileceği hususunu da dikkate almak isteyebilirler. Gerçekten de, erotik fantezilerin sıklığı kesinlikle zekâyla ilintilidir. Lukianowicz’in örneğinde ortalama IQ puanı 132 idi. Belki de diğer insanların tahrik uyandıracak şekilde fiziksel olarak mevcut bulunduğu uluorta mastürbasyon, gelişimsel bozuklukları olan kişilerin cinsel doyuma ulaşabilmelerinin tek yoludur. Kuşkusuz işin üzücü tarafı toplumun bu özel soruna çok uyum sağlamamasıdır: Örneğin, 1969 ile 1989 yılları arasında, Amerika Birleşik Devletleri’nde bir kurum, erkeklerin mastürbasyon yapmalarına son vermek amacıyla 656 iğdiş işlemi gerçekleştirilmiştir. Yayınlanan bir klinik çalışmada, genç bir hastanın penisini uluorta her çıkışıında ağzına limon suyu fışkırtılarak bu sorunlu davranışın ortadan kaldırılmasında bir ölçüde başarı kazanıldığı belirtilmiştir.

Neyse, Lukianowicz, erotik fantezilerin çocukların hayâli arkadaşlarından hiç de farkı olmayan hayâli dostlar içerdiklerini ileri sürmektedir. Gelgelelim, Lukianowicz çocuklarındaki farklı olarak daha uzun ömürlü olan erotik fantezilerin oldukça pratik bir amaca yönelik olduğunu kabûl ediyor. “Orgazm gerçekleşir gerçekleşmez, hayâli seks partnerinin rolü biter ve hemen efendisinin zihninden kayboluverir.”

Bu alandaki çoğu bulguya göre, kadınlarla karşılaştırıldığında, erkekler zihinlerinde daha fazla sayıda ziyaretçiden hoşlanıyorlar. *The Journal of Sex Research*’te 1990 yılında yayınlanan bir çalışmada, ikisi de evrimsel psikolog olan Bruce Ellis ve Donald Symons, konuşulan erkeklerin yüzde

32'sinin hayâllerinde binden fazla farklı kişiyle cinsel karşılaşmalar gerçekleştiğini söylerlerken, bu oran kadınlarda sâdece yüzde 8'di. Ayrıca erkeklerin tek bir fantezi içinde hayâlî isim listelerindeki partnerleri dönüşümlü olarak kullanma oranı da kadınlarınkinden fazlaydı.

Psikolog Harold Leitenberg ve Kris Henning, bu alanda cinsiyetler arasındaki ilginç birtakım farklılıkları özetlediler. Bu yazarlar, araştırma bulgularına ilişkin yazılarında, mastürbasyon sırasında fantezi kuran erkeklerin yüzdesinin genel olarak kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna vardılar. Ne var ki, ne “fantezinin” ne de “mastürbasyonun” Leitenberg ve Henning tarafından özetlenen çalışmalarda tutarlı şekilde tanımlanmadığını da belirtmek önemli olacaktır; bazı katılımcılar muhtemelen “mastürbasyonu” kendi kendini uyarmak (orgazmı sonuçlanmasa da) şeklinde yorumluyor veya “fanteziyi” bizim burada kullandığımız şekliyle, bir tür temel zihinsel canlandırmadan çok daha karmaşık şekilde kavramsallaştırıyorlardı. Nedeni bilinmez, güvenilirmez nitelikte bir çalışmada da “Siyahlar” ile “Beyazlar” karşılaştırıldı; bu nedenle, deneysel kalite bakımından kesinlikle karman çorman bir çalışmaydı. Bu arada, pek farklı bir sonuca ulaşmadıklarını söyleyeyim.

Bir ek not: iki cinsiyetten kişiler de, cinsel ilişki sırasında hayâl güçlerini kullandıklarını eşit derecede iddia ettiler. Temel olarak, herkes bir noktada partneriyle seks yaparken başka birini veya bir şeyi hayâl etme eğilimi gösteriyor. Tabii tutkulu seks sırasında “Ne düşünüyorsun?” sorusu gibi işi berbat edecek bir şey yoktur.

Şimdi başka bazı ilginç bulgulara bakalım. Erkeklerin, kadınlara göre (ortalama başlama yaşı 12,9), gelişimlerinin

daha erken evresinde (ortalama başlama yaşı 11,5) cinsel fanteziler kurdukları rapor edilmiştir. Kadınlar ilk cinsel fantezilerinin bir ilişki sonucunda tetiklendiğini söyleme eğilimi gösterirlerken, erkekler bir görsel uyarıcıyla tetiklendiklerini belirtiyorlar. Hem kadınlar hem erkekler, hem heteroseksüeller hem de eşcinseller için, en yaygın mastürbasyon fantezileri heyecan verici cinsel bir deneyimin yenisinden yaşanmasını, kişinin o sıradaki partneriyle seks yaptığının hayâl edilmesini ve bir yeni partnerle seks yaptığının hayâl edilmesini içeriyor.

Tabii verilere biraz daha yakından bakıldığında işler daha da ilginçleşiyor. 141 evli kadınla yapılan bir çalışmada, en fazla belirtilen fanteziler arasında “boyun eğdirilme veya teslim olmaya zorlanma” ve “kötü veya yasak bir şeyi yapıyormuş gibi davranma” yer alıyordu. 3.030 kadınla yapılan bir başka çalışmada ise, “bir ünlüyle seks”, “daha genç bir erkeğin veya delikanlının baştan çıkarılması” ve “daha yaşlı bir erkekle seks” daha yaygın temalardan birkaçıydı. Erkeklerin fantezileri daha görsel ve açık anatomik ayrıntılar içerirken (Lukianowicz’in çalışmasındaki dev, titrek penisi hatırlıyor musunuz?), kadınların fantezilerinde bir hikâye, duygular, şefkat, bağlılık ve romantizm daha fazla yer alıyordu. Eşcinsel erkeklerin cinsel fantezilerinde diğer şeylerin yanı sıra, sık sık “bilinmeyen erkeklerle pastoral ortamda cinsel eylem”, “grup seks faaliyetinin izlenmesi” ve (evet, hayret verici) “penis ve popo görüntüleri” yer alıyor. Bir çalışmaya göre ise, ilk beşteki lezbiyen fantezileri arasında “zorla cinsel eylem”, “mevcut partnerle pastoral ortamda cinsel eylem”, “erkeklerle cinsel eylemler”, “geçmişteki doyurucu cinsel eylemler” ve, ehm, “hem erkeklerin hem

kadınların cinsel organlarına yönelik sadistçe hayâller” yer almaktadır.

Leitenberg ve Henning’in vardığı en ilginç sonuçlardan biri de, genel (ve Freudyen) inanışın aksine, cinsel fantezilerin doyurulmamış arzuların veya erotik yoksunluğun sonucundan ibaret olmamalarıdır:

Yiyecekten yoksun insanlar nasıl daha sık yiyecek hayâlleri kurmaya eğilimliyseler, cinsel yoksunluğun da cinsel düşünceler üzerinde aynı etkiyi yaratacak olması beklenebilir. Ne var ki, eldeki az sayıda kanıt başka bir şeyi işaret ediyor. En aktif seks yaşamına sâhip olanlar en fazla cinsel fantezilere sâhip görünüyorlar. Yapılan birkaç çalışma, fantezinin sıklığının kesinlikle mastürbasyon sıklığıyla, cinsel birleşme sıklığıyla, insanın hayatına girmiş olan cinsel partnerlerin sayısıyla ve kişinin kendi yarattığı cinsel güdülerle bağıntılı olduğunu göstermektedir.

Yazarların makalesinde, sapkın mastürbasyon fantezilerde pis kokan valerik asit veya çürüyen dokunun belirtildiği bir klinik çalışma da dâhil olmak üzere cinsel fantezi ile suç arasındaki ilişkiye dâir etkileyici bir bahse de yer verilmiş. Burada diyeceğim, birinin libidosuna çomak sokmanın gereği yok. Gelgelelim, Leitenberg ve Henning’in makalesi 1995 yılında yazılmıştı ve daha da eski araştırmaları özetliyordu. Bu önemli, çünkü bu, hayâl gücüne *sıfır* yer bırakan günümüzün İnternet pornografisinin ortaya çıkmasından çok önceydi.

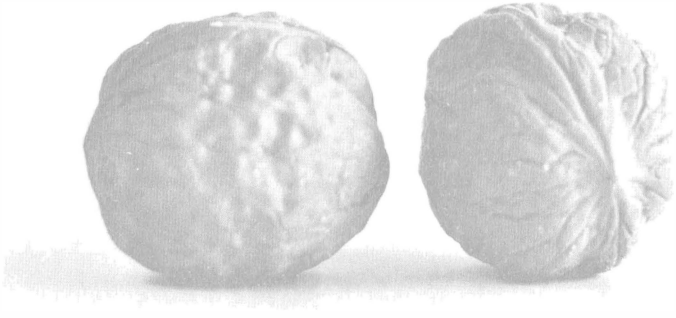
Bu noktada merak ediyorum ... canlandırma şeklindeki cinsel fantezinin hükmünün kalmadığı, dans eden cinsel organlar, şehvetli lezbiyenler ve sadomazoşist yabancıların yer aldığı sanrılı görüntülerin yerini dedelerimizin ve nine-lerimizin en ıslak rüyalarında bile göremeyecekleri şeyler

yapan gerçek insanlardan oluşan türlü türlü hakikî İnternet görüntülerinin aldığı, abaza gençlerin artık gözlerini kapatıp bir saadete dalıp gitmediği, bunun yerine binlerce liralık dizüstü bilgisayarlarında porno İnternet sitelerinin şifrelerini kırıp açtıkları bir dünyada, genel anlamda erotik zihinsel canlandırma becerilerimizin yok olmasının türümüzün cinselliği açısından sonuçları nelerdir? Acaba sonraki kuşak cinsel fantezilerinde zihinsel olarak o denli tembelleşecekler de başka alanlardaki yaratıcılıkları da etkilenecek mi? Cinsel birleşme sırasında kocalarını ve karılarını zihinlerinde gerçekten arzu ettikleri kişi veya şey olarak resmedecek canlandırma deneyiminden ve mastürbasyon fantezisi eğitiminden yoksun oldukları için evliliklerinin sona ermesi daha muhtemel mi olacak? Pornonun gelişmediğini söylemiyorum, fakat uzun vâdede gerçekten evrimsel olarak her şeyi yerle bir edebilir mi?

BÖLÜM IV

GARİP YATAK ARKADAŞLARI

Pedofiller, Hebefiller ve Efebofiller

AMAN TANRIM: EROTİK YAŞ YÖNELİMİ

MICHAEL JACKSON, MERHUM “POP KRALI”, MUHTEMELEN bir pedofil değildi, en azından kelimenin katı biyolojik anlamında. Bu, kötülüklerin en aşağılık olanıyla eşanlam kazanmış, ahlâkî olarak ağır bir terimdir. (Aslında, ezilip büzülmeden bu kelimeyi söylemek bile zordur, öyle değil mi?) Oysa cinsellik araştırmacılarına göre, bu aynı zamanda son derece yanlış kullanılan bir terim.

Eğer Jackson “erotik yaş yönelimi” anlamında standardın dışında hareket etmişse (ki bunu asla bilemeyiz), kesinlikle hebefil diyebiliriz; bu terim, kabaca dokuz ila on dört yaşları arasındaki ergenlik çağlarındaki çocuklara yönelik cinsel tercihleri olan yetişkinleri kapsayan bir sınıflandırmadır. Oysa, pedofiller kesinlikle ergenlik öncesi çocuklara yönelik bir cinsel tercih gösterirler. Ayrıca çoğunlukla on beş-on altı yaşındaki çocuklara yönelim gösteren efebofiller (bu kelimenin kökeni Yunanca “ergenliğe ulaşan” anlamına gelen *ephebos*’a dayanır); on yedi yaş ve üstünü tercih eden teleofiller (bu kelime Yunanca “tam ergin” anlamına gelen *teleios*’tan gelir) ve bir de çok ender rastlanan, genelde yaşlı (çoğunlukla altmış beş yaş ve üstü) insanlardan tahrik olan gerontofiller (Yunanca “yaşlı adam” anlamına gelen *gerontos*’tan) vardır.

Bu nedenle çocuk tâcizcileri genellikle pedofiller şeklinde tek bir sınıflandırmaya dâhil edilseler de, biyolojik düzlemde konuştuğumuzda durum oldukça karışıktır. Hatta bazıları çok yoğun şekilde altı yaşın altındaki çocuklara yönelim gösteren kişileri ayırt etmek için “infantofili” olarak pedofilinin altında ek bir kategori önermektedir.

Bu erotik yaş yönelimleri sınıflandırma tablosuna dayanarak, dünyanın en önemli hayâl ürünü “pedofili”, Nabokov’un dünyaca tanınmış başyapıtı *Lolita*’daki Humbert Humbert’in bile bir hebefil olarak değerlendirilmesi daha yerinde olacaktır. (aynı şekilde, Thomas Mann’ın *Venedik’te Ölüm* yapıtındaki kahraman için de aynı şey geçerlidir; ben bu kitabı hep “eşcinsel *Lolita*” gibi bir şey olarak görmüşümdür.) Humbert’in, kendisini eleveren “seksî peri kızı” tanımını bir düşünün. O “kirpikleri birbirine dolanmış solgun benizli ergin kızlar” ile ilgili kısa girişinden sonra Humbert şöyle der:

Dokuz ila on dört yaş sınırları arasında genç kızlar vardır; bunlar, kendilerinden iki kat, bazen daha yaşlı, büyülenmiş gezginlere gerçek özlerini gösterirler; bu öz insansı değil, perimsidir (dolayısıyla, şeytanîdir); işte ben bu seçilmiş yaratıkları “peri kızlar” olarak adlandırıyorum.

Michael Jackson, hebefilik yönelimi nedeniyle rezil olsa da ve bundan böyle adı hep “küçük çocuklar” ifadesiyle birlikte anılacak olsa da, bu hebefilik kategoriye sokulan ilk ünlü veya tanınmış şahsiyet değildir. Aslında, işin ironik yanı, Michael Jackson’ın ilk eşi, Lisa Marie Presley, bir hebefilik çekiminin ürünüdür. Her şeyden önce, unutmayalım, Priscilla, Elvis’in yetişkin gözlerine çarptığında daha henüz on dört yaşındaydı; yani Michael Jackson’ın cinsel

tâcizde bulunmakla suçlandığı oğlan çocuklarından sâdece bir-iki yaş daha büyüktü. Bir de tabîî olay yaratan Jerry Lee Lewis vâkası var; “Great Balls of Fire” şarkısını söyleyen yirmi iki yaşındaki sanatçı on üç yaşındaki kuzeniyle evlendi.

Son zamanlarda, psikiyatri câmiasında hebefili etrafında hararetli bir tartışma dönüyor; acaba pedofili gibi bu da bir tıbbî bozukluk olarak mı görülmeli, yoksa bir beyin patolojisi göstergesi olarak değil de, normal bir cinsel yönelim türü bir şey olarak mı kabul edilmelidir? Hebefilinin zihinsel hastalıklar listesine dâhil edilmesinde birtakım önemli politik yansımalar var; çünkü bu durum ergen çocukları cinsel olarak tâciz eden kişilere bir zihinsel hastalık savunmasına dayanma olanağı verebilecektir. Öte yandan, bu savunma tâcizcilere kriminal davranışları bakımından bir medikal bahane olanağı yaratacaktır. Batı toplumlarının çoğunda birçok insan bu fikre sıcak bakmaz çünkü insanlar bireyin işlediği suçlar için sâdece sorumlu tutulmasını değil, aynı zamanda suçlunun pek de rahat olmayan hapisanelere kapatılmasını ister ve bir zihinsel hastalık savunması bu suçluların hastanelerde tedavi edilmeleri sonucunu doğurabilir. İşin bir başka yanı ise, eğer hebefili meşru bir zihinsel hastalık olarak görülecek olursa, o zaman böyle bireylerin çocuklardan süresiz olarak uzak tutulmaları kolaylaşacaktır; çünkü bunların vatandaş olarak özgürlükleri devlet tarafından ellerinden alınacak ve dolayısıyla ilk cezalarını çekmelerinden sonra kurumlarda kapalı olarak tutulabileceklerdir. Sonuç itibarıyla, on yaşında bir çocuğa tecavüz eden bir adam Amerikan Psikiyatri Birliği’nden raporlu zihinsel bir hastalığı olduğundan hapishaneye tıklılmaktan daha kolay kurtulabileceği, gelgelelim uzun vâdede bu durum muhtemelen “eskiden olduğu gibi” özgür bir vatandaş olarak bir daha asla toplum içine çıkamayacağı anlamına gelmektedir.

Hebefili sınıflandırmasını şiddetle savunan bir araştırmacı da psikolog Ray Blanchard'dır. Blanchard ve arkadaşları, *Archives of Sexual Behavior*'ın bir sayısında, geleneksel anlamda pedofili teşhisinde bulunulan kişilerin çoğunun aslında ergenlik öncesi çocuklara yeni ergenliğe girmiş çocuklar kadar ilgi duymadıklarına dâir yeni kanıtlar sunuyorlar. Bu erotik yaş yönelimi farklılıkları karmaşasını çözmek isteyen Blanchard ve arkadaşları fallometri testinden yararlanarak 881 erkeği (halktan gönüllü olan heteroseksüel ve eşcinsel erkekler) incelediler; bu testte, onlara farklı yaşlardaki çıplak mankenlerin görüntüleri gösterildi. Bu testte penisteki kan hacminde olan değişimleri ölçüldüğünden, ekranda gösterilene karşı (katılımcı kendisine çekici gelmediğini sözle ifade etse de) cinsel uyarılmaya ilişkin oldukça nesnel bir gösterge olarak görülmektedir. Bir başka deyişle, penis pek iyi bir yalancı değildir. Örneğin, on iki yaşında çıplak bir kızın görüntüsüne (öyle şehvet uyandırıcı değil, daha ziyâde bir tıp ders kitabında geçen türden bir görüntü) şöyle bir sesli anlatı eşlik ediyordu: "Geçenlerde televizyonda gösterilen bir filmi komşunuzun 12 yaşındaki kızıyla birlikte izliyorsunuz. Elinizi omzuna attınız ve parmaklarınız onun göğüslerine hafifçe dokunuyor. Birden, göğüs uçlarının dikleştiğini anlıyorsunuz ..."

Blanchard ve çalışma arkadaşları, denek grubundaki erkeklerin birbirinden biraz farklı erotik yaş yönelimi gruplarına dâhil olduklarını saptadılar: Bazıları ekranda gösterilen ergen öncesi çocuklara karşı (pedofiller), bazıları ergen çocuklara karşı (hebefiller) ve bir kısmı da yetişkinlere karşı (teleofiller) güçlü penil tepki gösterdi. Bu kategoriler birbirlerini dışlamıyor. Örneğin, bazı teleofiller ergen çocuklara karşı cinsel ilgi gösterirken, bazı hebefiller de ergenlik ön-

cesi çocuklara karşı ilgi gösterdiler vs. Gelgelelim, bu çalışmanın yazarları erkeklerin en güçlü cinsel ilgi gösterdikleri yaş grupları bakımından, bu tekniğin kullanılarak gerçek bir pedofil ile hebefil birini ampirik olarak birbirinden ayırt etmenin mümkün olduğunu saptadılar.

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara dayanarak, hebefilinin “çocuklara yönelik diğer erotik ilgi formlarıyla karşılaştırıldığında göreceli olarak yaygın olduğu” sonucuna vardılar. Blanchard ve arkadaşları ayrıca hebefilinin, pedofiliden farklı olarak, gerçek bir parafilik zihinsel bozukluk olarak DSM’nin bir sonraki versiyonuna (şu anda gözden geçirilmektedir) dâhil edilmesi gerektiğini savunuyorlar. Blanchard’ın bu alanda çalışan bilim insanı arkadaşları da bu hastalık kimliğine dâhil etme yaklaşımı konusunda onunla hemfikirler. Aslında, çok sayıda insan hebefilinin bir zihinsel bozukluk olarak kavramlaştırılmasına karşı çıkıyor. Bu konuda ısrar etmelerinin nedeni yukarıda sözü edilen politik gerekçelere (bunları aşağıda daha ayrıntılı olarak irdeleyeceğiz) ve aynı zamanda çok temel ve mantıklı kaygılara dayanıyor. Psikolog Thomas Zander kronolojik yaş her zaman fiziksel yaşla tam örtüşmediği için, bu ince-likli erotik yaş tercihlerinin sonuçları teşhis etme açısından sorun doğuracağını ileri sürüyor. “Adli tıpçılardan kurbanın ergenlik aşamasına dayalı olarak pedofiliyi tespit etmelerini istemenin uygulamada ne kadar zorluk yaratacağını bir düşünün. Böyle saptamalarda, iş gerçekten de kasık kıllarının incelenmesine kadar varır.”

Diagnostic Statistical Manual: Amerikan Psikiyatri Birliği’nin çıkardığı, tam adı “Diagnostic and Statistical Manual of Mental Challenges” olan ruhsal bozukluk sınıflandırma el kitabı. Zaman zaman yeni baskıları çıkar.

Ayrıca Blanchard'ın tavsiyesinin sorgulanması için önemli kuramsal gerekçeler de var. Genç veya "orta yaşlı" ergenleri özellikle çekici bulan erkekler toplumdan dışlanan kişilerdir, çünkü ciddi şekilde damgalanırlar; yine de tarihsel (ve evrimsel) olarak durum her zaman böyle değildir. Aslında, hebefiller (veya en azından efebofiller) rekabette önemli bir avantaja sahip olabilirler. Psikologlar, gençlik belirteçlerinin, şimdi ve geçmişte, güzellik ve çekicilik algısıyla bağıntılı olduğunu defalarca saptamışlardır. Heteroseksüel erkekler için bu gerçekten mantıklı; çünkü bir kadının üreme potansiyeli (ve dolayısıyla katı kalpli evrim perspektifinden baktığımızda, onun "değeri") yaklaşık olarak yirmi yaşından sonra sürekli düşmeye başlar. Açıkçası, ergenlik öncesi bir çocukla cinsel birleşme meyvesiz olacaktır. Fakat, ister hoşlanalım ister hoşlanmayalım; henüz reşit olmuş, üremeye elverişli ve henüz el değmemiş doğurganlığı erkek için soyunu devam ettirmesini sağlayabilecek (bu nedenle, genç kızlara duyulan çekim potansiyel olarak boynuzlanmaya karşı güçlü bir stratejiyi de içinde barındırır) bir kız için durum hiç de böyle değildir. Bu yönde gelişen dürtüler, birçok kitapta ve filmde farkında olmadan gösterilmiştir; tartışma yaratan *Pretty Baby* filmi de bunlardan biridir. Filmde genç Brooke Shields'in canlandığı, 1917 New Orleans'ında bir fahişenin on iki yaşındaki kızı Violet'ın gıptayla bakılan bâkireliğine bu anlamda büyük prim veriliyordu.

Yetişkin erkeklerin oğlan çocuklarına veya ergen erkek lere yönelik ilgisini anlamak evrimsel olarak bilmece gibi bir şeydir; en azından burada üreme yıllarının geride kalması veya boynuzlanma gibi bir mesele söz konusu değil. Fakat psikolog Frank Muscarella'nın "ittifak kurma kuramı" bu eşcinsel yaş eğilimini aydınlatmaya çalışıyor. Mus-

carella'ya göre, geçmişte, yaşlı, üst tabakadan erkekler ile ergen oğlan çocukları arasındaki homoerotik ilişkiler bu gençler için bir anlamda mevki olarak yükselmeleri için bir yoldu, yani, bir tür cinsellik karşılığında iktidar elde etme yoluyla. Bu tür eşcinsellik dinamiğine ilişkin en bâriz örneklerle Antik Yunan'da rastlansa da, bazı Yeni Gine kabilelerinde de böyle eğilimler görülmektedir. Donatello'nun afacan Davut'una ilham veren tutkunun en azından günümüz dünyasında da işe yaradığını söyleyebiliriz. Google'ın arama çubuğuna *twink* (altın sarısı, içi krema dolu, penis biçimindeki Hostess marka kekten türetilen ve "ince, hafif kaslı bir vücuda sâhip, bedeninde az tüy bulunan veya hiç tüy bulunmayan ve yüzü tüysüz genç eşcinsel erkekleri belirtmek için uydurulmuş argo bir kelimedir) yazın da neyin (veya kimin) çıktığını görün. Eğer bunu yapamayacak kadar utangaçsanız, o zaman Kongre'de olan bu tür rezil eşcinsel akıl hocalıklarına ilişkin çok sayıda rahatsız edici içerikte makale mevcuttur.

En azından, Oscar Wilde'ın Muscarella'nın kuramsal perspektifinin altına imzasını atacağını tahmin ediyoruz. Her şeyden önce, onun ünlü "dile getirilemeyecek aşkı" tek başına eşcinsellik değildi; daha ziyâde "daha yaşlı birinin daha genç bir erkeğe olan büyük sevgisiydi".

David ve Jonathan arasındaki gibi, Platon'un felsefesinin temeline oturtmuş olduğu gibi ve Michelangelo ile Shakespeare'in sonelerinde bulacağınız gibi. Mükemmel olduğu kadar da saf ve derin ruhsal bir sevgidir. Bu sevgi, Shakespeare ve Michelangelo'nunkiler gibi büyük sanat yapıtlarının yapılmasına ön ayak olur ve onlara nüfuz eder... Güzeldir, hoştur ve sevginin en soylu biçimidir.

Onda doğal olmayan bir şey yoktur. Düşünseldir ve dâima genç bir adam ve daha yaşlı bir adam arasında görülmüştür. Daha yaşlı adam bilgeliğe, genç adam yaşamın bütün neşesine, umuduna ve büyüüne sâhiptir. Durum böyleyken, dünya bunu anlamaz. Dünya onunla dalga geçer ve bazen böyle bir sevgi duyduğu için birini herkese rezil eder.

Yine de, kanaâtımce, Muscarella'nın kuramının fazla ağırlığı yok. İlişkideki yetişkin erkeğin erotik menfaatlerine açıklama getiriyor, besbelli; fakat, yeniyetme erkek çocukların uyarılma kalıplarına pek uymuyor. Yazarın ileri sürdüğü gibi, para, prestij ve statü böyle ilişkileri fiziksel olarak mümkün kılabilir ve hatta bir ortakyaşarlık bile yaratabilir. Fakat genel kural olarak, eşcinsel yeniyetme erkek çocuklar orta yaşlı erkeklerden çok diğer yeniyetme erkek çocuklara ilgi duyuyorlar. Nasıl erkek heteroseksüel akranları büyümelerine rağmen yine genç dişi partnerler arzuluyorlarsa, eşcinsel erkek çocuklar da daha sonra eşcinsel orta yaşlı erkekler oluyorlar ve genç partnerlere yönelik erotik tercihleri de değişmiyor veya sona ermiyor. Antik Yunan'da olduğu gibi istisnalar olsa da, çoğu kültürde genç erkekler başarı için bu yolu tutmaya ilgiliymiş gibi görünmüyorlar. Aksine, bu günlerde denenecek türden bir şey olmadığı için bu noktada yanılıyor olabilirim, çoğunun yaşlı bir beyefendinin cinsel oyuncağı olmaktansa yaşamlarının geri kalan kısmını tuvalet fırçalayarak veya sokakta simit satarak geçirmeyi yeğleyeceklerini düşünüyorum.

Zaten, bu alandaki uzmanların çoğu, ergenlere yakınlık duyan yetişkinlerin biyolojik (hatta uyarlayıcı) bulguları dik kate alarak Blanchard'ın hebefilin gözden geçirilen tanı elki tabına dâhil edilmesini tavsiye etmesini (bilhassa erkeklerin menopoz sonrası kadınlara ilgi uyduğu gerontofili gibi açık

çası daha uyumsuz parafililerin şu anda dâhil edilmiş olmaları nedeniyle) tamamen mantık dışı buluyorlar. Psikolog Karen Franklin'e göre, hebefiliyi patolojik bir şey olarak gösterme yönündeki çaba adli psikolojide artan "kendin pişir kendin ye" türünden bir mantıktan güç alıyor gibi görünüyor ve bunun bir "cezalandırıcı ahlâkî panik dönemle" rastlantısal olmayan bir bağlantısı var. "Sivil inkapasitasyon" (temel olarak devletin toplum güvenliği için bir kişiyi vatandaşlık haklarından mahrum etmesi anlamına gelir) kişinin teşhis edilebilir bir zihinsel bozukluğunun olmasını gerektirdiği için, Blanchard'ın önerisini "bilimselmiş gibi gösterilen öznel değerlere örnek olacak bir ders kitabı" olarak görür. Diğer münekkitler de, benzer şekilde, erotik yaş yönelimlerine dayalı böyle tıbbî sınıflandırmaların kültürel standartların dayattığı rastgele ayrımlara dayandıklarını ileri sürmektedirler.

Üzerinde durulmamış ve Michael Jackson'ın herkesin ilgisini çeken tâciz davalarından ayrılamaz nitelikteki bir soru da, bir kişinin kabahatlerini, o kişinin çok değerli veya kültürel olarak yeri doldurulamaz becerilere sâhip olduğunu düşündüğümüz durumlarda daha affedici olma eğilimi gösterip göstermediğimizdir. Örneğin, önce aşağıda belirtildiği gibi genel olarak ifade edeceğim şu gerçek hikâyeyi ele alalım:

Bir zamanlar, genç erkek çocuklarına düşkün bir adam vardı. Yasalar diğer ülkelerde gevşek olduğundan, bu adam karısını ve küçük kızını arkada bırakarak yabancı bir ülkeye gitmeye karar verir; gittiği ülkede kendisi gibi sübyancı eğilimlere sâhip bir başka Batılı adamla karşılaşır ve ikisi o ülkenin kokuşmuş yer altı dünyasında pezevenkler arayıp para karşılığı seks için oğlan çocuklar bulurlar.

Eğer insanların çoğundan farksızsanız, içinde bir tik-

sinti duygusu uyanacak ve bir öfke kıvılcımı parlayacaktır. Hatta bu erkeklerin testislerinin azgın kısıraklara çektilmesi ve dört parçaya (yoksa ikiye mi?) bölünmesi, bir grup iriyarı tecavüzcüye teslim edilmeleri, bahçe makasıyla iğdiş edilmeleri gerektiğini veya eğer daha pragmatik biriyseniz, sürüdeki diğer hasta hayvanlar gibi şakağına insanî duygularla bir kurşun sıkılması ve belki de damarına hızlı ve sağlam dozda potasyum klorür enjekte edilmesi gerektiğini düşünebilirsiniz.

Fakat size bu olayların 1947 yılında (bu ayrıntıları yayınlamasından çok sonra) Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmış olan André Gide'in otobiyografisinden alındığını söylediğim zaman algınızdaki ince değişikliğe dikkat edin. Gide hiç kuşkusuz Dublinli büyük nüktedan Oscar Wilde ile Cezayir'deki günleri sansürlüyor. İşte Gide'in hikâyesi:

Wilde cebinden bir anahtar çıkarıp beni iki odalı küçük bir apartman dâiresine buyur etti ... Gençler onu tâkip ettiler; gençlerin her birinin yüzü kapüşonla örtülüydü. Sonra rehber bizden ayrıldı, Wilde beni küçük Muhammed ile başka bir odaya yolladı ve kendisi de [diğer çocukla] başka bir odaya kapandı. O gün bugündür, ne zaman zevk peşinde koşsam, o gecenin anısına ulaşmaya çalışmışımdır.

Gide ve Wilde'in reşit olmamış çocuklarla seks yapmalarının veya cezalandırılmamış olmalarının çok iyi olduğunu düşünmüyoruz. (aslında, Wilde, Gide ile yaptığı bu Mağrip yolculuğundan kısa bir süre sonra benzeri suçlar yüzünden Londra'da iki yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı, beş parasız ve kepace bir şekilde öldü.) Ne var ki, bir şekilde, birçok insanın Michael Jackson ("tüm zamanların en büyük eğlence sanatçısı") ve hatta belki de yönetmen Roman Polanski ile ilgili karışık duygular içinde olması gibi, bu erkeklerin ulu

sal hazine niteliğinde olmaları bizim ahlâkî öfkemizi sulandırabilmektedir.

Sözgelimi, gerçekten Oscar Wilde'ın genç erkeklerden hoşlandığı için sakat bir hayvan gibi öldürülmesini ister miydiniz? *New York Times*'ta çıkan vefat ilânında "edebiyat duayenleri tarafından bu yüzyılın en büyük Fransız yazarı" olarak görülen André Gide'in kaleminden mahrum edilmesi ve câhil haydutlar tarafından paramparça edilmesi mi gerektirdi? (Ayrıca sevgili *Alice Hârikalar Diyarında* kitabını on bir yaşındaki Alice Liddell'e hebefilik bağlılığından esinlenerek yazdığı söylenen Lewis Carroll'a ve hele bir eleştirmenin "dipdiri, dolgun dudaklı, bitkin genç çocuklar" olarak nitelendirdiği ünlü homoerotik resimlerin ressamı Caravaggio'ya ne dersiniz?). Karmaşık bir konu. Bütün insanların kanunun gözünde eşit oldukları ilkesine karşın, aynen tuhaf yasal davalarda Michael Jackson için geçerli olduğu gibi, başka birçok insan böyle şartlarda Şeytan'a biraz (ve rahatsız edici şekilde) sempati duymaya eğilimlilermiş gibi geliyor.

Bu nâzik konuyla ilgili duygularınız ne olursa olsun, hangi kuramsal perspektiften bakarsanız bakın, insanların erotik yaş yönelimini incelerken karşılaşılan en önemli zorluklardan biri de, birçok ana akım bilim insanının bu konuda yorum yapmakta veya mevcut sınırlı veriler ışığında araştırmaya ve tartışmalara katılmakta temkinli davranıyor olmalarıdır. Çocuk cinselliğini istismar davalarının eziyet çoğunluğunda erkekler sanık durumunda olduklarından, tahminlerimiz tersi yönde olsa da, örneğin halk arasından teste tâbi tutulacak kadınların cinsel organ uyarılma ölçümlerinin eşit derecede pedofiliyi, hebefiliyi ve efebofiliyi çaretilip edip etmeyeceklerini henüz bilmiyoruz.

Tahminime göre bu akademik rahatsızlık hiç de azımsanmayacak ölçüde bilim çevrelerindeki korkudan kaynaklanmaktadır; çünkü konuya ahlâk dışı bir perspektiften yaklaşılması toplumun bazı öfkeli kesimleri tarafından bir tür pedofili savunması olarak görülebilir. İşin doğrusu, böyle duygu yüklü ahlâkî reaksiyonları sâdece naif değil, aynı zamanda basiretsiz buluyorum. Her şeyden önce, bir sorunu anlamıyorsanız üzerine gidemez veya değişiklik yaratamazsınız. Bu konuyla ilgili bütün atıp tutmalarımızın, cinselliğimiz konusunda oldukça önemli bir şeyi gösterdiğini de düşünüyorum. İnsan doğası hakkında bildiğim bir şey varsa, o da toplum bir kötülük veya başka bir şey hakkında feryat figan oluyorsa, muhtemelen aynada kendisinin sinir bozucu bir görüntüsünü yakalamış demektir. Bütün erkeklerin ve kadınların ergenleri çekici bulmamalarına karşın, bunun görüldüğünden çok daha yaygın bir şey olduğunu söyleyebilirim. Kısacası: mastürbasyonla ilgili daha önceki denemede ele aldığımız türden bir zihinsel jimnastik yapmadıkça, insanlar cinsel organlarının neye tepki verecekleri konusunda herhangi bir şey söyleyemezler. *Gelgelelim insanlar bu cinsel organlarla tam olarak ne yaptıkları konusunda çok daha fazla kontrole sâhipler. En azından bence, bunlar bir araya gelince bambaşka şeylere dönüşüyor.*

Hayvan Aşıkları

ZOOFİLLER BİLİM İNSANLARINI İNSAN CİNSELLİĞİ KONUSUNDA YENİDEN DÜŞÜNDÜRÜYORLAR

BAZI DAVRANIŞLARIMIZ (DÜMDÜZ YAPILAN BİR AÇIKLA-
manın insafına kaldığında), bağlamı dikkate alın-
madığında, çoğunlukla insanın kaşını kaldıracak
türdendir. Belli olgular ve ayrıntılar atlandığında, en mâ-
sum şeyler bile kulağa bayağı ve tuhaf gelebilir. İşte size
mükemmel bir örnek: Geçenlerde yanlışlıkla köpeğim Gul-
liver’in dilini ısırıldım.

Her şeyden önce, köpeğin dilinin ağızda ne aradığını
sorabilirsiniz. Fakat ben de bu sorunun Gulliver’a sorulma-
sının daha doğru olacağı yanıtını verirdim; çünkü ben otur-
muş simidimi yerken o uzun, ince, soğuk mezeyi andıran
dilini simidi çiğnemekle meşgûl ağzıma daldıran kendisidir.
Dilinin üzerine kapanan insan dişlerinin yarattığı duyguy-
la ciyaklayarak kaçırverdi. Neyse ki Gulliver kalıcı herhangi
bir travma belirtisi göstermedi de, veterinerlere köpeğimin
dilini nasıl ısırıldığımı açıklama zahmetinden kurtuldum; fa-
kat Gulliver bu “olaydan” sonra değerli organını korumak
için çenesini günlerce sıkı sıkıya kenetli tuttu. Bu durum,
partnerim Juan’la beni Gulliver’ın şu ıslak organını yüzle-
rimizde sırnaşık şekilde kullanmasından en azından geçici

bir süre kurtardı. Bu hikâye, dostlarımla paylaşabileceğim kadar tuhaftı ve tahmin edileceği gibi, bir insanın köpeği ısırmasıyla ilgili bu tuhaf hikâye hayvanlarla cinsel ilişki muhabbetine dayalı bir sürü kinayeli takımlara mâruz kalmama yol açtı. Ve işte bayanlar ve baylar, hikâye de asıl bu noktada başlıyor.

Dostlarımla bu alaycı takımları bana birkaç ay önce aldığım oldukça tuhaf bir e-mail'i hatırlattı; bu mail'in yazarı köşemi tâkip eden nâdir bilgili kişilerden biriydi. Bilhassa atlara romantik bir sevgi duyduğunu itiraf eden bir "zoofildi" (Yunanca "hayvan aşığı" anlamına gelmektedir) ve yasaklanmış türler arası aşka ilişkin bu ihmâl edilmiş ve oldukça kötüye kullanılmış konu hakkında bir yazı yazmamı umut ediyordu. "Zoofilinin bir 'meşru' cinsel yönelim olarak onaylanmasına ilişkin politikalar, zoofillerin genellikle bir grup olarak dikkate alınmamaları ve toplumun genelinin en korkunç, sürekli ve nefret dolu saldırılarına mâruz kalmaları anlamına geliyor."

Ben duygusal temele dayalı önyargılara sâhibim; bu yüzden, itiraf edeyim, bu mesajı ilk okuduğumda hemen kafamın ulaşılabilir köşesine atıverdim. Fakat Gulliver'ın dili, mazlumlara duyduğum sempatiyle karışarak geri dönüp yazıyı tekrar okumama neden olunca burada insanda merak uyandıran bilimsel bir sorunun saklandığını gördüm. Her bakımdan normal ve sağlıklı bir kişinin insan dışındaki bir türden yana içten bir cinsellik tercihi geliştirmesi gerçekten mümkün müdür?

Tabii ki, bir davranış olarak hayvanlarla cinsel ilişki anlamında güneşin altında yeni bir şey yok. Sibiryâ, İtalya, Fransa, Fizan (bugünkü Libya'da bir yer) ve İsveç'te tarih

öncesine âit hayvanlarla cinsel ilişkiye ilişkin resimler bulunmuştur. İddialara göre, eski Yunanlar, Mısırlılar, İbraniler ve Romalılar böyle hayvanlarla cinsel ilişki faaliyetlerinde bulunuyorlardı. Romalı kadınların vajinalarına yılan soktukları ve meme uçlarını emmeyi öğrettikleri söylenmiştir. Eski Mısır'da kadınlar, bazı dinî âyinlerin bir parçası olarak keçilerin içlerine girmelerine izin veriyorlardı. Nil ve İndus vâdilerinde bir zamanlar maymunların erkeklerin cinsel organlarını okşamak üzere eğitilmeleri yaygın bir uygulamaydı. Gelgelelim bir hayvanla seks yapma eylemi başka bir şey; diğer insanlarla karşılaştırıldığında insanın *daha ziyâde* hayvanlardan tahrik olması bambaşka bir şey. Her şeyden önce, ilkesel olarak bir kadınla seks yapabilmem (yeterince sarhoşsam ve kadın bende cinsel yanılısma yaratacak kadar erkeksi ise) kesin olarak beni bir heteroseksüel yapmaz. Bu, günün birinde penisini sıçrayıp duran bir keçiye sokan ve gözlerini kapatıp beyninde kimya sınıfındaki fingirdek amigo kıza dâir sahneler oynatan abaza bir köylünün durumundan farksızdır. Tek başına bu eylem onu bir zoofil yapmaz.

Onlarca yıldır, insanların (başka) hayvanlarla cinsel ilişkilerine yönelik bilimsel çalışmalar, hemen hemen tamamen hayvanla apaçık cinsel ilişki üzerinde yoğunlaşmış ve bu davranmış insan-insana seksin yerini alan bir davranış olarak görülmüştür. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak, araştırmacılar çok yakın zamana kadar bazı insanların, başka biriyle bu türden akla gelmeyecek cinsel ilişkilere girme düşüncesi yerine bir atla (veya köpekle, kuzuyla, inekle, domuzla veya seçilen başka bir hayvanla) gerçekten romantik bir ilişkiyi tercih edebilecekleri olasılığını göz ardı etmişlerdir.

Hayvanlarla cinsel ilişki üzerinde, bu şekilde, bir olası cinsel yönelim olarak değil de bir davranış olarak durulması, geçmişe, en azından Alfred Kinsey'in çalışmalarına kadar götürülebilir. Kinsey, *İnsan Erkeğinde Cinsel Davranışlar* isimli klâsik kitabında, "Amerikan çiftliklerinde büyümüş erkek" nüfusunun yüzde 50'sinin, toynaklı hayvanlar başta olmak üzere çeşitli başka türlerle "cinsel temasa" geçtiklerini iddia ettiğini yazıyordu (yazar bundan ötesini analiz etmiyor; çiftliklerde yetişen bu erkeklerin tam olarak nasıl davranışlarda bulunduklarını Allah bilir). Kinsey, bu insanların çoğunun hayvanlarla yaptıkları bu erken dönem cinsel denemelerden utandıklarını yazıyor (bu türden çocukluk dönemine âit ilişkilerin çoğu, on ile on iki yaşları arasındaki erkek çocuklarca yaşanıyordu) ve dolayısıyla klinik uzmanlara şimdi birer yetişkin olan bu kişilere bu durumun kadın sayısının az ve evlilik öncesi ilişkinin kesinlikle yasak olduğu kırsal toplumun bir parçası olduğunu telkin etmeleri tavsiyesinde bulunuyordu. Kinsey, "hayvanlarla temas, büyük ölçüde, dişi insanla heteroseksüel ilişkilerin yerini almaktadır," diyor.

Fakat kadından mahrum, çiftlikten dışarı adım atmayan ve eğitimsiz erkek şeklindeki klişe zoofil portresi bazı çağdaş bulgularla sorgulanıyor. Bana göre, bunların en ilginç psikolog Christopher Earls ve Martin Lalumière tarafından yayınlanan iki örnek vâka çalışmasıdır. Birinci örnek vâka çalışmasında, hayvanlara karşı güçlü şekilde cinsel ilgi duyan IQ'su düşük, anti sosyal, kırk dört yaşındaki eski bir mahkûmun hikâyesi belgelendiriliyordu. Aslında, dört defa hapse girmesinin nedeni de bununla ilgili suçlar işlemiş olmasıydı; en son olayda, bir aygıra pas verdiğini düşündüğü bir kısraklı kıskançlık sonucu vahşice katletmişti. (Bir de so

runlarınız olduğunu düşünüyorsunuz.) Adamın kısıraklara karşı duyduğu ve kendisinin ifade ettiği bu cinsel ilgi, kontrollü şekilde gerçekleştirilen bir fallometrik çalışmayla da doğrulandı. Hapishanedeyken bir penil pletismografa bağlanmayı kabûl edip de kendisine her türden ve yaştan insan fotoğrafları gösterildiğinde, adamda kesinlikle tık yoktu. Kendisine kedi, köpek, koyun, tavuk veya inek fotoğrafları gösterildiğinde de orada bir hareketlenme olmadı. Araştırmacılar deneğe at resimleri gösterdiklerinde onun kesinlikle iktidarsız olmadığını gözlemlediler.

Bu vâka ve yazarların sunduğu diğer ilgili kanıtlar (cinsel olarak tavşanları kadınlara tercih eden on altı yaşındaki bir “embesil”in ele alındığı 1950’de yapılmış olan bir çalışmada dâhil) önemliydi; çünkü bunlar zoofilinin gerçekten çok nâdir ve azınlık oluşturan, fakat gerçek bir cinsel yönelim olabileceğini düşündürüyorlardı. Bir başka deyişle, bazı insanlar için, hayvan “âşıkları” ile seks yapmak, insanla seks yapmaktan sonraki en iyi şeyle seks yapmak anlamına gelebilir. Gelgelelim, bu kategorideki kişiler için insan dışındaki hayvanlarla seks yapmak en iyisidir.

Earls ve Lalumière, 2002 yılındaki çalışmalarının ardından, kendilerinin zoofil olduklarını ileri süren insanlardan çok sayıda mektup ve e-mail aldılar (kendilerini İnternet üzerinde “hayvanat bahçeleri” olarak da tanımlayan bu kişilerle beklenmedik bir şekilde bir bağlantı olanağı kurdular ve meraklı araştırmacıları ahır duvarındaki sinekler gibi kendilerine çekmeyi başardılar). Bu kişilerin çoğu, Kinsey’in analizindeki zihinsel özürlü köylü tiplmesine öfkeyle karşı çıkıyorlardı. Hatta bazıları oldukça eğitilmiş meslek sahibi kişilerdi. Fakat bu insanların çoğunu kaygılandıran

şey, bu insanların hayvanlarla aşk yaparak bir şekilde onlara zarar verdikleri konusunda toplumda yanlış bir kanının yerleşmiş olmasıydı. Zoofillerin çoğu, herhangi bir şekilde hayvanlara kötü davrandıklarına ilişkin iddialara köpürüyorlardı; aksine, durum bundan çok farklıydı. Birçoğu kendisini zoofil olmalarının yanı sıra hayvan haklarını savunan kişiler olarak görüyorlardı.

Bunun üzerine, Earls ve Lalumière, mit ile gerçek olanı birbirinden ayırmak amacıyla faal (doktorasını yirmi sekiz yaşında yapmıştı), görüldüğü kadarıyla uyumlu, kendisini seven ailesinin yanında şehirde yetişmiş ve hatırladığı herhangi bir tâciz veya ilgisizlik durumu yaşamamış kırk dört yaşındaki bir erkek üzerinde yoğunlaşan yeni bir vâka çalışması yayınladılar. Gelgelelim, bu adam, daha küçük yaştan beri kendisinin zoofili eğilimlerinin üstesinden gelmek için uğraşıp durmuş. Yine atlar ana erotik hedef durumundaydı:

Ergenlik yaşlarına ulaştığımda, cinsel kavrayışım olması gerektiğinden farklıydı. Diğer oğlan çocukları kızlara nasıl bakıyorsa, ben de atlara öyle bakıyordum. At görüntüsü yakalamak için kovboy filmleri seyrediyordum. Kütüphanede gizlice at resimlerine bakıyordum. Bunlar İnternet olmadan önceydi; kendimi tamamen tecrit edilmiş hissediyordum. Şehirde büyümüştüm; bu yüzden o zamana kadar bir atı yakından görmemiş, dokunmamış veya koklamamıştım. Ailemde kimsenin atlarla bir ilgisi yoktu; ama bana güçlü, muhteşem ve hatta evet (belki de öncelikli olarak) cinsel olarak çekici görünüyorlardı. Dünyada benim gibi başkalarının da olduğundan haberim yoktu. Normal olmaya gayret ediyordum. Kızlara ilgi göstermeye çalıştım, fakat bana hep yabancı, antipatik ve itici görünüyorlardı. Başımdan geçen birkaç ergen cinsel mâcera mekanik, zorlama ve başarısız oldu.

Çocuk, on dört yaşına geldiğinde en yakındaki at ahırla-

rını bulmayı başarır ve bisikletine atlayıp sık sık, ve gizlice, ahırları ziyaret eder. Şimdi tarlalarda gizlenen, sonbahar başlangıcında pembe ve uçuk mavi renkteki gökyüzü altındaki çayırarda çitlere dayanmış, kasıklarındaki o tuhaf coşkuyu yaratan bu kocaman ve gizemli yaratıklara yakın olmaya can atan bir oğlan çocuğunu düşünün. Sonunda dokunabileceği ve onları koklayabileceği kadar yakınına gelirler; bu, otuz yıl sonra kendisinin “şaşırtıcı derecede hârika” olarak nitelendireceği bir kokudur. Bu hiç de hayâl ürünü *liquus* oyununun bir taklidi falan değildi (aslında oyunun biraz ilham aldığı söylenen ve İngiltere’de yaşanmış olan hayvanla cinsel ilişkiye dâir iddia edilen vâkanın gerçekleşmesine daha seneler vardı); aksine, her bakımdan normal bir insanın yaşadığı bir deneyimdi. Genç çocuk üç yıl sonra bir kısrağı satın aldı, binicilik dersleri aldı ve dışı atla “uzun bir flört” başladı, ta ki bir gün muratlarına erinceye kadar.

Sonunda o siyah kısrağı ben onu sevip okşarken orada öylece sessizce durmuş, kuyruğunu ilk önce yukarı kaldırıp sonra ben dibini okşadığımda yana çekip olduğu yerde tutarken ve ben bir kovanın üzerine çıkarken sessizce durmuşken, işte o an, nefesim kesilmiş, tüylerim diken diken ve sıcacık hissederek içine girdim. Bu, saf bir huzur ve uyum âniydi. Her şey olması gerektiği gibiydi; bu, epifani’ gibi bir şeydi.

Bu vâka çalışması, hayvanlarla sâdece zihinsel olarak özürlü ırgatların seks yapmadığını bir kere daha göstermektedir. Görüldüğü kadarıyla, bu erkekler kendi türünden istekli cinsel partner bulamayan sevimsiz ve nahoş tipler de değiller. Gerçekten de, bu adam çok geçmeden tıp

---

İlâhî ve yüce bir varlığın insan şeklinde ya da başka maddî bir şekil alarak görünmesi.

doktorasını yapıp bir (insan) kadınla evlenir ve iki çocuk sâhibi olur. Gelgelelim adamın seks hayatı karısını bir at olarak hayâl etmeye dayanıyordu ve (belki pek de şaşırma-mak gerek) evlilikleri sona erdi. Kız kardeşime bundan söz ettiğimde, “Bunun nasıl bir sorun yarattığını tahmin edebi-liyorum,” dedi.

Zoofili konusundaki bir başka öncü araştırmacı, Mary-landli cinsellik uzmanı Hani Miletski de konuştuğu ve ken-disini zoofili olarak tanımlayan doksan üç kişinin yarısın-dan fazlasının (otuz sekiz yaş ortalamasına sâhip seksen iki erkek ve on bir kadın), benzer şekilde insanlardan çok hayvanlara ilgi duyduklarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Tıpkı Earls ve Lalumière’in vâkasındaki kısırak âşığı gibi, çoğunluğu (yüzde 71) kendilerinin mevcut hayatlarında uyumlu olduklarını düşünüyor ve yüzde 92’si ise hayvan partnerleriyle seks yapmaya son vermeleri için bir neden göremediklerini söylüyordu. Bu önemli bir noktadır; çünkü Amerikan Psikoloji Birliği’nin şu anda geçerli olan *DSM-IV* kitapçığında, zoofili ancak bir bireyin insan dışındaki hay-vanlara olan cinsel ilgisi o kişide bunalım yaratıyorsa bir bozukluk olarak sınıflandırılmaktadır. Hayvanlarla cinsel ilişki hâlen birçok eyâlette yasadışı olsa da, türler arası bir cinsel birleşmeyi gerçekleştirken yakalamak oldukça güç ol-duğundan ender olarak dava konusu olabiliyor.

Yine de, tahmin edeceğiniz üzere, zoofili oldukça heyec-an yaratan, *People for the Ethical Treatment of Animals* gibi hayvan hakları gruplarının öfkesini çeken ve bizim gibi pla-tonik hayvan âşıklarında ahlâkî refleks yaratan bir konu. İşin ironik yanı, bu durum Princetonlu ünlü hayvan hakları savunucusu felsefeci ve yazar Peter Singer’ın başını belâya

soktu. *Nerve* dergisi kendisinden Hollandalı Biyolog Midas Dekkers'in *Dearest Pet* isimli kitabı için yazı yazmasını istedi; Singer "*Heavy Petting*" başlıklı yazısında kitabı incelemekle yetinmedi. Yazar, okuyuculardan, özünde başka hayvanlarla karşılıklı olarak keyif alınan ve tâcize dayanmayan seksin geleneksel Yahudi-Hıristiyan geleneklerimizin (hadi Leviticus'u da buna dâhil edelim) bizi inandırdığı kadar yanlış bir şey olup olmadığını tekrar bir düşünmelerini istedi. Singer'ın belirttiği gibi, "bu yasağın [başka türlerle seks yapma] büyük bir hararetle sürdürülmesi, diğer üremeye yönelik olmayan cinsel faaliyetler kabûl görürken bu konuda böylesine ısrarlı davranılması, işin içinde güçlü bir etkenin, bizim kendimizi erotik olarak ve başka her bakımdan hayvanlardan farklı kılma arzumuzun olduğunu düşündürüyor."

Singer bana hayvanlarla seks yapmayı savunmadığını, sadece bunu neden o kadar sakıncalı bulduğumuz sorusunu ortaya attığını söyledi. Ne var ki, bu yazı o gün bugündür, çoğu Singer'ın ötenazi ve kürtaj ile ilgili tartışmalı görüşlerine kâra çalmaya çalışan muhalifleri tarafından ona karşı kullanılageldi. Singer'ı eleştirenlerin çoğu "hayvanlarla seks yapmamızı isteyen bu adamın söylediği bir şeyi nasıl ciddiye alabiliriz," şeklinde konuşuyor. Öte yandan, tabii zoofillerin çoğu, hayvan haklarını koruma kisvesi altında insansal "tür ayrımcılığı" yapıldığı konusundaki Singer'ın genel değerlendirmesiyle hemfikir görünüyor.

Antropolog Rebecca Cassidy, *Transgressive Sex: Subversion and Control in Erotic Encounters*'da yer alan bir bölümde, insanların "hayvanların ötesinde" bir varlık olduğuna ilişkin dinsel anlamla yüklü bu varsayımın Rognon'da (Fransa)

1601 yılında görülen bir davada nasıl kendisini gösterdiği ne ilişkin üzücü bir hikâyeden söz eder. On altı yaşındaki Claudine de Culam isimli kız, köpeğiyle cinsel ilişkiye girdiği için yargılanmaktadır:

Göründüğü kadarıyla böyle bir eylemin anatomik olarak mümkün olup olmadığı konusunda kafası net olmayan hâkim, köpeği ve kızı teste tâbi tutmaları için birtakım kadın yardımcıları tâyin etti. Kadınlar Claudine'i soyduklarında köpek kızın kucığına atladı. Bu kanıta dayanılarak, hem köpek hem genç kız boğuldu, cesetleri yakıldı ve "insanoğluna canavarca eylemlerini hatırlatabilecek mümkün olduğu kadar az iz kalması için" külleri dört bir yana saçıldı.

Archives of Sexual Behavior'da yayınlanan özellikle kışkırtıcı bir çalışma, bir çiftlikte düzenlenen bir zoofil toplantısına katılan sosyolog Colin Williams ve Martin Weinberg ile ilgilidir; burada baskın şekilde genç erkeklerden oluşan bir grubun (bunların hemen hepsi yüksek öğrenim görmüş kişilerdir) seks yaptıkları hayvanlara karşı "gerçek sevgi" duydukları gözlemlenmiştir. Zoofillerin çoğu "zoo-sadistleri" lânetliyor ve hayvanlara eziyet etmekten zevk alan bu kişilerle aynı kefeye konulmamak için samimî bir çaba gösteriyorlar. Yine de kriminolog Piers Beirne gibi bazı bilim insanları, zoofillerin, hayvanların kendileriyle seks yapmasını kabûl etme yetisine sâhip oldukları şeklinde yanlış bir varsayıma sâhip olduklarını ve bu nedenle insanın her tür hayvanla cinsel ilişkisinin "türler arası cinsel istismar" olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürüyorlar.

Bu nâzik konuyla ilgili olarak duruşumu değerlendirdiğimde, kendimi duygusal olarak Beirne'in "sıfır tolerans" duruşuna yakın buluyorum. Vicdansız bir zoofil sevgili köpeğim Uma'yı bir et parçasıyla kandırıp karavanının arkasına

sokacak olsa, köpeğim kuyruğunu sallayarak geri dönse bile adımı parçalardım herhâlde. Oysa bu büyük ölçüde içimdeki refleksif ahlâkçının bir yansımasından ibaret. Sapkın ve doğruya aykırı gibi sözlerin kuramsal olarak iğne deliği kadar derinliği yoktur. Rasyonel olarak bakıldığında, Singer'ın türler arasında seksten güdüsel olarak kaçınmamızı sorgulamasını doğru buluyorum. Kızıışmış bir şempanzenin şişen popo bölgesini önüme şiddetle bastırdığı ("Tatlım", demiştim, "hem yanlış türsün, hem de yanlış cinsiyet") ve çok daha fazla sayıda köpeğin bacağına abandığı biri olarak şunu söyleyebilirim, diğer türlerin cinsel ilgisini yanlış yorumlayan sâdece insanlar değil. Seattlelı birini 2005 yılında kalkan penisıyla kazığa oturtup kalın bağırsağının delinmesine yol açan Arap aygırı insana acaba kurban kim diye düşündürtüyor.

Peki kendi türümüzün bazı üyelerinde zoofiliye rastlamıyorsa, acaba diğer türlerin üyeleri arasında özellikle insanlardan tahrik olanlar var mıdır? Maurice Temerlin'in *Lucy: Growing Up Human* isimli kitabında, yazar, şempanze "kızı" cinsel olgunluğa ulaştığında, onun cinsel olarak sâdece insanların erkekleriyle ilgilendiğini iddia ediyor. Hatta bir psikoterapist olan Temerlin, Lucy'ye bir *Playgirl* dergisi bile almış ve onu önüne açtığı tam sayfa çıplak bir erkek fotoğrafının önünde cinsel organlarını ovalarken görmüş.

Neyse, felsefî sorular bir yana, bu kadar çok insanın (genel nüfusun yüzde 1'ine karşılık gelecek kadar fazla) tescilli zoofil olmasını gerçekten de şaşırtıcı ve evrimsel perspektiften baktığımda inanılmaz derecede etkileyici buluyorum. Bilimsel araştırmacılar yavaş yavaş zoofilinin insanların sahibi bir cinsel yönelimi olabileceğini kabûl ediyor görünüyorlar. Yine de, muhtemelen sizlerde olduğu gibi, benim ka-

famda da ampirik olarak ele alınmayı bekleyen çok sayıda yanıtlanmamış soru geziniyor. Atlar ve köpekler gibi bazı evcil türleri zoofiller için kedi, lama veya domuz gibi başka hayvanlara göre daha yaygın erotik hedef durumuna sokan şey nedir? (Pençeli kedilerin sorun yaratacağından kuşkung yok tabii.) Zoofiller tercih ettikleri türlerin bazı üyelerini o türün başka üyelerine göre daha “çekici mi” buluyorlar; eğer öyleyse, örneğin atlarda yüzün simetrik olması gibi standart güzellik göstergelerine mi vuruluyorlar? Heteroseksüel zoofillerle karşılaştırıldığında eşcinsel zoofillerin (yani kendisiyle aynı cinsiyete sâhip hayvan partnerleri tercih edenlerin) yüzdesi nedir? Alınlarındaki toynak işareetlerini bir kenara koyarsak, zoofiller “rıza gösteren” bir hayvan partner ile “havasında olmayanını” nasıl ayırt ediyor? Neden zoofillere kadınlardan ziyâde erkekler arasında daha fazla rastlanıyor? Zoofiller sâdece cinsel olarak olgun hayvanlara mı ilgi duyuyorlar; eğer öyle değilse, onları “zoopedofiller” olarak adlandırabilir miyiz? Peki kültürlerarası farklılıklar nelerdir? Bir zoofil olma eğilimi kalıtsal mıdır?

Belki de cinsel parafililer arasında en ender rastlanana olan zoofili konusunda bu ve başka yanıtlanmamış bilimsel soruları deşecek gözü pek bir cinsellik uzmanını bir süre daha beklemek zorunda kalacağız. Bu arada, itiraf edeyim, insan türünün diğerk üyelerine yakınlık duymanın getirdiği bütün o duygusal yüklerden kurtulmak ne hoş olurdu. Keşke şuh küçük bir oyuncak bebekle (tabii, razı yetişkin olmalı) paşa paşa yaşayabilseydim.

* *Consenting adult*: On altı yaşından büyük, homoseksüel davranışlarda bulunması yasal olan erkek.

MERAKLI HETEROSEKSÜELLER EŞCİNSELLERE SIK SIK şu soruyu sorarlar: “Eşcinsel olduğumu ilk ne zaman anladın?” Şahsen ben Superman bebeği mi soyduğumu (korkunç hayâl kırıklığına uğramıştım) ve üçüncü sınıftayken daha çekici oğlan çocuklarıyla arkadaşlık yapmaya eğilimli olduğumu hatırlıyorum. Ama işe hormonlar cephesinden bakacak olursak, ilk defa aynaya bakıp, evet, anlaşıldı ben böyleyim, şimdi her şey anlamlı geliyor diye düşündüğümde on dört yaşımıydım.

Bu öyle pek gizemli bir şey değil. Her şeyden önce, arzu kesinlikle akılla ilgili bir şey değil. O zamanlar, “kız arkadaşım” kurduğum ilişkiden, köpeğimin diş taşlarını kazırken duyduğum kadar zevk alıyordum. Oysa bir oğlanın bacaklarına dokunmam bile bedenimde bir elektriklenme, tarif edilmez bir esrime yaratıyordu. Lisedeyken beden eğitimi dersinden sonra soyunma odasında utandırıcı bir fiziksel tepkinin önünü almak adına, bir tür zihinsel soğuk duş olarak kendimi, zihnimde çıplak kız resimleri (özellikle kız arkadaşımın görüntüsünü) uyandırmaya zorluyordum. Buna devam edebilirdim elbette, ama ben şuna inandım: olduğumuz şeyden ister hoşlanalım ister hoşlanmayalım, ister gizleyelim ister kabûl edelim, gerçek kimliklerimiz

(eşcinsel, heteroseksüel, biseksüel) hayatlarımızın bir noktasında genellikle ergenlikle birlikte her birimizin kafasına dank ediyor. Hepimiz başkalarıyla cinsel temasa karşı doğal bir “yönelime” sâhibiz ve çoğunlukla bedenlerimizin arzuları karşısında çaresiz piyonlardan, etkisiz seyircilerden farksızız.

En azından çoğu insan böyle düşünme eğilimine sâhip. Oysa bazı bilim insanları türümüzde başka bir cinsel yönelimin, tutkunun olmayışıyla ve erkeklere veya kadınlara karşı cinsel hiçbir ilginin duyulmayışıyla ve herhangi bir insana (veya insan dışında bir türe) karşı tamamen ve hayat boyu cinsel bir ilgisizlikle resmedilebilecek bir cinsel yönelimin olabileceğine inanıyorlar. Böyle insanlar aseksüel olarak adlandırılıyorlar. Hem erkeklere hem kadınlara ilgi duyan biseksüellerden farklı olarak, aseksüeller iki cinsiyete karşı eşit derecede kayıtsızlar ve bunlarla seks yapma konusuna herhangi bir ilgi göstermiyorlar. Cinsel kimliğinizin kendisini ifade etmesini, sizi akranlarınız gibi cinsellikten başka bir şey düşünemeyecek hâle getirecek kadar sarhoş eden bir şehvet patlamasını sabırla bekleyen genç biri olduğunuzu ve böyle bir şeyin hiç gerçekleşmediğini düşünün. Bunlar kendi seçimlerine dayanan bir yaşam tarzı olarak cinsel birleşmeden uzak duran insanlar değiller. Daha çok, cinsellik onlar için çok sıkıcı.

2007 yılında yapılan bir çalışmada, kendilerini aseksüel olarak ifade eden bir grup yetişkine farklı olduklarını nasıl anladıkları sorulmuş. Kadınlardan birinin yanıtı şöyle:

Örneğin, şimdiye kadar başka bir kadınla birlikte olmakla ilgili cinsel bir fantezi kurmadım veya bu konuyla ilgili hiç rüya görmedim diyebilirim. Bu yüzden lezbiyen tarzı eğilim-

lerim olmadığını kesinlikle söyleyebilirim. Bu yaşıma kadar bir fantezi veya hayâl veya buna benzer bir şey kurmuş olduğumu düşünürsünüz değil mi? Ama ben asla bir erkekle seks yapma konusunda da bir hayâl veya cinsel bir fantezi kurmadım. Hatırladığım kadarıyla bu hep böyle oldu.

Bir başka çalışmada, on sekiz yaşındaki bir kız bu durumu şöyle dile getiriyor:

İnsanlara karşı cinsel ilgi duymuyorum o kadar. İnsan formunu seviyorum ve insanları sanat eserleriymiş gibi görüyorum ve insanları estetik olarak zevk verici buluyorum; yine de şimdiye kadar insanların en güzeliyle bile cinsel temas kurmayı hiç istemedim.

Psikolog Anthony Bogaert'a göre, aramızda zannettiğimizden çok daha fazla gerçek aoseksüel olabilir. Bogaert, 2004 yılında 18.000'den fazla yerleşik İngiliz vatandaşıyla yapılan anketten elde edilen verileri analiz etti ve kendilerinin "herhangi bir kişiye karşı asla cinsel yakınlık duymadığını" söyleyen kişilerin sayısının (185 kişi; yani yaklaşık yüzde 1) aynı cinsiyetten kişilere yakınlık duyduklarını ifade edenlerden (yüzde 3) sâdece biraz daha düşük olduğunu saptadı. Bu keşiften bu yana, bir avuç araştırmacı aoseksüelliğin gerçek bir biyolojik fenomen mi yoksa insanların çeşitli nedenlerle benimsemeyi ve kucak açmayı tercih ettikleri kaypak bir toplumsal etiket mi olduğunu saptamaya çalışıyor.

Cinsel arzu insanın hayat seyrinde birden artabiliyor veya azalabiliyor veya (anti-depresanlarla yaşayan birçok insanın yaşadığı gibi) ilâçlar veya hastalık nedeniyle neredeyse yok olabiliyor. Ayrıca Turner sendromunda olduğu gibi genellikle cinsel arzunun kaybolmasına neden olan kromozom anormallikleri görülebiliyor. Cinsel tâciz gibi

çocukken yaşanan travmatik olaylar cinsel ilişkiden kaçınma gibi bir duruma neden olabiliyor. Oysa eğer bu açık ve seçik olarak bir yönelim ise, o zaman gerçek aseksüellik ne genetik anormallikten ne de çevrenin istismarından kaynaklanan bir şey olacaktır. Gerçekten de, etiyojisi konusunda fazla bir şey bilinmemesine karşın (Bogaert bunun hipotalamustaki doğum öncesi tahrifatlara dayanabileceğine inanıyor), aseksüellerin çoğu normal, sağlıklı, hormonal olarak dengeli ve cinsel anlamda olgun yetişkinlerdir. Yine de bilinmeyen birtakım nedenler yüzünden seksi dâima yavan ve sıkıcı bir şey olarak görüyorlar. O zaman aseksüellik “edinilmiş” veya “durumsal” bir şey olmaktan öte, insanın biyolojik yaradılışının temel bir parçası olması anlamında diğer cinsel yönelimler gibi bir şey olmalı. Nasıl bir heteroseksüel veya lezbiyen bir sabah kalktığında erkeklere ilgi duymaya karar vermiş olarak uyanmazsa, bir insan (en azından prensip olarak) aseksüel “oluvermez”. Eğer bir cinsiyeti “tercih” hormon tedavisi gibi klinik müdahaleler sonucunda ortaya çıkmamışsa, cinsel isteğin azalması gibi cinsel işlev bozukluklarını da bir kenara bırakabiliriz. Bogaert’ın belirttiği gibi, obje fetişleri veya parafilileri olanlar bile, sözgelimi kadın ayakkabılarından hoşlanan erkekler veya ölü kadın (erkek değil) bedenleriyle seks yapmaktan hoşlanan ölü seviciler, genellikle cinsiyete dayalı bir ilgi gösterirler.

Oysa aseksüelliğin hikâyesi oldukça karışık. Sözgelimi, AGEA (Aseksüel Görünürlük ve Eğitim Ağı)* İnternet sitesinin forumlarındaki tartışmaların gösterdiği gibi, aseksüel olduklarını düşünen kişilerin cinsel eğilimlerinde korkunç

* AVEN: Asexual Visibility and Education Network

bir çeşitlilik görülmektedir. Bazıları mastürbasyon yaparken, bazıları yapmıyor. Bazıları cinselliğe dayanmayan romantik ilişkilere (öpüşme ve koklaşma var, fakat cinsel organ teması yok) ilgi duyarken, bazılarının böyle şeylerle ilgisi yok. Bazıları kendilerini “hetero-aseksüel” (karşı cinsten kişilere yönelik cinsel olmayan estetik veya romantik tercihe sâhip olunması) olarak tanımlarken, bazıları da kendilerini “homo-” veya “bi-aseksüel” olarak görüyorlar. Hatta Asexual Pals’ isminde cinselliğe dayalı olmayan aşka yönelik bir çöpçatan sitesi bile var. Yine de birçok asexual eğer partnerlerini memnun edecekse seks yapmaya canı gönülden razı oluyor; bu onlar için sıkıntı veya acı verici bir şey değil; daha ziyâde tost yapmak veya çöp kutusunu boşaltmak gibi, şahsen herhangi bir keyif almadıkları bir eylemden ibaret. Araştırmacı Nicole Prause ve Cynthia Graham, kendilerini asexual olarak tanımlayan kişilerle yaptıkları görüşmelerde, “cinsel ilişkiden korkmaktan ziyâde . . . düşük bir uyarıcı itkiye sâhiplerdi” şeklinde bir saptamada bulunmuşlar. Bazıları da, ideal olarak başka asexuallerle, cinselliğin hiç olmadığı bir ilişki kurmayı tercih ediyor. Bu nedenle, birçok asexual bâkireyken, bir kısmı da, işin monik yani, normal cinsellik yaşayan arkadaşlarınızdan bile daha deneyimliler. Bazıları tüp bebek gibi yapay yollarla çocuk sâhibi olmak isterken, bazıları geleneksel yollarla çocuk sahibi olmaya razılar veya hiç çocuk istemiyorlar.

Dolayısıyla, bir yandan, istif almış giden ve fark edilebilir bir topluluk oluşturmaya başlamış olan marjinal cinsellik kimliğine sâhip insanlarla ilgili sosyolojik bir mesele varmış gibi görünüyor (bu arada *The Montel Williams Show*

ve *The View* gibi talk show programlarında yer almaları ve *New Scientist*'te uzun bir yazıya konu olmalarıyla medyanın önemli ölçüde dikkatini çekiyorlar). Öte yandan, bana kalırsa, daha ilgi çekici bir biyolojik asexual özcülük meselesi varlığını sürdürüyor; bir başka deyişle, şu yeryüzünde başka herhangi bir insana karşı cinsel arzu duymayan, uyarılma radarında küçük bile olsa bir bip sinyali görülmeyen birinin "normal" şekilde gelişim göstermesi gerçekten mümkün müdür? Kendini asexual olarak tanımlayan kişiler arasında bu özcü kritere uymayanların olduğu konusunda biraz kuşku duysam da, eğer asexual topluluğun çok küçük bir kısmı bile gerçekten hiç uyarılma yaşamadıysa, bu durum insan cinselliği ve evrimsel süreçler konusunda anlayışımızla ilgili enteresan sorular sormamıza neden olacaktır.

Bilim insanları insan türündeki asexualite araştırma larında sâdece yüzeyi tırmaladılar. Bir kere, konuyla ilgili çalışmalar parmakla sayılacak kadar az. Bu nedenle, kafamızdaki sorular yanıtlanmadan kalıyor. Asexualite de, homoseksüellik gibi, kalıtsal öğelere sâhip mi? Böyle bir şey kesinlikle akla yatkın geliyor. Her şeyden önce, tarihsel düzlemde, en azından hâmile kalmaları için orgazm olmalarına gerek olmayan dişi asexualer erkek cinsel partnerlerinden muhtemelen çocuk sâhibi olacak ve böylece asexualitenin genetik temellerinin devamını sağlayacaklardır. (Bogaert'in özgün bulguları her ne kadar asexualitenin kadınlar arasında biraz daha yaygın olduğunu gösterse de, Prause ve Graham tarafından yakın tarihlerde yapılan araştırmalarda asexual olduklarını ifade eden yüksek okul öğrencileri arasında böyle bir cinsiyet farklılığı görülmemiştir.). Eğer bazı asexualer cinsel fantezi kurmadan veya porno seyretmeden masturbasyon yapıyorlarsa, o zaman onları fiziksel

olarak uyaran şey tam olarak nedir? (Ayrıca, görüldüğü kadarıyla bazı aseksüellerin yaptığı gibi, bir insan zevk almadan nasıl orgazm olabilir?) Eğer kuramsal olarak evrimsel psikolojiden yana tavır alıyorsanız, insanın hemen hemen bütün bilişsel ve toplumsal davranışlarının özü bir şekilde cinsel rekabete dayanıyor demektir. O hâlde evrimci psikolog aseksüellikten nasıl bir anlam çıkaracaktır? Eğer seks genlerimizi yaymak için doğanın oynadığı keyif verici bir oyun ise, evrimin bu en büyük esprisine karşı kayıtsız kalabilecek gerçekten doğal bir insan kategorisi var mıdır?

Bu bilmeceyi çözmek için söyleyebileceğin en iyi yol da biraz nahoş. Yine de, psikolog bilim insanları bir grup gönüllü ve kendini aseksüel olarak tanımlayan insanı bir araya toplayıp sistematik şekilde ve kontrollü koşullar altında onları bir dizi erotik uyarıcıya tâbi tutup fiziksel uyarılma durumlarını (penil ereksiyon veya vajina sulanması) ölçmedikçe, işin gerçeği ilelebet aseksüellerin donlarının içinde gizli kalacaktır.

Ayak Oynaşı

İFFETLİLER İÇİN AYAKSEVERLİK

PEDOFİLİDEN BAHSETTİK, ŞİMDİ DE PODOFİLİDEN, YANI ayak severlikten ve genellikle buna bağlı olarak ayakkabı severlikten söz edelim. Aslında, podofil pedofiller önemli bir yüzdeye sâhipler; bu yüzden, ikisinin birbirini dışlayıcı şeyler olmadığını belirtmekte fayda var. Ama her neyse, bambaşka bir fetiş türüne (*akrotomofili*, yani ampute* severlik veya daha açık söyleyecek olursak onların kesik uzuvlarına duyulan arzu) kayma riskini gözde alarak, ayakları (o uzun, kötü kokulu, eklemli, toprağa tutunan elleri) bir şekilde hep korkunç itici bulduğumu söyleyerek konuya giriş yapayım. Partnerleriminkilerin kırılma sınını tercih etmem tabiî; ama siz zaten ne demek istediğini anlamışsınızdır.

Aslında, ayaklardan hoşlanmıyor olmam podofili konusunu benim için daha da ilginç kılıyor; çünkü şehvete yönelik tat alıcılarımızı öğrenmeye açık olmanın aslında daha sonra hoş gelebilecek bir şeye nasıl katkıda bulunabileceğini gösterme konusunda işe yarıyor. Belki de cinsel organlarımız, sâdece cinsel gelişmemin kritik bir döneminde başka

---

* Bir uzvu kesilmiş kimse.

insanların ayaklarıyla gizemli bir karşılaşmadan mahrum kalmıştır. Öncelikle “ayak oynaşından” cinsel zevk alan birçok insan, ayaklara yönelik muhabbetlerini çocukluklarındaki veya ilk ergenlik yıllarındaki özel birtakım olaylara dayandırıyor.

Ayak (ve ayakkabı) fetişizmi konusuyla ilgili en önemli ve ayrıntılı çalışmalardan biri İngiliz cinsellik uzmanı Havelock Ellis tarafından 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. “Küçük, fakat göz ardı edilemeyecek bir azınlık için,” diyor Ellis, “ayak veya ayakkabı bir kadının en çekici yanı hâline geliyor ve hatta bazı marazî durumlarda kadının kendisi nispeten önemsiz bir uzantı gibi kalıyor.” Ellis, 18. Yüzyıl’da yaşamış olan Fransız romancı Rétif de La Bretonne vâkasını ele alıyor; taşkın karaktere sâhip edebî çalışmaları yazarın kendi fantezilerine göndermelerle doludur. (Aslında *retifizm* terimi, ayak fetişizmi için kullanılan gizemli bir terimdir.) Rétif’in oldukça içten yazılmış *Monsieur Nicolas* isimli otobiyografisinde, o tarihlerde altmış yaşında olan yazar daha dört yaşındayken bir kızın ayaklarına nasıl vurulduğundan söz eder. Rétif’in kendisindeki ayak fetişinin köklerine ilişkin kuramı şuna dayanıyor: dişi tâzeliği ve iffeti onun zamanında o kadar değerliymiş ki, vücutlarının doğrudan doğruya pislikle temas eden o kısımlarını temiz ve lekesiz tutan hanımlar en çekici olanlarıymış.

“Bende ayak güzelliğine yönelik bu zevk,” diye anlatıyor Rétif Fransa’nın Burgundy bölgesinde geçen çocukluk yıllarını anımsarken, “öylesine güçlüydü ki, içimde dâima bir arzu uyanırdı ... Bir eve girdiğimde, o zamanlarda âdet olduğu üzere kapıya sıra sıra dizilmiş ayakkabıları gördüğümde, zevkten titrerdim; yüzüm kıpkırmızı olurdu ve

sanki kızların önündeymişim gibi gözlerimi indirirdim.” Ellis’e göre, Rétif’i özellikle uyarıcı şey, yazarın, bu objelerin çok arzuladığı ayakların özünü yansıttıkları bilgisine sâhip olmasıydı. “Taptığı kadına yakından temas etmiş olan ne varsa onu korkunç bir arzu ve coşkuyla öperdi.” Hatta, onlu yaşlarında ayaklarına vurulduğu yaşlı bir kadının “gül pembesi topukları ve bordürleri olan yeşil şıpidik terlikleriyle” gömülmeyi öyle arzu etmişti ki.

Yakın tarihlerde yapılan bir çalışma, Ellis’in ayakkağı fetişinin bu cansız nesnelere duyulan özel bir sevgiden ibaret bir şey olmadığı ve cinsel uyarılmanın söz konusu ayakkabının sâhibinin ayaklarıyla yakından bağlantılı olduğu yönündeki sezgisini doğruluyordu. Sözgelimi, Martin Weinberg ve arkadaşları, erkek eşcinsel ayak fetişine ilişkin olarak hazırladıkları bir dizi raporda, Ayak Kardeşliği grubunun üyelerine ayakkabılarda özellikle neyi çekici bulduklarını sordular. Bu 262 erkeğin büyük çoğunluğu yeni ve giyilmemiş ayakkabılara cinsel olarak hiç ilgi duymadıklarını ifade etti. Bunun yerine, güzel bir kişi tarafından çok giyilmiş bir ayakkabıyı bâriz bir şekilde tercih ediyorlardı. Hayır kurumu mağazalarında ayakkabı alışverişi yapmak bu fetişistler için şölen gibi bir şeydi; bu onlara estetik olarak özürü bir ruhun çirkin gerçekleriyle karşılaşmak yerine, ayakkabının asıl sâhibi hakkında fanteziler yaratma olanağı veriyordu. Heteroseksüel ayak fetişizminde belli kadın ayakkabı ve tayt modellerine yönelik çok özel zevklerin sergilendiği sembolik bir öge varken, eşcinsel ayak fetişistleri ayakkabı tiplerini idealize ettikleri erkeklerle özdeşleştiriyorlar. Örneğin bir adam, araştırmacılara duyuları marifetiyle nasıl farklı erkek ayakkabısı tipleriyle klişeleşmiş bir özdeşleştirme kurduğunu anlattı: “Kokular ve buna karşılık

gelen görüntü; haşpapiler ve ciksler; spor ayakkabıları ve genç delikanlılar; botlar ve baskın erkekler...” Başka eşcinsel erkek ayak fetişistleri de hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları şeyler konusunda bu sembolik temayı tekrarladılar:

“Ayakkabılar kudreti ve gücü temsil ederler ... Erkekliğin, abartılı bir erkekliğin özünü simgeliyorlar.”

“Kösele ayakkabılar başarılı bir iş adamının simgesidirler.”

“Spor ayakkabılar, yakışıklı azgın bir delikanlının ayağından çıkmadır.”

“Mokasen ayakkabıları ciks, üniversiteli delikanlılar giyer.”

Weinberg ve arkadaşları, daha sonra *The Journal of Sex Research*’te yayınlanan bir yazıda, tekrar ayakkabı sevdalıları üssüne (Ayak Kardeşliği grubu 1995 yılında binden fazla üyelerinin olduğuyla övünüyordu; üyelerinin çoğu beyaz, eğitilmiş ve beyaz yakalı çalışanlardan oluşuyordu) geri döndüler ve bu kişilere erkek ayakkabılarına olan aşklının kökeni üzerinde yazarak düşünmelerini istedikler. Özellikle ayakkabılara/ayak giyeceklerine ilk kaç yaşında ilgi duymaya başladıklarını ve mastürbasyonlarının ne kadar şiddetli olduğunu” –şaka yapmıyorlar, sanırım– “anlayabilmek için ergenlik döneminde mastürbasyon yaparken ayakkabı/ayak giyecekleri ile ilgili ne tür fanteziler kurdıklarını sorduk.” Fetişistler, ayakkabıdan cinsel anlamda (bulunçlu) uyarılmaya ilk olarak ortalama on iki yaşında başladıklarını söylediler; bunların hemen hepsi ayak ile ilgili objelere (ayakkabılar veya çoraplar veya ayak fotoğrafları) veya zihinlerinde ayaklarla şehvetli oynaşmalar yaratarak mastürbasyon yapıyorlardı.

Gelişimsel bağlamda, ankete yanıt veren 204 kişinin çoğu, geçmişlerinde yetişkin cinsel kimliklerinin şimdi so-

mut bir parçası hâline gelen şeyin dayandırılabilceği tek başına, özel bir olay hatırlamıyordu. Yine de 89 kişi, ayakka-
bıyla ilgili ilk tetikleyici olduklarından kuşkulandıkları bazı
olayları ayrıntılı şekilde anlattı. Aşırı duyarlı çocuklarının
göreceği şekilde ayak parmakları uluorta görünen ebeveyn-
lere sesleniyorum, verdikleri yanıt bir durup düşünmenize
neden olabilir. “Annemle babamın yatağında ayakuçlarına
yatıp uyurken,” diye hatırlıyor yetişkin bir adam ilk çocuk-
luk yıllarından ve örtünün altında mâsumca onlara sokulup
yattığından söz ederken, “babamın ayaklarını gıdıkardım.
Kahkahaları öyle hoşuma giderdi ki .... Bu oyundan keyif
alıyormuş gibi yapardı.” Bir başkası da şunları hatırlıyor:
“5 ya da 6 yaşındayken, babamın ayakkabılarını çıkarır ve
onun sıcak ayaklarına masaj yapardım ... Ayakları öyle yu-
muşak ve sıcaktı ve bundan öylesine keyif alıyor görünür-
dü ki; (genellikle uyuya kalırdı) o zaman ben de ayaklarını
öpüp yalayabiliyordum.” Ankete yanıt veren diğer kişiler de
benzer deneyimler yaşamışlardı, fakat onların yaşadıkları
ebeveynlerin ayaklarıyla ilgili değildi. Sözgelimi, kahraman
olarak tapılan ve üst ranzada yatan ağabeyin yukarıdan
burnunun ucuna sarkan ayakları veya bir arkadaşla veya
komşuyla neşeyle boğuşurken bir ayağın gelip kasıklarına
hiç de fena olmayan şekilde dayanması türünden şeyler.

Ellis’in heteroseksüel podofillerle ilgili analizinde ol-
duğu gibi, Weinberg ve arkadaşları da bu homoseksüel
podofilinin kökenlerinin hemen her zaman olumsuz veya
istismara dayalı deneyimler yerine, gelişim çağındaki böyle
olumlu deneyimlere dayandığını gözlemlediler. Bu gerçek-
ten de önemli bir gözlem; çünkü genellikle böyle bir fetişin
o kişinin tekmelenme veya şiddetle çiğnenme tutkusunu
temsil ettiği varsayılmaktadır. Bu durum bazı vâkalarda

gerçek olsa da, Ellis bizi ortalama bir ayakseverin baskın bir karaktere itaat etme yönünde gizli bir tutkuya sâhip olduğu şeklinde bir anlam çıkarmamamız konusunda hemen uyarıyor. “Sevgilinin ayaklarına duyulan bir fetişist hayranlığın âşığın tekmelenmesine yönelik gizli tutkudan kaynaklandığını sanmak,” diyor, “sevgilinin eline duyulan fetişist hayranlığı gizli tokatlanma arzusunun yormak kadar mantık dışıdır.”

Ellis, genellikle en zeki ve erken gelişmiş çocukların cinsel gelişimlerinde, yetişkin yönelimlerini ilelebet biçimlendirecek şekilde “tesadüf eseri bir sembolizmin kurbanı olma” eğilimi gösterdiklerine inanıyordu *American Journal of Psychotherapy*’de yayınlanan “Bir Çocuk Ayak Fetişistinin Tedavisi” başlıklı yazıda böyle, fakat oldukça sorunlu bir çocuğa ilişkin özellikle etkileyici bir örnek verilmektedir. Vâkayla Jules Bemporad’ın liderliğini yaptığı doktorlardan oluşan bir ekip ilgileniyordu. Psikiyatristlerin “Kurt” diye adlandırdıkları erkek çocuk, kliniğe ilk defa sekiz yaşında getirildi. Yapılan dört dörtlük IQ testinde 129 gibi süper bir puan aldı; fakat bir noktada annesine sokulup, ayak-kabıllarını çıkararak büyük bir heyecanla ayaklarını yalama gibi tuhaf bir alışkanlık edinmişti. “Ayakları yalarken,” diye yazıyor psikiyatristler, “düzenli olarak ereksiyon oluyor ve penisıyla oynuyordu.” Çocuğun geçmişi biraz daha deşildiğinde aşağıdaki hikâye ortaya çıktı:

Annesinin ayaklarına olan yoğun ilgisi yaşamının ilk yılında başlamıştı; annesi “ayaklarımla oynamaktan hoşlanırdı” diye hatırlıyor; bunu sevimli bulduğundan çocuğu buna teşvik edermiş. Yatağa uzanmış ve Kurt de ona ayak masajı yapmış; anne için hoş bir deneyim, çocuk için bir rahatlama kaynağı. Giderek, ovma işlemine ağız ayağa deşdirme ve

yalama eşlik etmiş; üstelik anne yaptığı “masajlar” için onu harçlıkla ödüllendiriyormuş. Çocuk 5-6 yaşlarına geldiğinde, bu eylem cinsel olarak uyarıcı olmaya, çığlıklar atma ve cinsel organıyla oynama derecesine varmış. Söylediğine göre anne bu aşamada çocuğunun ayaklarıyla temas etmesini yasaklamış.

Tabii, bu aşama çok geç olmuş oluyor. Yazarlar Kurt’u on altı yaşına kadar tâkip etmişler. Okulunu üstün başarıyla sürdürüp annesinin ayak parmaklarıyla ilgili arsız semptomlarını kontrol altına almayı başarmasına karşın, ayak takıntısı aynen olduğu gibi kalmış ve annesinin keyfe dayalı hoşgörüsü onu yaşam boyu varlığını sürdürecektir cinsel problemlerle boğuşmak durumunda bırakmış. Ayrıca Freudyen bir kâbusa yol açan başka faktörler de vardı. İddiaya göre, Kurt’ün mesafeli ve anal tutucu kişiliğe^{*} sâhip Yahudi babası, bir gün şarküterinin önünden geçerken, çocuğa, dükkânın vitrininde asılı duran salamların ölü adamların kesilmiş penisleri olduğunu söylemiş. (Kurt de misilleme olarak odasını Hristiyan dinine âit aksesuarlarla süslemeye başlamış). Annesi banyo yaptırırken küçük oğlunun penisıyla oynadığını ve “cici” diye nitelendirdiğini itiraf etmiş.

Yaklaşık on yıl sonra, İngiliz çocuk psikoterapisti Juliet Hopkins, ayaklara karşı sorunlu erotik ilgisi de olan oldukça erkeksi bir küçük kızla ilgili vâkayı açıklayacaktı. Hopkins’in kızın ayak fetişinin kökenlerine ilişkin yorumu, her şeyin banyoda başladığı şeklindeydi. Babası, küçük kızını küvette kucağına oturtup yıkarmış. “Çocuğun bakış açısından,” diyor Hopkins, “benzer görünüme sâhip bu bir çift

* Anal personality: Freud’a göre erken gelişim dönemindeki (18-36 aylık dönemi) takıntılara dayanan ve cimrilik, inatçılık, aşırı kendini kontrol, aşırı düzenlilik, dakiklik, zorlanımlılık gibi özelliklerle tanımlanan bir kişilik tipi.

ayağı görmek kızı rahatlatıyordu ve kendini güçlü hissetmesini sağlıyordu çünkü cinsel organ anatomisindeki daha bâriz –ve tehditkar– farklılığı bu şekilde dengeliyordu.”

Yine de, böyle insanda şaşkınlık yaratan hikâyelere rastlamak kolay olsa da, ayaklara olan bu erotik eğilim sâdece küçük bir azınlıkta kötüye veya suça varan boyutlara ulaşıyor. Psikiyatristlerin çoğu, bireyin topluma uyumuna veya zihinsel sağlığına ket vurmadığı sürece, fetişlerin klinik müdahale gerektiren bir “problem” olarak görülmemesi gerektiğine inanıyorlar. İşin doğrusu, Weinberg’ün homoseksüel grubunun yüzde sekseni, çiftin normal seks rutinlerine ayak oynasını da katarak aralarında paylaşmadıkları bu fetişe uyum sağlamaya gönüllü olan anlayışlı bir partnerle birlikte olduklarını ifade etmişlerdir. (Şimdi geriye bakınca düşünüyorum da, ilk başlarda birlikte olduğum erkeklerden birinde gizli bir ayak fetişi olduğundan kuşkulaniyorum; ayak parmaklarımı emmeye bayağı bir merakı vardı. Pek umursamazdım doğrusu; ondan kendi iyiliği için ayrıldım, çünkü o yaz atlet ‘ayağı’ olmuştum.) Araştırmacılar, partner desteğiyle ilgili olarak, Ayak Kardeşliği gibi üye gruplarına katılmanın, bu kişilerin kafalarını dolaptan (hadi biz ayakkabı kutusundan diyelim) çıkarmalarına ve damgalayıcı olmayan bir topluluk içinde açık ve rahat bir şekilde ortak ilgi alanlarını irdelemelerine olanak vererek kafa karışıklığını ve memnuniyetsizliği önemli ölçüde azalttığını da saptadılar.

Bu başkasını olduğu gibi kabûl etme yaklaşımı, 1986 yılında terapist Joseph Cautela’nın kesinlikle tarzı değildi. Cautela, *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psyc-*

hiatry'ye gönderdiği gerçek vâka raporunda otuz bir yaşındaki çok yalnız bir ayak fetişistiyle yaptığı birinci oturumun ayrıntılarına yer veriyordu; gençken erkek arkadaşlarıyla yaptığı bol gürültü-patırtılı partilerde gördüğü ayaklardan tahrik olduktan sonra kendini on iki-on dört yaş arası genç erkeklerin ayaklarıyla ilgili cinsel fanteziler kurarken buluvermiş. Asıl önemlisi, adamın bu duygularına hiç prim vermeyip “normal” biri gibi olmak için tedavi yoluna başvurusu. Cautela, hastasını sâdece erkek çocukların ayaklarından değil, erkeklerle seksten tamamen uzaklaştırmaya çalışarak yeniden yönlendirmeye çalışmış. Tabii bu adamın Kids Foot Locker mağazasında çalıştığını duymak çok az anne-babayı olumlu anlamda heyecanlandıracaktır; fakat vâka raporundan anladığımız kadarıyla, en azından oldukça zararsız görünüyordu; bu yüzden tedavisi o günlere dâir üzücü bir delil niteliğinde. Yine de siz karar verin. Şimdi terapi seansını dinleyelim:

TERAPİST: Öncelikle şunu bilmen çok önemli; oğlanlarla altlı üstlü fanteziler kurup mastürbasyon yaptıkça fetişini daha da kötüleştiriyorsun. Tıpkı gerçek hayatta yapıyormuşsun gibi oluyor. Alışkanlığı perçinliyorsun.

HASTA: Sanırım haklısınız; fakat kontrol edemiyorum.

TERAPİST: Pekâlâ, ben bu alışkanlığını kontrol altına almana yardımcı olacağım.

HASTA: Bunu yapabilir misiniz?

TERAPİST: Evet, işbirliği yaparsan, başarma şansımız yüksek. Sana rahatlamayı, negatif düşünceleri uzaklaştırman için nefis-kontrol üçlemesini ve uygunsuz seks fantezileri kurmaya başladığında iğrenç veya mide bulandırıcı bir şey hayâl etmeyi öğretebilirim.

HASTA: Hepsi bu kadar mı?

TERAPİST: Hayır. Yararlanabileceğimiz başka baş etme me-

kanizmaları da var. Ayrıca kadınlardan tahrik olmanı sağlamaya da çalışmamız lâzım.

HASTA: Peki bu bir günah olmaz mı?

TERAPİST: Hangisi daha günah: hayatını mahvedebilecek bir ayak fetişine sâhip olmak mı yoksa dişilerden tahrik olmayı öğrenmek mi?

HASTA: Tabii, konuya öyle bakınca başka.

TERAPİST: Fetişlerin tedavi edilmesiyle ilgili deneyimlerime dayanarak heteroseksüel ilişkiler ve uyarılma durumunun yaratılması gerektiğini söylüyorum. Değişmek isteyip istememek sana kalmış. Bu benim yaklaşımım.

HASTA: Tamam o zaman. Kulağa mantıklı geliyor.

Heteroseksüel podofilleri evrimci bir perspektiften bakarak açıklamak güç. Geçmişte belli koşullar altında böyle erkek ayak fetişistleri (belki diğer fetişistlerin yanı sıra) tahrik olma şekillerinde fazla seçici olmayan kişilerden destek alıyorlardı. Fetişistlerin çoğunun oldukça özel zevkleri olduğu biliniyor; bu nedenle onların arzularına yanıt veren ve bu arzularına uyum sağlayan (veya onları tahrik edecek ayaklara sâhip olabilecek) partnerleri bulmak zor. Yine de bazı durumlarda üreme potansiyeline sâhip daha az sayıda partnerle birlikte olmak ve bunun yerine sâdece çok özel kadınlarla seks yapmak başarıya ulaşılmasını sağlayabilir.

Araştırmacı James Giannini ve arkadaşları *Psychological Reports*'ta bu spekülâtif olsa da ilginç yaklaşımı dile getiriyorlar. Tarihsel düzlemde, kadın ayaklarının kültürel olarak erotikleştirilmesi söz konusu kültürlerde cinsel yolla bulaşan hastalıkların ortaya çıkmasına rastlıyor gibi görünüyor. Hastalıklar normal seyirlerini izlerlerken podofili zevkleri artıyor ve azalıyor. Yazarlarımız 13. Yüzyıl'da bel soğukluğu salgını, 16. ve 19. Yüzyıllar'da frengi ve içinde bulunduğu

muz yüzyılda AIDS salgını sırasında ayak severliğin kendisini nasıl gösterdiğini ve sonra nasıl gerilediğini gösteriyorlar. Sözgelimi, 16. Yüzyıl İspanyası'nda, ressamlar tarihte ilk defa kadın ayağı portreleri üzerinde uzmanlaşıyorlar ve "parmak arasını" şöyle bir parça gösteren ayakkabılar pek bir moda oluyor. Yine, Giannini'nin buradaki düşünceleri oldukça tartışmalı olsa da, cinsel davranışlar ve fetişizm konusunda popülasyon düzeyinde edinilecek ek bilgilerle teyit edilmeyi bekleyen umut vaat eden başka bir hipotez gibi görünüyor. Sonuç olarak, n'apalım, gülü seven dikenine katlanır.

Bir Deriseverin Hikâyesi

---

6 HAZİRAN 1969 GÜNÜ, GÜNEY MICHIGAN'DAKİ BİR DE-dektif, önündeki olağandışı vâka raporunda aka-demik anlamda önemli bir şeyin kokusunu almış olacak ki, masasına oturup bu rapora tek sayfalık kuru bir kapak yazısı yazarak Kinsey Cinsellik Araştırma Enstitüsü'ndeki bir tanıdığına gönderdi. Dedektifin, yazısı kendi isteğiyle bir Kalamazoo psikiyatri koğuşunda tutulmakta olan bir erkek hastayla ilgiliydi; bir "derisever" olduğunu itiraf eden bu nâzik adam, kendi utanç ve çile çukurunun en karanlık köşelerinde, cırcırböceklerinin yaz vızıltıları, paslanmış sedye tekerleklerinin gıcırtısı ve düşünceleri için orkestra vazifesi gören hasta arkadaşlarının homurtuları arasında birkaç hafta önce yatağında iki büküm oturarak kalemiyle içindeki cinsel şeytanı büyük bir öfkeyle çıkarmaya çalıştı. Hasta, "bu rapor benim ruhumu ve hayatımı kurtaracak," diye yazıyordu. İşte bu rapor, kısa süre sonra dedektifin masasına gelecek ve şöyle bir bakıldıktan sonra bir zarfın içine konularak uçak postasıyla Bloomington'a gönderilecek ve nihâyetinde on binlerce böyle başka raporla birlikte Kinsey Enstitüsü'nün yayınlanmamış arşivlerinde ihtiyaten saklanacak olan rapordu.

Kırk yıl sonra, bu fetişistin elle yazılmış cinsel otobiyog-

rafisine (ve dedektifin yalın kapak notuna) bir kitap üzerinde çalışırken enstitünün kütüphanesindeki yumuşak floresan ışığı altında rastladım. İtiraf edeyim, bu adamın kendi durumunu anlatışı açık ve tedirgin edici bir şeytan çıkarma eylemiydi. Hâlâ korkuyla dolup taşan ve berrak ve sıkışık bir düzenle yazılmış elli küsur sayfa tutan ve kutsal kitaptan cümlelerle süslenmiş bu belgede, ruhu işkence çeken kırk bir yaşındaki bu “derisever” deriye ve ete olan doymak bilmez arzusunun kökenlerini hararetle anlamaya çalışıyordu. Adam çeşitli defalar deriyle ilgili suçlardan tutuklanmıştı; bunlar arasında en hafif olanı mağazaların kadın satış elemanlarını binlerce defa telefonla arayarak uygunsuz konuşmalar yapması ve hayâlî karısı için deri bikini olup olmadığını sorarken bir eliyle üzerine deri giysi giydirilmiş plastik mankenlerin bulunduğu kataloğu, diğer eliyle de kendini okşaması var.

Hatırlayabildiği kadarıyla, her şey yedi yaşındayken, annesinin, arka verandadaki çamaşır ipine asılı pırıl pırıl parlayan beyaz deri mayosuna rastlamasıyla başlamış, kasıkla rındaki o tuhaf coşkuyu ilk o an fark etmiş. Fakat mâsum denebilecek bir gençlik garipliğiyle başlayan şey zamanla kontrolden çıkacak ve oldukça fetişist (ve kriminal) bir yetişkin cinsel kimliğe bürünecekti. Dedektif, artık bir klişe hâline gelmiş idareci dağınıklığıyla, üzerinde bir nevi imza niteliği taşıyan kahve fincanının izi kalmış olan karakol kâğıdına yazdığı mektupta, “adam 3x5 cm kartvizit üzerine, kauçuk şapkalara veya kauçuk korselere boşalmaktan hoşlandığını yazıyormuş. Daha sonra bu kartları kurbanlarının posta kutusuna atıyor ve bazen de arabalarının sileceklerinin altına sıkıştırıyormuş,” diyor.

Bu patolojik deriseverin rayından çıkmış aşırı bir cinsellik vâkası olduğunu düşünebilirsiniz; hoş öyle de olabilir. Gelgelelim, araştırmacılar, cinsel açıdan anormal şeyleri araştırırken insan cinselliğinin standart gelişiminin ve psikoseksüelliğin ince ayrımlara sâhip, fakat genelde gizli kalmış mekanizmalarıyla ilgili eşsiz ipuçları yakalayabilirler. Deriseverin çocukluğunun ilk yıllarında annesinin mayosuyla, üzerinden hâlâ gölün sularının damladığı ve annesinin ter kokusunu taşıyan o bembeyaz şeyle karşılaşması belki de tesadüfen onun ereksiyon durumuna rastlamıştı. Yine de bu kimya öylesine güçlüydü ki, o esnek şeyi minik başparmağı ile işaret parmağı arasında ovaladığında artık olan olmuştu.

Belli göze çarpan çocukluk olaylarının gelişen cinselliklerimize “damgasını vurduğu” bu temel gelişim sistemi öyle aman aman rastlanmadık bir şey olmayabilir. Gerçekten de, yetişkin cinsel tercihlerimizin (söz konusu eğilimler ne kadar zekice veya bilinçdışı olursa olsun, bilhassa bizde cinsel istek uyandıran ve uyandırmayan şeylerin) çocukluğumuzun ilk yıllarında biçimlenmesi olağan bir şeydir. Tıpkı hastaneye yatırılmış olan derisever gibi, aramızda şehvet anlamında daha yavan olanlar belki de yatak odasındaki gizli tercihlerini geçmişlerinin uzak bir noktasında kendi ebeveynlerinden, akrabalarından veya çocukluk arkadaşlarından tahrik olmalarına borçludurlar.

Sözgelimi *Archives of General Psychiatry*’nin eski bir sayısında yayınlanan yirmi dokuz yaşındaki bir kadınla ilgili vâkayı düşünün; kadın, erkeklerle seks yaparken bir parça sadomazoşizm itirazının olmadığını ve seks esnasında erkeklerin penislerine bakıp durduğunu fark edince dehşete

düşer. Bu güçlü erotik tetikleyiciler nedeni üzerine düşünürken şunları hatırlar:

Dört yaşındayken babam beni mastürbasyon yaparken yakaladı. Dizinin üstüne yatırıp popoma vurarak pataklamaya başladı. Üzerinde pijamaları vardı ve pijamasının önündeki yarık tamamen açıldı ve elini her kaldırışında büyük penisi ve esmer testisleri neredeyse ağzımın içine giriyordu .. O zamandan beri bilinçaltımda popoma vurulması ve onun penisiyle ilk cinsel heyecanı duyuşum arasında bağlantı kuruyorum.

Hiç kuşkusuz, çocukluktaki cinsel deneyimlerin ve bil-hassa bunların yetişkin insan cinselliğiyle nedensel ilişkisi, ince eleyip sık dokunsa bile, incelenmesi zor bir konu. Ayrıca insan deneyiminin merkezinde olmasına karşın, iffetli veya en azından bir insanın cinselliğinin ilk ergen hormon istilâsıyla durup dururken ortaya çıktığını (veya deneyimle ortaya çıkmayan doğuştan gelen, kopyalanmış bir şey olduğunu, “eşcinsel geni” gibi) düşünen bir toplumun görmezden gelmek isteyeceği bir araştırma alanı. Örneğin, çocukların dil yetisini kazanmalarına ilişkin çalışmaların tersine, yetişkin cinselliğine giden kesin gelişim yollarının incelenmesi neredeyse imkânsız gibi bir şey. Bu, ampirik olarak imkânsız olmasından değil, daha ziyâde çocuk cinselliğinin üniversite ahlâk kurullarının elektrikli çitine takılan tuka-konulardan biri olmasından kaynaklanıyor. Bu nedenle, yukarıda belirttiğim kişilerin geriye dönük şaşırtıcı raporları ne yazık ki anekdottan öteye gidemiyor.

Yine de iyi bir deneyselcinin zekâsını asla küçümsemeyin. Erken yaşlarda belli bir itkiye mâruz kalınması ile yetişkin cinselliği arasındaki kesin nedensellik bağlantılarının incelenmesi laboratuvar ortamına tam olarak uygun olmasa bile,

yine de kontrollü yöntemlerden yararlanarak genel gelişimsel gizemleri araştırmanın yolları vardır. Sözgelimi, birçok araştırma için çocukların yerine fareler rahatlıkla kullanılıyor. Thomas Fillion ve Elliott Blass'ın şimdi bir klâsik hâline gelmiş olan ve erken deneyimlerin yetişkin cinsel davranışının biçimlendirilmesinde ne kadar önemli olabileceğini gösteren çalışmalarında da yaptıkları şey buydu. *Science*'da 1986 yılında yayınlanan çalışmalarında belirttikleri gibi, Fillion ve Blass yeni doğum yapmış üç dişi fareyi alıp bu annelerin kokularını deneysel olarak farklı şekillerde değiştirdiler. Dişilerden birinin meme başları ve vajinası sitral¹ olarak adlandırılan limonsu bir kokuyla kaplandı; bir diğer dişinin poposu da aynı sitral kokuyla kaplandı ve üçüncü anne fareye ise limon kokusu sürülmeyip bunun yerine meme uçları ve vajinası bir kokusuz izotonik tuz çözeltisiyle boyandı. Dişiler tekrar meme emen bebeklerinin yanlarına konulduğunda, bebekler anneleri onları emzirirken onların kokusuna göre (veya en azından kokunun yerine göre) birbirlerinden ayrıldılar.

Yavru fareler meme emer emmez annelerinden kalıcı olarak ayrıldılar ve yavru farelerin yaptıkları şeylerle uğraşmayı sürdürdüler. Yaklaşık olarak yüz günlük olduklarında, bu gruba âit cinsel olarak olgun duruma gelen erkek fareler teker teker iki istekli dişi fareden birinin yanına yerleştirildiler. Ama işin püf noktası da şurada: Erkeklerin yerleştirilmesinden önce, Fillion ve Blass bu dişi farelerden birinin vajinasının etrafını sitral kokuyla kapladı ve diğer

¹*Citral*: Şekerleme sanâyiinde, içeceklerde, bazı kozmetik ürünlerinde (tırış kolonyası) ve vücut losyonunda portakal ve limon tadı veya kokusunu vermek için kullanılan turunçgiller familyasının ana lezzet birleşenlerinden bir aldehid.

dişi farenin vajinası doğal hâlinde bıraktı. Sitral kokulu dişi cinsel organları diğer iki gruptan erkekler için pek bir şey fark ettirmediyse de (bunlar dişilerden herhangi biriyle birleşmekten hoşnuttu), bebekken meme uçları ve vajinası limon kokulu olan anneden meme emmiş olan erkekler şimdi yetişkin olarak limon kokulu bir dişi cinsel partnerle eşleştirildiklerinde çok daha hızlı boşaldılar. Öte yandan, araştırmacılar bu erkeklerin kokusuz (veya dişi fare vajinalarında olduğu kadar kokusuz) dişilerle çiftleşirken orgazm olma konusunda güçlük çektiklerini rapor ettiler.

Peki bu Oedipal kemirgen bulgularını insan cinselliğinin gelişimiyle bağlantılı olarak genelleyebilir miyiz? Bildiğim kadarıyla, türümüz üzerinde böyle benzeri çalışmalar yapılmadı (bebekken süt emzirmenin yetişkin erkeklerin cinsel tercihleri ve eğilimleri üzerindeki olası etkileri üzerinde spekülasyonlarda bulunmak ilginç olurdu). Gelgelelim, insan bizim gibi çocukların aoseksüel oldukları fikrine bağlanınca, bu verilerin insan cinselliğiyle herhangi bir örnek oluşturup oluşturmadığını kesin olarak bilmemiz mümkün görünmüyor; dahası, çocuklarının bu alandaki gelişimini kurcalamak isteyebilecek anneleri bulmak da gerçekten zor olacaktır. İnsanın kendi oğlunu limon gibi kokan cinsel organlara karşı takıntılı bir fetişiste çevirmesi, takdir edilecek amaçlar doğrultusunda yapılsa bile yine de bilimsel görev duyusunun üstünde ve ötesinde olacaktır.

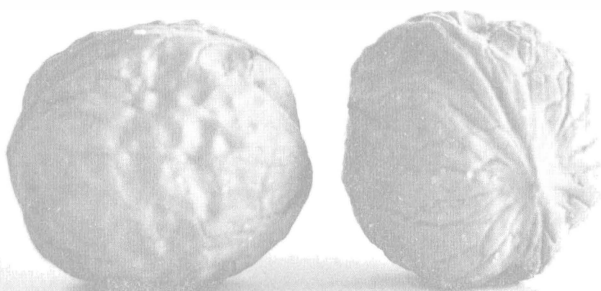
Keşke o çoktan unutulup gitmiş Michiganlı derisever o tuhaf cinsel içgüdü mekanizmalarından haberdar olsaydı, o zaman belki de dinsel suçluluk duygularının pençesinde kıvranmak yerine bilimde biraz olsun teselli bulabilirdi. Te melinde herkesle aynı olup da insanın büyük ölçüde kont

rolü dışında olan bir şey yüzünden teknik olarak böyle farklı olması ne büyük talihsizlik.

Kim bilir, belki onun için o kadar geç olmuş sayılmaz. Dedektif mektubunda bizim deri aşığının psikiyatri koğuşunda olduğunu “ve ömrünün geri kalanını orada geçirmeyi umut ediyor ve gerçekten ihtiyarlayıncaya kadar yaşamak istiyor,” diye yazıyordu. Benim hesaplarıma göre şimdi seksenli yaşlarının ortalarında olmalı. Eğer hastane personeli bilgisayar meraklıysa ve hastaların İnternette gezinmelerine izin verecek kadar liberal kafalıysa, İnternetteki cinsel Rönesans’ı görecektir kadar uzun yaşamış olmasını dilerim... Orada onun gibi suça itilmek zorunda olmadan fantezilerini keyifle paylaşan kendisi gibi on binlerce insan bulacaktır. Belki, ne bileyim belki diyorum, şu anda bu kitabı okuyor ve beyaz deri mayosunu giymiş annesini sevgiyle yâd ediyordur.

BÖLÜM V

HANIMLARIN GECESİ

Kadınlarda Boşalma

AZ GEZİNİLMİŞ BİR BİLİM YOLU

KONUMUZUN İÇİNE SIZMASINI ENGELLEMeye ÇALIŞACAGım kendi cinsel eğilimlerime karşın, kadınlarda boşalma şimdiye kadar bilhassa evrimsel açıdan ciddi bilimsel araştırmaların büyük ölçüde dışında kalmış son derece enteresan bir konudur. Genelde orgazm civarında önemli miktarda (ortalama olarak üç ile elli mililitre (yaklaşık on çay kaşığı) arasında tahmin edilmektedir) sıvının salgılanması olarak tanımlanan kadın boşalmasının âlimler tarafından ilk defa yaklaşık iki bin yıl önce açıklanmış olduğunu düşününce konu daha da anlaşılabilir geliyor. Burada kadının tahrik olmasına eşlik eden normal vajina sulanmasından değil, daha ziyade erkek orgazmındaki çok miktarda sperm salıverilmesine benzeyen bir şeyden söz ediyoruz.

The Journal of Sexual Medicine'da 2010 yılında çıkan olağanüstü bir yazıda, ürolog Joanna Korda ve arkadaşları tercüme edilmiş eski Doğu ve Batı edebî metinleri derinlemesine inceleyip cinsel ilişki sırasında yaygın olarak görülen vajina sulanması ile daha ender rastlanan dışarı cinsel sıvı boşalması arasındaki farka işaret ediyor görünen birtakım referanslar bulup çıkarırlar. Sözgelimi, bir kadını yatakta memnun etme sanatına ilişkin olarak girişimci bir adamın yazmış olduğu 4.

Yüzyıl'a âit *Secret Instructions Concerning the Jade Chamber* isimli Taocu metinde yazar kadının tahrik olduğunu gösteren aşağıdaki “beş işareti” deşifre ettiğini ileri sürüyor.

1. Yüzün kızarması= sizinle sevişmek istiyor
2. Göğüslerin sertleşmesi ve burnun terlemesi= penisi-nizi içine sokmanızı istiyor
3. Boğazın kuruması ve tükürük birikmesi= çok tahrik olmuş ve heyecanlanmış durumda
4. Kaygan vajina= hemen orgazm olmak istiyor
5. Cinsel organından sıvı çıkıyor= tatmin olmuş du-rumda

Doğrusu bu gizli tâlimâtları bugün uygulamanızı tavsiye etmem; savunmanızda iki numaralı tâlimâtı, yani burnu terlemiş bir kadının penisinizi içine sokmanızı istediğini söylediğinizde bunun mahkemede pek işinize yarayacağını sanmıyorum. Öte yandan bu anti-k metinde “kaygan vaji-na” ile “cinsel organdan sıvı çıkması”, Korda ve arkadaşla-rına göre, ikinci durum “pekâlâ orgazm sırasında kadın boşalması olarak yorumlanabilir”. Eski Hindistan'da, kökeni MÖ 200-400 yıllarına dayandırılan *Kama Sutra*'da “sürekli olarak akan kadın semeninden” söz edilir. Batı'da ise, Aristo bile cinsel birleşme sırasında kadın boşalması konusun-da bir şeyler söylemiş ve erkeğin boşalmasının “kat kat üstünde” bir şey olduğunu belirtmiştir. Filozof ayrıca (tabii insanın içinden bu sonucuna nasıl vardığını sormak geliyor) kadın boşalmasına “esmer tenli ve erkek görünümlü olanlarda değil de, genellikle açık tenli ve dişi görünümlü olanlarda” rastlandığını da ekliyor.

Gelgelelim, kadın boşalmasına ilişkin ilk gerçek bilimsel açıklama ancak 17. Yüzyıl'ın ikinci yarısında Reinier de Graaf adında Hollandalı bir jinekolog tarafından yapıldı; de Graaf tahrik olmaya eşlik eden ve birleşmeyi kolaylaştıran vajina sulanması ile sperm boşalmasına denk kadın boşalması arasındaki kesin ayrımı yapıyor. “Bu sıvı (bazı insanların düşündüğünün aksine) kesinlikle üretrayı nemlendirmek için Doğa tarafından tasarlanmış bir şey değildir,” diye yazan de Graaf kadının orgazm olacağı sıralarda salgılanan “sümüksü sıvıyı” açıklıyor. “[Sıvının içinden geçtiği] kanallar üretranın çıkışına öyle yerleştirilmişlerdir ki, sıvı dışarı çıkarken üretrayla temas etmez.”

Şimdi hızla 1952 yılına geri sararak tarihte kafa karışıklığı içinde bilmeden boşalan sürüsüne bereket kadını geride bırakarak Almanya doğumlu jinekolog Ernst Grafenberg'in (bu meslekte bu kadar erkek olmasına hayret ediyorum doğrusu) muayenehanesine gidelim. de Graaf ve diğerlerinin katkıları çoğunlukla görmezden gelinirken, Ernst vajinanın ön çeperinde, üretra boyunca uzanan ön duvar üzerinde erotik bir bölgeyi “keşfetmiş” olmasıyla bilinir. Bir başka deyişle, Ernst, “Üretranın Kadın Orgazmındaki Rolü” isimli makaleleriyle “G noktasını” ilk kez dile getiren kişidir. Korda ve arkadaşları, bu keşifle ilgili incelemelerinde, Ernst'in mastürbasyon yapan (herhâlde muayenehanesinde yapmışlardır) kadınlardan orgazmla birlikte sıvı “fıskırdığını” gözlemlediğini belirtiyorlar. Bunun asla cinsel uyarının başında meydana gelmemesi, sâdece orgazmın doruk noktasında görülmesi nedeniyle, doktor bunun amacının sulandırmaya değil, daha ziyâde keyfe yönelik olduğu sonucuna varır. “Gözlemlenen vâkalarda,” diye yazıyor Grafenberg, “Sıvı incelendi ve üriner karaktere sâhip olmadığı saptandı. Kadın orgazmı sırasında

salgılandığı rapor edilen ‘ürinin’ sidik olmadığını, ön vajina duvarındaki üretra boyunca uzanan erotojenik bölgeyle bağlantılı intraüretrel* bezlerden kaynaklanan salgılar olduğuna inanma eğilimindeyim.”

Aslında kadın ejakülatı, kimyasal özellikleri bakımından ilk kez ancak 1982 yılında analiz edildi. Eğer ne idrar ne de semen ise, o zaman tam olarak neydi? Her şeyden önce, Amy Gilliland tarafından yayınlanan bir çalışmaya göre, boşalan kadınların çoğu orgazmları sırasında “yatağı sırlıslıkla edebilecek kadar” sıvı salgıladıkları belirtiliyor. İşin tuhafı, kadınların en az yüzde 40’ının hayatlarında en az bir kere cömertçe ürettiği bu madde için henüz bir isim bulmuş değiliz.

Yapılan çalışmaların hemen hepsinde, idrar ile kadın ejakülatı arasında kimyasal bir benzemezlik olduğu görülürken, erkek semeniyle bazı ortak yanları saptanmıştır. Hatırlar sanız, daha önce erkek semeninden söz ederken, bu sıvının sâdece çok küçük bir kısmının sperm hücreleri içerdiğinden ve geri kalanının bir psikotropik karışım bulamacı olduğundan söz etmiştik. Yine de birçok kadına göre, bu salgıda *idrara* tamamen yok değil. Boşalan kadınların çoğu, sâdece onların kanaâtine göre ve bilimsel herhangi bir bilgi söz konusu olmadan, gizemli maddeyle ilgili kendi keşiflerini açıklıyor. Kimisi bunu koyu ve akışkan veya tuzlu olarak, kimisi de sulu ve kokusuz olarak târif ediyor. Gilliland haklı bir öfkeyle, “bu alanda 20 yılı aşkın bir süredir hiçbir araştırma yapılmadı ve hâlâ kadın ejakülat sıvısının ne olduğuna veya nerede üretildiğine ilişkin olarak cinsellik uzmanlarının çoğunu tatmin edecek bir yanıt alabilmiş değiliz,” diyor.

* Intraurethral: Rahimiçi.

Gelgelelim, bu olgunun doğru düzgün kontrol edilen bilimsel koşullar altında araştırılmasındaki sorun laboratuvar araştırmalarına kısmen pek uygun olmamasından kaynaklanıyor. Kadınların çoğuna göre, boşalmaları için çok yoğun şekilde uyarılmaları ve aynı zamanda çok gevşek olmaları gerekiyor. Sıkı çalışmalar neticesinde orada neler olduğuna ilişkin net bir manzaranın ortaya çıkacak olmasına karşın, sorun bu kadınları klitorislerini uyarmaya ve boşalmalarını sağlamaya yönelik bir dolu elektromiyografik laboratuvar tekniklerine tâbi tutmanın havaya girmelerini engellemesidir. Bir Mısır araştırmacı ekibinin bunu öğrenmesi pahalıya mâl oldu. Otuz sekiz sağlıklı genç kadının cinsel organına birkaç elektrodun takılmasından ve ayrıca basıncı ölçmek amacıyla vajina ve dölyatağı balonları kullanılmasından sonra bir vajinal sulanma dışında bir damla ejakülat bulamadılar. Sonunda ön sevişmenin olmadığı sonucuna varmaktan başka ellerinden bir şey gelmedi. Bunun aksine, yine çok az sayıda denek olmasına karşın, bir Çek ekibi 1988 yılında laboratuvar koşulları altında on kadında “kadın üretral atılım” yaratmayı başardılar; fakat bu kadınlar Mısır çalışmasındakilerden farklı olarak, geçmişlerinde sık sık boşaldıklarını rapor etmişlerdi.

Kısacası, birçok yönden, bugüne kadar kadın boşalmasıyla ilgili bilgilerimizin çoğu boşalan kadınların verdikleri bilgilere dayanıyor. Yine de yapılan kimyasal deneylerden en azından şunu biliyoruz: eser miktarda üreye rastlanırsa da, kadın ejakülatı kesinlikle idrar değildir. Gilliland’ın görüşme yaptığı kadınların çoğu, bu sıvının beklenmedik şekilde patlama gösterdiği birkaç utandırıcı olaydan sonra, artık seks yapmadan önce mesanelerini boşaltmayı âdet edindiklerini, ama yine de olağanüstü boşaldıklarını belir-

tiyor. Öte yandan, çalışmaya katılan on üç kadından altı tanesi, çalışmayı okuyuncaya kadar kadın boşalması diye bir şey duymamış ve bu nedenle kendilerinin “anormal” olduklarını düşünüyorlarmış.

Boşalan kadınların çoğuna göre, bu her orgazm oluşlarında meydana gelen bir şey değil. Gelgelelim bu William Masters ve Virginia Johnson’ın kadın boşalmasının sâdece bir şehir efsanesi olduğuna ilişkin 1966 yılındaki güvenilir iddialarına taban tabana zıt düşünüyor. Bazı kadınlar boşalmalarından hoşlanan partnerler bulacak kadar talihliyken (hoş bir erkek birlikte olduğu kadının boşalmasını sağladığı için övünmekte yerden göğe kadar haklı olacaktır), çoğu, en azından ilk defasında, büyük utanç duymuş. Bazı durumlarda da bu durum mecburen ilişki kurmamayı tercih etmekle ve elbette, ilişkinin bozulmasıyla sonuçlanmış. Eğitim insanın hayatını değiştirebilen, hatta evlilikleri de kurtarabilen bir şey. Gilliland’in çalışmasına katılan biri, eşinin boşalmasının onun cinsel olarak olağanüstü tahrik olmasının bir belirtisi olduğunu anlayan kocasındaki değişimi anlatıyor: “Eskiden, ‘üzerime işemeni istemiyorum’ veya ‘sevişmeden önce tuvalete gidemez misin?’ türünden şeyler söylerdi. Şimdi çekici olduğunu düşünüyor ve ‘hadi fışkır’ diyor.”

İyi haber ise birçok kadın boşalmalarını hayatlarının gidişatına bakarak daha pozitif ve onlara güç verici şekillerde kavramsallaştırmış olduklarını belirtmiştir. “Her şeyden önce bizi harekete geçirecek şey sâdece bilimsel merak değil, genel olarak kadın boşalması konusundaki cehaletin sonuçları olmalıdır,” sonucuna varmış Gilliland’e içtenlikle katılıyorum. Bu arada, Gilliland’in burada kasıtlı olarak bir sözcük oyunu yaptığını düşünmüyorum; ama görüyorsu-

nuz, bazen bundan kaçınmak ne kadar zor oluyor. Lütfen beni duygusuz biri olarak görmeyin ama bilimsel anlamda müthiş bir merak duyuyorum. Neden bazı kadınlar boşalıyor da, bazıları boşalmıyor? İnsan evriminde kadının boşalmasının rolü, eğer varsa, ne olmuştur? Ve neden bazıları için (lütfen şimdi kendinize bakın) kıkırdama yaratan fetişist bir konu olmuştur? Bilimin önünde daha hâlâ alması gereken uzun, ıslak ve kaygan çetrefilli bir yol var.

Ele Avuca Sığmaz “Fag Hag”’in İncelenmesi

ERKEKLERDEN HOŞLANAN ERKEKLERDEN HOŞLANAN
KADINLAR

ONLARCA YILDIR ALTIN KIZLAR’IN TÂKİPÇİSİ OLARAK Rue McClanahan’ın Haziran 2010’da vefat ettiğini öğrendiğimde üzüldüm. Aslında, içtenlikle, gözüm-den bir damla yaş aktı, ki hatırlayabildiğim kadarıyla, belki Bea Arthur ve Estelle Getty istisna, şimdiye kadar ünlü birinin vefatında böyle bir şey yaşadığımı hatırlamıyorum. Kulağa homoseksüel bir klişe gibi gelecek biliyorum ama, partnerim Juan ve ben yatmadan önce her akşam *Altın Kızlar*’dan bir bölüm izleme alışkanlığı edinmiştik. Bizim tâbirimizle diğer “kızların” yanı sıra, McClanahan’ın canlandığı karakter, Blanche Devereaux (peynirli keke ve zengin erkeklere karşı doymak bilmez bir iştaha sâhip güneyli şuh dilber), evimizde hayâlî, insanda gülümseme yaratan bir dosta dönüşmüştü. Neyse ki, Blanche’in shevi ruhu DVD’lerde sonsuza dek yaşayacak. Ve evet biliyorum, ben de *o derece* eşcinselim.

McClanahan’ın vefatıyla ilgili haberler, beni onun hayatıyla ilgili biraz daha bir şeyler okumaya (en azından onun için açılmış Wikipedia maddesine ulaşmak için gereken

---

* Eşcinsel erkeklerle takılan kadın.

parmak enerjisini harcamaya) itti. Eşcinsellerin ve lezbiyenlerin ve ayrıca hayvanların açık savunucusu olduğunu biliyordum; ama doğrusu onun bu desteğinin ta 1971 yılına kadar dayandığından haberim yoktu. Stonewall ayaklanmalarından iki yıl gibi kısa bir süre sonra, bir eşcinseller barında çekilen *Some of My Best Friends Are* isimli filmde rol almış ve muzır bir *fag hag*'i canlandırmış.

Sonra zihnim vites değiştirip eşsiz Rue'yu ve eşcinsel hakları meselesini geride bırakarak şu *fag hag* terimi üzerinde yoğunlaştı. Kendimi asla bir "fag" olarak görmedim (maalesef başka birçok insanın beni böyle gördüğünden eminim); ama, daha da önemlisi, yakın kadın arkadaşlarımdan hiçbirini de "hag" (cadaloz) olarak görmediğimi söylemeliyim. Bu yüzden, eşcinsel erkeklere yönelim gösteren heteroseksüel kadınları ifade eden bu takma adın etimolojik kökeninde yatan kötücül klişeleri öğrenme merakına kapıldım. "Fag hag"ler konusunda ilk nicel çalışmasını *Body Image* dergisinde yayınlamış olan psikolog Nancy Bartlett ve arkadaşlarının çalışmalarına göz attım.

Bu araştırmacılar da terimi ilginç bulmuşlar. Toplumun bu kesimini yansıtan ve bazıları diğerleri kadar aşağılayıcı olmayan başka birçok renkli ifadeye rastladım; örneğin:

- Sirkesineği
- Kraliçe arı
- Lubunya sevdalısı
- İyilik perisi

- Homo avcısı
- Homo miknatısı
- Homo askıntısı
- Homo kızı
- Fagot hanım
- Homo hâtunu
- Homo koleksiyoncusu
- Homo prensesi
- Homo yapışkanı

Fakat halkın bilincinde cınlayan terim “fag hag”. Araştırmacılar, hem popüler medyada hem de günlük hayatta kullanıldığı şekliyle terimin çoğu insanın zihninde heteroseksüel erkeklerle romantik ilişki yaşayamamasını eşcinsellerle takılarak telâfi etmeye çalışan çekici olmayan, kilolu ve azgın bir kadın imajı uyandırdığını belirtiyorlar. Eski araştırmaları, televizyon programlarını ve ucuz romantik romanları karıştıran yazarlar, yaygın kullanılan diğer klişe laflarla *fag hag*’i adı kötüye çıkmış, son derece duygusal, dengesiz ve ilgi manyağı biri olarak resmediyorlar (*Will & Grace*’de Megan Mullally’nin canlandığı Karen Walker karakterini düşünün). Asıl ilginç, yazarların bu erkeklerden hoşlanan erkeklerden hoşlanan kadınlardan oluşan bu sosyal kategorinin “kültürlerarası” varlığa sâhip oldukları yönündeki gözlemleridir: Fransızlar bu kadınları *soeurette*s (küçük kız kardeşler) olarak adlandırıyor; Almanlar onları *Schwulenmutter*s (gey mamaları) olarak damgalıyor ve Meksikalılar ise onları *joteras* olarak biliyorlarmış (*jota* kelimesi

“fag” anlamına gelen yaygın bir sözcükmüş). Japonya’da bu kadınlara *okoge* deniyor; birebir tercüme edildiğinde, “tencerenin dibine yapışan yanmış pirinç” anlamına geliyor.

Araştırmacılara göre, “hag” bileşeni ise, temel olarak, bu kadınların “bedenlerinden memnun olmadıklarına ve sonuç olarak heteroseksüel toplum sahnesinde geçerli olan fiziksel dışı çekiciliğine yapılan vurgudan ve sert yargılardan uzak durmak için ‘eşcinsel dünyasına’ sığındıkları yönündeki yaygın inanışa dayanıyor. Tanınmış ve kendisini inkâr etmeyen bir “fag hag” olan Margaret Cho şöyle diyor: “Hayatınızdaki eşcinsel erkek sizin gençliğinizle ve güzelliğinizle ilgilenmez. Sizin ruhunuzu öğrenmek ister. Sizi cesaretiniz ve aklınız için sever. İster hoş ister sâde olun, bu nitelikleriniz ve daha başka birçok şey yüzünden ona güzel görünürsünüz.”

Birçok kadının hayatında yer alan bir “eşcinsel” olarak, Cho’nun hakkımızda tamamen doğru düşündüğünden emin değilim; bana eşcinselleri idealleştirmiş gibi geliyor. Kuşkusuz bir sürü kafasız ve yüzeysel eşcinsel vardır. Ayrıca anladığım kadarıyla biyolog John Maynard Smith’in erkek homoseksüelliğiyle ilgili “sinsi sikici” evrimsel hipotezini hiç duymamış. Bu hipoteze göre, kadınlar eşcinsel erkekler etraflarındayken tedbiri elden bıraktıkları için ve diğer erkekler de onları cinsel anlamda rakip olarak görmedikleri için bu eşcinsellerin kadınlara ulaşması mümkün oluyormuş. Sonuçta kısır değiliz, sâdece eşcinseliz. Dolayısıyla özellikle de içtiğiniz karışımın içine biraz da cin eklediğinizde tuhaf şeyler olabiliyor.

Gelgelelim Bartlett ile arkadaşlarının özellikle ilgilendikleri şey, *fag hag*’leri kuşatan olumsuz klişelerde gerçek

payı olup olmadığıdır. Bu yüzden, 154 heteroseksüel kadını *fag hag* konusunda düzenlenen bir ankete katılmaya dâvet etmişler. Bu kadınların yaşları on yedi ila altmış arasındaydı (yaş ortalaması yirmi sekiz) ve türlü türlü romantik ilişkilere sâhiplerdi: Evliler, bekârlar, boşanmışlar, dullar, o sırada biriyle çıkanlar vs. ve ayrıca çoğu mâkûl derecede eğitilmiş ve en azından yüksekokul mezunuydu. Her kadından, yazarların *fag hag* etrafında dönen mitlerle ilgili bazı temel hipotezleri test etmelerine olanak verecek belli nicelik bilgileri vermesi istendi.

Öncelikle, kadınlar sâdece eşcinsel erkek, heteroseksüel erkek ve kadın arkadaşlarının sayısını belirttiler. Ayrıca, bu arkadaşları arasında en iyi eşcinsel erkek, heteroseksüel erkek ve kadın arkadaşla olan “yakınlık” derecelerini puanlamaları istendi. Sonra, kadınlar yaygın olarak kullanılan ve *Bedensel Saygı Cetveli*^{*} diye adlandırılan bir anketi doldurdular; bu, bir kadının cinsel çekicilik ve kilo kaygılarıyla ilgili kendi algılamasını ölçen yirmi dört soruluk bir ankettir. Son olarak, katılanların her biri son iki yıl içindeki aşk hayatları hakkında, yakında bitmiş olan ilişkilerde “terk eden mi” yoksa “terk edilen mi” oldukları da dâhil olmak üzere bilgi verdi.

Sonuçlar, kadınların bedenlerine saygılarının zayıf olması ve heteroseksüel erkeklere çekici gelmediklerini düşündürmeleri nedeniyle eşcinsellerle arkadaşlık ettiklerini ilişkin yaygın varsayımı test etmek amacıyla analiz edildi. Yazarlara göre, eğer bu gerçekten doğruysa, bir kadının eşcinsel erkek arkadaş sayısı ile onun bedensel saygısı ve ilişki başarısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir özdeşlik ol-

* Body Esteem Scale.

ması gerekiyordu; bir başka deyişle, bir kadının aşk hayatı ne kadar acınasıysa ve kendisinin heteroseksüel erkekler tarafından çekici bulunmadığını ne kadar fazla hissediyorsa, o kadın o kadar çok eşcinsel arkadaş edinmeye çalışıyordu. Fakat veriler tersini gösterdi. En azından bu örnekte, bir kadının ilişki statüsü, kaç defa terk edildiği veya vücuduna olan saygısı ve hayatındaki eşcinsel erkek arkadaşlarının sayısı arasında hiçbir bağlantı yoktu.

Bilimde genel varsayımların çürütülmesi yeni bir şey değil ve bu durum *fag hag* ile ilgili mitler için de geçerli. Ancak bu çalışmada başka beklenmedik bulgular da elde edildi. Sözelimi, bir kadının ne kadar eşcinsel erkek arkadaşı varsa, kadın kendisini cinsel olarak o kadar çekici buluyordu. Şimdi, açıkçası, bu bir bağıntı; bu nedenle sâdece nedensellik üzerine yorumda bulunabiliriz. Yazarların işaret ettiği gibi, daha fazla eşcinsel erkek arkadaşı olan kadınlar gerçekten de daha az eşcinsel erkek arkadaşı olanlardan fiziksel olarak daha çekici olabilirler. Belki eşcinsel erkeklerin etrafında olmak bu kadınlara bir şekilde heteroseksüel erkeklerin bitmez tükenmez cinsel girişimlerinden kurtulup nefes almalarını sağlıyor olabilir. (Bartlett'in çalışması sâdece algılanan öz-çekiciliği ölçüyordu, başkalarının çekicilikle ilgili değerlendirmelerini değil, dolayısıyla bu açık bir sorudur.) Alternatif olarak, pohpohlayan eşcinsel arkadaşlarla çevrili olmak *fag hag*'in öz-saygısını yükseltiyor olabilir ve bu ilginin erkeklerden geliyor olması, bunun daha da etkili olmasını sağlıyor olabilir. Ne var ki, işin tuhafı, bir kadın en yakın eşcinsel erkek arkadaşıyla ne kadar uzun süre birlikteyse, kendisinin algıladığı öz-cinsel çekicilik de o kadar *düşük* oluyor. Bu beklenmedik bulguyu yorumlayan yazarlar, bu bulgunun *fag hag* klişesiyle ilgili ince bir ayrımı

olan bir ana gerçeği yansıtabileceğini ileri sürüyorlar: “Belki kendilerinin cinsel olarak daha az çekici oldukları algısına sâhip olan kadınlar, eşcinsel erkeklerle daha yakın ilişki geliştiriyorlardır.” Diğerleri sâdece yüzeysel ve o denli kalıcı bağ kurmuyorlardır.

Gözde peri prensesime, Ginger’a sesleniyorum: Bu senin için. Seni seviyorum. Diğerlerine gelince, işte size kafanızı yormak isteyebileceğiniz son bir şey. Bu denemeyi yazarken bana öyle geldi ki, lezbiyenlerle sosyalleşmekten hoşlanan heteroseksüel erkekler sosyal kategorisi toplumumuzda şaşırtıcı derecede az. Kuşkusuz, arada sırada “*dyke tyke*” veya “*lesbro*” laflarını duymuş olabilirsiniz (bu iki terim de, *fag hag*’den farklı olarak, popüler argo sözlüğüne girmemişlerdir; aslında benim bulmam da Google’da epey bir araştırma yapmamı gerektirdi), fakat bunların varlığı gerçekten minimum düzeyde. İki karma cinsiyetli homo arkadaşlıkları arasındaki bu çokluk bakımından farklılığın neden kaynaklandığına ilişkin düşüncelerimiz sanırım aynı.

Darwin'ın Gizemli Sineması Sunar ...

KADIN ORGAZMI VÂKASI

TÜRÜMÜZDEKİ ERKEK ÜREME SİSTEMİNİN TUHAF EVRİMİ konusunda uzun uzadıya yazdım; bu yüzden, Y kromozomu (en azından içermek zorunda olmayan) içermeyen bir biyolojik mekanizmanın doğal kökenlerine de biraz zaman ayırmak yerinde olacak. Söylemeye hâcet yok, kadın orgasmı konusu tam da benim kalemim sayılmaz. Bir eşcinsel erkek olarak, kadın orgasmını her zaman oldukça egzotik ve yabancı, küçük bir Afrika köyünde örülmüş süslü sepet gibi bir şey olarak görüyorum. Yanılıyor olabilirim, fakat bildiğim kadarıyla, bırakın bir kadını orgazma ulaştırmayı, orgasm olan bir kadınla aynı odada bile hiç bulunmadım. Bunu aklımızın bir köşesinde tutarak, orgasm mutluluğu nörolojik olarak vücutlarından (yaklaşık) on yedi santim çıkıntı yapan bir şeye dayanmayanlara neler olduğuna bir göz atalım.

Neyse ki, bir avuç kendini adanmış araştırmacı bu meseleye benden çok daha fazla zaman harcamış. Yine de, bu bilim insanlarının da kadın orgasmının evrimi konusunda hâlâ kafalarını kaşıyor olduklarını söylesem haksızlık etmiş sayılmam. Meselenin özüne inmeden önce, bir kadın orgasmının aslında ne olduğu konusunda hemfikir olduğu-

muzdan emin olalım. Bu konuda işe yarar bir tanım *Annual Review of Sex Research*'te veriliyor. Psikolog Cindy Meston ve arkadaşlarına göre:

Kadın orgasmı, sık sık eşzamanlı üterin ve anal kasılmalarla ve genellikle bir rahatlama ve ferahlama duygusuyla sonuçlanan cinsel olarak tetiklenmiş vazokonjestiyon* (bazen sâdece kısmen) ile sonuçlanan kas gerilmesiyle, genellikle pelvik damarlı vajina çevresi kas sisteminin istemsiz, ritmik kasılmaların eşlik ettiği değişken bir bilinç durumu yaratan, değişken, doruklarda yaşanan, geçici, yoğun bir zevk duygusudur.

Aslında kadınsal kısımları bir kenara bırakırsak, bu açıklama ışığında konu bana tamamiyle yabancı gelmiyor. Aslında, evrimsel fonksiyon açısından, erkeklerle orgasmı olan kadınlar hemen hemen erkeklerle orgasmı olan erkekler kadar şaşırtıcı. İnsan olarak aramızdan kaçının annelerimizin orgazmdan sonra hâmile kaldıklarını asla bilemeyiz; oysa aynı gün babalarımızın orgasmını böyle bir gizemi kuşatmıyor. Kadınlar, erkeklerden farklı olarak, genlerini yaymak için orgasm olmak zorunda değiller.

Dolayısıyla, biyolojik perspektiften baktığımızda, kadın orgasmının “uyarlanır fonksiyonu” hâlâ hararetli şekilde tartışmaya açık. Merhum efsanevi Stephen Jay Gould da dâhil olmak üzere bazı kuramcılar, kadın orgasmının hiçbir amaca hizmet etmediğini, bunun yerine erkeklerdeki boşalma tepkisinin tuhaf ve işlevsiz bir yan ürünü olduğunu iddia ediyorlar. Gould, daha büyük tartışma yaratan denemelerinden biri olan “Erkek Meme Uçları ve Klitoral Dalgalanmalar”da,

* Vücut dokularının artan kan akışı ve belli bir bölgedeki kan basıncının artmasıyla kanla dolarak şişmesi.

İlk defa antropolog Donald Symons tarafından ortaya atılan eski bir iddiayı alevlendirdi. Symons, 1979'da, erkeklerin ve kadınların, embriyolojik gelişmenin başlarında aynı temel beden plânını paylaştıklarını belirtti. Erkek boşalmasına (heteroseksüel erkekler söz konusu olduğunda açıkça üreme amacına hizmet etmektedir) ilişkin seleksiyonun şans eseri ortaya çıkan bir sonucu olarak, kadınlardaki paylaşılan bağ dokusu ve sinir sistemi yollarının bir kısmı “tesadüfen” evrim yoluyla zevke yönelik olarak biçimlendi ve ne mutlu ki cinsel olarak olgun kadınlarda zaman zaman orgazmın olmasına yol açtı. Klitoris temel olarak penisin kadın versiyonudur, çünkü ikisi de aynı embriyolojik temeli paylaşırlar. Bu, aynı zamanda, kadın orgazmının neden vajinal uyarılmadan ziyâde klitoris yoluyla gerçekleştiğini de açıklıyor.

Yan ürün hipotezinin, fildişi kulede oturan kadın düşmanları tarafından fakültenin birinde küflü kanepelerde pineklerken uydurulmuş propagandacı bir şey olduğunu düşünmeyeziniz diye belirtiyorum; senelerce bu iddianın ana savunucusu kadın biyoloji profesörü Elisabeth Lloyd olmuştur. Aslında Symons'ın konuyla ilgili düşüncesi bakımından Gould'a başlangıçta yol gösteren kişi Lloyd'du ve daha sonra *Kadın Orgazmı Vâkası* isimli yan ürün hipotezini hararetle onaylayan bir kitap yazacaktı. Lloyd'un kitabı, metnindeki hiç de incelikli olmayan feminist eğilimleri nedeniyle birçok evrimci düşünür tarafından alaya alındı; Lloyd, temel olarak, kadınların cinsel mutluluğunun temel olarak üreme biyolojisinin çirkin gerçeklerinden kurtulduğunu ileri sürüyordu. Peki tutumu ne? Bayanlar, dışarı çıkın –veya evde yalnız yaşayın, size kalmış; keyfinize bakın, cinselliğiniz sâdece bebek yapmaktan öte bir şey. Gelgelelim, yıllar boyunca, başka ampirik zekâlî dedektifler de

bu vâka üzerinde çalışmalarını sürdürdüler ve birçoğu yan ürün hikâyesini sorgulamaya başlayarak kanıtların aslında kadın orgazmının olası uyarlanır fonksiyonunu işaret ettiğini ileri sürdüler.

Orgazmın peşindeki dedektifi oynarken size yardımcı olması için bu alandaki araştırmacıların bir araya getirerek mâkûl bir evrim hikâyesi yaratmaya çalıştıkları birkaç fikir verici ipucunu bilgilerinize sunuyorum:

1.İpucu: İkizlere dayanan deliller, orgazm olma sıklığının mütevazı kalıtsal bir bileşene sâhip olduğunu göstermektedir. Şehvet içinde inleyen yüzü kıpkırmızı olmuş ninenizi düşünmek ne kadar rahatsız edici olsa da, bunun kadın orgazmına bâriz genetik katkısı vardır. Yine de, kalıtsal faktörler kadın orgazmındaki popülasyon düzeyindeki farklılığın sâdece üçte birini açıklamaktadır.

2.İpucu: Kadınların birçoğu mastürbasyon yaparken orgazm olma olasılığının bir erkek partnerle cinsel ilişki sırasındakinden daha fazla olduğunu ve daha da önemlisi, söz konusu mastürbasyon orgazmlarının her zaman penil-vajinal sekse bağlı olmadığını belirtmektedir. Oysa, evrimci psikolog David Barash'ın belirttiği gibi, "bir şeyin (örn. kadın orgazmı) çeşitli şekillerde (örn. mastürbasyon) sağlanabilmesi onun spesifik ve farklı bir bağlama (örn. heteroseksüel cinsel ilişki) adapte olması sonucunda evrim geçirdiğine karşı bir iddia oluşturmaz."

3.İpucu: Eğitilmiş kadınların mastürbasyonla orgazm olmalarını ifade etmeleri daha muhtemeldir; fakat daha az eğitilmiş kadınlardan daha fazla cinsel birleşme kaynaklı orgazm yaşamaları muhtemel değildir. Dindarlık da bir başka

sosyal aracıdır: dindar kadınlar, dindar olmayanlara göre çok daha az sıklıkta orgazm olma eğilimi gösteriyorlar (en azından kendileri böyle ifade ediyorlar).

4. *İpucu*: Psikolog Todd Shackelford ve biyolog Randy Thornhill gibi araştırmacılar, yüksekokul çağındaki Amerikalı kızların kendi ifadelerinden derlenen verilerden yararlanarak, orgazm sıklığı ile erkek partnerlerin fiziksel çekiciliği arasında pozitif bir bağıntıyı ortaya çıkardılar; burada çekicilik öznel değerlendirmelerle ve ayrıca yüz simetrisi endeksleriyle ölçülmektedir. Hatırlayalım, “genetik uygunluk” bakımından çekicilik, sağlık ve genel genetik değerle pozitif bağıntıya sâhip olma eğilimindedir.

5. *İpucu*: Kadın orgazmının, tek bir ejakülat içinde daha fazla ve/veya daha iyi kalitede spermin tutulmasına yol açtığına ilişkin bazı fizyolojik kanıtlar mevcuttur. Bu noktayı psikolog Danielle Cohen ve Jay Belsky'den daha iyi ifade edebileceğimi sanmıyorum: “Kadınlarda çiftleşme orgazmı sırasında, rahim boynu ritmik olarak semen havuzunun içine dalarak sperm tutunmasını ve hâmile kalma olasılığını orgazm olunmayan cinsel ilişkiyle karşılaştırıldığında (yaklaşık yüzde 5) artırır.” Ne var ki, Lloyd'un belirttiği gibi, kadın orgazmının bu “döl yatağı emme” özelliklerine dayalı klâsik “verilere” yapılan göndermelerin çoğu tek test katılımcısından kaynaklanmaktadır ve 1970'lere kadar dayanan eski bir çalışmanın bir parçasıdır. Yine de, etkileyici olan şey, bir kadının “hâmile kalma arzusu” kişilerin ifadelerine bakılırsa seks sırasında daha sık orgazm olunmasına yol açıyor ve ayrıca kadın orgazmları büyük oranda âdet döngüsünün en doğurgan dönemi içinde meydana geliyor.

6. *İpucu*: Psikolog Thomas Pollet ve Daniel Nettle tarafın-

dan yapılan kışkırtıcı bir çalışmada, varlıklı erkek partnerlerle çıkan veya evlenen Çinli kadınlar partnerleri daha az varlıklı olan kadınlara göre daha sık orgazm yaşıyorlar. Bir başka deyişle, erkek partnerin geliri kadın orgazmının sıklığıyla güçlü ve pozitif şekilde bağlantılıydı ve bu gelir etkisi yazarların sağlık, mutluluk, eğitim, kadının şahsî geliri ve “Batılılaşma” dâhil birçok ikincil değişkeni kontrol altına aldıklarında (dışarıda bıraktıklarında) bile geçerliliğini korudu. Her neyse, eğer Pollet ile Nettle’in kuramını diğer türler için de kulanacak olsak, kadınlar hayvanlar âleminde orgazmları erkek cinsel partnerlerinin statüsüyle ve varlıklılığıyla bağlantılı olan tek dişi durumunda değildirler. Japon makaklarının dişileri, yüksek statüye sâhip erkeklerle çiftleşirken “orgazm benzeri” kavrama reaksiyonunu daha sık gösteriyorlar. Yine de, bu arada alt dudaklarını ısırıp ısırmadıklarına ilişkin elimizde henüz herhangi bir veri bulunmuyor.

Bu bulgular, hep birlikte, Lloyd’u sesli şekilde eleştiren ve aslında kadın orgazmı “bir sinyaldir; bir dişinin bedeni bu sinyalle beynine [sosyal] olarak baskın bir kişiyle cinsel olarak ilişki kurduğunu söyler,” diyen Barash’ı doğruluyormuş gibi görünüyorlar. Pollet ve Nettle, kadın orgazmının erkek geliriyle bağlantılı olabileceğini, çünkü paranın (kaynakların) erkeğin yavrularına uzun süreli yatırım yapabileceğine dâir güvenilir bir gösterge olduğunu ve ayrıca bunun altında yatan arzu edilir genetik özellikleri de yansıtabileceğini düşünüyorlar. Bu ışık altında, kadın orgazmı yüksek statüye sâhip erkeklerle cinsel davranışı (ve dolayısıyla hâmile kalmayı) motive eden bir duygusal bağlanma rolü oynayabilir. Bu, elbette eldeki verileri yorumlamanın bir yolu; siz de başka düşüncelere sâhip olabilirsiniz. Sözelimi, yüksek statüye sâhip erkekler genelde diğer erkeklerden daha

fazla öz saygıya sâhip olabilirler ve bu da onların yatak odasında daha iyi, daha sağlam âşıklar olmaları şeklinde tezâhür edebilir. Bunu şöyle de dile getirebiliriz; erkeklerin yatak odasındaki gerçek davranışı onların sosyal sermâyesinden veya net bilançosundan daha önemli olabilir.

Gördüğünüz gibi, kadın orgazmının doğal kökenleri konusu gizemini biraz koruyor. Bazı bulgular ve mantık yan ürün hipotezinden yanaysa da, erkek kalitesine ve orgazm sıklığına ilişkin yakın tarihli veriler “işlevsizlik” iddiaları konusunda mâkûl şekilde kuşku uyandırıyor. Dahası, kadın orgazmı maalesef laboratuvar ortamında kontrollü deneylerle kolayca çözümlenemeyecek türden sorunlardan biri. Hiç kuşkusuz, kadınlardan, orgazm olup olmadıklarını görmek için statü ve çekicilik bakımından farklı erkeklerle rastgele olarak seks yapmalarını isteyemezsiniz. Bu arada, sözgelimi lezbiyenlerde orgazmın yukarıdakilerle benzer partner niteliklerine bağlı olup olmadığı veya lezbiyen kadınlar arasındaki orgazmda farklı bir işleyiş olup olmadığı gibi henüz araştırılmamış ve önemli daha birçok konu var.

Tatmin olmanız için bu hikâyenin bir doruğa ulaşmasını dilerdim; ama maalesef böyle derli toplu bir sonuçtan yoksun. Gördüğümüz gibi, çağdaş evrimsel biyolojinin en büyük beyinlerinden bazıları zevkle dolu vulvaya kafayı yormuş olmalarına karşın şaşırtıcı şekilde düşük bir başarıya (en azından fikir birliğine) ulaştılar. Bu yüzden, sevgili okurlar, yazımı bitirirken geride kalan ipuçlarıyla kadın orgazmına âit bir varmış bir yokmuş masalının parçalarını birleştirme işini size bırakmak zorundayım.

Kahpeliğin Evrimi

KIZLAR NEDEN BİRBİRLERİNE KARŞI BU KADAR ZÂLİMLER?

ÇOK OLMADI, BİR SÜRE ÖNCE YEĞENİM GIANNİ’NİN BİRİNCİ SINIFINA KÜÇÜK BİR KONUŞMA YAPMAK İÇİN DÂVET EDİLDİM; (aman ha, öyle derin bir mevzu için değil), sâdece Belfast gibi yabancı bir yerde yaşamamanın nasıl bir şey olduğu konusundaydı. Sunumumun parlak noktası, Atlan tik’in öte tarafındaki insanların çocuk bezine “çiş bezi” ve bisküviye de “kuki” dediklerini söylediğimde güruh hâlinde kulakları tırmalayıcı bir kahkahanın patladığı andı.

Şimdi kardeşim orta Ohio’da küçük bir kasabada oturuyor; Ortabatı’nın havasından mı suyundan mı bilmiyorum altı yaşındaki veletler özellikle sevimli ve tatlılar; o öğleden sonra Rousseau’nun toplumun insanları bozduğu ve o nail ve melek gibi çocukları canavar birer yetişkine çevirdiğine ilişkin aşırı basite indirgeyici düşüncesine bir an kapıldığım için mazur görülebilirim. Bir örnek verirsem, küçük bir kız bana öyle nâzıkçe el salladı ki, o an sanki diğer insanları doğa l bir tavırla iyilik dolu hârika şeylermiş gibi gören ve sosyal etiket zımbırtılarının lekelemediği ve içten duyguların vahşi ce evcilleştirmedeği bir insan türüyle karşı karşıyaydım.

Gelgelelim önümde halının üzerinde bağdaş kurup otur

muş bu kıkırdayan küçük şeylerin aynı zamanda kuluçkadaki ergenler olarak görülebilecekleri bilgisi bu pembe gözlükle gördüğüm görüntüyü paramparça ediyordu. Belki de bana öyle geliyordur, bilmiyorum; fakat yemin ederim, dünya kızmış, öfkeyle dolu, hormonları onu sarhoş etmiş onlu yaşlarında bir çocuktan daha sadist bir ruh tanımamıştır. Ve işte sâdece birkaç yıl içinde saçlarını atkuyruğu yapmış şu küçük kız dönüşüm geçirerek ergen siyasetinin klâsik kafeterya tarzı kahpeliğine kapılıp gözlerini devirerek konuşan, onu bunu çekiştiren, başkalarını dışlayan, kibirli, hizipçi bir dokuzuncu sınıf öğrencisine dönüşebilir.

Kulağınıza kadın düşmanlığı gibi geldiyse, müsterih olun, bu sâdece ampirik bir ifade. (Ayrıca müsterih olun, korkarım bu taktik tarzla çok ortak yanım var ve daha ince zekâlı Machiavellistlere hayranım doğrusu, o yüzden bundan kimseye taş atmıyorum.). Aslında, son yirmi-otuz yıldır, çeşitli bilim dallarından bilginler (gelişim psikolojisi, evrim biyolojisi ve kültürel antropoloji dâhil) üreme çağının erkekleri ile kadınları arasında standart saldırganlık kalıplarında çarpıcı bir farklılığa dikkat çektiler. Onlu yaşlarındaki erkek çocukları ile genç yetişkin erkekler vurma, yumruk atma ve tekme atma gibi doğrudan fiziksel saldırganlık göstermeye daha yatkınken, kadınlar onlara kıyasla belirgin toplumsal saldırganlık sergiliyorlar.

İşte size *International Journal of Adolescence and Youth*'da yayınlanmış bir çalışmadan prototip bir örnek.

Jo, on beş yaşında bir kız. Lisedeki dersleri orta karar; yazları tenis, kışları netbol oynuyor. Geçmişte arkadaşları tarafından kabul gören biriydi; yakın bir arkadaş grubu vardı ve akranlarının çoğuyla arası iyiydi. Bir günlük hastalık izninden

sonra okula döndüğünde işlerin değişmiş olduğunu gördü. Her zamanki arkadaş grubunun yanına gidip aralarından herhangi biriyle konuşmaya çalıştığında, kısa ve arkadaşça olmayan şekilde yanıt alıyordu. Arkadaşı Brooke'la göz göze gelmeye çalışır, fakat Brooke bakışlarını kaçırır. Birinci derste, her zamanki sırasına gittiğinde Brooke'un başka biriyle oturduğunu görür. Teneffüste, gruba geç katılır, fakat yanlarına yaklaşıırken kızlardan birinin onun hakkında atıp tuttuğunu işitir.

Araştırmacılar, Güney Avustralya'daki genç kızlarla düzenlenen akranlar arası tartışma gruplarında, Jo'nun ki gibi durumların inanılmaz derecede yaygın olduğunu saptadılar. Ayrıca özellikle üzücü olan şey, öğretmenler ve ebeveynler gibi yetişkin otorite figürlerinin böyle haysiyet yönelik yıkıcı şiddet eylemlerini genellikle gözden kaçırıyor olmaları; çünkü bu eylemler oldukça üstü kapalı şekilde gerçekleştiriliyor ve çoğunlukla belli bir "bağlam içinde" meydana geliyor; bir başka deyişle, erkek çocukların fiziksel kavgalarından çok daha az göze batıyor.

Öncelikle gelebilecek eleştiriye karşı, bütün genç kızların sinsi değildir tabii diyerek gardımı almaya çalışayım; gerçekten birçoğunun hârika, düşünceli ve olgun insanlar olduklarını belirtmem gerek var mı? Ayrıca genç çocukların asla sosyal olarak saldırgan olmadıklarını ve kızların fiziksel şiddete başvurmadıklarını söylemiyorum. Gelgelelim kızların sosyal saldırganlığına ilişkin kültürel olarak yinelenen bulgular ve böyle hareketlerin ve tavırların özellikle kendini gösterdiği yaş grubunun büyük ölçüde aynı olması (kızlarda on bir ile on yedi arası yaş grubunda gözlemleniyor) kadınlarda "doğal olarak" bu türden manzaralara yol açan güçlü bir psikolojik eğilim olduğunu akla getiriyor.

Antropolog Nicole Hess ve Edward Hagen, kadınlardaki sosyal saldırganlığın doğuştan olup olmadığı sorusunu irdettiler. 255 öğrenci toplayıp (on sekiz ile yirmi beş yaşları arasında erkek ve kadınlar) onlardan aşağıda özetlediğim sosyal senaryoyu okumalarını ve üzerinde düşünmelerini istettiler.

Diyelim ki bir kampüs partisindesiniz; göz ucuyla sınıf arkadaşlarınızdan birinin (erkek katılımcılar için başka bir erkek sınıf arkadaşı; kız katılımcılar için de bir başka kız sınıf arkadaşı) onunla ortak aldığınız dersin öğretim görevlisiyle konuştuğunu fark ediyorsunuz. Diğer öğrencinin, sizin hakkınızda oldukça sevimsiz yalanlar söylediğine kulak misafiri oluyorsunuz; öğrenci, öğretim görevlisine sizin ortak sınıf projesi üzerinde çalışmadığınızı söylüyor. Tembellik ettiğinizi, sınıfa akşamdan kalma olarak geldiğinizi ve barda parti verdiğinizi söylüyor. Öğretmeniniz size şöyle bir bakıyor, elinizde bira var; sonra memnuniyetsiz bir tavırla hemen gözlerini kaçırıyor. Sonra ikiyüzlü arkadaşınız yanınıza gelip mâsumâne şekilde, “Hey! Nasıl gidiyor? Bugünlerde hava muhteşem değil mi?” diyor.

Katılımcılar bu küçük hikâyeyi okuduktan sonra, bu gerçeğe kişiye nasıl yanıt vereceklerine dâir bir anketi doldurdular. 1’den 10’a kadar puanlandırılmış bir cetvelde 1 puan “kesinlikle hemfikir değilim” ve 10 puan ise “kesinlikle hemfikirim” şeklindeydi; katılımcılardan “Bu kişiyi hemen yumruklamak isterdim”, “Partideki insanlara bu kişinin aptal olduğunu ve ders sırasında saçma sapan yorumlarda bulunduğunu söylemek isterdim” ve “Ya, hava gerçekten güzel” gibi ifadelere yanıt vermeleri istendi. İlk iki şık sırasıyla doğrudan ve dolaylı saldırganlığı ölçmeye yönelikken, son şık muhtemelen katılımcının kötülüğe kötülükle yanıt vermeme yaklaşımı gösteriyordu. İşin önemli yanı, Hess ve Hagen katılımcılardan kalles sınıf arkadaşına karşı ne tür

şiddet eylemlerinin uygun olduğunu düşündüklerini de sormuşlar.

Elde edilen bulgular, saldırgan yanıtlar bakımından net bir cinsiyet farkını göstermiş; kadınlar ezici bir çoğunlukla genelde dedikodu yaparak bu kişinin saygınlığına saldırarak misilleme yapacaklarını belirtmişler. Bu cinsiyet etkisi, katılımcıların böyle eylemlerin sosyal olarak uygunluğunu ilişkin değerlendirmeleri dışarıda bırakıldığında da aynıydı. Bir başka deyişle, kadınlar kötü niyetli dedikodunun sosyal olarak uygun olmadığının bilincinde olsalar bile, yine de ilk saldırı biçimi olarak bunu tercih ediyorlardı. Öte yandan, erkeklerin yanıtları daha dengeli dağılım gösteriyordu; fakat bu sevimsiz sınıf arkadaşına karşı “bilgi savaşı” eylemlerine ilişkin aynı tercih eğilimini göstermediler.

Araştırmacıların çoğu bu alandaki evrimsel iddialarını spekülatif niteliğe sâhip olduklarını onaylamalarına karşın, üremeye uygun kadınlar arasındaki sosyal saldırganlık genellikle erkeklerle ilgili rekabet şeklinde yorumlanmaktadır. Örneğin, Hess ve Hagen çalışmalarında ortaya çıkan cinsiyet farklılıklarının daha genç bir katılımcılar grubunda muhtemelen daha da belirgin olacağını ileri sürüyorlar. Evrimsel, tarihsel ve kültürlerarası düzlemde, on beş ila on dokuz arası yaş grubundaki kızların erkekler için en aktif şekilde rekabet ettiklerini belirtiyorlar. Bu nedenle, hafifmeşreplik, fiziksel görünüm veya başka bazı normal olmayan tuhaf özellikleri gibi bir başka kişinin arzu edilebilir üreme partneri olarak imajını sabote edebilecek herhangi bir şeyin kötücül dedikodu malzemesi olması eğilimi görülmektedir.

Ayrıca, o zaman kahpelik derecesinin kişinin ömrü boyunca bir tür çan eğrisi biçiminde olması gerekir. Görünüş

te bu çoğunlukla doğru görünüyor. Bu arada parantez açayım, yerleşik uyarlanır bir menfaate sâhip olduğu doğurganlığının cinsel rakibi hakkında söylenti çıkarma hâricinde (çünkü bu durumda gerçekten isim verebilirim), bir başka kadının aşk hayatını baltalamaya kararlı görünecek menopoz sonrası tek bir kadın olacağını düşünmüyorum.

Psikolog Anne Campbell'ın cinsiyet farkları ve saldırganlık üzerine çalışması, kadınlardaki şiddette kültürel aktarım ve hormonal araçların iç içe girmiş bir sürü karman çorman ögesini titizlikle birbirinden ayırmayı başardı. Campbell, saldırganlıktaki cinsiyet farklılıklarının çoğunun "ebeveyn yatırım kuramıyla" anlaşılabilirliğini ileri sürdü. Ebeveyn yatırım kuramı, 1970'li yılların başlarında biyolog Robert Trivers tarafından geliştirildi. Kuramın temel çıkarımlarından biri, insanlarda annelerin yavrularının hayatta kalması için babalar ile karşılaştırıldığında orantısız şekilde daha fazla katkıda (ve fiziksel yatırımda) bulunmaları nedeniyle, kadınların çiftleşme stratejilerinde genellikle erkeklere göre daha temkinli olma yönünde evrim geçirmiş oldukları şeklindedir. Campbell'a göre tipik erkek fiziksel şiddeti, büyük ölçüde en cazip kadına üreme amacıyla erişmek için erkekler arasındaki bir tür fiyakalı cinsel rekabet şeklidir. Kadınlarda demin gözlemlediğimiz sosyal saldırganlık tipi aynı zamanda en cazip erkeğe yönelik bir cinsiyet içi rekabet şekli olarak da görünüyor ama kadının nâzik doğurgan bedenlerinin fiziksel zarar görmesi gibi nispeten daha pahalıya mâl olacak bir bedelden sakınıyor.

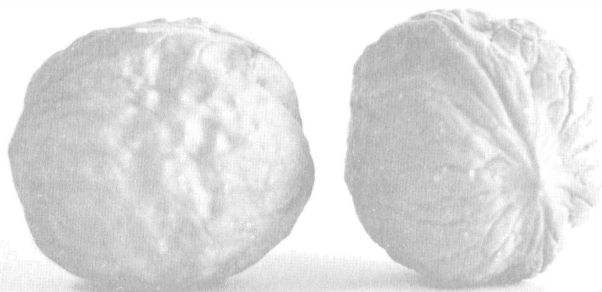
Hiçbir ebeveyn sosyal olarak duyarsız bir kız yetiştirdiğini düşünmek istemez. Gelgelelim unutmayalım, psikoloji bilimi karşılaştırma grupları arasındaki istatistiksel olarak

önemli, kitlesel farklılıklara dayanan bir disiplindir. Ele aldığımız vâkada, cinsiyetler arasında, sosyal normların göz ardı edilmesinden sonra da varlığını sürdüren tercih edilen saldırganlık-misilleme tarzları bakımından farklılıklar gözlemlenmektedir. Tabii ayrıca, oldukça önemli boyutta bireysel çeşitlilik de söz konusudur. Davranışlarımızın altında yatan evrilmiş baskıları ne kadar iyi anlarsak, onlara o kadar fazla gem vurur ve kendi dürtülerimizi de o kadar iyi değerlendirebiliriz. Gözde düşünürlerimden biri olan feminist ve kültürel yapısalcı Simone de Beauvoir'ın "insan kadın doğmaz, kadın olur" sözü ünlüdür. Kültürün cinsiyet ayrılıklarının ifadelerini biçimlendiren güçlü baskılar yarattığı doğru olmasına karşın, kültür aynı zamanda toplumun mücadele etmesi gereken biyolojik kalıp hakkında bilgilenmemize de yardımcı oluyor.

BÖLÜM VI

**DAHA KEYİFLİ BİR BİLİM
BURADA ACAYİP BİR ŞEY VAR**

Asla Bir Eşcinsel Erkeğe Yol Sormayın

SANKİ İNSANLARIN HEP YOL SORMAK İÇİN SEÇTİĞİ BİRİ gibiyim. Demek istediğim, benim gibi, mekânsal özürlü, başı önde yürüyen, gelen geçenle göz temasında bulunmaktan kaçınan asosyal biri... Bu özellikle yurtdışında, Belfast'ta yaşarken başıma geldi. Çoğunlukla tam şapşal biri gibi görünmemek için sallamaya çalışırdım. Gelgelelim, ne yaparsam yapayım, verdiğim yanıt genellikle bitkin bir omuz silkme hareketiyle ve sıkıştığımda güvenerek söyledğim, "Özür dilerim, ama ben bir Amerikalıyım. Korkarım yanlış kişiye sordunuz," ifadesiyle sona ererdi. Amerika'nın Avrupa'daki karikatür imajı, mazur görünecek safdil Yankee tiplmesi beni İngiltere'deki birçok sosyal karşılaşmada tuhaf durumlardan kurtarmıştı; dolayısıyla bu taktik genellikle işe yarardı (Tabii karşımdaki acelesi olmayan, çenesi güçlü ve Yeni Dünya ile ilk canlı bağlantıyı benimle kuran biri değilse).

Gelgelelim işin gerçeği, Kuzey İrlanda yaklaşık yedi yıl evim gibiydi ve orali biri gibi yol târif edebilmem gerekirdi. İnsanlar bana Mourne Dağları'nda pek bilinmeyen bir patikayı filan değil, sâdece eczanenin nerede olduğu veya çalıştığım üniversitedeki öğrenci birliğine giden en kısa yol gibi şeyler soruyorlardı. Tek sıkıntım yol sorma konusunda

da değildi. Kendimi bildim bileli, kaybolma becerisine sâhip olmuşumdur. Yaşamımın bilmek istemeyeceğim kadar önemli bir bölümünü otoparkların, hastanelerin ve kamüslerin etrafında dolanarak harcadım. Harita mı? Boşverin. Ha haritaya bakmışım, ha ağaç kabuğundan yapılmış bir tomar üzerindeki Maya çivi yazısına.

Benim “durumumu” daha da ironik yapan şey, aile efsanemize göre, ünlü Hollandalı seyir bilimcisi Vitus Bering’in soyundan geliyor olmam. Peki tamam o kadar ünlü değildi, çünkü bilinmeyen bir hastalıktan ölmeden önce Commander Adaları’nda gemisi battı ve mürettebatının yarısını kaybetti. Yine de Büyük Petro ona güvenip görevlendirdiğine göre ve Alaska’nın güney kıyılarını gözlemleyen ilk Avrupalı olarak selâmlandığına göre en azından bir seyir haritasına bakarak yolunu bulabiliyordu herhâlde. O yüzden, eğer böyle Öklitçi kafaya sâhip bir genetik malzemedен geliyor sam, neden konu şehirde yolumu bulmaya gelince kafanı böylesine yavaş çalışıyor.

Psikolog Qazi Rahman ve arkadaşlarının yıllarca topladığı kanıtlara göre, bunun benim eşcinsel olmamla bir alâkası olabilir. Hayır, eşcinsel olduğum için yol bulmakta sıkıntı çektiğimi söylemiyorum; demek istediğim, Rahman bu iki psikolojik özellik arasında çözülmesi zor olan bir bağıntı keşfetmiş. Bu bağıntı, solak insanların olaylarla ilgili belleğinin, eylemlere ilişkin anımsamayı kolaylaştıran bir nörolojik lütuf olarak genelde daha büyük bir korpora kalozeye sâhip olmaları yüzünden sağ ellerini kullananlara göre daha güçlü olmasına benziyor. Solaklar anıları hatırlamakta solak

* Corpus callosum: Lâtincede büyük vücut anlamına gelen ve beynin iki lobunun arasındaki iletişimi sağlayan büyük beyaz sümüşgömsü organ.

oldukları için değil, her iki özelliğin ifadesinin altında yatan ortak fiziksel (beyin) payda nedeniyle daha iyiler.

Doğum öncesi gelişimde, gelişmekte olan fetus üzerinde, özellikle annenin rahminde dolaşan androjen miktarı (örneğin testosteron) dâhil değişik hormonal etkiler nedeniyle, homoseksüeller (hem kadınları hem erkekleri) genellikle bazı “biyo-demografik” işaretler taşıyorlar; bunlar söz konusu hormonal faktörlerin doğum öncesi etkisini gösteren kalıntı niteliğinde bedensel özellikler. Sözgelimi, belki üzerinde çok konuşulmuş olan 2D:4D etkisini biliyorsunuzdur; bu, heteroseksüel kadınların ve eşcinsel erkeklerin, ikinci ve dördüncü parmaklar arasındaki uzunluk oranının eşcinsel kadınlar ile heteroseksüel erkeklerinkinden ortalama olarak daha büyük olduğuna ilişkin bilimsel bir kısaltmadır. Beyin de bir başka fiziksel şablon olduğu için, beyin yapısı (özellikle hipokampusta) ve dolayısıyla bilişsel beceriler bakımından heteroseksüeller ile eşcinseller arasında da farklılıklar vardır. Sözgelimi, eşcinsel erkekler ve heteroseksüel kadınlar sözel ölçütler söz konusu olunca çoğunlukla eşcinsel kadınlardan ve heteroseksüel erkeklerden daha iyi bir performans sergilerken, heteroseksüel erkekler ise mekânsal zekâ ölçütleri konusunda diğer grupları geride bırakıyorlar.

Rahman ve arkadaşları, *Behavioral Neuroscience*’da yayınlanan bir çalışmalarında, eşcinsel erkeklerin yön bulmada sol/sağ gibi yön bulma stratejilerine (“kiliseden sağa dön” gibi), heteroseksüel erkeklerin tercih ettiği Öklid tarzı yön bulma stratejilerinden (“bar doğu yönünde beş mil ötede” gibi) daha fazla bel bağlamaları bakımından heteroseksüel erkeklerden ziyâde kadınlara benzediklerini tespit etmiş-

lerdir. *Hippocampus* dergisinde çıkan bir tâkip çalışmasında, Rahman ve çalışmayı birlikte kaleme aldığı psikolog Johanna Koerting, bulunacak gizli bir şeyi bulmak amacıyla bilmedikleri bir bölmeyi taramalarını gerektiren bir işte heteroseksüel erkeklerin eşcinsel erkeklerden, heteroseksüel kadınlardan ve eşcinsel kadınlardan kaydadeğer derecede daha hızlı olduklarını saptadılar (Araştırmacıların sâdece kendilerini heteroseksüel veya homoseksüel olarak gören kişileri test ettiklerini belirtiyim. Biseksüeller hâriçti.)

Şimdi, her şeye muhalif olanlara söylüyorum, bu genel bulgulara istisnalar bulmak için bir şeyler düşünmenizden önce belirtiyim, bunlar toplam nüfus düzeyine göre farklılıklara işaret ediyorlar. Şahsen Rahman'ın eşcinsel beyinler için cinsiyetlerarası nöro-bilişsel modeline tastamam uyuyorsam da, partnerim Juan'ın beyni ihtiyar Vitus Amca'ya kök söktürecek kadar iyi bir navigasyon cihazı gibi çalışıyor diyebilirim. Üstelik Juan, benden farklı olarak, belirgin bir 2D:4D oranına sâhip. Dahası, bilimde, karşılaştırma grupları arasında istatistiksel açıdan var olan önemli bir fark aslında gerçek dünyada göz ardı edilebilir farklılıklara karşılık geliyor olabilir. Son olarak, Rahman elini çabuk tutarak eşcinsel erkeklerin kadın beynine veya eşcinsel kadınların erkek beynine sâhip olmadıklarını belirtiveriyor. Burada söz konusu olan şey daha ziyâde iki cinsiyetin nöro-bilişsel mozaiklerine benziyor. Sözgelimi, lezbiyenler, erkeklerle aynı derecede puan aldıkları sözel akıcılık hâricinde, bilişsel ölçütler bakımından heteroseksüel kadınlardan farklı görünmüyorlar.

Son bir not: Bir zamanlar homoseksüeller ile heteroseksüeller arasındaki bir başka fizyolojik farkı işaret eden bir bulguya rastlamıştım. Yön bulma konusundaki eksiklikle

rimize karşın, elde edilen kanıtlar eşcinsellerin heteroseksüellere göre farklı bir koltuk altı kokusu ürettikleri ve bu kokunun itici olduğunu göstermektedir. Kimbilir belki de deodorant kullanmaya son verirsem, insanları bana yol sormaktan.... veya başka bir şeyden caydırabilirim.

“Bekâr, Öfkeli, Heteroseksüel Erkek ... Aynı Şeyi Arıyor”

BASTIRILMIŞ TUTKU OLARAK
HOMOFOBİ (EŞCİNSELLİK KORKUSU)

YİRMİLİ YAŞLARIMIN BAŞLARINDA EŞCİNSEL OLDUĞUMU daha hayran olunası nedenlerle (aşk gibi veya bir ilke uğruna) itiraf etmeye karar verdiğimi söylemek isterdim. Ama işin gerçeği, bir heteroseksüel erkek sayılmak, degeceğini tahmin ettiğimden daha sorunlu bir hâle gelmişti. Üçüncü sınıftan itibaren eşcinsel olduğumu gerçeğini gizlemeye yönelik bir sürü kandırma plânları yapmaya çalışarak değerli birçok bilişsel kaynağı heba ettim.

İşin doğrusu, homoseksüelliğimi saklamaya yönelik ilk bilinçli taktiğim tuhaf bir şekilde homofobik görünüm şeklindeydi. Sekiz yaşındayken, “homo” lafını çok kullanı ve her fırsat bulduğumda eşcinsellerden hoşlanmadığımı ifade edersem, başkaları benim kesinlikle heteroseksüel olduğumu düşünecekti. Kuramsal olarak kulağa hoş gelse de, yaradılış olarak pek saldırgan değildim ve bu yüzden uydurma öfkemi ikna edici bir uygulamaya dönüştürmekte zorluk çekiyordum.

Bir eşcinsel düşmanı olarak başarılı olmamış olabilirim;

gelgelelim, maalesef birçok insan bunda başarılı oldu. Öyle görünüyor ki, ortak bir şeyi paylaşıyoruz: eşcinsellik fobisi olan genç birçok erkek (ister benim gibi etrafındakileri bilinçli olarak aldatmaya çalışıyor olsunlar, ister böyle tutkulara sâhip olduklarının farkında olmasınlar) gizliden gizliye homoseksüel arzular besliyor olabilirler. Bu alandaki en önemli çalışmalardan biri Henry Adams, Lester Wright Jr. ve Bethany Lohr isimli araştırmacıların 1996 yılında *Journal of Abnormal Psychology*'de yayınlanan ve homofobisi olan genç erkeklerin gizliden gizliye eşcinsel dürtülere sâhip olabileceklerini kanıtladıkları bir makaleye kadar dayanmaktadır.

Bu çalışmada, yirmi yaş ortalamasına sâhip olan ve kendilerinin heteroseksüel olduklarını ifade eden altmış erkek, eşcinsel erkeklerden sakınma ölçütüne ilişkin anketle belirlenen puanlarına dayanılarak iki gruba ("eşcinsellik fobisi olmayan erkekler" ve "eşcinsellik fobisi olan erkekler") ayrıldılar. Burada, eşcinsellik fobisi, bir homoseksüel ile yana konulduklarında duydukları "ürkme" derecesiyle, temel olarak eşcinsel insanlarla karşılıklı etkileşim hâlinde ne kadar rahat veya rahatsız olduklarına göre tanımlandı. (Bu terimin anlamı klinik literatürde tartışmalıdır; bazı akademisyenler bazı insanların eşcinsel karşıtı duruşunun daha bilişsel niteliğini vurgulamak için "homonegativizm" gibi başka kelimeler türetiliyorlar.).

Daha sonra, her katılımcı penisine bir penil organ ölçer takılmasını kabûl etti. Daha önce sözünü ettiğimiz bu cihaz, "cinsel uyarıya karşı ereksiyon yanıtlarını ölçmek için kullanılan bir cıvalı çember gerinim ölçerdir. Bu cihaz takıldığında, penis çemberindeki değişiklikler, cıva kolunun elektrik direncinde değişiklikler yaratır." Daha önce bu

âletle (pletismografiye, penisle değil – hoş aslında ikisiyle) yapılmış olan araştırmayla, çember ölçüsündeki önemli değişikliklerin sâdece cinsel uyarım ve uyku sırasında meydana geldiği teyit edilmiştir.

Daha sonra, katılımcılar özel bir odaya alındı ve burada kendilerine üç kısa grafik pornografi parçası gösterildi. İlk film parçası heteroseksüel pornodan (oral seks ve vajinal birleşme sahneleri), lezbiyen pornosundan (oral seks veya temel olarak vulvanın ovalandığı “tribadizm”) ve eşcinsel erkek pornosundan (oral seks ve anal birleşme sahneleri) oluşuyordu. Bu parçaların rastgele bir sırayla gösterilmesinden sonra, katılımcı hissettiği uyarılma ve ayrıca ereksiyon derecesini puanlandırdı. Hadi bakalım. *Sonucu tahmin edin.*

İki grupta da (eşcinsellik fobisi olmayan ve eşcinsellik fobisi olan erkekler), heteroseksüel ve lezbiyen pornosu karşısında peniste kan basıncı arttı ve onların uyarılmaya ilişkin öznel puanlamaları bu iki tip filmle ilgili penil pletismografisi ölçümüne uyuyordu. Ne var ki, tahmin edildiği üzere, sâdece eşcinsellik fobisi olan erkeklerde, eşcinsel erkek pornosuna seyrettiklerinde penis çember ölçüsünde önemli bir artış görüldü; daha ayrıntılı belirtecek olursak, bu eşcinsellik fobisi olan erkeklerin yüzde 26’sı bu videoya karşı “ılımlı şişkinlik” (altı ile on iki milimetre arasında) gösterirken yüzde 54’ü “kesin şişkinlik” (yirmi milimetre den fazla) gösterdi. (Bunun tersine, eşcinsellik korkusu olmayan erkeklerde bu oranlar sırasıyla yüzde 10 ve yüzde 24 şeklindeydi.) Ayrıca, eşcinsellik fobisi olan erkekler, eşcinsel erkek pornosuyla cinsel olarak uyarılma derecelerini önemli ölçüde, olduğundan düşük tahmin ettiler.

Araştırmacılar, bu verilere dayanarak, “eşcinsellik fobisi

grubunda yüksek puan alan ve homoseksüellikten negatif etkilendiklerini kabûl eden kişilerin erkek homoseksüel erotik uyartılardan önemli ölçüde tahrik oldukları” sonucuna vardılar. Elbette bu kişiler kendilerini bilinçli olarak mı kandırıyorlar yoksa aynı cinsiyetin üyelerine karşı gizli çekimlerini başkalarından bilinçli olarak mı saklamaya çalışıyorlar, burası net değil. Freudyen reaksiyon göstererek savunma mekanizması (burada insanların bastırılmış tutkuları, bizzat tutku duydukları şeye karşı hararetli duygusal tepkiler ve düşmanca davranışlarla kendilerini gösterirler) birinci durumu açıklayabilir. (Shakespeare’in *Hamlet*’inden: “Bana kalırsa, han’fendinin tepkisi çok abartılı”). İkinci durum ise, benim sekiz yaşındaki benliğimin kurduğu dolaplar gibi bir kasıtlı toplumsal kandırmaca eylemini gösteriyor. Hiç kuşkusuz, ikisinden de bir parça olabilir veya mekanizma farklı insanlar için farklı işliyordur. Bu rahatsız edici şekilde halkın önünde kendilerini öne çıkaran (tele-hatipler Eddie Long ve Ted Haggard; muhafazakâr psikiyatr George Rekers ve politikacı Mark Foley ve Larry Craig gibi) kişiler kendilerini mi kandırıyorlardı yoksa hep tamamen olgunlaşmış homoseksüel dürtülere sâhip olduklarını biliyorlar mıydı, kim bilir?

Adams ve arkadaşlarının bu pletismograf bulgularına ilişkin yorumlarına itirazlar olmadı değil. Araştırmacı Brian Meier ve arkadaşları, *Journal of Research in Personality*’de yayınlanan bir yazılarında, Adams’ın bulgularını, eşcinsellik fobisi olan grubun gizli ilgisinden ziyâde, eşcinsel erkeklere karşı “savunmacı hoşnutsuzluğu” olarak yorumlamanın daha iyi olabileceğini ileri sürüyorlar. Onunla diğer fobiler arasında analogi kurarak, “örümcek fobisi olanların gizliden gizliye örümcekleri arzuladıklarını veya klostro-

fobisi olan kişilerin karanlık ve dar mekânları tıklıkmaktan hoşlandıklarını ileri sürmenin doğru olmayacağına inanıyoruz.” Bu araştırmacılar, Adams’ın eşcinsellik fobisi olan grubunun, eşcinsel erkek pornosuna cinsel olarak tahrik olduklarından değil, görüntülerle ilgili duydukları kaygıyı tepki olarak ereksiyon yaşadıklarını ve bu durumun kendisini fizyolojik olarak penis şişmesi şeklinde gösterdiğini ileri sürüyorlar.

Ne var ki, benim kanaâtime göre, Meier’in bu “savunmacı hoşnutsuzluk” yorumu biraz ayarsız. Ortam kaygısını zaten cinsel olarak tahrik edici olan uyarılara tepki olarak cinsel tahrik derecesini artırdığının kanıtlanmış olmasına karşın, tek başına kaygının bir erkeğin ereksiyon olmasını sağlayabileceğine ilişkin herhangi bir kanıt bulamadım. En azından umarım durum böyle değildir. Yoksa milletin önünde konuşma yapmak beni kaygılandıracaktır. Eğer, her şeyden önce, konuşmalarım sırasında ereksiyon olacağımı kaygısına kapılsam, görünüşümü değiştirmem gerekecektir. Aynı şekilde, bu araştırmacıların mantığına göre, örümcek fobisi olan erkekler masalarının üzerinden her örümcek geçtiğinde kasıklarında bir gıdıklanma hissedeceklerdir. Bu mümkün olabilir; yine de bana oldukça zorlama geliyor.

Eğer eşcinsellik fobisi olan erkeklerin eşcinsel pornosu seyrederek ereksiyon olduklarına ilişkin bulgularını onların cinsel olarak tahrik olduklarına ilişkin mâkûl kanıt olarak görürsek, o zaman bu bulgular son derece önemlidir. Sözgelimi bunlar eşcinsellere karşı şiddetin bazı fizyolojik nedenlerini anlamamıza yardımcı olabilirler. Rastladığım bazı oldukça ürkütücü veriler arasında San Francisco bölgesinde beş yüz heteroseksüel erkekle 1998 yılında yapılan

bir anket yer alıyor. Bu erkeklerin yarısı, homoseksüellere karşı bir şekilde saldırganca hareket etmiş olduklarını (ki bunlar sâdece yaptıklarını kabûl eden erkeklerdi) söyledi. Eşcinsellere karşı saldırganlık göstermemiş olan kişilerin üçte biri, “onlara iş atan bir homoseksüele” saldıracaklarını veya tâciz edeceklerini söyledi. Buradaki ironiyi kaçırmayasınız diye söylüyorum, bu anket San Francisco’da, yani sözüm ona dünyanın en “eşcinsel dostu” yerlerinden birinde yapılmıştır.

Aslında Adams ve arkadaşlarının *Journal of Abnormal Psychology*’de daha sonra yayınlanan bir çalışmalarında, yarışma ruhuna dayalı bir görevde, eşcinsellik fobisi olan erkeklerin, eşcinsel erkek yarışmacılara karşı heteroseksüel erkek yarışmacılara olduğundan daha saldırgan hareket ettikleri saptanmıştır. Bu çalışmada, on dokuz yaş ortalamasına sâhip, heteroseksüel erkekler olduklarını söyleyen elli iki kişi, eşcinsellik fobisine ilişkin bir anketteki çeşitli sorulara verdikleri yanıtlara dayalı olarak bir “eşcinsellik fobisi olanlar” ve “eşcinsellik fobisi olmayanlar” şeklinde sınıflandırıldılar. Daha sonra, katılımcılara, pornografinin tepki süresi üzerindeki etkisini belirlemek için rastgele nitelikte erotik uyartılara mâruz kalacakları söylendi. İşin doğrusu, bütün katılımcılara sâdece eşcinsel erkek pornosu gösterildi.

Katılımcılar, bir erkek çiftin cinsel ön sevişme, oral seks ve anal penetrasyon eylemi gerçekleştirdiği bu iki dakikalık videonun gösterilmesinin öncesinde ve sonrasında, içinde bulundukları ruh durumuna (sözgelimi kendilerini kızgın, endişeli, üzgün vs. hissedip hissetmediklerine) ilişkin olarak yapılan bazı ölçümlerden geçtiler. Daha sonra, rekabete

dayalı tepki süresi uygulamasına geçildi; burada, aynı ayı yapılan yirmi denemede katılımcılara konsol üzerindeki kırmızı ışık yanıp söner sönmez bir butona basmaları söylendi. Katılımcılar bu görevde bitişik odadaki bir başka oyuncuya karşı yarıştıklarına inanıyorlardı. Aslında başka bir oyuncu yoktu ve oyun denemelerin rastgele olarak dağıtılmış şekilde yarısında katılımcının kaybedeceği şekilde ayarlanmıştı. Katılımcıya, her “kazandığı” turda diğer (aslında olmayan) oyuncuya hem derece hem yoğunluk olarak farklı miktarda elektrik şoku verebileceği söylendi; alternatif olarak, söz konusu diğer kişiye hiç şok uygulamama seçeneğine de sâhipti.

Bütün oyuncular birinci turda “kaybettiler” ve hepsinin diğer sözüm ona oyuncu tarafından veriliyormuş gibi hafif bir elektrik şoku verildi. Bu çalışmadaki kritik güdümler, katılımcıların yarısının bir eşcinsel erkeğe karşı yarıştıklarını düşünmelerini sağlamaktı; öte yandan diğer yarısı ise bir heteroseksüel erkeğe karşı yarıştığını düşünüyordu. Bu görevden önce ve eşcinsel pornosunun seyredilmesinden sonra, katılımcılara söz konusu diğer “oyuncuyu” tanıtan kısa bir video gösterilmişti. Bunlardan birinde, bu uydurma yarışmacı bildik “partneri Steve”le iki yıldır eşcinsel bir ilişki yürüttüklerini” söylüyordu. Bir diğerinde ise, aynı aktör bir heteroseksüel canlandırıyor ve kendisinin “iki yıldır kız arkadaşıyla düzenli olarak çıktığını” söylüyordu.

Kazanılan türlerde heteroseksüel yarışmacıya verilen şokun yoğunluğu ve süresi bakımından eşcinsellik fobisi olan ve eşcinsellik fobisi olmayan gruplar arasında önemli bir fark yokken, eşcinsellik fobisi olan grup diğer odadaki kişinin eşcinsel olduğunu düşündüğünde daha yoğun ve

Alışık uzun süre elektrik şoku veriyordu. Ruh hâline ilişkin öznel değerlendirmelerde, iki grup arasındaki ana farklılık öfkenin-düşmanlığın boyutuyla ilgiliydi: Eşcinsellik fobisi olmayanlar bu boyutla ilgili olarak radarda küçük bir pozitif uyarılma yaratırken, eşcinsellik fobisi olanların videoyu seyretmeden önceki ruh hâlleri ile videoyu seyrettikten sonraki ruh hâlleri arasında öfke-düşmanlık bakımından ciddi bir artış görülüyordu. Bu veriler, homoerotik uyarının (el ele tutuşan iki erkeğin görülmesi gibi) zaten öfkeli olan homofobik erkeğin çizgiyi aşmasına neden olabileceğini gösteriyordu.

Daha on yıl öncesiyle karşılaştırıldığında, dünyanın günümüzde homoseksüelliği daha fazla (bana kalırsa genellikle istemeye istemeye) "onayladığı" kesinlikle doğru olsa da, yüzeyin altında hâlâ gerçekten içtenlikle kabûl engelleyen tehlikeli ve kötücül toplumsal unsurlar var. Amerika'nın herhangi bir kasabasında kamusal alanlarda sevdiğim kişiyle el ele tutuşabildiğim (çoğu çiftin üzerinde düşünmeden yaptığı bir hareket) ve başımızın fiziksel olarak belâyaya girmeyeceği gün "eşit haklarla" ilgili nutku aştığımızı ve gerçekten de yüreklerin ve kafaların değiştiğine ikna olacağım.

Bu arada, bundan böyle eşcinsellere karşı özellikle düşmanca davranan veya onları kınayan birine rastlarsanız, gözlerinizi dikip ona bakın, çenenizi kaşıyın ve benden sonra tekrarlayın: "Hımm .... Çok *ilginç* ..."

Bebek-Annesi Draması' Olmadan Seks

EŞCİNSEL HAYÂLKIRIKLIKLARI ÇOK-AŞKLIKLIK'IN PLÂNLARINI NASIL BOZDU?

HAVADA TUHAF BİR KOKU VAR, BİR TÜR ÇOK-AŞKLIKLIK modası; serbest liberal düşünceye sâhip gazeteciler, din karşıtı bilginlerden oluşan bir kitle ve hatta bilim insanlarının kendileri, insanları cinsel tavırlarını ve daha da önemlisi davranışlarını yeniden değerlendirmeleri ve hayvanî libidolarına daha uygun düşecek şekilde değiştirmeleri yönünde evrim kuramından yararlanmaya teşvik etmeye başladılar.

Bir sürü çoksatan kitap da dâhil son zamanlardaki bu girişimler modern, Tanrı saplantılı, tutucu toplumumuzun, türümüzün evrimsel tasarımıyla nasıl çeliştiğini ve bizleri patolojik olarak cinsellikten utanan insanlar hâline getiren gerginliği irdeliyorlar. Kuşkusuz bir sürü önemli uyarılarını da olmasına karşın temel mantık insanların doğası itibarıyla tek-eşli olmamaları, daha ziyâde açıkçası doğal seleksiyon

---

* *Baby-Mama Drama*: Bir kadının bir adamdan çocuğu olduktan ve anlaşamayıp ayrıldıktan sonra adamın başka kadınlarla ilişki yaşamaya başlaması, çocuğuyla yeterince ilgilenmemesi, geçimleri için yeterli parayı vermemesi sonucunda kadının bu konularda sürekli şikâyet etmesi ve bunları, adamın başını çekmesi durumu.

yoluyla “eş dışı birleşme partnerleri” arayacak (kişinin kafasız genlerini çoğaltmak için partner veya eş dışında birisiyle cinsel ilişki kurması) şekilde kodlanmış olması nedeniyle, bu derin memeli güdüsünü bastırmanın beyhude olduğu ve daha da kötüsü bunun dürüst ve sağlıklı olabilecek bir ilişkinin ölümü anlamına geldiğidir.

Mantiken bu düşünce konusunda hemfikir olabilirim. Eğer siz de benim gibi doğaüstü bir dünyada değil de, doğal bir dünyada yaşadığınıza inanıyorsanız, o zaman cinsellik anlamında bir kişinin sâdece kendi partnerine bağlı kalması yönünde içkin, ilâhî esine dayalı bir mantık yoktur. Eğer siz ve partneriniz özel günlerde komşularınızı becermek, çenlik ateşinin aydınlığında deniz kıyısında seks partilerine katılmak veya kafanıza yüzünüzü gözünüzü örten bir başlık geçirilerek yularınızdan tutulup haftalık yerel toplu seks festivaline götürülmek istiyorsanız, hayhay bunu yapın (ve fotoğraf çekin). Yine de, Darwinsel düşüncenin ahlâk dışı güzelliği, cinsel veya başka türden herhangi bir sosyal davranışı yapılması “doğru” bir şey olarak öngörmemesidir (en azından öngörmemeli ve öngörememelidir). Bunun doğruyla ilgisi yoktur Sâdece biyolojik olarak uyarlanırlık anlamında, bağlam içinde işe yarayan ve işe yaramayan vardır. İyi ve düzgün herhangi bir vatandaş evrim konusunda bilgili ve cinsellik konusunda özgürlükten yana olsa bile, Charles Darwin, bir ahlâkî gerçekliğe ilişkin olarak Dr. Laura Schlessinger’den daha fazla ışık tutmamaktadır.

Bu bağlamda, insan cinselliği konusunda hayvanlar âleminin geri kalanının ahlâkî bir rehber olarak görülmeye çalışılması da oldukça tuhaftır; “doğal” olanın (diğer türlerdeki homoseksüel davranış gibi) “kabûl edilebilir” olarak

görülmesi mantıksal olarak bir safsatadır. Sanki cüce şempanzelerin, çöl kurbağalarının ve devekuşunun arada sırada kendileriyle aynı cinsiyete sâhip olanlarla ilişki kurmaları gerçeği insanoğlu cephesinde eşcinsel hakları için bir dayanak oluşturuyor. Bu tanrısız galakside tek başına bir tane olsak bile, tamamen kendisi razı olan iki yetişkinin “seçimi” olsa bile, bu durum homoseksüel ilişki yaşayan insanlara karşı ayrımcı davranmayı neden daha mantıklı kılsın ki?

Penisimizle ve vajinamızla ne yapmamız gerektiği konusunda tamamen sessiz kalan bir doğadan çözüm bulmayı çalışmakla ilgili felsefi sorunlardan başka, çok-aşklılık modasının renkli basın, talk show’ların ve İnternet forumlarının ötesine ve standart yatak odası uygulamasına taşınmasını önünde daha da büyük bir engel vardır. O da, dost canlısı cinsel organlarımızı gelişigüzel kullanarak aldatacağımız insanların acısı da dâhil diğer insanların çektiği acı konusundaki empati duyacak şekilde evrim geçirmiş olmamızdır.

Gönül yarası da, her anlamda partnerlerimiz dışındaki kişilerle seks yapma dürtüsü kadar psikolojik bir uyarlanmadır ve evrimcilerin çok-aşklılık uygulamasına çomak sokmaktadır. İnsanların (kadınlardan farklı olarak temel de sınırsız üreme potansiyeline sâhip olmaları nedeniyle özellikle erkeklerin) cinsel çeşitlilik peşinde koşmaları gerçekten doğaldır. Partnerim bir defasında tek-eşliliği yıllarca mütemadiyen hep aynı yemeği yemeye benzetti; nihâyetinde, farklı bir yemek yemeye can atacaksındır. Ben de ona, insanların bir tabak spagettiyle aynı olmadığını hatırlattım. Maalesef, duygularımız var.

Eğer sizin bir psikopatla birlikte olma gibi kötü bir talihiniz veya sizin bir psikopat olma gibi iyi bir talihiniz

yoksa, iki tarafın da gönül yarasını atlatması veya mantık yoluyla onarması veya dünyadaki akla gelen her türlü evrimsel mantığı güderek güle güle demesi kolay değildir. Doğa tarafından sâdece orta karar hafif meşrep olarak değil, aynı zamanda partnerlerimizde o doğal hafif meşreplik yine doğal olarak– su yüzüne çıktığında bencil olacak şekilde tasarlandığımız için, “mantıklı insanlar” partnerinin başka kişilerle açık ve üzerinde anlaşmaya varılmış şekilde seks yapması durumunda bundan incinemez diye bir şey yoktur. Tek-eşlilik doğal olmayabilir, fakat partnerlerimizin cinsel hayatlarına aldırıışsız davranmak da doğal değil. İşin doğrusu, özellikle bu meseleler konusunda derinlemesine düşünmeden, safça, bilim insanlarının ve âlimlerin aklına güvenen birçok insan için çok-aşkıllık yıkıcı sonuçlara yol açabilir.

Antropolog ve yazar Helen Fisher, insanın gönül yarası deneyimine ilişkin daha iyi bir hikâyeyi özetliyor. Büyük ölçüde psikiyatrların çalışmalarına dayanan Fisher, çoğunlukla partnerlerin birinin sadakâtsizliği sonucu ölmüş veya ölmekte olan bir romantik ilişkide iki ana aşama olduğu kanaâtinde. Reddedilişin hemen ardından yaşanan “itiraz” aşaması sırasında, “terk edilen âşıklar genellikle sevgililerinin kalbini tekrar kazanmaya çalışıyorlar. Takıntılı şekilde ilişkilerini dikkatle inceleyerek neyin yanlış gittiğini saptamaya çalışıyor ve inatla romantizmin ateşini yeniden canlandırmaya yönelik stratejiler oluşturuyorlar. Hayâl kırıklığına uğrayan âşıklar genellikle sevdiklerinin evine veya iş yerine dramatik, küçültücü ve hatta tehlikeli şekilde girer, ardından hiddetle ayrılır ve sonra tekrar geri dönerek yeniden yalvarırlar. Birlikte gittikleri yerleri ve ortak arkadaşlarını ziyaret ederler. Sonra telefonlar eder, e-mail gön-

derir, mektuplar yazar ve kendilerini terk eden sevgililerini yalvarır, onları suçlar ve/veya baştan çıkarmaya çalışırlar.”

Nörobiyolojik düzlemde, itiraz aşaması genellikle beyin deki dopamin ve norepinefrin* reseptörlerinin olağanüstü yüksek, hatta çılgınca faaliyete geçmesiyle karakterize edilir; bunun etkisi, anneleri tarafından terk edilen yavru hayvanlardakine benzer bir tetikteliktir. Bu coşkulu itiraz aşaması (eğer romantik ilişkiyi yeniden kurmakta başarısız olunursa) yavaş yavaş çözülerek gönül yarasının ikinci aşamasına geçer; Fisher bu aşamayı “çekilme/keder” olarak adlandırır; bu aşamada, reddedilen taraf tekrar bir araya gelme umudunu tamamen yitirir. Fisher, “çoğu uyuşturucu almış gibi olur, çoğunlukla ağlar, yataktan çıkmaz, boşluğu bakar, çok içer veya kendi köşesine çekilir ve televizyon seyreder,” diyor. Beyin düzleminde ise, aşırı çalışan dopamin yapıcı hücreler tekleyerek uyuşukluğa ve depresyona neden olurlar. En kötü durumlarda ise, bu depresyon kalp krizine veya inmeye neden olabilir; bu nedenle, insanlar gerçekten de gönül yarasından ölebilirler. Dolayısıyla, bir tür olarak “doğal olarak tek-eşli” olmayabiliriz; fakat doğamız itibarıyla tamamen çok-aşklı da değiliz.

Biliyorum, okuması bile insanın canını sıkıyor; gelgelelim, birçok insan için bu çok önemli kimyasallar yeni bir aşk hikâyesi başladığında tekrar harekete geçerler. Fakat bu noktada belirtmem gerekiyor; çekilme/keder aşamasıyla ilgili çok daha enteresan şeylerden biri de, özellikle bizim gibi empatik bir tür söz konusu olduğunda, bitmiş bir ilişkiden sağlam çıkmamıza yardımcı olabilecek bir uyarlanı

* *Norepinephrine*: Kan damarlarının kasılmasını ve kan basıncının yükselmesini sağlayan hormon.

fonksiyon işlevi görme olasılığına sâhip olmasıdır. Daha önce sözünü ettiğim gibi, gönül yarası iki tarafta da kolay atlatılır türden bir şey değildir; hareketleriniz diğer insan-da böylesine üzücü ve içler acısı bir reaksiyon yarattığınızda; önemsedığınız (fakat artık gerçekten uzun süreli veya cinsel arzu duymadığınız) kişinin çeşitli şekillerde acı çektiğine tanık olduğunuz zaman, kendinizi tükenmiş bir aşk hikâyesinden tamamen kurtarmanız güç olabilir. Bir tahminde bulunmam gerekirse (ki bildiğim kadarıyla elimizde bu iddiayı destekleyecek bir çalışma yok), bizim türümüzde çok sayıda genimiz tam anlamıyla sosyal bilişsel becerilerimiz sayesinde başkalarının kalplerini kırarak cesarete sâhip olmadığımızdan bu şekilde kopyalanmıştır.

Tekrarlıyorum, cinsel olarak dışlayıcı bir tür olmasak da derin romantik bağılıklar oluşturuyoruz ve bu bağılıkların üzerinde oturduğu duygusal dayanak partnerlerimizin cinsel boşboğazlıklarına karşı olağanüstü duyarlıdır. Üstelik bunu, ana akım evrimci düşünceye göre partnerinin yabancılarla seks yapmasına korkunç derecede kafayı takmaması gereken bir eşcinsel adam olarak söylüyorum. En azından, hâmile kalıp bana başka adamdan olma bir çocuğa bakmam gibi bir durum yaşatmayacaktır. Ama bunu bana beni aldatıldığını öğrendiğim partnerlerimden birine sövüp sayarken, mutfağımın bir köşesinde cenin pozisyonunda iki büküm vaziyette, unutulmanın getirdiği kendine acıma duygusuyla kıvrılırken veya sonraki iki haftanın büyük bölümünü tuvaletin başında bağırsaklarım dışarı çıkacakmış gibi kusarken açıklayacak olsanız, hâlâ yaralı bir hayvan gibi titrerken durumum mantıklı bir Darwinistin yapacağı şekilde onaylarım.

Aslında, homoseksüel ilişkilerde, özellikle eşcinsel erkek

ilişkilerinde cinsel kıskançlık, çok-aşklılık modasının bazı önemli kuramsal sorunlarla karşılaştığı bir noktadır. Evrimci psikolojide en sık dile getirilen bulgulardan bir tanesi, erkeklerin en çok kadın partnerleri başka erkeklerle seks yaptıklarında; kadınların ise en çok erkek partnerlerinin “duygusal sadakâtsizlik” (erkeğin başka bir kadına “seksten öte” bir nedenle ilgi gösterdiğini ve muhtemelen uzun vâdeli plânlar yapacağının habercisi olarak o kadın hakkında anlamlı duygular geliştirdiğini gösteren davranış) belirtileri gösterdikleri zaman kıskançlık duyma eğilimine sâhip olduklarıdır. Burada dikkatinizi çekerim, bunlar birbirlerini karşılıklı olarak dışlayan türden kıskançlıklar değildir; daha ziyâde, bir ucunda duygusal kıskançlığın ve diğer ucunda ise cinsel kıskançlığın yer aldığı bir kıskançlık süreci ve spektrumu üzerindeki noktaları temsil ederler. Erkekler ve kadınlar, en yüksek kıskançlık düzeylerini tetikleyen şey bakımından, ortalama olarak, bu yol boyunca farklı noktalarda yer alma eğilimi gösterirler, o kadar. Bu genel cinsiyet farkı, evrimci bir perspektiften bakıldığında anlamlıdır. DNA testi çağın dan önce, erkekler, başka erkeklerin (çocuk formunda uygun şekilde paketlenmiş olan) genlerine farkında olmadan yatırım yapmak durumunda kalıyorlardı. Kadınlar ise, tersine, yavrularına bakma ve büyütme gibi bir sürü fiziksel zorlukla kösteklenmiş olarak, büyük ölçüde onları üreme çağına kadar yetiştirmelerine yardımcı olmaları bakımından öncelik le uzun süreli olarak erkek partnere bel bağlayacak şekilde evrim geçirdiler. Bu nedenle, onlar da erkeğin dikkatinin ve kaynaklarının bir başka kadına ve onun yavrusuna yönlendirilebilmesi riskiyle karşı karşıyaydılar.

Bu nedenle, *Evolution and Human Behavior* isimli çalışmalarında psikolog Brad Sagarin ve arkadaşları, “aynı

cinsiyetten kişiler arasında yaşanan sadakâtsizlik yanlış yavruya babalık edilmesi ve kaynakların bir başka kadının çocuklarına yönlendirilmesi gibi asimetrik tehditlere açık değildir, bu durum hem cinsiyetlerin kıskançlık tepkilerinde benzer olabileceklerini hem de söz konusu tepkilerin karşı cinsiyetler arasındaki sadakâtsizlik durumunda olduğundan daha az yoğun olabileceğini işaret ediyor,” diyorlar. Aslında, araştırmacılar, bu temel hipotezi test etmeye yönelik olarak tasarlanmış çalışmalarında, heteroseksüel katılımcılara, partnerleri karşı cinsten biriyle değil de, bir homoseksüelle kaçamak yaptıklarında varsayımsal olarak kendilerini nasıl hissedecekleri sorulduğunda, kıskançlığın yoğunluğunun daha düşük olduğunu tespit ettiler. Şahsen, partnerleri böyle bir durumda olan katılımcıların kıskançlıktan öte endişelenmeleri gereken başka şeyler olduğunu düşünüyorum; yine de, bu veriler üremeye ilgili kaygıların insanların romantik ilişkilerindeki kıskançlık duygularını açıkça hafiflettiğini gösteriyor.

Gelgelelim yukarıda belirtilen çalışma aslında biseksüel ilişkileri vurguluyor; aldattığı varsayılan eş genel olarak karşı cinsten biriyle cinsel ilişki içindedir. Bunun tersine, uzun süreli bir ilişki yaşayan aynı cinsiyetten bir partnerin perspektifinden bakıldığında, homoseksüel sadakâtsizlik tamamen farklı bir kıskançlık modeli sergiler. Her şey bir yana, deneyimli herhangi bir eşcinsel, dram söz konusu olunca homoseksüel ilişkilere de âdil bir pay düştüğünü bilir. Gerçekten de, eşcinsel erkekler, heteroseksüel erkeklerle karşılaştırıldığında cinsel sadakâtsizlik durumunda daha az yıpranabilirler fakat bu açıdan dikkate değer bireysel farklılıklar vardır. Yine de, şöyle bir akıl yürütmeden edemeyeceğim: çoğumuz kesinlikle partnerimizin diledikleri

kişiyle seks yapmaları fikrine sıcak bakmıyoruz. Ayrıca, sanırım, çoğu lezbiyen, partnerinin bir başka lezbiyenle görüşmesinden ve onunla yakın ilişki kurmasından hoşnut olmayacaktır (bu, duygusal sadakâtsizliktir). Belki de, partnerinin aynı cinsiyete karşı ilişkisine (en azından benim de dâhil olmadığım) kafayı takan azınlıktan biriyimdir. Cinsellikle ilgili yazılar yazan ünlü köşe yazarı Dan Savage’a, 2010 yılında bir röportajda *New York* dergisi muhabiri, “kocanız Terry sizi aldatırsa kendinizi nasıl hissedersiniz?” sorusuna, “Umurumda olmazdı; eşcinsel erkekler, partnerlerinin cinsel sadakâtsizliği konusunda heteroseksüeller gibi psikopat değildir,” yanıtını verir. Ben bundan o kadar emin değilim. Bizler de çoğunlukla o kadar psikopatız. Bana gelince, cinsel olarak ilişkiye çomak sokan birine partnerime bir daha yaklaşırsa kendisini bir makasla iğdiş etmekten memnuniyet duyacağını söylemişimdir. Bu, cinsel rakiplerini tehdit eden heteroseksüel erkeklerde görülen klâsik saldırgan “erkek koruyuculuğudur”. Diğer erkeklerin bu şekilde korkutularak uzaklaştırılması, evrimci kuramcılara göre, aldatılmayı önlemeye yönelik bir ön tedbirdir.

Kuşkusuz eşcinsel erkekler HIV’ye karşı son derece açıktırlar ve bu durum partneriniz arkanızdan işler çevirdiğinde cinnet geçirmeniz için yeterli bir nedendir. Genellikle birbiriyle karışsa da, kıskançlık öfkeden apayrı bir duygudur. Ayrıca ecdadımız öldürücü AIDS musibetini yaşamadığı için, bu hastalık tehdidi eşcinsel erkeklerin beyinlerinde özel herhangi bir uyarlanır psikolojik savunma yaratmamıştır. Peki öyleyse eşcinsel erkekler arasındaki cinsel kıskançlık başka nasıl açıklanabilir? Aslında bir tür

südo' heteroseksüel zihniyetle açıklamak mümkün olabilir; bu noktada, yani bir başkasının çocuğuna babalık etme yanılığına düşmemek için tetikte olma durumu açısından, eşcinsel erkeklerin beyinleri de heteroseksüel erkeklerin beyinleri gibi çalışır. Demek istediğim, partnerim beni aldattığında ben de bu şekilde davrandım, çünkü, bilinç altımda, testisli sevgilimin bir başka erkek tarafından hâmile bırakılmasını istemiyordum. Dikkatinizi çekerim, bilinçli olarak onun bir kadın olduğunu düşündüğümünden değil, çünkü, emin olun, böyle düşünsem onunla birlikte olmazdım. Siz gelin de bunu benim eşeysel bezlerime ve amigdalama anlatın. Yine de bu farklılıkların insanın daha çok "üstte" veya "altta" olmasıyla ilgili olup olmadığını da merak ediyorum; neyse bunu sonraki denemede inceleyeceğiz.

-İmza, artık ne yazık ki senin olmayan, yine de hiç dinmeyen melodramatik bir hüznle

yaşayan, senin eski ve belki de gelecekteki kalbi kırık eşcinsel dostun, J.B.

Üst Düzey Bilim İnsanları Eşcinsel Erkeğin Cinsellik Rolü Tercihlerinin Kökenine İniyorlar

---

BENİM İZLENİMİME GÖRE, HETEROSEKSÜEL ERKEKLERİN çoğu bu dünyada iki tip eşcinsel erkek olduğuna inanıyor: vermekten hoşlananlar ve almaktan hoşlananlar. Yoo hayır, homoseksüellerin göreceli olarak cömertliğinden veya hediye verme alışkanlıklarından söz etmiyorum. Kesinlikle öyle bir şey değil. Buradaki ayrım, anal birleşme eyleminde eşcinsel erkeklerin cinsel rol tercihleriyle ilgili. Gelgelelim, insan cinselliğinin birçok yönü gibi bu da sanıldığı kadar basit değil.

Bazı okuyucuların, bunun bilime uygun bir konu olmadığını düşünebileceklerinin oldukça farkındayım. Gelgelelim, gerçek bilimin muhteşem olan yanı ahlâkla ilgisi olmaması, nesnel olması ve kamuoyu mahkemesine hesap vermek durumunda olmamasıdır. Veriler el etek öpmezler; ama insanlar öyle değil. İster vajina içindeki bir penisten ister anüsteki bir penisten söz edelim, her şeyden önce ikisi de insan davranışıdır. Homoseksüel davranışın her yerde mevcut olması bile tek başına onu ilginç kılıyor. Dahası, eşcinsel erkeklerin kendilerinin yarattıkları yaftaların incelenmesi riskli cinsel davranışların ve güvenli seks uygulamalarının

izlenmesinde olası bir öngörü kapasitesi sağladığı için pratikte önemli bir değere sâhip.

“Sokan” partner olarak hareket etmekten daha fazla keyif alan (veya belki de daha az endişe veya rahatsızlık duyan) insanlar amiyâne tâbirle üsttekiler olarak adlandırılırken, kesinlikle alıcı partner olarak hareket etmeyi tercih edenler ise genel olarak *alttakiler* olarak adlandırılır. Bu eşcinsel erkek ikiliğine ilişkin olarak kimi ağza alınabilir (“atıcılar/tutucular”, “aktif/pasif”, “baskın/uysal”), kimisi ise bir beyefendinin kullanmayacağı başka bir sürü ifade vardır.

Yapılan anket çalışmalarında, birçok eşcinsel erkeğin kendisini “çok-yönlü” olarak tanımladığı görülmüştür; yani, ne sokan ne de alıcı rolü konusunda güçlü tercihleri yoktur. Küçük bir azınlık söz konusu olduğunda bile bu fark geçerli değildir; çünkü bazı eşcinsel erkekler anal sekse ilgi duymazlar ve bunun yerine farklı cinsel faaliyetleri tercih ederler. Ayrıca eşcinsel erkeklerle sık sık anal seks yapmalarına karşın kendilerini üstteki, alttaki, çok-yönlü ve hatta eşcinsel olarak yaftalamayan erkekler de vardır. Bunlar, genellikle heteroseksüel ilişkileri olan erkeklerle seks yapan ve kendilerini biseksüelden ziyâde heteroseksüel olarak gören erkeklerdir (veya MSM).

Birkaç yıl önce, Hastalık Kontrol ve Engelleme Merkezi’nde liderliğini Trevor Hart’ın yaptığı bir bilim insanları ekibi, 205 eşcinsel erkek katılımcıdan oluşan bir grubu inceledi. Grupla ilgili olarak elde edilen ana bulgular arasında şunlar yer alıyordu:

1. Kişilerin kendileriyle ilgili olarak yarattıkları yaftalar fiilî cinsel davranışlarla anlamlı ölçüde bağlantılıdır.

Bir başka deyişle, yakın cinsel geçmişlerine ilişkin kendilerinin beyanlarına dayalı olarak, kendilerini aktif olarak tanımlayanlar gerçekten de daha ziyâde sokan taraf olarak hareket ederken, pasifler daha büyük olasılıkla alan taraftır ve aktif-pasifler ise cinsel davranışta ikisinin ortasında bir tutum sergiler.

2. Pasiflerle karşılaştırıldığında, aktifler sokmaya yönelik başka cinsel davranışları daha sık gösterirler (veya en azından bundan hoşlanırlar). Örneğin aktifler aynı zamanda oral ilişki esnasında da daha sık sokan taraf olma eğilimi gösterirler. Aslında, aktif/pasif şeklindeki bu yaftaların insanların diğer cinsel uygulama türlerine genellenmesine ilişkin bu bulgu, seks oyuncaklarıyla oynamaktan sözlü tâcize ve işeme oyununa (“su sporları” olarak da bilinir) kadar her şeyde aktiflerin sokan taraf olmalarının daha muhtemel olduğunu gösteren bir çalışmada elde edilmiştir.
3. Pasifler ve aktif-pasifler ile karşılaştırıldığında, aktiflerin bir eşcinsel öz kimliği reddetme ve son üç ay içinde bir kadınla seks yapmış olma ihtimâli daha yüksektir. Bunlar aynı zamanda daha yüksek içselleştirilmiş eşcinsellik korkusu gösteriyorlardı (temel olarak homoseksüel arzularıyla ilintili olarak yüksek düzeyde kendini lânetleme).
4. Aktif-pasiflerin psikolojik bakımdan daha sağlıklı oldukları görülüyor. Hart ve yazıyı birlikte kaleme aldığı arkadaşları, bunun aktif-pasif kişilerin daha fazla cinsel duyum peşinde olmalarından, daha düşük erotofobiye (seks korkusuna) sâhip olmalarından

ve çeşitli roller ve faaliyetlerde daha rahat olabilmele-
rinden kaynaklanabileceği tahmininde bulunuyorlar.

Bu çalışmanın ana amaçlarından biri, eşcinsel erkeklerin kendilerine yönelik bu yaftalamaların AIDS virüsünün salgın şeklinde yayılmasına ışık tutup tutamayacağını belirlemektir. Aslında, öz-yaftalamalar korunmasız cinsel ilişkiyle bağıntılı değildi ve bu nedenle prezervatif kullanımına ilişkin güvenilir bir tahmin unsuru olarak kullanılamazdı. Yine de yazarlar mükemmel (potansiyel olarak hayat kurtarıcı) bir noktaya temas ediyorlar:

Öz-yaftalamaların korunmasız seksle bağlantısının olmasına karşın, diğer gruplara göre anal sekste daha ziyâde sokağın taraf durumundaki aktiflerin aynı zamanda kendilerini eşcinsel olarak tanımlamaları da daha düşük ihtimâldir. Eşcinsel olmayan şekilde tanımlanan MSM'lerin (erkeklerle seks yapan erkekler), kendilerini eşcinsel olarak tanımlayan erkeklerle karşılaştırıldığında, HIV'yi önleyici mesajlara ulaşmaları ve bu kişilere HIV'yi engelleme programlarıyla ulaşması ihtimâli daha düşüktür. Aktiflerin, eşcinsel erkeklerin uğrak yerlerine üye yapılmaları ihtimâli daha düşük olabilir ve ayrıca bunlardaki daha içselleştirilmiş eşcinsellik korkusu başka erkeklerle seks yaptıklarını inkâr etmeleriyle de sonuçlanabilir. Ayrıca aktiflerin, davranışsal olarak biseksüel olma ihtimâllerinin daha yüksek olması nedeniyle kadınlara HIV virüsünü bulaştırmaları da daha muhtemeldir.

Aktif/pasif/aktif-pasif şeklindeki öz-yaftalamalara ilişkin sağlıkla ilgili bu önemli çıkarımların yanı sıra, kişilik, sosyal ve fiziksel bağıntılar vardır. Bazı psikologlar, müstakbel eşcinsel erkek çiftlerin, uzun süreli bir ilişkiye girmeden önce bu cinsel rol tercihleri meselesini değerlendirmelerinin yerinde olacağını belirtiyorlar. Cinsel açıdan bakıldığında, tek-eşli ilişki içindeki iki aktif veya iki pasif

ile ilgili kesinlikle mantıksal sorunlar vardır. Gelgelelim bu cinsel rol tercihleri başka davranışsal özellikleri de yansıttığı için (aktiflerin, pasiflere göre daha agresif ve dayatıcı olmaları gibi), “böyle ilişkilerde, tamamlayıcı öz-yaftalamalar arasındaki ilişkilerle karşılaştırıldığında, sorunla karşılaşılması ihtimâli daha yüksektir.”

Bir başka ilginç çalışma da antropolog Matthew McIntyre’nin *Archives of Sexual Behavior*’da yayınlanan çalışmasıydı. McIntyre, Harvard Üniversitesi’nin eşcinsel ve lezbiyen mezunlar grubundan kırk dört eşcinsel erkekten sağ ellerinin net bir fotokopisini ve ayrıca meslekleri, cinsel rolleri ve ilgi duydukları şeylerle ilgili bir formu doldurmalarını istedi. Bu prosedür, onun söz konusu değişkenler ile eşcinsel erkeklere ve yön bulma becerilerine ilişkin denememde sözünü ettiğim meşhur 2D:4D etkisi arasındaki olası bağıntıları araştırmasına olanak verdi. Biraz tuhaf da olsa, McIntyre 2D:4D ile cinsel öz-yaftalama arasında küçük, fakat istatistiksel olarak önemli bir negatif bağıntı saptadı. Şöyle ki, en azından bu eşcinsel Harvard mezunlarından oluşan küçük grupta, daha erkeksi 2D:4D profiline sâhip olanları anal seks sırasında alan tarafta olduklarını ve genel olarak daha “dişi” tavır sergilediklerini söylüyorlardı.

Eşcinsel öz-yaftalamalara ve bunların gelişime, sosyal davranışa, genlere ve nörolojik alt katmanlarla ilişkisine ilişkin birçok sorun yanıtlanmayı, işin doğrusu sorulmayı bekliyor. Birçok eşcinsel erkeğin bir adım daha atarak “üst hizmet” ve “alt güç” gibi ikincil öz-yaftalar kullanmaları (bu çiftte üstteki alttakine teslim olur) durumu daha da karmaşıktırıyor. Doğru bilim insanı için hayat boyu yerini getirilmeyi bekleyen bir sürü iş var.

Çocuğunuz “Ön Homoseksüel mi?” YETİŞKİN CİNSEL YÖNELİMİNİ TAHMİN ETMEK

DÜNYA ÜZERİNDE ÇOCUKLAR OLALI BERİ BAZI ÇOCUK-
ların tavırlarında kendini gösteren ve ebeveynlerin
kaşlarını endişeyle çatmalarına, meraklı kaynana-
larla zoraki konuşmaların yapılmasına, evliliklerin leke-
lenmesine neden olan ve çok sayıda insanı o derin cinsel
inkâra sevk eden, bazılarının alâmetler olarak nitelendir-
diği belirtiler vardır. Hepimiz o klişeleri biliyoruz: küçük
erkek çocuğun adımlarındaki alışılmadık denli hafif, nâ-
rin ve kadınsı bir hava ve genellikle buna eşlik eden kitap
merakı veya kırılgan bilekler, oyuncak bebeklere, makyaja,
prenselerle, kız elbiselerine duyulan ilgi ve diğer oğlan ço-
cuklarıyla kaba saba oyunlar oynamaktan hiç hazzetmeme;
küçük kızlarda ise, dışarıdan fiziksel olarak erkek çocuğu
görünümü, belki âlet edevata karşı eğilim, kütük gibi bir
yürüyüş, erkeklerle fiziksel olarak kapışmaya hazır şekilde
kenetlenmiş çeneler, dişiliğin bütün o parfümlü, nârin ve
dantelli aksesuarlarından sakınma durumu...

Şimdi işin özüne inelim. Çocuklarının başlangıç aş-
masındaki cinsellikleriyle ilgili olarak ebeveynlere sinyal
veren bu davranışlardan hoşlanılmaz, bu davranış kalıpla-
rından korkulur, bunlardan çekinilir ve genellikle yetişkin

homoseksüelliğinin doğrudan habercileri olarak söz edildi. Gelgelelim, gelişim bilim adamları kafalarında yetişkin homoseksüelliğinin en erken ve en güvenilir belirtilerini tespit etme gibi net bir amaçla göreceli olarak daha yeni yeni kontrollü çalışmalar gerçekleştirdiler. Araştırmacılar, eşcinsel yetişkinlerin çocukluklarını dikkatle incelerken, homoseksüellerin ortak olarak sâhip oldukları görünen bir takım ilginç davranış göstergeleri buluyorlar. İşin tuhaf yanı, birçok ebeveynin çok eskiye dayanan homofobik korkularını bazı özgün tahmini değerleri yansıtıyor.

Bu alandaki araştırmacılar, teknik yazılarında bu küçük müstakbel eşcinselleri ve lezbiyenleri “ön homoseksüel” olarak adlandırıyorlar. Bu terim mükemmel değil eşzamanlı olarak biyolojik belirlenimciliğin ve klinik müdahaleciliğin rahatsız edici havasını veriyor. Gelgelelim en azından muhtemelen idare edecek kadar doğru. Aynı sekse duyulan ilginin en eski öncüllerini inceleyen ilk bilim insanları olmamalarına karşın psikolog J. Michael Bailey ve psikiyatr Kenneth Zucker 1995’te *Developmental Psychology*’de yayınlanan ve tartışma yaratan makalede homoseksüelliğin çocukluktaki belirtilerine ilişkin yeni ufuklar açtılar. Yazarlara göre, makalenin açık amacı “çocuklukta cinsiyete özel davranışlar ile yetişkin cinsel yönelimi arasındaki olası ilişkiye dâir kanıtları gözden geçirmekti.” Bu noktada unutulmaması gereken şey, bu çalışmanın amacının tek başına homoseksüelliğin nedenlerini tespit etmek değil, aynı cins duyulan ilginin çocukluktaki bağıntılarının indekslenmesi olduğudur. Bir başka deyişle, kimse yetişkin homoseksüelliğinin altında yatan muhtemel genetik faktörleri veya köklü doğum öncesi etkileri tartışmıyor. Bunun yerine, amaç hangi çocukların yetişkin olduklarında aynı cinsiyetten

olanlara ve olmayanlara ilgi duymasının en muhtemel olduğunu en iyi şekilde önceden haber veren erotik olmayan davranışsal ipuçlarının indeksini çıkarmaktır.

Bailey ve Zucker, “cinsiyete özel davranış”la, erkek ve kız çocuklarının davranışlarındaki doğuştan gelen cinsiyet farklarına ilişkin uzun ve şimdi bilimsel olarak standartlaşmış listeyi ifade ediyorlar. Yapılan sayısız araştırmada, bilim insanları bu cinsiyet farklarının öğrenilmez nitelikte olduklarını ve incelenen her kültürde (hatta, bazı araştırmacılar başka primat türlerinin yavrularında da) var olduğunu belgelenmiştir. Tartışmacı damarınız kabarıp kuralı karşı istisnaları saymanızdan önce (*açıkçası hem çocuklar arasında hem de tek tek çocukların kendi içinde uyumsuzluk vardır*), elimi çabuk tutup belirteyim: cinsiyet farklılıkları, toplam veriler karşılaştırıldığında istatistiksel önem katmanına ulaşıyorlar. Bu farklılıklar arasındaki en göze batanı oyun alanında gözlemleniyor. Erkek çocukları, gelişim psikologlarının “itiş kakış oyunu” olarak adlandırdıkları ve ne olduğu isminden de anlaşılan şeyle uğraşırlarken kızlar ise kaburgalara dirsek atmak yerine oyuncak bebeklerle vakit geçirmeyi tercih ediyorlar.

Aslında oyuncaklara olan ilgi de bir başka ana cinsiyet farklılığıdır; erkek çocuklar oyuncak makineli tüfeklerin ve canavar kamyonların câzibesine kapılırken kızlar oyuncak bebeklere ve hiper dişi figürlere yönelirler. İki cinsiyetten çocuklar fantezi oyunundan hoşlanırlar, gelgelelim fantezi bağlamında iki cinsiyetin aldığı roller daha iki yaşından itibaren net olarak cinsiyet bakımından ayrılır. Kızlar öpüşüp koklaşan anne, balerin veya peri prenses rolünü oynarken, erkek çocuklar büyük ölçüde asker ve süper kahraman gibi daha

erkeksi karakterleri tercih ederler. Bu nedenle, erkek çocukların doğal olarak oyun arkadaşı olarak diğer erkek çocukları seçmelerinde ve kız çocukların erkek çocuklardan ziyade çoğunlukla diğer kızları tercih etmelerinde bir tuhaflık yoktur.

Bailey ve Zucker, daha önceden yapılmış kuşkulu, fakat sağduyu dozu iyi olan bir araştırmaya dayalı olarak, homo seksüellerin cinsiyete özgü çocukluk davranışında tersine bir modeli izleyecekleri varsayımında bulundular (erkek çocukları oyun arkadaşı olarak kızları seçecek ve annelerinin makyaj takımlarına vurulacaklar; kız çocukları da tuhaf bir şekilde çim hokeyine veya profesyonel güreşe veya o türden bir şeye kendilerini kaptıracaklardır). Yazarlara göre, ampirik olarak, cinsiyete özgü davranışlar ile sonraki cinsel yönelim arasındaki ilişkiyi araştırmanın iki yolu vardır. Bunların birincisi geleceğe yönelik bir boylamsal yöntemdir; bu yöntemde cinsiyete aykırı davranışlar gösteren küçük çocuklar ergenliğe ve erken yetişkinlik dönemine kadar izlenirler; böylece kişinin cinsel yönelimi üreme olgunluğuna vardığında değerlendirilebilir. Bu genellikle ünlü Kinsey ölçeği gibi bir şey kullanılarak yapılır; bu yöntemde, kişileri 0 (tamamen heteroseksüel) ile 6 (tamamen homoseksüel) puan arasında numaralandırılmış bir ölçek üzerinden değerlendirilmek üzere onların cinsel davranışı ve cinsel fantazileri konusunda yarı-yapılandırılmış bir klinik mülakat yer alır. Ben tam 6 puanım; Stephen Fry gibi ben de yaşamımın bir noktasında vajinadan çıkmak istedim, fakat o andan itibaren bir daha oraya geri dönmeye hiçbir zaman ufacık olsun ilgi duymadım.

Bailey ve Zucker, bu türden ileriye dönük çalışmaların yürütülmesinin bazı nedenler yüzünden pek uygulanabilir

olmadığını söylüyorlar. Birincisi, genel nüfusun göreceli olarak küçük bir kısmının tamamen homoseksüel olduğu gerçeği dikkate alındığında, yeterli bir denek boyutuna ulaşmak için oldukça fazla sayıda ön homoseksüele ihtiyaç vardır ve *hani olur a* küçük bir alt kümenin eşcinsel olduğunun ortaya çıkması için çok fazla sayıda çocukla örnekleme yapılmasını gerektirecektir. İkincisi, çocukların cinselliğinin ergenliğin sonlarına kadar izlendiği bir boylamsal çalışma zaman alır (yaklaşık olarak on altı yıl); bu nedenle ileriye dönük yaklaşım çok yavaş ilerler. Doğru ya da yanlış, bu hassas bir konudur ve cinsiyete özgü olmayan önemli davranışlar (cinsel kimlik bozukluğu gibi) sergileyen, genellikle kliniğe getirilen ve vâkaları araştırmacılara sunulanlar genellikle çocuklardır.

Sözgelimi, psikolog Kelley Drummond ve arkadaşları ebeveynleri tarafından üç ila on iki yaşları arasındayken zihin sağlığını değerlendirme amacıyla bir kliniğe getirilen yirmi beş yetişkin kadınla görüşme yaptılar. O tarihte, bütün bu kızlar cinsel kimlik bozukluğuna ilişkin birtakım tanısız göstergelere sâhipti. Bunlar özellikle erkek oyun arkadaşları seçiyor, erkek giysileri giymekte ısrar ediyor, oyuncak bebeklerden ve giyinip süslenmekten çok itiş-kakış oyunlarına yöneliyor, sonunda bir penislerinin olacağını söylüyor veya oturur pozisyonda işlemeyi reddediyorlardı. Ne var ki, yetişkin olarak bu kadınların sâdece yüzde 12'sinde cinsiyet hoşnutsuzluğu (yani kendisinin biyolojik cinsiyetinin kendisinin cinsel kimliğiyle uyuşmadığına ilişkin rahatsız edici duygu) gelişti. Aksine, kadınların çocukluk geçmişleri onların yetişkin cinsel yönelimlerine ilişkin çok daha fazla şey söylüyordu. Gerçekten de, araştırmacılar bir biseksüel/homoseksüel eğilime sâhip olduklarını bildiren bu kadınların olup olmama olasılığının genç kadın-

lardan oluşan genel bir denek grubunda olandan yirmi üç kat daha fazla olduğunu buldular. Elbette bütün erkek gibi davranan kızlar (*tomboy*) lezbiyen olacak diye bir şey yok, yine de, bu veriler lezbiyenlerin genelde karşı cinse özgü davranışlar göstermeleri gibi bir geçmişe sâhip olduklarını işaret ediyor.

Bailey ve Zucker'e göre aynı şey eşcinsel erkekler için de geçerli. Yaptıkları geriye dönük çalışmalarda (bu ikinci yöntem çocukluk davranışı ile yetişkin cinsel yönelimi arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılır ve yetişkinlerin çocukluklarına ilişkin soruları yanıtlamalarından ibarettir), rastgele seçilen eşcinsel erkeklerin yüzde 89'unun heteroseksüel ortalamayı aşacak ölçüde karşı cinse özgü çocukluk davranışları gösterdiklerini hatırladıklarını gösterdiler. Buna karşı çıkanlar, katılımcıların belleklerinin (hem eşcinsel hem heteroseksüel kişilerin belleklerinin) eşcinsellerin ve heteroseksüellerin çocukken nasıl olduklarına ilişkin toplumsal beklentilere ve klişelere uyacak şekilde çarpıtılmış olabileceğini ileri sürerek genel geriye dönük yaklaşımı sorguluyorlar. Fakat *Developmental Psychology*'de yayınlanan ve zekice gerçekleştirilmiş bir çalışmada, evde çekilen çocukluk videolarından elde edilen kanıtlar geriye dönük yöntemi onaylayıcı nitelikteydi. İnsanlardan, ekranda görüldüğü şekliyle hedef çocukları onların cinsiyete özgü davranışlarına dayanmadan kodlamaları istendi. Yazarlar, "yetişkin olarak homoseksüel olduklarını ifade eden hedeflerin, çocuk olarak cinsiyetlerine uygun olmadıklarına karar verildiğini" belirtiyorlar.

O günden bugüne yapılan sayısız çalışmada bu genel bulgu modeli tekrarlandı; bu bulguların tamamı çocuklukta cinsiyet rolü normlarından sapmalar ile yetişkin cinsel

yönelimi arasında güçlü bir bağ olduğunu gösteriyor. Ayrıca bir de “doz etkisi” kanıtı var: çocuklukta ne kadar fazla cinsiyete uygun olmayan özellik varsa, yetişkinlikte homoseksüel/biseksüel yönelim ihtimâli de o kadar fazla oluyor.

Ne var ki (belki de bunu söylememi bekliyorsunuz), bu çalışmaların tamamıyla ilgili birtakım çok önemli uyarılar da var. Çocukluktaki cinsiyet bakımından tipik olmayan davranış ile yetişkin homoseksüelliği arasında güçlü bir bağlantı olmasına karşın, bu yine de eksik bir bağlantıdır. Elbise giymekten hoşlanan bütün erkek çocukları eşcinsel olmadığı gibi, elbise giymekten nefret eden bütün kız çocukları da lezbiyen olmuyor. Birçoğu heteroseksüel olacak ve bazıları, unutmayalım, transseksüel olacaktır. Kendi adıma konuşacak olursam, ben daha çok androjendim, bir çocuk olarak hem cinsiyete özgü hem de cinsiyete özgü olmayan davranışlar mozaiği sergiliyordum. Ebeveynlerimin sâdece genç bir Casanova olduğumu tercih ettikleri kurama karşın, Zucker ve Bailey’nin bulguları yedinci yaş günü partimde çekilmiş eski Polaroid fotoğraftaki on üç çocuktan on bir tanesinin küçük kızlar olduğunu açıklayabiliyor. Fakat ben de aşırı derecede efemine bir çocuk değildim, asla “muhallesi çocuğu” olduğum için itilip kakılmadım ve on yaşına bastığımda yakın erkek akranlarım kadar sinir bozucu, kaba saba ve sinir küpüydüm.

Aslına bakılırsa, on üç yaşına geldiğimde, derin bir şekilde erkek normlarında sosyalleştirilmiştim. Ortaokulda otuz altı kiloluk sıska bir sekizinci sınıf öğrencisiyken güreşe başladım ve işin ironik yanı homoseksüel yöneliminin bilincine o zaman vardım. Aslında kültürlerarası verilere göre, ön homoseksüel erkek çocukları için yüzme, bisiklet ve tenis

gibi tek tabanca sporlar futbol gibi daha kaba temas sporlarından daha çekicidir ve ayrıca ön homoseksüel çocukların çocuklukta belâlı tipler olmaları da daha az ihtimâldir. (İşin doğrusu, büyüdükçe algılanan cinsiyet normlarına daha katı şekilde kendini uyarlayan müstakbel eşcinsel erkekler, daha önce gördüğümüz gibi süreç içinde tehlikeli şekilde homofobik olacak ölçüde hiper erkekleşirler.) Her neyse, ikinci sınıf tayken teneffüslerde kızlarla birlikte tırmanma çubuklarının tepesindeyken aşağıda futbol oynayan çocuklara bakıp birilerinin öyle bir şeyden hoşlanmasının ne tuhaf olduğunu düşündüğümü açık seçik hatırlıyorum.

Bu konudaki bir başka dikkat çekmek istediğim nokta da, bu alandaki araştırmacıların yetişkin homoseksüelliğine giden olası birden fazla (ve hiç kuşkusuz oldukça karmaşık) gelişim rotası olduğunu kabûl ediyor olmalarıdır. Kalıtsal, biyolojik etkenler ortam deneyimleriyle etkileşime girerek fenotip* sonuçlar doğuruyor ve bu durum nüfus içindeki başka herhangi bir değişken için olduğu kadar cinsel yönelim için de en az o kadar geçerlidir. Yukarıda belirtilen çalışmalarda ele alınan ileriye dönük ve geriye dönük veriler genellikle ön homoseksüellerde çok erken dönemde ortaya çıkan kişisel özellikleri göz önüne serse de, cinsiyete özgü olmayan belirgin davranışlar sergileyen çocukların homoseksüelliklerinde “daha ziyâde” bir genetik ağırlık söz konusu olabileceksen, cinsiyete özgü davranışlar sergilemiş eşcinsel yetişkin homoseksüeller homoseksüelliklerini daha doğrudan şekilde belli çocukluk deneyimlerine kadar tâkip edebiliyorlar. Sözgelimi, “öyle olmadığını gösteren bilim” olarak adlandırabileceğimiz (herkesçe bilinene, siya-

* Genlerin dış görünüşe yansması.

seten doğruya* veya duygusal olarak hoş giden duygulara karşı çıkan veriler üreten bilim) bayağı şaşırtıcı bir vâkada, *Archives of Sexual Behavior*'da yayınlanan yakın zamanlara âit tartışmalı bulgular, çocukken cinsel istismara uğramış olan erkeklerin (kadınların değil), istismar edilmeyen erkeklere göre yetişkin olduklarında homoseksüel ilişkilere girmeleri dikkate değer ölçüde daha muhtemeldir. Ne var ki, hangi nedensel yolu izlemiş olursa olsun, bunların hiçbirisi, kesinlikle cinsel yönelimin bir tercih olduğunu göstermemektedir. İşin doğrusu, tam tersine işaret etmektedir; çünkü, bu kitapta daha önce karşılaştığımız deriseverler ve ayak fetişistlerinden bildiğimiz gibi, ön pubertal erotik deneyimler daha sonra geri dönülemez cinsel yönelimler ve tercihler şeklinde katılaşabilmektedir.

Bugünlerde, özellikle Batı'da, “insan eşcinsel doğar” moda hâline geldi. Buradaki ayrımcılığa karşı çıkan damarı takdir ediyor ve bu yaklaşımın cinsel azınlıklara karşı giderek artan insanî bir görüşü yansıttığına kesinlikle inanıyorum. Yine de, bunu daha eleştirel olarak düşündüğümüzde, üzerinden hâlâ amniyotik sıvısı akan yeni doğmuş bir çocuğu LGBT topluluğunun bir üyesi olarak görmek son derece tuhaf ve anlamsız. Evet, insanın cinsel organlarını kabartan şeyin *bilinçli* bir seçim olduğunu söylemek için şaşırtıcı derecede şapşal olmak lâzım; ama yine de her insanın eşit şekilde annesinin rahminden vajına yerine penis veya penis yerine vajinayı tercih eden bir beğeniyle çıktığı hiç mi hiç belli değil.

Şimdi en önemli soruya geliyoruz. Ebeveynler neden çocuklarının eşcinsel olup olmayabileceği konusunda bu

* *Politically correct*: Herhangi bir şey hakkında yorum yaparken kimseyi kırmamak için doğru sözcükleri seçme eylemi.

kadar endişe duyuyorlar? Siz öyle huysuz ebeveynlerden olmayabilirsiniz ya da kendinizi çocuğunuz mutlu olduğu sürece onun cinselliğinin ne olduğunu umursamayan biri olarak görmek isteyebilirsiniz. Kaldı ki, diğer her şey eşit olduğunda, çocuklarının heteroseksüel yerine homoseksüel olmasını gerçekten tercih edecek ebeveyni mumla arasak bulabileceğimizden kuşkuluyum. Söylemeye hâcet yok, evrimsel olarak ebeveynlerdeki eşcinsellik korkusunda anlaşılmayacak bir şey yok; eşcinsel erkek çocuğun ve lezbiyen kız çocuğun üremesi (yaratıcı değillerse) mümkün değildir. İçimden kulağa inanılır gelen bir ses, günümüzün en liberal kafalı toplumlarında bile, ebeveynine eşcinsel olduğunu söylemenin, kendi üreme yüklerini taşıyabilecek şekilde bir heteroseksüel kardeşe sâhip olma lüksüne sâhip eşcinsel kişiler için çok daha kolay olduğunu söylüyor. Kendi payıma, bir üreyen erkek ve kız kardeşe (aman ha, birbirleriyle üremiyorlar) sâhip bir kişi olarak, benim babam en azından genlerinin kökünün kazınacağı konusunda endişelenmek durumunda değil. Ne olursa olsun, ebeveynlerin bir eşcinsel çocuğa sâhip olmayla ilgili kaygılarının kaynağının *bi linçsiz genetik menfaatlerden doğduğunun bilincine* varmalarını, erkek veya kız çocuklarının eşcinsel “oluvermesinin” karşı tamamen kayıtsız oldukları şeklinde kendilerine yalan söylemelerinden çok daha iyi olduğunu düşünüyorun.

Anne ve babalar, şunu unutmayın, genetik başarı, evrimsel olarak (tek başına yapılan çocuk sayısından ziyâde) bir insanın sonraki kuşaklara devredilen göreceli yüzdesi olarak tartıldığı için, genelde daha az karlı olsa bile çocuğunuzun genel genetik başarınıza sıradan cinsel üreme dışındaki katkıda bulunmasının başka yolları da vardır. Sözgelimi, K. D. Lang’in, Elton John’un ve Rachel Maddow’un yakın

akrabalarına ne kadar para veya ün aktığını bilmesem de, aile ağaçlarında böylesine muhteşem bir homoseksüel damar sayesinde bu heteroseksüel akrabaların üreme fırsatı bakımından çok daha rahat olduğunu söyleyebilirim. Michelangelo'nun veya Hart Crane'in kanından gelen biriyle sevişme düşüncesi, kalıtımı dışında o kişiyle ilgili her şeyi bir kenara bıraktığımda, beni tuhaf bir şekilde hemen tahrik ediyor ve böyle bir kişiyi heteroseksüel olarak doğurgan kadınlardan da çok daha çekici buluyorum. İşte size mesajım: küçük ön homoseksüelinizin doğal yeteneklerini geliştirin; çünkü, tuhaf görünse de, kasıklarınızdan fırlayan on sıradan heteroseksüel yavru yerine, çok özel tek bir eşcinsel çocukla elde edeceğiniz genetik ödül daha büyük olabilir.

Bu araştırmanın geleceğine ve gerçek dünyadaki uygulamalarına ilişkin olarak son bir noktaya değinmek istiyorum. Eğer araştırmacılar nihâyetinde çocuklarda yetişkin cinsel yönelimi tahmin etmeyi başarsalar, bunun olası sonuçları ne olurdu? Bugünün geniş görüşlü anneleri, Osh-Kosh B'Gosh'tan' giyinen çocuklarını kaygısız şekilde "bi" olarak tanımlar veya babalar "heteroseksüel" kız çocuklarının katı şeyler yemeye veya ilk adımlarını atmaya başladığını köşedeki bakkal dükkânında anlatırlar mı? Ebeveynler bilmek isterler miydi? Ebeveynler eşcinsel çocuklarına geçmiş zamanı kastederken genellikle "ben hep biliyordum" derler. Geriye bakıp konuşması kolay; burada çocuğunuzun çok erken yaştan itibaren eşcinsel olacağını gerçekten, kesin olarak ve su götürmez şekilde *bilme* olasılığından konuşuyoruz.

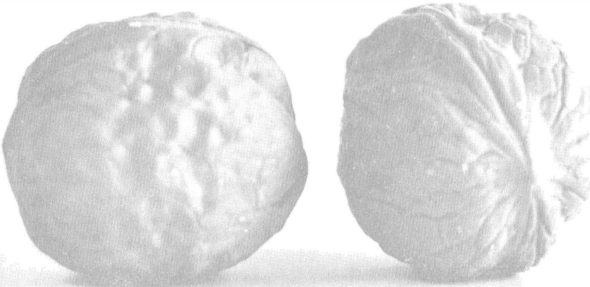
Bir zamanlar küçük ön homoseksüel biri olarak şunu söyleyebilirim; başkalarının bu konuda hazırlıklı olması, sürekli bir pot kırıp “açık vereceğim” endişesi veya reddedilme korkusu yaşamamdan çok daha rahatlatıcı olurdu. Hiç olmazsa onlu yaşlarımda neden güzel bir kızla çıkmadığımı (veya hoş güzel kızla çıkmama karşın neden girişimlerini reddettiğime) ilişkin insanı mahcup eden o bitmez tükenmez sorulardan kurtulmuş olurdum.

Bir şey daha: ön homoseksüel çocuğunuzun mâsum gözlerine bakıp, çenesindeki bisküvi kırıntılarını temizledikten sonra onu eşcinsel diye sokağa atmak bayağı zor olmalı.

BÖLÜM VII

**ÇÜNKÜ İNCİL
BÖYLE YAPMAMI SÖYLÜYOR**

BU ZOR BİR İTİRAF BİLİYORUM; ÇÜNKÜ, GÖRÜNÜŞTE ACAYIP İKİYÜZLÜ BİR ŞEYİMİŞ GİBİ GELECEK EMİNİM. YİNE DE, İTİRAF EDİYORUM İŞTE: DINDARLARA ATEİSTLERDEN DAHA FAZLA GÜVENİYORUM. BUNUN İKİYÜZLÜ YANI, BİR ŞEKİLDE TANRI'DAN YOKSUN DÜŞÜNCELERE SARSILMAZ DERECEDE GÜÇLÜ SÂHIP BİR ATEİST OLMAMDIR. *The Belief Instinct* adlı kitabımda, niçin böyle hissettiğimi uzun uzadıya açıklamaya çalıştım. Buradaki amacımız bağlamında bilmemiz gereken tek şey, bir Tanrı'nın - en azından çok zeki bir Tanrı'nın olmadığına yönelik inancımda en ufak agnostik bir tereddüdümün olmamasıdır. Ayrıca ahlâkî nitelikte bir şeylerden konuşurken dindar insanların karşısında biraz elim ayağıma dolandırır; çünkü, uzun zamandır Tanrı'nın Büyük Laf Dolandırıcı olduğuna, normalde anlaşılabilir olabilecek bir sürü insanî meseleyi gereksiz yere karmaşıklaştırdığını düşünüyorum.

Ateist gömleğimi çıkardığıma, tamamen soyunduğuma göre, nasıl oluyor da aslında sempati duyacağım benzer kafa yapısına sâhip kişiler yerine Tanrı'ya inanan kişilere güvendiğimi söyleyebiliyorum? Çünkü güvenilirlik akıldan tamamen farklı bir şey ve sanırım diğer insanlarla alışverişimde hep sosyal pragmatist bir yaklaşımı benimsedim.

Sözgelimi, seneler önce İrlanda'daki bir sâhil kasabasının tren istasyonunun dışında yaşadığım bir durumu ele alalım. Bavulum elimde, soğuk, kurşuni bir gökyüzü, rüzgârlı, yağdı yağacak, kaldırım kenarında yolcu bekleyen iki taksi. Taksilerden birinin dikiz aynasına asılı bir haç var ve konsolun üzerinde görünür şekilde, sayfa ucu kıvrılmış bir İncil duruyor. Diğer takside görünür dinî bir simge yok. Şimdi, diğer her şey eşit olsa, siz bu iki taksiden hangisini seçer diniz? Tabî bu arada, ülkenin bu kesiminin nam saldıgı kazıklama durumundan kaçınmaya çalıştığınızı ve ayrıca "W" yönetimi döneminde bir Amerikalı olmanın saygınlık bakımından kırk üçüncü başkanımızın bir adım önüne geçmek anlamına geldiğini de dikkate almayı unutmayın. İki şoför de büyük olasılık dindar Katolik kişilerdi; burası İrlanda ne de olsa, yine de, kesin olarak bilemezsiniz tabî.

"Ateistler de iyi insanlardır" şeklinde cevap yetiştirmeye kalkmazsanız veya Katolik Kilisesi'nden nefret etmiyorsanız, yapacağınız seçim basit: Tanrı ile gidersiniz. Peki neden böyle? Siyaset bilimci Dominic Johnson'ın ileri sürdüğü gibi, "eğer doğaüstü cezalandırmanın olduğuna inanıyorsanız, o zaman bu tehdit gerçeklikte bir caydırıcı duruma gelir ve tehdit sahibi olsun veya olmasın mekanizma işleyebilir." Bir başka deyişle, psikolojik perspektiften bakıldığında, Tanrı'nın gerçek varlığına ilişkin ontolojik soru kesinlikle yersizdir: Yukarıdaki durumda aslında önemli olan şey taksi şoförünün, yolcuları kazıklamasından Tanrı'nın hoşlanmayacağına kesinlikle inanıyor olmasıdır.

İnanan kişilerin, Tanrı'nın onları izlediğini hissetmeleri nedeniyle daha iyi davrandıklarına ve belki de O'nun insanların günahlarıyla ilgili olarak başlarına türlü türlü belâ

açarak onlarla iletişim kurduğuna ilişkin bu kuramsal varsayım, dinin günümüz toplumundaki sarsılmaz varlığına yönelik en inandırıcı bilimsel iddialardan biridir. Bu tamamen mekanik evrimci mantığa göre, Tanrı yok olmayacak ve O'nun yok olmayacak olmasının nedeni de cezalandırıcı bir Tanrı şeklindeki bilişsel yanılsamanın bireylerde bencil davranışlara ket vurması ve toplumsal uyumun sürdürülmesine yardımcı olmasıdır.

Bu *doğaüstü izleme* hipotezini destekleyici çok sayıda ampirik çalışma vardır. Bu, Ara Norenzayan tarafından türetilmiş bir ifadedir; Norenzayan yaptığı çeşitli çalışmalarda, katılımcılara örtük olarak Tanrı ile ilgili sözcüklerle (“ruh”, “ilâhî”, “kutsal” vs.) yükleme yapıldığında, daha “toplumdan yana” ve daha az anti-sosyal olduklarını tespit etmiştir. Dinî olmayan veya nötr sözcüklerin tersine, böyle dinî sözcükleri gören kişiler, sözgelimi, sözcüklerden anlamlı bir cümle oluşturdukları bir kelime oyunundan sonra bir hayır kurumuna daha fazla bağış yapıyorlar. Norenzayan ve çalışma arkadaşı Azim Shariff’in dinî sözcüklerin insanlara Tanrı’nın onları izlediğini ve dolayısıyla yargıladığını hatırlatması nedeniyle dinî olarak daha fedakârca hareket ettiklerine ilişkin yorumdan yana olmalarına karşın, Norenzayan bunun sâdece göksel izlenmeyle ilgili kaygılardan kaynaklandığı şeklinde çabuk bir sonuca varma konusunda hep temkinli davranmıştır. Bu dinî sözcüklerin, insanlarda “hayırseverlik” ve “sevap” gibi ilgili sosyal kavramları harekete geçirmiş olması ve Tanrı’nın ters bakışları konusunda endişe duymadan fedakârca karar vermeleri yönünde onları hazırlamış olması da pekâlâ mümkündür.

Ne var ki, daha yakın tarihlerde yapmış olduğu bir çalış-

ma, Norenzayan'ın bu türden kaygıları bir kenara koymasını sağladı. İnsanların Tanrı'yı düşünmelerini sağlamak (bilinçsiz bir şekilde bile olsa ve hatta, tuhaftır, inanmayan kişilerde bile) gerçekten de, onları başka birinin görsel dikkatinin hedefi durumuna getirdiğine ilişkin çok özel bir akıl yürütmeyi tetikliyor. Norenzayan ve Will Gervais, insanlara görsel olarak teşhir olduklarını hissettiren dini kelimelerin bu temel etkisinin çeşitli deneysel koşullarda gerçekleştiğini tespit ettiler. Sözgelimi, bir çalışmada, araştırmacılar önceki gibi aynı örtük Tanrı'yla ilgili hazırlanmış yönteminden yararlanarak inançlı kişilere ve ateistlere bir dinî veya dinî olmayan cümle türetme görevi verdiler. Katılımcılar daha sonra, Durumsal Benlik Bilinci Ölçeği (Situational Self-Awareness Scale) olarak adlandırılan şeyi doldurdular. Şaşılacak şekilde, Tanrı'ya inançları ne olursa olsun, dinî kelimelerle (nötr kelimelerle değil) bilinçsiz şekilde yüz yüze gelen herkesin kamusal benlik bilincinde bir yükselme görüldü. Bir başka deyişle, sosyal davranışlarının bir seyircinin bakış açısından saydam şekilde görüldüğü konusunda daha bilinçli ve kaygılı oldular.

Ayrıca, Norenzayan ve Gervais, bir tâkip deneyinde, “insanlar davranışlarının izlendiğini hissettiklerinde, kendilerini daha olumlu şekilde gösterme eğilimi sergiliyorlar,” şeklinde akıl yürütüyorlar. Bu durum onların, Tanrı'yla ilgili hatırlatıcıların insanların sâdece benlik bilincini artırmakla kalmayıp toplumsal olarak makbul yanıtlar vermelerine de teşvik ettiği hipotezini ortaya atmalarına neden oldu. Katılımcıların “Bazen insanların benden yardım istemelerinden rahatsız oluyorum” ve “Kimle konuşursam konuşayım her zaman iyi bir dinleyiciyimdir” gibi ifadelere verdikleri yanıtların, bu gerçekçi olmayan pozitif sosyal tavırlarla ilgili

gerçeği değil, Tanrı'nın işitmek istediği şeyle ilgili inançlarını yansıtmaları gerekir. Gelgelelim, bu çalışmada, Tanrı ile ilgili örtük hazırlayıcı cümlelere sosyal olarak mâkûl yanıtlar verenler sâdece gerçekten Tanrı'ya inanan kişilerdi. İnançsızların Tanrı'yla ilgili örtük hazırlayıcı kelimeleri almalarından sonra tıpkı inançlı kişiler gibi "teşhir" olduklarını hissetmelerine karşın, bu duygu ateistlerin toplumsal olarak kendilerini gösterme şekillerini etkilememektedir.

İnançlılara gelince, elde edilen kanıtlar Tanrı'yla ilgili imâların kendilerinin başkaları tarafından pozitif şekilde görülme arzularını etkilemekle kalmayıp, onları sevap işlemeye de yönelttiklerini göstermektedir. Buna ilişkin en iyi destekleyici şey ilk defa Harvard Business School'dan Deepak Malhotra tarafından tespit edilen Pazar Etkisi'dir'. Malhotra'nın araştırması, görünüşte kutsal imâların olması veya olmaması durumuna inananlar ile inanmayanlar arasındaki fedakarlıkla ilgili gerçek farklılıkları nasıl ortaya çıkardığını da göstermektedir. Malhotra, *Judgment and Decision Making* isimli çalışmasında, "bu yaklaşım, dindar kişilerin daha iyi olup olmadıklarına ilişkin basit bir yanıt aramak yerine, eğer öyleyse, dindar kişilerin ne zaman daha iyi olduklarını değerlendirmeye yönelmemize yardımcı oluyor," diyor. Malhotra, dindar kişilerin, hayır kurumlarından gelen bağış çağrılarına dindar olmayan kişilere göre daha fazla, fakat sâdece kiliseye gitmiş oldukları günlerde duyarlı olacakları hipotezini ortaya koyuyor.

Yazar, bu varsayımı test etmek amacıyla, insanları sü-

Sunday Effect: Birçok anlama gelebilir. Ertesi gün işe gitmek zorunda olduğunuz için duyacağınız kaygı, o haftasonunu tekrar yaşamayı istemek, iyi veya kötü o haftasonunda olan olayları gözden geçirmek ya da bütün bunları düşünerek Pazar gününü hiçbir şey yapmadan geçirmek.

rekli olarak fiyatı artırmaya teşvik etmek için gönderdikleri metnin dilini sistematik olarak değiştirmeyi kabûl eden ve İnternet üzerinden çalışan bir müzayedede şirketiyle işbirliği yapıyor. İnternet üzerinden rastgele olarak seçilen katılımcılara “hayırseverlik üzerinde yoğunlaşan” aşağıdaki mesaj gönderildi:

Teklif vermeyi sürdürerek bu hayırlı işi desteklemeye devam edeceğinizi umut ediyoruz. Müzayedede artırdığınız her kuruş, çok önemli misyonumuza ulaşmamıza yardımcı olmaktadır.

Bunun tersine, seçilen başka bir katılımcı grubuna da “rekabetçi” içeriğe sâhip aşağıdaki mesaj gönderildi:

Rekabet kızışıyor! Kazanmak istiyorsanız, fiyatı yine artırmamız gerekiyor. Rekabete hazır mısınız?

Daha da önemlisi, Malhotra, müzayedeye katılanların bu iki hazırlayıcı mesajdan birine karşılık olarak fiyatı artırma kararı vermelerinden altı hafta sonra onların kiliseye gitme alışkanlıkları da dâhil olmak üzere dindarlıklarına ilişkin bağımsız bir ölçüm de gerçekleştirdi. Yazar, “Etkinin boyutu ikna ediciydi. Pazarları, bağışta bulunmaya yönelik çağrılar, dindar kişilerde, dindar olmayan kişilerle karşılaştırıldığında yüzde 300 daha fazla etkili oluyor,” diyor. Bunun tersine olarak, haftanın başka herhangi bir günü bağış çağrısının etkinliği bakımından dindar kişiler ve dindar olmayan kişiler arasında kesinlikle hiçbir fark yoktu. Bir başka ilginç Pazar Etkisi bulgusu daha var; bu bulgu, yine Harvard Business School’dan iktisatçı Benjamin Edelman tarafından tesadüfen elde edildi. Edelman İnternetteki erotik sitelerle ilgili rakamlarla uğraşırken, ABD nüfusunun Pazar günleri, haftanın başka her

hangi bir gününe göre İnternetteki porno sitelerine önemli ölçüde daha az abone olduklarını tespit etti.

Bunların çoğu sağduyu gerektiriyor olsa da, belirgin dinî imâların sâdece inananların dikkatinin Tanrı'nın onların davranışlarını şahin gibi izlediği yönünde yoğunlaştırılmasının dostça kararlar verilmesini sağlaması ve toplumsal ihlâllere gem vurması gerçeği dinin uyarılama *işlevinin* anlaşılması bakımından son derece önemlidir. Üstelik bunlar hepimizin çevremizde gördüğü türden etkilerdir. Sözgeli mi, Batı dünyasındaki birçok mahkemede davalılar ve tanıkların “Tanrı huzurunda gerçeği, bütün gerçeği ve sâdece gerçeği söyleyeceğinize yemin ediyor musunuz?” şeklindeki dinî yemini yanıtlarken İncil’e el basmaları gerekir. Eski Yahudi dünyasında, benzer şekilde “kasığım üzerine yemin ederim” şeklinde benzeri bir yemin vardı (burada “kasık” cinsel organın kibarcasıydı). Çünkü tanıklık etmeden önce cinsel organlara dokunulmasının o kişinin ailesinin ruhlarını (bu kasıklardan çıkan tohumlar üzerinde hak sâhibi olan) çağırdığı söylenirdi ve tanığın yalan ifade vermemesi sağlanırdı. İşin doğrusu, evrimsel biyolojiye daha uygun olması nedeniyle bu eski ritüelden daha fazla hoşlanıyorum. Gelgelelim, genel olarak Tanrı’ya yemin edilmesi, ne şekilde yapılsa yapılsın, başkalarını doğruyu söylediğinize ikna etmede çoğunlukla etkili oluyor. Bir kişinin tanıklık etmeden önce İncil üzerine yemin etmesinin (ya da daha da iyisi onu öpmesinin) durumunda jürinin o kişinin inanırlılığına ilişkin algısını önemli ölçüde artırdığını sahte jürilerle yapılan kontrollü çalışmalardan biliyoruz.

Üstelik akli başında hangi insan Tanrı huzurunda yalan söyleyebilir ki? Şey, bu bulgular ateistlerin bunu yapması-

nın daha muhtemel olduğunu gösteriyor. İşte bu yüzden, sırf bu yüzden arabanın konsolundaki o küçük kitabın papalık zırvalarıyla dolu olduğuna inanan benim gibi biri yerine İrlanda'daki o Katolik taksi şoförünü seçtim.

Tanrının Minik Tavşanları

İNANANLAR, ÜREME BAKIMINDAN İNANÇSIZLARA NAL
TOPLATİYOR

EDNA ST. VINCENT MILLAY'DEN YAPILAN O ÜNLÜ ALINTI neydi? Evet, şimdi hatırladım: “İnsanlığı seviyorum; fakat insanlardan nefret ediyorum.” Bu, benim normalde insan sevmeze çalan türden insancılığımıza cuk oturan bir düşünce; üstelik yaşadığım bazı durumlara da korkunç uyuyor. Örneğin, Kuzey İrlanda'nın küçük bir köyündeki bir pizza dükkânında sohbet ederken, konu dönüp dolaşıp neyle geçindiğime geldi. Şimdi, bu basit bilgi istemi benim için genellikle yanıtlaması güç bir soru olmuştur; profesör olduğumu söylediğimde, kaçınılmaz olarak hemen ne öğrettiğim sorulur. Psikoloji, diye yanıtladığımda ise; insanlar kıkırdayarak ve rahatsız bir şekilde kendi sorunlarından söz eder veya (sanki çok orijinal bir şey edasıyla) bunun için doğru kasabaya geldiğimi söylerlerdi. Onları düzelterek bir klinik psikolog değil, bir araştırmacı olduğumu söylediğimde ise tam olarak neyi araştırdığımı açıklamam gerekiyordu.

“Evrimsel psikoloji” ifadesi genellikle birçok insanın kafalarında bazı tuhaf düşünceler canlandırmasına neden oluyordu. Bu durumda da öyle oldu ve ben bize kulak misafiri olan altı-yedi kişinin bulunduğu o daracık pizza sa-

lonunda mesleğimin niteliğini dile getirmeye çalışıyordun! Şu ya da bu şekilde benimle yapılan konuşmalarda genellikle olduğu üzere bu defasında da homoseksüellik evrimsel psikologların hâlâ anlamaya çalıştıkları karmaşık bir insan davranışına örnek olarak konuya dâhil oldu.

Keşke elimin altında size doğru bir etnografik aktarımla bulunmak için genç elemanın yorumlarını kelimesi kelimesine yazabileceğim bir not defteri olsaydı. Gelgelelim, siz o pizzacının kendine güvenir şekilde ve dünyanın bu bölgeindeki yerel ağızla lezzetlendirilmiş sözlerini kısaca aktarabileceğim: “Muhakkak. Beni yanlış anlamayın, eşcinsellerle alıp veremediğim yok. Yine de, benim anlamadığın şey bir aileye ve çocuklara sâhip olmak yerine neden bencil olmayı seçiyorlar; öyle değil mi ya, biz bunun için yaşamıyor muyuz? Soyunuzu sürdürmeyerek evrime karşı çıkıyorsunuz; öyle ya, çocuğunuz olmazsa türünüze yardım edemezsiniz. Bana bencilce gibi geliyor o kadar.” Kendim bir eşcinsel olarak, üremeyi “seçmemek” gibi basit bir şey olmadığını, çünkü kadınların oradaki masada duran yarısı yenmiş pepperoni pizza kadar tahrik edici geldiğini ve hayatım boyunca bir kadını döllemek için ereksiyon olamadığımı söyledim. Fakat, diye devam ettim, başka erkeklerin ereksiyon olduğunu görerek mükemmel ereksiyon olabiliyorum; bu nedenle dedim gerçek Darwin gizemi *orada* (vurgulamak için parmağımla yukarıyı işaret ederek) yatıyor. Sonra pizzamı alıp çıktım. Hemen. Ve şimdi bu yazıyı Ohio’dan yazıyorum.

Neyse, bu muhabbet bana Alman sosyolog Michael Blume’un üreme ve dinsellik üzerine araştırmasını hatırlattı. Bana dinsellikle harekete geçen eşcinsellik korkusunun, eşcinsel kişilerin üreme yükümlülüklerinden kaydardıkları

şeklindeki bu varsayıma en azından kısmen dayanıyormuş gibi geldi. Pizzacının homoseksüellikle ilgili yorumlarında güçlü bir dinsel kalıntı kokusu aldım ki, Kuzey İrlanda'nın dindarlığını düşününce bunun muhtemelen bir hüsnü kuruntu olmadığını anladım.

Tür düzeyinde değil de, doğal seleksiyonun gen düzeyinde gerçekleştiği evrimsel biyoloji düzleminde, bu kişinin soyun çoğalması hakkındaki kanısında ciddi eksiklikler var. Eşcinsellerin ebeveyn olmalarına yardımcı olan modern teknolojik yöntemler bir yana, çocuksuz kişilerin, genetik olarak yine de başarılı olabilmelerinin birçok yolu var; bazı durumlarda sâdece bir biyolojik ebeveyn olmanın yanında onların genlerini paylaşan biyolojik akrabaya büyük yatırımda bulunulması gibi. (Bilimsel terminolojide bu durum akraba seçimi veya genetik kapsamlı sıhhat olarak bilinmektedir). Bunu söylediğime göre, pizzacının üremenin ana evrimsel önemi hakkında tamamen yanılmadığını onaylamak istiyorum. Doğanın genler üzerindeki çalışmasını sürdürebilmesi için insanların gerçekten de, dolaylı veya dolaysız olarak, üremeleri gerekmektedir. Burada “amaç” veya “gerekçe” söz konusu değildir; çünkü böyle bir şey insan varlığı için bir tür akla dayalı tasarımı imâ edecektir; oysa, insan varlığı sâdece mekanik bir olgudur.

Ama, diyor Blume, tüm bu şeyler akla dayalı tasarım yanılsamasının bir üreme buyruğuyla (temel olarak, Tanrı'nın, cemaatlerimizin sâdik birer üyesi olarak tıpkı bizim gibi Tanrı'ya inanan bir dolu çocuğa sâhip olmamızı “istediği”, “tasarladığı” veya “talep ettiği” şeklindeki basmakalıp düşünceyle) kesiştiği noktada gerçekten ilginç bir görünüm alıyor. “Zevk veren kasıklarınız size bir nedenle bahşedildi,” diye devam

ediyor mantık, “ve bu neden de karşı cinsiyetle evlenip çoğalmanızdır.” Vay canına, Tevrat’a bakmanız yeterli. 661 doğru dan buyruğun en birincisi “Verimkâr olun ve çoğalın” şeklindedir. Tanrı burada sâdece bir öneride bulunmaktan çok, doğrudan bir emir veriyormuş gibi görünüyor.

Blume, bu meseleyi gerçekten de öğretilerinin önüne ve merkezine koyan bu dinlerin, bu katı buyruğu doğrulayan dinler üzerinde (gayet açık nedenlerle) bir seçici grup avantajına sâhip olduğunu tespit etti. Bu üreme ilkesinden çok sapmış oldukları için ortadan kalkmış veya şu anda kaybolmakta olan bazı dinleri gözden geçirdi. Sözelimi Shaker’lar’ kendi müritleri arasında üremeyi engellediler ve hatta yasakladılar ve bunun yerine inançlarını yayma ve yabancıları kendi dinlerine çekme şeklinde misyoner faaliyetlere önem verdiler. Ne var ki, evrimsel açıdan bakıldığında bunun aptalca bir strateji olduğu ortaya çıktı. “Uzun vâ dede,” diyor Blume, “kitlesel din değiştirmeler kural değil, tarihsel istisnadır. Çoğunlukla, nüfusların sâdece küçük bir kesimi kendilerine düşey olarak aktarılan dinsel mitoloji den dönme ve farklı yönle sapma eğilimi gösteriyor. Genç üyeleri olmayan cemaatler aynı zamanda diğer genç insanlar için misyonerlik bakımından çekiciliklerini kaybediyorlar. Bu nedenle, Shaker’lar aşırı yaşlanarak eriyip gittiler.”

Bazı dinsel alt gruplar da Tanrı’nın üreme buyruğunu biraz fazla kurcaladılar ve hatta cemaatin zürriyetini “mükemmelleştirmeye” çalışarak soy ıslahına başvurdular. Gelgelelim insanın üremesine ilişkin böyle hesaplı kitaplı bir plânlama, eğer çiftlerin kendi kişisel takdirlerine göre

* Dünyevî zevklerden, süsten, gereksiz olan her şeyden uzak yaşamayı hayal tarzı hâline getirmiş tarikat.

üremelerinin engellenmesi anlamına geliyorsa geri tepebiliyor. İnsan cinselliği konusunda oldukça pratik (biraz fazla pratik) bir görüşe sâhip bir 19. Yüzyıl cemaati olan ve New York'un kuzeyine yerleşmiş Oneida Cemaati'nin çöküşü kısmen bundan kaynaklanmıştı. Üreme, soyarıtımı olarak bilinen bir öjenik sistemle sıkı bir şekilde düzenleniyordu. Oneida Cemaati'nin doktorları, birkaç kuşak boyunca, dikkatli şekilde seçilen genetik olarak sağlıklı erkekleri ve kadınları çiftleştirdiler (Kinsey Enstitüsü'nün arşivlerini tararken elle yazılmış bazı sağlık raporlarını görmüştüm. Çiftleştirme sisteminin gerçek ve oldukça özenli olduğu konusunda emin olabilirsiniz). Bu yapay seçim süreciyle doğan çocuklar cemaat tarafından yetiştiriliyor ve anneye bağlılığa yüz verilmiyordu.

Plânlanmamış ve tasarlanmamış şekilde çocuk doğumunu engellemek amacıyla, Oneida Cemaati'nin üyeleri onlu yaşlarındaki çocukların menopoz olmuş kadınlarla seks yapmaya teşvik edilmeleri gibi türlü kontroller uygulanıyorlardı. Bu iki tarafın da libidolarına eşzamanlı olarak gem vuruyor ve ikisi arasında kişisel bağılıklar oluştururken yaşlı kadınların gençleri vesayetleri altına almalarını sağlıyordu. Yetişkinler çiftleşme esnasında sakınıyorlardı; bu, erkeklerin cinsel birleşme sırasında boşalmamalarını sağlayan bir cinsel "tekniktir". Oneida Cemaati'nin üyeleri arasında çok-aşkıllık ilişkileri olduğundan, bu teknik, soy arıtımı bakımından önemli role sâhipti.

Bütün bunlar kuramsal olarak mantıklı ve hatta dinler söz konusu olduğunda alışılmadık şekilde rasyonel görünebilir; gelgelelim bu sıkı düzenlemeler Oneida Cemaati'nin çabucak ölmesine neden oldu. Sâdece otuz yıl sonra ve en

fazla yüz kişilik bir nüfusa ulaştıktan sonra, bu dinî cemaat 1881 yılında resmen dağıldı. Muhtemelen iyi genetik mirasa sâhip olan, fakat az sayıdaki üyeleri bunun yerine kendilerini gümüş ticaretine verdiler, bugün Oneida Cemaati son derece başarılı Oneida Limited Şirketi olarak bilinmektedir.

Bunun tersine, üyelerini eski usûl yöntemlerle çoğaltmaya teşvik eden ve ayrıca üyelerinin bu grup içine doğduğu ve dinin esaslarının “evde” öğretildiği, benzer şekilde izole ve yayılmaya çalışmayan cemaatler (Ortodoks Yahudiler, Hutteritler ve Amişler) başarılı oluyorlar. Çok kısa bir sürede sayıları misli misli artmış olan Amişlerin hikâyesi özellikle etkileyicidir. Amişler, Avrupa’daki Protestan Reformu’ndan sonra ortaya çıkan Anabaptist hareketin bir kolu olarak ortaya çıktı ve yaklaşık dört bin üyesi 18. Yüzyıl’da ve 19. Yüzyıl’ın başlarında zulümden kurtulmak için Almanya’dan kaçıp Amerika Birleşik Devletleri’ne ve Kanada’ya sığındı. Çoğu insan Amişlerin aşırı izole bir hayat sürdürdüklerini ve Amiş dünyasının dışıyla iletişim kurmaktan (sâdece henüz vaftiz edilmemiş olan Amiş gencinin ailesine ve inancına geri dönüp dönmeyeceğine karar vermeden önce şeytani şeylerle haşır neşir olduğu kısa *Rumspringa* [veya “atlama süreci”] hâricinde neredeyse tamamen sakındıklarını bilir. Erkek çocuklar için cemaate dönmelerine yönelik bir teşvik şu şekildedir: Eğer bir Amiş kıızıyla seks yapmak (yani evlenmek) istiyorsa, önce vaftiz edilmesi gerekir ki sâdece ev dönenler vaftiz edilir. Yüzde sekseni de geri döner.

Pek kimsenin bilmediği şey ise Amiş nüfusunun, mezhebin Yeni Dünya’ya ayak basmasından bu yana sürekli büyümekte olduğudur. Yılda yüzde 4 ile 6 arasında bir nüfus artışına sâhip olan cemaatin sayısı yaklaşık her yirmi yılda

iki katına çıkıyor. 2008 yılında sayıları 231.000'di ; önceki yıl ise 218.000'di. Çocuk sâhibi olmak ilâhî bir nimet, fakat aynı zamanda resmî bir görevdir. Her Amiş kadınının ortalama altı ile sekiz arasında çocuk sâhibi olduğu ve Rumspringa'dan sonra bunların yüzde 80'inin cemaate geri döndüğü düşünüldüğünde bu olağanüstü nüfus artışının anlaşılmayacak bir yanı yok. Burada özellikle ironik olan şey, diyor Blume, Amişlerin ana yurdu olan Almanya'nın nüfusunun onlarca yıldır ciddî nüfus gerilemesine yenik düşmesidir "Kiliselerin kapanmasını, çocuk bahçelerinin, kreşlerin, okulların ve yerleşim alanlarının kaybolması izledi." En azından sayı olarak bakıldığında, son gülen (Avrupalıların uzun yıllar eski aptalca inançlarından vazgeçmeyen "kafasız Almanlar" diye alay ettikleri) Amişlermiş gibi görünüyor.

Gerçekten de, Blume'un araştırması, herhangi bir inanca sâhip dindar insanların çoğalma bakımından seküler, dindar olmayan kişileri önemli ölçüde geçtiklerini canlı bir şekilde gösteriyor. Dindarlığa ilişkin demografik verilerde, dindar kişiler çocuk yapma bakımından ön plânda yer alıyorlar. Sözelimi, ebeveynlerin dinî törene gitme sıklığı ile çocuk sayısı arasında genel düzeyde bir pozitif bağıntı söz konusudur. Dünya çapında, dinî törenlere "asla" gitmeyenler ömürleri boyunca ortalama 1,67 çocuğa sâhipken, "ayda bir kere gidenlerde" bu ortalama 2,01'e ve "haftada birden fazla" gidenlerde ise 2,5 çocuğa varıyor." Bu rakamlar artıyor, hem de hızla.

Öte yandan, Blume'un analizlerindeki en güçlü verilerin bir kısmı, bir İsviçre İstatistik Bürosu'nun 2000 yılında yapmış olduğu ankete dayanıyor. Hemen hemen bütün İsviçre nüfusu bu anketi yanıtlamış olduğundan (6.972.244 kişi,

yani nüfusun yüzde 95,67'si) bu veriler özellikle değer kazanıyor; söz konusu ankette dinsel mezheple ilgili bir soru da yer alıyordu. "Sonuçlar oldukça önemli," diyor Blume, "Bütün mezhep kategorilerinde kadınlar, bir mezhebe bağlı olmayanlardan çok daha fazla çocuğa sâhiptir. Üstelik bu durum, herhangi bir mezhebe bağlı olmayan İsviçreli çağdaşlarına göre iki kat doğum sayısını daha yüksek akademisyen yüzdesi ve daha yüksek gelirli sınıflarla birleştiren cemaatler (Yahudi ve Hıristiyan) için de geçerlidir.

Bir başka deyişle, sâdece "eğitimli" veya "üst sınıftan" kişiler daha az çocuk yapma ve daha az dindar olma eğilimi göstermekle kalmıyor, böyle şeyleri istatistiksel olarak bir kenara bıraktığınızda bile, dinsellik tek başına annelerin sâhip olacağı çocuk sayısının tahmin edilmesini sağlıyor. Hatta sağa sola yayılan ve yabancıların kendi inançlarına çevrilmesine önem veren Yehova Şâhitleri gibi mezhepler bile çoğalma bakımından dindar olmayanları geride bırakıyorlar. Ayrıca Hindular (kadın başına 2,79 doğum), Müslümanlar (2,44) ve Yahudiler (2,06) en verimli insan üreticileri durumundalar. Dindar olmayan İsviçreli annelerde ise ortalama sâdece 1,11.

Blume elbette bu verilerden çok fazla sonuca varmayı engelleyen sınırların farkında. Dindar olmanın insanların daha fazla çocuk sâhibi olmalarına neden olup olmadığı veya (biraz daha az akla yatkın olsa da yine de mümkündür) bağlantının tersine (yani daha fazla çocuğa sâhip olanların daha dindar olmaları yönünde) işleyip işlemediği tam anlamıyla açık değildir. Yine de, Blume dindar insanların daha fazla çocuk sâhibi olmaları gerçeğiyle ilintili bazı ilginç nedensel yollar üzerinde akıl yürütüyor. Sözgelimi, ikizlerle

ilgili olarak yapılan çalışmalardan bildiğimiz üzere, dindarlığın duygusal unsurları kalıtsaldır. “Dinsellik”, belli inançların önermesel içeriğini değil, din hakkındaki duyguların *yoğunluğunu* ifade eder. (Bir başka deyişle, tek yumurta ikizlerinden biri sapına kadar ateistken, diğeri papazdır, fakat ikisi de Tanrı konusunda endişelidir). Bu nedenle, Blume dindar ailelerin çocuklarının sâdece kültürleri yoluyla onların inancına göre yetiştirilmediğini, aynı zamanda genetik olarak dindar olmayan ailelerin çocuklarına göre inancın aşılanmasına daha elverişli olduklarını ileri sürüyor.

Her halükarda, bütün bunlar seküler hareketler için hayra alâmet değil. Evrimsel biyoloji, rasyonel düşüncele-re göre değil, rakamların yasasına göre çalışıyor. Kendi dinî inançlarını saklamaya çalışmayan Blume, buradaki acımasız ironiye de parmak basıyor: “Bazı doğa bilimciler, biyolojiden dem vurarak evrim geçiren dinsellik becerilerimizi bir kenara atmaya çalışıyorlar. Gelgelelim, hem evrimsel hem de felsefî açıdan bakıldığında, doğayı doğalcı iddialarla yenmeye çalışmak oldukça komik görünebilir.”

Farklı dinlerden ebeveyne sâhip ateist ruhlu çocuksuz bir eşcinsel olarak, korkarım benim genlerimi oldukça ölümlü bir gelecek bekliyor (hoş belki böylesi daha iyidir). Size gelince bu yazıyı okuyan ateist heteroseksüel çiftler, doğum kontrol zımbırtılarını atıp yatak odasında çalışın. Yoksa, haşa, Tanrı yakınlarda bir yere gideceğe benzemiyor.

Ölmüş Annemle Kök Salmak

ANNELER GÜNÜ BENİM İÇİN ÖLENE DENK HEP BİR HÜZ ne bulanacak; çünkü annemi yıllar önce o gün ilelebet yatacağı mezarlığa defnettim. Şey, bu tam doğru değil. Tam o gün vefat etmedi; ölümü altı ay sonra gerçekleşecekti.

Doktorların bile kesin olarak ne zaman geleceğini bilemedikleri, fakat yakın bir zamanda geleceği kesin, hoş karşılanmayacak bir ziyaretçi olan onun naaşı için parlak bir tabut satın almak ve son düzenlemeleri yapmak için ce naze şirketindeydik. Annem, başka bir şey için olmasa da sırf içi rahat etsin diye, bir insanın ölümüyle birlikte ortaya çıkan mâlî ve idarî ayrıntıları halletmeye kararlıydı. Göbek bağımız kesilir kesilmez, her geçen yıl biraz daha artan ve sonunda ona dolanmış şekilde öldüğümüz bürokratik bağ larla bağlanıyoruz.

Hoş, insanın gözünü yaşartan böyle bir iş için o kadar gün arasında kalkıp neden Anneler Günü'nü seçtiğini bilmiyorum; ama onda hep trajik bir yan vardı; yaşadığı onca şeyden sonra bunun normal olduğunu da söylemem gerekiyor. Daha kırkına gelmeden, meme kanseri nedeniyle ameliyat geçirmiş uzun bir kemoterapi görmüştü. Bunu birkaç yıl sonra

diğer göğsündeki kanser ve bir meme ameliyatı daha izledi. On yıl içinde, annemle babam âniden ve acılı bir boşanma yaşadılar ve boşanmalarından sonraki birkaç ay içinde, kadın daha henüz “tekrar ayakları üzerinde durmaya” başlamışken, bir başka darbeye daha sarsılacaktı; yumurtalık kanseri teşhisi... Son aşamasındaydı ve başka ameliyatlara ve kemo-terapi tedavisiyle cebelleştiği yedi yıl daha geçirecekti. Daha elli beş yaşında, hayata doyamadan öldü.

Söylemeye gerek yok, çok üzücü ve ne yazık ki önümüzdeki Anneler Günü’nde bizlerle olmayacak başka bir sürü sevgi dolu ve hârika annenin de ortak olduğu bir hikâye. Onun öldüğü sıralarda insanların öte dünyayla ilgili inançlarına ilişkin araştırma yapıyor olmamı, neredeyse tamamen annemin kendisiyle ilgili olarak ölümden sonrasını hayâl etmeye çalıştığı sıralarda onunla yaptığım çok sayıda kuramsal olarak ilham verici ve anlayış dolu konuşmaya borçluyum. (Kendisi bilimsel materyalizme eğilimli olsa da ateist değildi ve sanırım, konuyla ilgili olarak açık fikirliydi demek yerinde olacaktır.)

Bu hikâyenin, o zaman ona, kardeşlerime ve bana (ve şu anda bile) daha da sevimsiz görünen yanları arasında cenazesinin düzenlenmesine ilişkin iç karartıcı lojistik işler vardı. 2000 yılının o Anneler Günü’yle ilgili olarak kafamda en fazla yer eden şey, yeterince nâzik, fakat kaşarlanmış olan cenaze şirketi müdürünün kendisine uzattığı dekorasyon kataloğuna benzer bir kataloğu titreyen elleriyle karıştıran annemin görüntüsüdür. Son model tabutların, kubbeli mezarların, kül saklama küplerinin, katafalkların, mezar taşlarının ve o zamanın cenaze modasını yansıtan diğer yeni ürünlerin olduğu bu kallavi kitapçık özellikle orta sınıf kadavralar için uygun

bir koleksiyondur. Kendi annesine daha yakın olma arzusuyla Fort Lauderdale’de öldüğünden, kendisini ailenin büyükleri için coğrafi merkez görevi gören ve ülkenin ölüm endüstrisi için özellikle karlı bir yerinde buldu.

O gün bütün o hikâye ağızımda kötü bir tat bıraktı. Bu ölüm işinde, bu otobana bitişik yavan kabristanının bulunduğu aşırı gelişmiş Güney Florida’nın geri kalanı gibi bana çok soğuk gelen aşırı plastik, aşırı hilekâr ve aşırı “ticarî” bir şey vardı. Modern kabristanlar, sıfır arsa sınırları, kusursuz şekilde kırılmış çalılıkları ve birbirinden farksız mezar taşlarıyla tüyler ürpertici şekilde banliyöleri ya da belki de tüyler ürpertici şekilde kabristanları andırıyordular. Öyle ya da böyle, geriye bakıp da böyle olması gerekmediğini düşününce canımı en çok bu sıkıyor.

Kuşkusuz, insanın bedeni nasıl yok edilirse edilsin, ölüm nâdiren güzeldir. Ama son yıllarda, “yeşil defin” yöntemine giderek daha fazla ilgi duyar oldum, bu, ölünün biyolojik olarak çözünebilir bir tabut veya kefen içinde, genellikle doğa koruma alanlarında ve doğal çürüme sürecini ciddi şekilde azaltan ve sekteye uğratan mumyalama koruyucuları (ölünün genellikle sâdece izleyenler için hoş görünmesini sağlayan sıvılar) olmadan gömüldüğü herhangi bir “alternatif” cenaze uygulaması için kullanılan genel bir terimdir.

Hâlâ tartışılan bir konu olmasına ve sağlıkla ilgili olası sonuçlarının henüz tam olarak net olmamasına karşın, bu mumyalama kimyasalları kirletici maddeler hâline gelebilirler çünkü formaldehit ve diğer potansiyel olarak kanserojen maddeler süzülerek toprağa ve yer altı sularına karışmaktadır. Yeşil defin yaklaşımını savunanlar, meseleyi geleneksel defin işleminin sarsıcı çevresel etkisinden ka-

çınma bağlamında bakıyorlar. Düşünsenize daha bu yıl bitmeden, Amerikalılar toprağa 3.130.000 litre mumyalama sıvısı, 90.272 ton çelik (tabutlar), 2.700 ton bakır ve bronz (tabutlar), 1.636.000 ton beton (yeraltı mezarları), 14.000 ton çelik (yeraltı mezarları) ve 70 milyon metreküp sert ahşap (çoğu tropik ağaçlardan elde edilmiş tabutlar) gömmüş olacaklar. Bu sentetik insan kalıntılarından oluşan kelleştirilmiş katı atık sahaları için buldozerlerle dümdüz edilen sayısız arazi de cabası.

Ölü yakma da bütün bunlardan çok daha etkili değil. Duman olup uçmak, geleneksel definle karşılaştırıldığında doğal kaynakların daha az kullanılmasını sağlasa da, önemli miktarda fosil yakıt harcanmasını gerektiriyor. Orta batıda yeşil defin uygulamalarının sürdürülebilir şekilde artması için çalışan ve kâr amacı gütmeyen bir toprak koruma kurumu olan *Trust for Natural Legacies*'in yaptığı bir açıklamaya göre, "birini yakmak için kullanılan enerjiye eşi bir enerjiyle yaklaşık olarak 7.724 kilometre yol alabilirsiniz ve ABD'de bir yılda gerçekleştirilen bütün ölü yakma işlemlerinde harcanan enerjiyle aya 83 defa gidip gelebilirsiniz." Ayrıca cıvalı alışımdan oluşan dolguları olan bir insan yakıldığında cıvanın atmosfere karışması gibi göz ardı edilemeyecek bir sorun da var.

Tek başına çevreyle ilgili bu kaygılar bile yeşil defini bâriz bir çözüm durumuna getiriyor. Gelgelelim bir psikolog ve sevdiği insanı geleneksel şekilde gömme konusunda olumsuz kişisel deneyime sâhip biri olarak, ölüm ve defin kavramlarını kavrayış şeklimizin yeniden düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum. Hepimizin bu kadar kayıtsız kaldığı bu anonim, kazanç-yönelimli, katmerli kültürel uygulama-

maları bir kenara bırakalım. Bunu bunca yıl yaptığımızdan daha iyi şekilde hâletmenin bir yolu olmalı. Birazdan ana hatlarıyla sözünü edeceğim bir yeşil defin yöntemi kazan-kazan yaklaşımı sunuyor.

Vahşi hayatı koruma alanlarında veya parklarında yeşil defin işleminin uygulanması fikri yeni olmamasına ve kesinlikle unutulmayı tercih edecek gelecekte ölecekler için muhtemelen hoş bir umut gibi görünmesine rağmen, biz insanların “sembolik ölümsüzlüğe” son derece ihtiyaç duyma eğilimimiz nedeniyle yeşil defin çoğu insana cazip görünmeyecekmiş gibi geliyor. Bu, Ernest Becker’in *Ölümün İnkârı* (*The Denial of Death*) isimli kitabında kendisinin uydurduğu bir ifade. Fakat o günden beri korku yönetim kuramı üzerinde çalışan bilim adamlarının ampirik olarak incelik kazandırdıkları bir kavramdır. Simgesel ölümsüzlüğün ardındaki temel fikir, kişinin gerçek ölümünden sonra geriye kalan ve kişinin kendi var oluşuna dâir bazı hatırlatıcı unsurlar içeren kültürel eserler insanın ölüm endişesini anlamlı ölçüde azaltabileceğidir.

Korku yönetim kuramıyla ve bu kurguyla ilgili bir sürü nüans var; gelgelelim benim burada belirtmek istediğim önemli nokta, bir sembolik ölümsüzlük duygusunun ölen insanların adlarının kabartma yıldızla yazılı olduğu park banklarından tutun da yük vagonları üzerine yazılan grafitilere, bir ağaca veya bir mezarlıktaki mezar taşlarına kazınan baş harflere kadar somut gönenç işaretleriyle elde edilebilecek olmasıdır. Bu yüzden, geleneksel kabristanlar gereksiz şekilde kasvetli olsa da, en azından insanların cansız granit mezar taşları yoluyla simgesel de olsa ölümsüzlük kültüründe saklı kalmaya yönelik bu psikolojik ihtiyacı

tatmin ediyorlar. Yeşil defin endüstrisi başarılı olsa ve daha fazla insana çekici gelse bile, bu ana meselenin (fiziksel anılmanın) bu yolu savunanlarca ele alınması gerektiğini düşünüyorum.

Bana göre, bu sorunu yeşil definin ana felsefesine sâdık kalarak çözmenin bir yolu insanları belli bir ağacın altına, o kişinin seçtiği ve altta çürüyen bedeniyle beslenecek seçtiği küçük bir fidanın altına gömmektir. Olumlu toprak koşullarında, mumyalanmamış bir ceset, iskelet vesaire yaklaşık on beş yirmi yıl içinde tamamen çürüyüp yok olabilir. Oysa unutmayalım, birçok ağaç türü yüzlerce (bazıları binlerce) yıl yaşayabiliyor. Düşünsenize bir; bir gün cenaze şirketinde son düzenlemeleri yaparken annemin yaptığı gibi tabutlarla ve mahzen mezarlarla dolu bir kataloğu karıştırmak yerine, siz ve sevdiğiniz kişiler o unutulmaz varlığınız için *doğru ağacı* bulmak için bir dolu birlikte olunabilir ağaç türü arasından seçim yapacaksınız. Ölümünüzle yeni bir hayatı beslemekle kalmayacak, aynı zamanda tutacak yerleri plastikten yapılmış seri imâlât bir tabut biçiminde sizin için kurban edilecek olan bir başka ağacı da kurtarmış olacaksınız.

Bu tür özel-ağaçla gömülme şekli, sağlıklı düzeyde bir sembolik ölümsüzlük sağlamasının yanı sıra, psikolojimizin bir başka önemli yanına da hitap edecektir. Bir kişinin görülemeyen “özünün”, o kişiyle fiziksel olarak temas yoluyla aktarıldığı konusunda örtük olarak ve genellikle açık bir şekilde mantık yürütüyoruz. Bir çocuk tâcizcisinin gözlüğünü kullanma veya bir seri kâtilin yıkanmış tişörtünü giyme fikri sizi muhtemelen irkiltecek olsa da bu eşyaların giyilmesinin sizi neden o kadar irkilttiğini tam olarak söze dökmede zorluk çekersiniz. Aynı şekilde, ninenizin evlilik yüzüğüne veya sev-

diğiniz futbolcunun bir yerlere tıktırılmış eski formasına sâhip olabilirsiniz ve bu eşyalar taptığınız bu kişilerle yakından bağlantılı olduğundan el üstünde tutulurlar. Konumuz bağlamında, diyelim ki sevgili köpeğinizi bahçenizdeki bir gül ağacının altında gömdünüz. Eğer benim gibi biriyseniz, bu gülü diğerlerinden daha fazla sevecek ve diyelim ki biri gülünüzü kökünden söküp önünüzde sallayacak olsa bu durum özellikle sevimsiz olacaktır.

Şimdi pırıl pırıl bir mezarlık hayâl edin; iyi düzenlenmiş, yemyeşil, eğitilmiş ağaç uzmanları tarafından korunan ve sıkıcı, cansız, ufalanan dizi dizi mezar taşları yerine sıra sıra canlı ağaçlarla dolu korunan bir alan düşünün. Yöreye uygunluğuna ve ağaç uzmanları tarafından belirtilen diğer uygunluk faktörlerine göre seçilen her ağaç, özel bir insan varlığını simgeleyecektir. (Fazla uçmayalım ama belki bir plaka veya işaret de eklenerek simgesel ölümsüzlük unsuru daha da geliştirilebilir; hoş herkesin zevki başkadır.) Bunlar ölen kişilerin anısına dikilen ağaçlardan ibaret kalmayıp, aynı zamanda damarları o kişinin insan canını özümseyen yapraklı melez bir tür olacaklardır.

Burada başımı derde sokacağımı bilsem de söyleyeyim; insan bir semâvî veya dinî ahrete inanmasa da, her kişinin gözle görülmeyen özünün şu veya bu şekilde yavaş yavaş kendi özel ağacına geçtiği şeklinde bilişsel yanılsamadan kurtulmak oldukça zor. Dallar birbirine dolanmış yan yana iki devasa ceviz ağacı, onların aslında yüzlerce yıl önce yaşamış bir karı kocanın üstünde yetiştiklerini öğrendiğimizde artık bir şekilde gözümüze sâdece ağaç olarak görünmez. Buna benzer pastoral manzaralar hiç de az değildir: büyük-büyükbabasının kollarına tırmanan torunlar; yaşarken

hastalıklı olan fakat şimdi sonbaharın alevlenmiş renkleriyle göz alan çocuklar; mâsum kiraz çiçekleriyle sonsuza kadar mis gibi kokan güzel kraliçeler, şimdi ulu çınarlara dönüşmüş ölü doğmuş çocuklar. Kuşkusuz bu insan botanik bahçesinin büyüyüp olgunlaşması zaman alacaktır. İyi de, atlı mı kovalıyor?

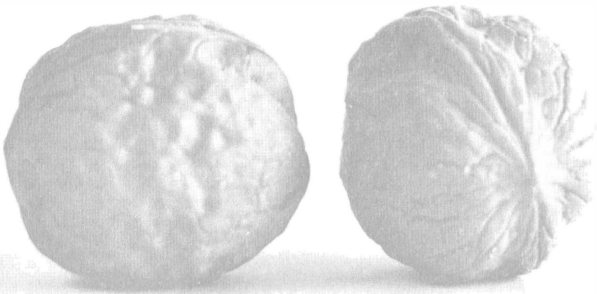
Aslında, kendi psikolojik yokluğumuzu hayâl etme konusundaki dillere destan sıkıntımız, bu türden yeşil defin yöntemini daha da sevimli kılan bir başka bilişsel faktördür. Varlıksız ölüm hâli için uygun bir benzeşim kuramadığımız için (genel anestezi altındaki veya doğmadan önce ve hatta önceki geceki rüyasız, REM’siz uyku sırasındaki hâlimizin “benzerini” kafamızın içinde bilinçli olarak yeniden yaratamadığımız için) ölü olmanın “neye benzeyeceğinin” zihinsel olarak en yakın şekilde kavrandığı nokta hiçliği somutlaştırır.

Özel-ağaç defin yaklaşımında, öteki hayata ilişkin bu simülasyon kısıtlılığı ilkesi dinî olmayan veya hatta dinî bir çıkış noktası buluyor. Sözgelimi, gerçekten öldükten sonra yeni bir bedende dirildiğinize veya bir ağaç olarak yeniden doğduğunuza inanmayabilirsiniz, fakat kafanızda ilerideki sosyal olarak aktif yüzlerce yıllık insan hayatı boyunca onun her geçen yıl büyüyüp geliştiğini tasavvur ederken, ağacın bu canlı karakterine kendi duygularınızdan bir kısmını atfetmekten kaçınmak size bayağı güç gelecektir.

Bu hafta sonu Florida’da genç bir palmye ağacını kucaklamak kesinlikle güzel olacak. Kuşkusuz, tekrar annemin sağlığı hakkında, kurt istilâsına uğraması veya belki de bir yıldırım tarafından kabaca ikiye bölünmesi gibi endişeler yaşamak durumunda kalacağım. Olsun, cenaze müdürü ve ben sözleşmeye “doğal âfetler” maddesini koyarız, olur biter.

BÖLÜM VIII

DERİNE DOĞRU VAR OLUŞSAL LABORATUVAR ÇALIŞMASI

İntihar Eğilimi - Kendinizi Öldürmek Uyumlayıcı mıdır?

DURUMA GÖRE DEĞİŞİR: GENLERİNİZ UĞRUNA İNTİHAR
(KISIM I)

PSİKOLOJİ BİLİMİ ÇOĞUNLUKLA BİR İNSAN OLARAK VAR olmanın ve hissetmenin bilimidir ve var oluş içinde deneyimlediğim veya bundan böyle deneyimleyeceğim tek bir insan olduğu için, mesleğimin sona erdiği ve kişisel yaşamımın başladığı nokta her zaman net olmuyor. Bu durumu özellikle son zamanlarda yaşıyorum, çünkü son yıllarda meydana gelen çok sayıda genç eşcinselin intihar etmesi başka birçok yetişkin eşcinsel yorumcуда ve dehşete düşen izleyicilerde olduğu gibi bende de kendi ergenlik yıllarımda intihar düşüncesiyle verdiğim savaşla ilgili anıları yeniden depreştirdi. Aslında bu konuda söylemek istediğim çok şey var; çünkü içinden çıkamayacakmışım gibi gelen bu cehennemden kendimi erkenden kurtarmaya yönelik o korkutucu derecede sarhoş edici tutkuyu anlamama ve daha da önemlisi onun üstesinden gelmeme ve ondan kaçmama yardımcı olan, intihara ilişkin elime geçen çok sayıda kuramı ve çalışmayı hatırlıyorum.

Keşke George Washington Köprüsü'nden atlamadan önce yetişip Rutgers Üniversitesi'nden Tyler Clementi'nin

gömleğinden tutabilseydim veya keşke kendisini arka bahçesindeki ağaca asmadan önce on üç yaşındaki Seth Walsh'ın boynundaki ipi çözebilseydim, o zaman onlara bir gün bu geçici umutsuzlukta bile bir güzellik bulacaklarını anlatırdım. O zaman onlara cinsel yönelimleri bakımından Michelangelo, Caravaggio, Oscar Wilde, Andy Warhol, Leonardo da Vinci, Marcel Proust, Jean Genet, Hans Christian Andersen ve Çaykovski gibi yaratıcılık tarihinin en muhteşem şahsiyetleri ve laik melekleri ile aynı safta olduklarını anlatırdım. Son olarak, intihara yönelik kara düşüncelerini dağıtarak o boğucu olumsuz duygulardan biraz olsun kurtulup nefes almalarını sağlayacak ve birazdan sizinle paylaşacağım parlak bilim insanlarının keskin zekâ ürünü bilimsel araştırmalarını ve düşüncelerini anlatırdım.

İntiharın bilimsel olarak anlaşılması sâdece eğilimli genç eşcinseller için değil, kendilerini intiharı destekleyen koşullar içinde bulan herkes için faydalıdır. “İntiharı destekleyen” diyorum, çünkü intiharın Denys deCatanzaro’nun 1980’li yılların başından beri büyük ölçüde unutulmuş olan fikirleri ne kadar dayanan ve bir sürü toplumsal, ekolojik, gelişimsel ve biyolojik değişkenin evrim denklemine girmesi hâlinde meydana gelme olasılığı giderek artan bir uyumlayıcı davranış stratejisi olduğunu gösteren ikna edici çalışmalar var. Kısaca belirtecek olursam, deCatanzaro, doğal seleksiyona dayalı olarak, belli koşullarla karşılaştığımızda insan beyninin bizi kendi hayatımıza son vermeye yöneltecek şekilde tasarlandığını, bunun intihar eden atalarımızın genel genetik menfaatleri için en iyisi olduğunu ileri sürüyordu.

İntiharın “uyumlayıcı” olduğunu işitmek, iyi kalpli insan severlere oldukça tuhaf ve hatta belki uç düzeyde duyarsız

lık gibi gelebilir. Gelgelelim, bu kelimenin evrimsel bağlamda klinik ortamlarda kullanıldığından çok farklı bir anlama geldiğini unutmayalım. Doğal seleksiyon, insanî değerlere göre değil soytürlere göre işlediğinden, insan duygularının en karanlık olanı bile, geni geliştirici davranışsal kararlarını motive ediyorsa uyumlayıcı olabiliyorlar. Evrimin zâlim olduğunu söylemiyorum; sâdece akılla ilerlemeyen bir mekanizma olduğundan tek tek bireyleri ne kollayabilir ne de kollayamaz; seleksiyon her şeyden önce herhangi bir şey konusunda duygular barındıran gerçek bir beyinle yönlendirilmiyor. Bu iç karartıcı gerçek, kendisini hiçbir durumda uyumlayıcı intihardan daha net bir şekilde göstermiyor.

İntiharın uyumlayıcı olduğunun söylenmesi, evrimsel açıdan kulağınıza tuhaf gelebilir, çünkü ilk bakışta evrimin birinci kuralı olan hayatta kalma ve çoğalma ilkesini çiğniyor gibi görünüyor. Ne var ki, evrim kuramcısı William Hamilton'ın ünlü toplam seçim değeri ilkesinde açık bir şekilde ortaya koyduğu gibi, önemli olan kişinin sonraki kuşaklarda hayatta kalan genetik materyalinin oranıdır; bu nedenle, eğer kişinin kendisi genetik akrabalarının genlerini aktarabilmeleri pahasına hayatta kalıyorsa, o zaman o kişinin hayatının net bir genetik kazanç elde etme uğruna feda edilmesi atasal olarak uyumlayıcı olabilir.

Acelecî davranmadan önce, insanın dışında, çoğunlukla böcekler ve eklembacaklılar dünyasından alınan birkaç örnekle uyumlayıcı olarak intihar düşüncesini ele alalım. Sözgelimi, cinsel ilişki sırasında cinsel olarak saldırgan dişî Avustralyalı kızıl sırtlı örümceklerin (*Latrodectus hasselti*) midesine inmekten hoşnut görünen erkek kızıl sırtlı örümcekleri ele alalım. Normalde hoş bir eylemi zehir etmesi bir yana, birleşirken

canlı canlı yenmek evrimsel açıdan oldukça mantıksız gibi görünecektir. Ne var ki, biyologlar bu örümcek seksine daha yakından baktıklarında, mideye indirilen erkeklerin, mideye indirilmeyen erkeklerden çok daha uzun birleştiklerini ve daha fazla yumurta dölediklerini saptadılar, anlaşıldı ki, dişi kızıl sırtlı örümcek ne kadar yamyamsa, erkeklere o kadar fazla cazip geliyor ve hatta daha az yamyam olan hemcinslerine göre daha fazla erkek tâlibi geri çeviriyorlar.

Bir başka örnek de yaban arıları (*Bombus lucorum*); minik tiksindirici parazit *conopid* sinekleri larvalarını bu arıların karnına bırakırlar. Hastalık bulaşan yaban arısı yaklaşık on iki gün içinde ölür ve parazit sinekler sonraki yaz ortaya çıkıncaya kadar pupa evresini orada geçirirler. Gelgelelim, burada ilginç olan şey, paraziti kapalı yaban arısının intihar etmek için kolonisini terk etmesi ve kalan günlerini uzaklıktaki çiçekli çayırarda tek başına geçirmesidir. Hastalığı kapalı yaban arısı bu hareketiyle sinekleri parazit kapmamış olan akrabalarından uzaklaştırır ve koloniye parazit bulaşmasını engelleyerek toplam seçim değerini artırır.

Hayvanlarla ilgili olarak verdiğim bu örneklerden çıkarılması gereken sonuç, intihar edecek organizmanın kendi sinin hayatta kalmasının toplam seçim değeri bakımından elde edilecek kazancı bilinçli olarak düşünüp taşınmamasıdır. Kızıl sırtlı örümcekler ve yaban arıları titizlikle hesap kitap yapıyor veya kendilerini kahramanca feda ediyor veya kendi ölümlülükleri üzerine felsefe yapmıyorlar. Bazen duygularına yenik düşen intihar eden kişiler için de durum aynı, diyor deCatanzaro.

Şimdi insanların intiharına dönelim. deCatanzaro'nun durumunu daha da netleştirmek için, onun "matematiksel

kendini koruma ve kendini imha etme modelini” (1986) size sunuyorum: $\Psi_i = \rho_i + \sum b_k \rho_k r_k$,

Burada Ψ_i = i kişisi tarafından ifade edilen optimum kendini koruma derecesidir (toplam seçim değerini artırmaya yönelik artık kapasite); ρ_i = i'nin kalan üreme potansiyelidir; ρ_k her bir akraba bireyin kalan üreme potansiyeli; b_k = fayda katsayısıdır (b_k 'nın pozitif değerleri) veya i'nin hayatını sürdürmesi sonucunda her k'nın üremesine zarar veren bedeldir (b_k 'nın negatif değerleri) ($-1 \leq b \leq 1$), r_k = her k'nın i ile olan genetik ilintiliğinin katsayısıdır (kardeş, ebeveyn, çocuk = .5; dede nine, torun, erkek yeğen veya kız yeğen, teyze/hâlâ veya amca/dayı = .25, teyze çocuğu = .125 vs.).

Matematikle arası olmayanlar için tercüme edersem: doğrudan üreme olasılıkları umut verici olmadığı ve aynı zamanda varlıklarını sürdürmelerinin ister doğru ister yanlış olsun genetik akrabaların üremesini engellediği algılandığında insanlar büyük ihtimâlle intihar ederler. Burada önemli olan şey, deCatanzaro'nun ve ayrıca diğer bağımsız araştırmacıların bu uyumlayıcı modeli destekleyen veriler sunmuş olmalarıdır.

Sözgelimi, deCatanzaro, *Ethology and Sociobiology*'de yayınlanan 1995 tarihli çalışmasında, demografi (yaş, cinsiyet ve eğitim), çocukların, torunların, kardeşlerin ve kardeş çocuklarının sayısı ve bağımlılık derecesi, aileye verilen “algılanan yük”, aileye ve topluma katkılarının algılanan önem derecesi, cinsel faaliyet sıklığı, karşı cinsle ilişkilerin dengesi/yakınlığı/başarısı, homoseksüellik, arkadaşların sayısı, yalnızlık, başkalarının tavrı, para durumu ve fiziksel sağlık, hoşnutluk duygusu, depresyon ve geleceğe bakış gibi soruların yer aldığı altmış beş maddelik bir anket gerçekleştirdi. Anketi yanıtlayanlara ayrıca intiharla ilgili düşünceleri ve davranışları; sözgelimi, hiç

intihar etmeyi düşünüp düşünmedikleri, geçmişte intihara kalkışıp kalkışmadıkları veya ileride intihar etmeyi düşünüp düşünmedikleri soruldu. Anket Ontario'da yaşayan genel nüfus içinden rastgele deneklerle ve ayrıca huzur evlerinde yaşayan yaşlılar, bir akıl hastanesinde yatan psikiyatri hastaları, toplum karşıtı suçlar işledikleri için müebbet hapse mahkûm edilen erkekler ve son olarak sâdece eşcinsel erkekler ve kadınlar gibi hedef gruplarıyla yapıldı.

Bu çalışmadan çok sayıda (ve oldukça üzücü) bulgular elde edildi. Sözgelimi, yakın zamanlarda intihar etmeyi en çok düşünenler erkek homoseksüeller ve psikiyatri hastalarıyken, hapishane popülasyonu önceden intihara kalkışanlar grubunu oluşturuyordu. "Düzeliyor," elbette, yine de her zaman risk altındayız ve bu evrimsel temelli model eşcinsellerin o içler acısı gerçeklikle yüzleşmelerine ve onu anlamalarına yardımcı oluyor. Fakat burada alınması gereken mesaj, korelasyon verileri örüntüsünün deCatanzaro'nun evrim modelinin öngördüğüyle uyuyor olmasıdır. Yazar, "bu çalışmanın niteliği güçlü nedensel çıkarımlarda bulunmayı kısıtlıyor," şeklinde önemli bir uyarıda bulunursa da, "Korelasyonların profili, intihar fikrinin üreme olasılığının kötü olması ve aile bakımından değerinin azaldığı duygusunun birleşimiyle ilgilidir. Verilerin hipotezle uyumu, üreme ve üretkenlik parametrelerinin intihar fikriyle güvenilir ilişkisinde görülmektedir," diyor.

Söz konusu verilerde kayda değer bir şey de, motivasyon algoritmasında meydana gelen anlamlı gelişimsel değişimdir. Heteroseksüel faaliyet, daha genç örnekler arasında intihar düşüncelerinin en iyi ters öngörücüsü durumundayken, yaşlılarda bunun yerini büyük ölçüde para, sağlık ve

özellikle aileye verilen “algılanan yük” duygusu gibi kaygılar almaktadır. *Ethology and Sociobiology* raporundan birkaç yıl sonra, deCatanzaro’nun modelini daha ayrıntılı şekilde test etmek isteyen bir grup bağımsız araştırmacı tarafından gerçekleştirilen ve *Suicide and Life-Threatening Behavior*’da yayınlanan bir tâkip çalışmasında tahmin edilen aynı eğilimler saptandı.

Bu modeli ikna edici bulsam da, kafamda deCatanzaro’nun temel iddiasıyla henüz yanıtlanamayan bir soru vardı ve kendisine bu konuyu açıklığa kavuşturması için sordum. Temel olarak şunu öğrenmek istiyordum; çağdaş insanların intihar örüntüleri, uyumun ilk ortaya çıktığı koşullarla muhtemelen karşılaşmış olan, fakat birçok bakımdan bizimkinden çok farklı bir dünyada yaşamış olan atalarımızinkiyile ilintiliydi. Her şeyden önce, elimizin altında silâhlar, bıçaklar ve ilâçlar olmasına karşın, yine de pratik anlamda intihar etmek kolay bir şey değildir.

Sözgelimi *Psychological Review*’da yayınlanan bir makalede, psikiyatr Kimberly van Orden ve arkadaşları intihar etmeye kararlı bir kadınla ilgili vâkadan söz ediyorlar: “[Kadın] bilinmeyen miktarda ve türde ağır kesici alıp bileklerini keserek intihara kalkıştığında sosyal olarak soyutlanmış biri olduğu belirtildi. Bu eylemi kendisinde bir derece bilinçsizlik yarattı ve bir süre sonra bundan kurtuldu. Sonra kendisini bir trenin önüne attı ve ölümü böyle gerçekleştirdi.”

Şimdi teknolojik olarak kısıtlı bir ortamda yaşayan geçmişteki akrabalarımızın kullanabileceği intihar yöntemlerini bir düşünelim; belki yüksek bir yerden atılsalar, başarılı olmasalar bile en azından enfeksiyondan ölmelerine yetecek şekilde ciddi yaralanmalarına neden olabilirdi. Aç-

lık. Korunmasız şekilde dışarıda kalma. Boğulma. Kendini asma. Kendini vahşî bir hayvana teslim etme. Tamam, atalarımız sandığımdan da fazla yöntemle sâhiplerdi denilebilir. Yine de ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur. Bugün, parmak ucunuzla bir tetiğe çok hafifçe bastığınızda bu, türümüzün şimdiye kadar hiç bilmediği şekilde unutulmanın daha kesin bir yoludur; silâh sâhiplerinin bir “kapama” düğmesi olsa iyi olabilirdi, oysa şimdi çok basit. (Silâh almamın birçok nedeninden biri de budur; deCatanzaro’nun intihar algoritması olasılıksal, yani, belli bir kişi için yarattığı rakam sürekli değişim hâlinde.)

Gelgelelim, deCatanzaro teknolojik gelişmeleri, modeli için bilhassa problematik olarak görmüyor. İntihar etmiş *Australopithek*’ veya erken dönem *homo sapiens* fosiline rastlamak elbette kolay değil. deCatanzaro, bana yazdığı mektupta şöyle diyordu:

Kanıtlar, kayıtlı tarih boyunca ve titizlikle araştırılmış hemen her kültürde kayda değer intihar oranları olduğunu göstermektedir. Görüldüğü kadarıyla intihar Yunan ve Roma uygarlıklarında oldukça yaygındı. Antropolojik çalışmalar, Amerikan Yerlileri, Eskimolar, Afrikalılar, Polinezyalılar, Endonezyalılar gibi teknolojik olarak ilkel çok çeşitli kültürlerde ve Hindistan’ın az gelişmiş kabilelerinde çok sayıda vâka oluşunu göstermektedir. Bu kültürlerde kendini asma en yaygın intihar yöntemlerinden biriydi. Ayrıca gelişmiş ülkelerden elde edilen ve 19. Yüzyıl’ın sonlarından 20. Yüzyıl’a kadar intihar oranlarının karşılaştırıldığı veriler de vardır. Bu veriler, bir-

* Günümüzden yaklaşık 4 milyon yıl önceden 1 milyon yıl öncesine dek olan dönemde Afrika’da yaşamış insan benzeri canlılar. İnsanın atası olarak kabul edilirler. *Australopithek*ler bilinen en eski hominid fosillerdir. “Güneyli maymun” olarak da isimlendirilen *Australopithek*ler dik durmayı, ayakta yürümeyi ve basit taş âletler yapmayı başarmışlardır. Beyinleri modern insan beyninin %35’i kadardır. Boyları 1,20 ile 1,40 arasındadır.

çok teknolojik değişikliğe karşın, zaman içinde gerçekleşen ulusal intihar oranlarında olağanüstü tutarlılık gösteriyor. Bu nedenle, gerçekten de veriler modern zamanlarda intiharda önemli bir artış olduğunu göstermiyor; yine de bu çıkarsama, vâkaların kaydedilmesindeki eğilimlerde değişiklikler olmuş olabileceği için koşula dayalı niteliktedir. İşin ilginç yanı, intihar yöntemleri, intihar oranlarından çok daha fazla değişti. Sözgelimi, Japonya'da 1950 yılına kadar kendini asma yayginken, bu tarihten sonra haplar ve zehirler ana yöntem durumuna geldi. İngiltere ve Galler'de ise asma ve suda boğulma 19. Yüzyıl'ın sonlarına kadar yaygın olsa da yerini giderek ilâçlara ve gaza bıraktı. Sebepler ise araçlardan daha sâbit denilebilir.

deCatanzaro'nun, intiharın uyumlayıcı olduğu konusundaki iddiasını hem ikna edici hem ilginç buluyorum. Yine de biraz daha takım araştırması gerektirdiğini düşünüyorum. Sözgelimi, onun toplam seçim değeri mantığının yeryüzündeki her bir toplumsal tür için geçerli olması gerekir; bu yüzden, neden insanlar ile diğer hayvanlardaki intihar sıklığı arasında böylesine büyük bir boşluk var? Her yıl dünyada yaklaşık yirmi milyon nisan intihara kalkışıyor ve bunların yaklaşık bir milyonu eylemini tamamlıyor. Türümüzde bu ölümler (ölüme yakın deneyimler) önemli bir azınlık oluşturuyor. İnsan dışındaki hayvan modellerinin (parazitin konakladığı yaban arıları, sâhile vuran balinalar, boğulan dağ sıçanları ve hayata küsen şempanzeler) insanın intiharı için iyi benzerlik oluşturdıklarından kuşkulanmak için yeterli neden var. Bizim türümüzde, intihar genellikle psikolojik varlığımızı (en azından bu özel psikolojik varlığı) kasıtlı olarak sona erdirmeye çabası anlamına geliyor. Hatta parazitin konakladığı yaban arılarının değişken davranışlarını ilk kez rapor eden zoolog Robert Poulin, araştırmacıların böyle örnekleri "intihar" olarak belirtme konu-

sunda ihtiyatlı hareket etmelerini ısrarla belirtiyor. “Kısa süre sonra ölecek olan bir böceğin daha tehlikeli bir yaşam tarzını benimsemesi, toplam seçim değeri bakımından uyumlayıcı olabilir; fakat burada intihar durumu, sözgeli mi, kaçınılmaz ölüm yaklaşırken, ortalıkta bir avcı varken doğurma riskini göze alan yaşlanan bir hayvanınkinden pek farklı değildir.”

İntiharın, fanteziyle gerçekleştirilen mastürbasyon gibi, türümüz için göreceli olarak benzersiz (bu durumda, acınası) nitelikte olan evrilmiş sosyal bilişsel süreçler gerektirdiğine inanıyorum. Bu konuda çok sayıda anekdot var kuşkusuz; yine de insan dışındaki herhangi bir primat türünde teyit edilmiş vâka mevcut değildir. Kendini aşırı temizleme gibi kendi kendini yaralama olaylarının olmasına karşın, bunlar hemen hemen hep biyomedikal laboratuvarlar ve hayvanat bahçeleri gibi üzücü veya anormal sosyal ortamlarla sınırlı. Evet, mâtem tutan yavru şempanzelerin annelerinin ölümünden sonra depresyona girerek açlıktan öldükleri biliniyor; fakat maymunlarda ve şempanzelerde doğrudan kendilerini öldürücü eylemlere yönelik herhangi bir kanıt elde edilmiş değil. Yanılıyorsam Jane Goodall düzeltsin, fakat bildiğim kadarıyla, bir şempanzenin bulabildiği en yüksek ağaç dalına tırmanıp aşağıya atladığı görülmemiştir.

Bu kültürlerarası gizeme yönelik yanıt kısmen bir başka kuramsal intihar modelinde bulunabilir; bu, deCatanzaro’nun intiharla ilgili “mutlak” düzeydeki açıklamasına göre dâima “yaklaşık” düzey olarak gördüğüm ve psikolog Roy Baumeister tarafından sunulan bir modeldir. deCatanzaro intiharı evrim dinamiğiyle açıklarken, Baumeister dikkatini özel psikolojik süreçler üzerinde, intihar eden

kişinin dünyaya öznel olarak baktığı gözlük üzerinde yoğunlaştırıyor. Onun modeli, intiharın uyumlayıcı tepkisini aktif olarak harekete geçiren motoru açıklıyor. Bu arada hemen ekleyeyim; kesinlikle ikisinin de (deCatanzaro veya Baumeister) kendisinin modelini bu şekilde bir diğ erininkinin tamamlayıcısı olarak gördüğünü düşünmüyorum. Hatta ikisinin birbirinin varlığından haberdar olup olmadığını bile bilmiyorum. Yine de bu iki yaklaşım bende dâima bu şekilde izlenim bırakmıştır. Baumeister'ın konuyu ele alışı, dürüstçe söyleyecek olursam, herhangi bir araştırma literatüründe şimdiye kadar okumuş olduğum en kavrayışlı çalışmalarından biridir. İntihar ve psikolojiyle ilgili konumuzun ikinci bölümünde dikkatimizi bu çalışmaya vereceğiz.

İntihar Eğilimi - Kendini Öldürmek İstemek

NASIL BİR ŞEYDİR

(KISIM II)

TIP LİTERATÜRÜNDEKİ ETKİLEYİCİ PSİKOTİK KOŞULLAR dan biri Cotard sendromu olarak bilinir; ender rast lanan ve genellikle atlatılabilen bir bozukluktur; bu rada ana semptom “olumsuzluk sanrısıdır”. Pierre ve Marie Curie Üniversitesi’nden araştırmacı David Cohen ve Angela Consoli’ye göre, Cotard sendromlu birçok hasta, kendileri nin öldüklerinden en ufak bir kuşku duymayacak şekilde emindir.

Yakın zamanlarda elde edilen kanıtlar, Cotard sendro munun uçuk için âsiklovir veya valasiklovir ilâcı alan ve ay rıca böbrek yetmezliği olan hastalarda bir nöropsikiyatrik yan etki olarak ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Fakat bunun kökleri bu modern ilâçlardan çok daha geriye da yanmaktadır. İlk defa 1880’li yıllarda Fransız nörolog Jules Cotard tarafından açıklanan sendroma genellikle önemli depresyon, şizofreni, epilepsi veya genel felç gibi başka bazı sakat bırakıcı rahatsızlıklar eşlik eder. Bir genç kadınla ilgili olarak Cohen ve Consoli tarafından anlatılan vâkada: “San rı, hastanın öldüğüne ve gömülmeyi beklediğine, dişlerinin

veya saçlarının olmadığına ve rahminin biçim değiştirdiğine yönelik mutlak inancından oluşuyordu.”

Zavallı şey – o görüntü özsaygısı için çok iyi bir şey olmasa gerek. İsterseniz bana tuhaf deyin, insanın kafası berrakken, yine de ölmüş olduğuna inanmasında çekici bir yan buluyorum. Kollarımı kenetleyen ölüm sertliği veya ayaklarımı kemiren sanrı ürünü iblisler gibi rahatsız edici semptomlar olmadıkça, ölü bir adam gibi ve sakınmadan dürüst olmanın getirdiği o köstekleyici ve ikircikli korkuyu duymaksızın yazmak ne büyük özgürlük olurdu. Kitabın yayınlanmasından sonra güvenli şekilde tabuta tıklacağımı bildiğimden emin olarak kafamdan geçenleri söyleyebilirdim. İnsanın hayatını cisimlenmiş bir intihar notuymuş gibi yaşaması (yine de yaşamın gerçekten de böyle bir şey olduğunu hatırlayalım; kafası çalışan herkese bir mezarlığın yanından geçip, cıvıldaayan cırcır böcekleri ve ufalanan mezar taşlarıyla dolu bu yere bakıp, mantıksız da olsa, bu insanların hâlâ ellerinde fırsat olsa dünyaya neler diyebileceklerini düşünmesini öneririm) ebedî sükûnet vaadiyle tehlikeli şekilde kışkırtılan gerçekten intihara meyilli bir zihnin ezinci ve katlanılamaz ağırlığından çok daha farklı bir şeydir.

İnsanların kendilerini öldürme motivasyonlarını düşünürken, intiharların çoğunun artıların ve eksilerin eleştirel olarak değerlendirildiği rasyonel ve felsefî düşüncelerle değil bir anda hücum eden güçlü duygularla gerçekleştirildiğinin bilincinde olmalıyız. Evrim intihar biyolojisine ilişkin önceki bölümde söz ettiğim gibi, psikoloji bilimi açısından baktığımda, intihara meyilli zihnî, psikolog Roy Baumeister’ın 1990 yılında *Psychological Review*’da yayınlanan “Benlikten Kaçış Olarak İntihar” makalesinden daha

iyi yakalayan bir akademisyen olduğunu düşünmüyorum. Tekrarlayacak olursam, Baumeister'ın bilişsel kurallarını deCatanzaro'nun biyolojik olarak uyumlayıcı intihar kararının verilmesini harekete geçiren duyguların motoru olarak görüyorum. Kuşkusuz Baumeister'inkinden daha yakın zamanlarda geliştirilen kuramsal intihar modelleri olsa da bana göre bunların hiçbiri bir yenilik getirmemiştir. Yazarı gerçekten intihara meyilli bir kişinin yaşadığı katlanılamaz ve sona ermeyen benmerkezci sınırlı bakış açısını benzersiz ve ayrıntılı bir şekilde görmemizi sağlıyor.

Baumeister'a göre, kaçış kuramında, bütün kriterleri sağlandığında muhtemel bir intiharla sonuçlanan altı ana aşama vardır. İntihara "meyilli" olmanın neye benzediğinin fenomenolojisi konusunda bilgi sâhibi olunmasının, insanlara kendilerindeki olası intihar fikri semptomlarını tanımlarında yardımcı olacağını ve (eğer böyle bir şey oluyorsa) onların çok geçmeden bunun önüne geçmelerini sağlayacağını umarım. İntihar riskini yaşayanların her zaman, en azından intihar fikrinin en erken bilişsel görünümünün de, gerçekten intihara meyilli olduklarının farkında olduklarının kesinlikle belli olmadığını belirtmek isterim. Eğer bu düşünce engellenmeden devam ettirilecek olursa, o zaman intihara karar veren kişiyi eylemi yerine getirmekten alıkoymak cinsel heyecanın doruk noktasındaki birinden orgazm olmamasını -ki orgazm bazen *la petite mort** olarak adlandırılır- istemek kadar nâfile olabilir.

Şimdi intihara eğilimli zihnin içinde, en azından Roy Baumeister tarafından görüldüğü şekliyle bir yolculuğa çıka

---

* Küçük ölüm.

lım. Bu karanlık psikolojik alana, o sırada farkında olmadan belki de sizin de ayak basmış olduğunuzu keşfedebilirsiniz.

1. *Aşama: Standartların Karşılanamaması.* Kendilerini öldüren insanların çoğu ortalamanın üstünde bir hayat yaşamışlardır. İntihar oranları, daha yüksek yaşam standartlarına sâhip ülkelerde daha düşük refah düzeyine sâhip ülkelerden daha yüksektir; ABD'nin daha iyi yaşam kalitesine sâhip eyâletlerinde daha yüksektir, birey özgürlüğüne değer veren toplumlarda daha yüksektir; daha iyi havaya sâhip yerlerde daha yüksektir; mevsim değişikliği olan bölgelerde, daha sıcak mevsimlerde daha yüksektir ve notları daha iyi olan yüksek okul öğrencileri ve beklentileri daha yüksek ebeveynler arasında daha yüksektir.

Baumeister, böyle ideal koşulların genellikle kişisel mutluluğa yönelik mantıksız standartlar yaratarak insanları beklenmedik terslikler karşısında duygusal olarak daha kırılgan hâle getirmeleri nedeniyle gerçekten de intihar riskini artırdıklarını ileri sürmektedir. Dolayısıyla, işler biraz ters gittiğinde, birçoğu ekseriyetle seçkin hayatlar süren bu kişiler başarısızlıklarla baş etme konusunda daha fazla zorluk çekiyorlar. “Elimizdeki çok sayıda kanıt,” diyor yazarımız, “intiharın öncesinde geçmişteki başarıların, sürekli olumlu koşulların veya dışarıdan taleplerin yarattığı yüksek standartları ve beklentileri karşılayamayan olayların meydana geldiği görüşüyle uyum gösteriyor.” Sözgelimi, sâdece fakir olmak intihar için tek başına bir risk faktörü değildir. Oysa göreceli olarak refah durumundan yoksulluğa oldukça âni geçiş intiharla güçlü bir şekilde bağıntılıdır. Benzer şekilde, insanın hayatı boyunca bekâr olması da bir risk faktörü değildir; gelgelelim evlilik durumundan bekâr-

lğa geçiş insanı ciddi şekilde intihar riskiyle karşı karşıya getirir. Hapishane ve akıl hastanesi gibi ortamlarda meydana gelen intiharların çoğu, kapatılmalarının ilk ayında, özgürlüğün kaybedilmesine ilk uyum gösterme döneminde meydana gelmektedir. İntihar oranları Cuma günleri en düşük ve Pazartesi günleri ise en yüksek düzeydedir; ayrıca önemli bayramların hemen öncesinde düşüyor ve bayramlardan hemen sonra hızla yükselişe geçiyor. Baumeister bu örüntüleri insanların hafta sonlarından ve bayramlardan olan yüksek beklentilerinin olayın meydana gelmesinden sonra acı hayâl kırıklıkları şeklinde gerçekleştiği yolundaki düşünceyle tutarlı olacak şekilde yorumluyor.

Kaçış kuramındaki bu birinci aşamayı özetleyecek olursak, Baumeister şöyle diyor: “Görüldüğü kadarıyla intihar sürecinin başlatılmasında standartlar ile algılanan gerçeklik arasındaki çelişkinin boyutu oldukça önemli.” Bilinen toplumsal yerçekimi yasasıdır: ne kadar yüksekte başlasa, yüz üstü düşmeniz o kadar acılı olacaktır.

2. Aşama: Benlikle ilgili Nitelemeler. Gözden düşmeniz tek başına sizi intihar girdabına sokmaya yetmez. İçinde bulduğunuz sorun nedeniyle kendinizden nefret de etmeniz gerekiyor. Bütün kültürlerde, “kendini suçlama” veya “benliğin kınanması” intiharlarda ortak bir payda olarak görülüyor. Baumeister’ın kuramı bu verileri barındırıyor; yine de onun modeli en büyük risk faktörünün tek başına müzmin şekilde düşük özsaygıdan ziyâde önceki aşamada meydana gelen olayların olumsuz seyrine cevaben benliğin göreceli olarak daha sonra yerin dibine sokulmasıdır. Özsaygıları düşük olan insanlar, diyor, genellikle insanlardan hoşlanmayan kişilerdir; bu nedenle, aslında kendileri

ni eleştirirlerken, genellikle bir o kadar da başka insanları eleştirirler. Oysa bunun tersine, kendileri hakkında olumsuz yargılar besleyen intihara meyilli bireyler, başka insanların çoğunlukla iyi olduğunu ve kendilerinin kötü olduğu gibi yanlış bir izlenime sâhiptirler. Değersizlik, utanç, suçluluk, yetersizlik, teşhir olma, aşağılanma veya reddedilme intihara meyilli kişilerin kendilerini sonunda onları ideal bir insanlıktan izole edecek şekilde sevmemelerine neden olur. Benlik sürekli arzu edilmeyen bir şey olarak görülür; değişme umudu yoktur ve çekirdek benliğin kokuşmuş olduğu algılanır.

İşte bu yüzden, hem örtük hem açık şekilde temelde ikinci derece insan olduklarına ilişkin mesajlarla dolu toplumsal bir rahim içinde gebe kalarak büyüyen ergenler ve azınlık cinsel yönelimlere sâhip yetişkinler intihara özellikle eğilimlidirler. Hoşgörüsüz bir toplum tarafından yapılan bu kişisel nitelermeleri bilinçli olarak reddedebilirsek bile, bunlar yine de içeri sızacaklardır.

3. Aşama: *Yüksek Benlik Bilinci*. Çoğu bilim insanı, benlik bilincinin ortaya çıkışını türümüz için kilometre taşı niteliğinde bir başarı olarak nitelerler. Gelgelelim, bununla beraber birey olarak kendimizi başkalarına karşı nasıl savunduğumuzla ilgili ezici gerçek de kendini gösterir. Baumeister, “Benlik bilincinin özü insanın kendisinin standartlarla karşılaştırılmasıdır,” diyor. Onun kaçış kuramına göre, intiharı körükleyen de insanın tercih edilen bir benlikle (belki daha mutlu bir geçmişteki geri kazanılamayacak bir benlikle veya şimdi, meydana gelen olaylardan sonra ulaşılması imkânsız görünen bir hedef benlikle) sürekli ve acımasız şekilde karşılaştırma yapmasıdır.

İntihara meyilli bireylerdeki bu affedici olmayan ve sonu gelmeyen düşünceler, aslında intihar notlarında kullanılan dilin analiz edilmesiyle en azından dolaylı şekilde ölçülebilmektedir. Tanınmış “intihar uzmanı” Edwin Shneidman bir zamanlar şöyle yazmıştı: “İntiharı anlamanın en iyi yolu beynin yapısının, toplumsal istatistiklerin veya zihinsel hastalıkların incelenmesi değil, doğrudan doğruya intihar eden kişinin sözcüklerindeki, basit dille yazılmış insan duygularının incelenmesidir.” Yabancıların intihar notlarının okunmasını bir var oluşsal röntgencilik gibi görüyorsam da, psikolojik araştırmada uzun zamandır kullanılmakta olan bir uygulamadır. Sadece son yirmi-otuz yıllık bir dönemde bile intihar notlarına ilişkin yaklaşık üç yüz araştırma yayınlandı. Bunlar çok çeşitli araştırma sorularını kapsıyorlarsa da tutarsız bulgular sundukları için intihara meyilli zihinle ilgili karmaşık bir tablo çiziyorlar.

Bu durum özellikle insanların eylemle ilgili motivasyonlarını ortaya çıkarmaya çalışırken söz konusu oluyor. İntihar eden bazı kişiler kendi motivasyonlarının farkında bile olmayabiliyor veya en azından dünyaya bıraktıkları veda mektuplarında tamamen dürüst olmayabiliyorlar. Susanne Langer ve arkadaşlarının *The Sociological Review*’un 2008 yılındaki bir sayısında yayınlanan raporunda buna ilişkin iyi bir örneğe rastlıyoruz. Araştırmacılar genç bir adam tarafından yazılmış intihar notunun ne kadar târif edilemez nitelikte olduğunu, intiharının nedeni olarak yalnızlık ve boşluk duygularından söz ettiğini açıklıyorlar; oysa gerçekte “dosyasında yakınlardaki bir kazan dâiresinde merhumun suçlandığı cinsel suçlarla ilgili olarak yürütülen bir araştırmanın durumuyla ilgili bilgi talep edilen bir not vardı.”

Bana göre, intihar mektuplarına ilişkin daha ikna edici çalışmalar, araştırmacıların belli türde kelimelerin tam sayısını çıkarmalarını sağlayan metin analiz programlarını kullananlardır. Alıştırma olarak veya “sanki” kişi kendini öldürmek üzereymiş gibi yazılan sahte intihar notlarıyla karşılaştırıldığında gerçek intihar notlarında karakteristik olarak birinci tekil şahıs zamiri kullanılır; bu durum yüksek düzeyde benlik bilincini yansıtmaktadır. İdamlık kişilerce yazılanlar gibi ölümle gönülsüzce karşı karşıya kalan kişilerin yazdığı mektuplardan farklı olarak, intihar mektuplarının yazarları, dâhil edici nitelikteki *biz* çoğul zamirini nâdiren kullanırlar. İntihar mektubu yazarlar, kendileri için önemli kişilerden söz ettiklerinde ise onlardan genellikle kopuk, uzak, ayrı, anlayışsız veya zıt olarak bahsederler. Dostlar ve aile ve hatta bir adım ötedeki sevecen bir anne bile okyanus ötesindeymiş gibidir.

4.Aşama: Olumsuz Etki. Aslında söylemeye bile gerek yok; intiharlar öncesinde genellikle olumsuz duyguların yaşandığı bir dönem vardır. Yine de, Baumeister’ın kaçış modelinde, olumsuz intihar duyguları uzun süreli olarak değil akut bir durum olarak yaşanır. “Depresyonun intihara neden olduğunu söyleyip kestirip atmak bazı nedenlerden dolayı yetersiz kalabilir,” diyor Baumeister. “Depresyondaki çok sayıda insanın intihara kalkışmadığı ve intihara kalkışan insanların hepsinin klinik olarak depresyonda olmadığı açık bir şekilde ortadadır.”

Endişe (ki bu durum suçluluk, kendini suçlama, toplumsal dışlanma tehdidi, toplumdan dışlanma endişesi şeklinde yaşanabilir) intiharların çoğunda ortak damar gibi görünüyor. Olumsuz toplumsal değerlendirmelerin utançtan kay-

naklanan intihara neden olabildiği belki de tek canlı türü yüz. İnsan dışındaki hayvanlarla yapılan çalışmalardan elde edilen en ikna edici veriler, çok güçlü bir şekilde, benliğin niteliklerinin değerlendirilmesinde bir başka organizmanın bakış açısını edinebilen dünya yüzündeki tek tür olduğumuza işaret ediyorlar. Bunu, zihin kuramı olarak bilinen hem bir lütuf hem bir lânet olarak görülebilecek bir evrimsel yeniliğe borçluyuz; bu, gerçekte, bir başka kişinin sizin hakkınızda ne düşündüğü de dâhil olmak üzere onun düşündükleri ve bu durumda belki de en önemlisi, sizin kendiniz hakkında ne düşündüğünüz konusunda kuram oluşturulmasıdır. Bu bir lütuftur, çünkü gurur duygusunu yaşamamıza olanak verir ve ayrıca bir lânettir çünkü tamamen insana özgü olduğunu düşündüğüm benzersiz şekilde acıtıcı utanç duygusunu yaratır. (Bu noktayı daha önce ele aldığımız psiko-dermatoloji ve sivilce konusundan da hatırlayacaksınız.)

Psikodinamik kuramcılar genellikle intihara yönlendiren suçluluk duygusunun cezalandırma peşinde koştuğunu ve bu nedenle intiharın bir tür kendini idama mahkûm etme olduğunu ileri sürüyorlar. Gelgelelim Baumeister'ın yöntemi bu yorumu büyük ölçüde reddediyor; onun modelinde intiharın çekici olan yanı daha ziyâde bilinçliliğin ortadan kalkması ve böylece yaşanan psikolojik acının sona ermesidir. İntihara meyilli kişilerin çoğu bilişsel terapi olanına kolayca erişemediği veya bunu başarılı olabilecek bir şey olarak görmediği için, bu acı verici benlik bilincinden kaçmak için geriye sâdece üç yol kalıyor: ilâçlar, uyku ve ölüm. Bunlar arasında sâdece ölüm, doğanın büyük anestezisi, durumu kökünden hâll ediyor.

5. Aşama: *Bilişsel Yapı Bozulumu*. Kaçış kuramındaki be-

şinci aşama, psikolojik açıdan belki de en ilgi çekici olanı; çünkü intihara meyilli zihnin normal kavrayışımızdan ne kadar ayrı ve korkutucu bir şekilde erişilemez olduğunu gösteriyor. İlk defa sosyal psikologlar Robin Vallacher ve Daniel Wegner tarafından ortaya atılan bir kavram olan bilişsel yapı bozulunda, dış dünya kafamızın içinde çok daha basit (fakat genelde iyi anlamda değil) bir hâl alır.

Bilişsel yapı bozulumu, büyük ölçüde ifadenin kendisinden anlaşıldığı gibidir. Şeyler, bilişsel olarak parçalanarak giderek daha düşük düzeyde ve basit unsurlara bölünürler. Sözelimi, intihara meyilli kişilerin zaman perspektifi şimdiki zamanı sonsuzmuş gibi görünmesine neden olacak şekilde değiştirir; böyle olur çünkü “intihara meyilli kişiler yakın geçmişe (ve muhtemelen geleceğe de) dâir iğrendikleri veya endişe duydukları bir farkındalığa sâhiptirler ve bundan şimdiki zamana dar ve duygusuz olarak odaklanma yolunu seçerek kaçarlar.” Sözelimi, yapılan ilginç bir çalışmada, intihara meyilli katılımcılar, kontrol gruplarıyla karşılaştırıldıklarında, deneysel olarak kontrol edilen zaman aralıklarının aşırı uzun olduğunu düşünüyorlardı. Baumeister, “Bu yüzden intihara meyilli kişiler yoğun şekilde sıkılan insanlara benzerler: Şimdiki zaman sonsuz ve belli belirsiz şekilde tatsızmış gibi gelir; ne zaman saate bakacak olsalar, gerçekte ne kadar az zaman geçtiğine şaşırırlar.”

Eldeki kanıtlar, intihara meyilli kişilerin aynı zamanda geleceği düşünme konusunda da zorluk çektiklerini göstermektedir; bu durum, caydırıcı olarak cehennem tehdidini kullanacak olanlar için bu stratejinin neden pek etkili olmayacağını kanıtlamaktadır. Baumeister, bu zamansal daralmanın, aslında kişinin geçmişteki başarısızlıkları dü-

şünmekten ve katlanılamaz umutsuz geleceğin yarattığı endişeden bilişsel olarak kaçınmasına yardım eden bir savunma mekanizması olduğuna inanıyor.

İntihara meyilli kişinin bilişsel yapı bozulumunun bir başka ana karakteri, diyor Baumeister, somut düşüncedeki ciddi artıştır. Daha önce sözünü ettiğimiz yüksek benlik bilinci gibi, intihar mektuplarında bu somutluluk da genellikle dile getirilir. Birkaç çalışmada, soyut, anlamlı ve üst düzey terimler olan “düşünme sözcüklerinin” intihar mektuplarındaki kıtlığından söz edilir. Bunun yerine, “Ke diyi beslemeyi unutma” veya “elektrik faturasını hâletmeyi unutma” gibi sıradan ve spesifik tâlimâtları içerirler. Gerçek intihar mektupları çoğunlukla kuşku uyandırıcı şekilde tasavvura veya metafiziğe yönelik düşüncelerden mahrumken, çalışmaya katılanlarca yazılmış olan sahte intihar notlarında daha soyut veya üst düzeyde terimler kullanılması eğilimi görülmektedir (“Seni ne kadar sevdiğimi bir gün anlayacaksın” veya “Hep mutlu ol”). Hatta yapılan eski bir çalışmada, “sahte” (simüle edilen) intihar mektuplarıyla karşılaştırıldığında, gerçek intihar mektuplarında ortamdaki somut objelere (fiziksel şeylere) daha fazla sayıda gönderme yapıldığı tespit edilmiştir.

Baumeister’ın görüşüne göre, somut düşünmeye yönelik bu bilişsel değişim, beynin zihinsel çalışmayı hafifleterek açıklamış olduğumuz boğucu duygulardan kaçınma girişimidir. Sözgelimi, intihara meyilli birçok yüksek okul öğrencisi, intihar öncesinde sıkıcı ve rutin okul çalışmalarına gömülme şeklinde bir davranış kalıbı göstererek muhtemelen “kendini başına bir son” niteliğinde olan bir tür “duygusal ölüm” hâline giriyorlar. Ben intihara meyilli bir ergenken doymak bil

mez bir şekilde kitap okuyordum, ne okuduğum önemli değildi (aslında çoğu beş para etmez romanlardı) çünkü derdim kendi düşüncelerimi yazarınkilerle değiştirmekti. İntihara meyilli kişiler için başka insanların söyledikleri, kişinin yorumu düşüncelerinin üzerine, kötü şekilde yaralanmış bir elin üstüne geçirilen kusursuz bir eldiven gibi çekilebilir.

Hatta insanın kendi intiharını düzenlemesiyle ilgili can sıkıcı ve bıktırıcı ayrıntılar bile bir rahatlama sağlayabilmektedir: “İntihara hazırlanırken, kişi, artık geleceği olmayacağına kesinlikle karar verdiği için nihâyet gelecek hakkında endişelenmeyi bırakabilir. Neredeyse sona erdiği ve artık sıkıntı, endişe veya kuruntu yaratmayacağı için geçmiş de mesele olmaktan çıkar. Ölümün yakında gelecek olması zihnin o ana yoğunlaşmasına yardımcı olabilir.”

6. *Aşama. Disinhibisyon*¹. Şimdi zihinsel aşamayı hâlettik; fakat, kuşkusuz, bir de intihar fikrini gerçek bir intihardan ayıran nihâî eylem var. Baumeister, geride bıraktığı sevdiklerinin çekeceği acının dert edilmesi bir yana, insanın ölüm yoluyla kendisine acı vermesine ilişkin içkin korkunun üstesinden gelmesi için gerekli olan davranışsal disinhibisyonun bilişsel yapı bozulmasının bir başka sonucu olduğunu ileri sürüyor. Çünkü bu, normal koşullar altında hayatta kalmamızı sağlayan üst düzeyde soyutlamalar yapılmasına (intiharın özünde “yanlışığın”, başka insanların neler hissedeceklerine yönelik düşüncelere ve hatta insanın kendisini korumasına yönelik kaygılara) izin vermez.

Psikiyatr Kimberly van Orden ve arkadaşları tarafından

---

¹Toplum tarafından kabûl görmeyen duygu, davranış ve tavırları kişinin kendi iradesiyle baskılama yeteneğinin bozulması.

yapılan bir kuramsal analiz, davranışsal disinhibisyonun bu unsurunu daha da aydınlatıyor. Bu yazarlar, çok sayıda insanın kendini öldürmek istemesine karşın intiharın göreceli olarak seyrek gerçekleştiğini belirtiyorlar. Bunun nedeni büyük ölçüde, intihar arzusuna ek olarak, bireyin henüz ölümden daha az korku duymasını hem de fiziksel acıya katlanma derecesinin artmasını sağlayan “intihara yönelik edinilmiş kabiliyet”e ihtiyaç duymasındır. Bu yazarların modeline göre, kişi bu kabiliyeti kendisini sistematik olarak fiziksel acıya alıştıran o türden koşullara mâruz kalması yoluyla edinir. Sözgelimi, intiharın en iyi bilinen öngörücülerinden biri öldürücü olmayan ön intihar denemesidir.

Gelgelelim başka korku yaratıcı, fiziksel olarak acı verici deneyimlerin yaşandığı bir geçmiş de kişiyi tehlikeye sokar. Çocukken fiziksel veya cinsel tâcize uğranması, savaş deneyimi ve evde tâciz durumları da kişiyi intihar davranışıyla bağlantılı fiziksel acıya “hazırlayabilir”. Bunun yanı sıra, kalıtsal olarak dürtülerine hâkim olamama, korkusuzluk ve fiziksel acıya karşı daha fazla tolerans şeklindeki değişkenler de intihara eğilimin neden kalıtsal olduğunu açıklamaya yardımcı olabilir. Van Orden ve çalışmayı birlikte kaleme aldığı arkadaşları da, acıya alışmanın kişinin kendi yaşamını sona erdirmesi için kullanacağı özel yöntemde olduğu kadar sık, eski herhangi bir intihar yönteminde çok da yaygın olmadığına ilişkin bazı ilginç kanıtlardan söz ediyorlar. Sözgelimi, Amerikan ordusundaki intiharlarla ilişkin bir çalışma silâhların genellikle karacıların intiharıyla, asma ve düşümlerin donanmadaki intiharlarla ve düşmeyle yüksekliğin ise hava kuvvetlerindeki intiharlarla özdeşleştirildiğini tespit etti.

İşte gördünüz. Gerçekten de hoş bir manzara değil. Yine de, tekrarlıyorum, eğer kafanızda böyle bilişsel dinamikler yaşıyorsanız (ki ben özellikle yaşıyorum) veya başkalarında bu düşünce örüntülerinin meydana gelebileceğini gösteren davranışlar gözlemliyorsanız, umarım bu bilgiler intihar düşüncesini meta-bilişsel olarak yok etmenize yardımcı olur. İntihara meyilli olduğum yılların o çok karanlık günlerinden beri öğrendiğim bir şey varsa, o da bilimsel bilginin perspektifi değiştirdiğidir. Ve perspektif her şeyi değiştirir. Ama *her şeyi*.

Başında belirttiğim gibi, hiç unutmayın: sâdece yeterince kısa bir süre sonra öleceksiniz; bu, yüzyıl sonra bile olsa, kozmik açıdan göz kırpmaya kadar kısa bir süre. Siz bu arada bir bilim insanı gibi (hatta tüm dünyada sâdece bir-iki meslek arkadaşınız olacak kadar tartışma yaratan bir bilim insanı olarak) yaşayın ve hayatı muhteşem bir deney, kan, ter ve gözyaşı olarak görün. Unutmayın, başarısız deney diye bir şey yoktur, sâdece veriler vardır.

Bilim İnsanları Özgür İradenin Muhtemelen Olmadığını Söylüyor

'İNANMAYI BIRAKMAYINI' DİYE ISRAR EDİYORLAR

BİR AN KUŞKUYU BİR KENARA BIRAKIN VE GİZLİ BİR ASKERİ operasyonda gizli ajan olarak görev almak üzere geçmişe, 1894 yılına seyahat etmeyi kabûl ettiğinizi düşünün. Şaşırdınız, ama işe yaradı! Şimdi, gözlerinizdeki zaman yolculuğundan kalan tozu sildikten sonra, kendinizi sınırındaki yoğun ormanın kamufle ettiği bir Bavyera kasabasının kenarında buldunuz; kilise çanlarının şaşmaz sesine karışan, 19. Yüzyıl Almanlarının uzaktan gelen seslerini duyuyorsunuz.

Hemen etrafı kolaçan ediyorsunuz; bir sıra evin hemen arkasındaymışsınız gibi; dışarıya kuruması için asılmış beyaz çarşaflar var; arkanızdaküçük bir akarsu şırıldıyor; pencereler ılık bahar havasının içeri girmesi için ardına kadar açılmış. Çok tuhaf. Etrafta başka kimse yok gibi görünse de evleri birbirinden ayıran küçük boşluklardan arada sırada bir yayanın geçtiğini görüyorsunuz Sonra onun farkına varıyorsunuz. Yakınıınızda, pisliğin içinde oyuncaklarıyla sessizce oynayan ciddi bakışlı, sâkin bir çocuk görüyorsunuz. Beş yaşında var yok görünüyor; modern çağda yaşıyor olsa anaokulu yaşında. Sonra misyonunuzu hatırlıyorsunuz.

Burası, Almanya'nın güneyindeki Passau kasabası. Bu da sıradan bir çocuk değil. Çocuk Adolf Hitler'den başkası değil. Şimdi ne yapardınız?

Bu senaryo, bizim için ne yazık ki bilim kurgu niteliğinde. Gelgelelim farazî soruyu (ve buna benzer diğer soruları) nasıl yanıtlayacağınız psikologlar için önemli; çünkü diğer şeylerin yanı sıra, bu soru sizin Hitler'in ve ayrıca yaşamının sonraki yıllarında vereceği kararların onun genleri üzerinde etki yaratan ortamın bir ürününden ibaret mi olduğu yoksa "özgür iradesini" kullanarak farklı şekilde hareket edebilir miydi sorularına âit varsayımlarınızı ele verir. Bu alandaki bilim insanlarının çoğu, özgür iradenin var olup olmadığı konusuna fazla kafa yormuyorlar; bunun yerine, insanların, özellikle ahlâkî alanda, özgür iradeyle ilgili günlük mantığının onların sosyal davranışların ve tutumlarını nasıl etkilediği üzerinde yoğunlaşıyorlar.

Bu alandaki önde gelen araştırmacılardan biri olan Roy Baumeister'la tanışmıştık; kendisi intihar düşüncelerinin altında yatan psikolojiyi etkili şekilde gözler önüne sermişti. Şimdi Baumeister'ın özgür iradenin psikolojisiyle ilgili bakışına göz atalım:

Özgür irade meselesinin merkezinde, eylemin psikolojik nedenlerine ilişkin bir tartışma yatmaktadır. İnsan olası bir sürü seçenek arasından gerçekten seçim yapıp nasıl hareket edeceğine karar veren özerk bir varlık mıdır? Yoksa insan temel olarak bir nedensellik zincirindeki tek bir halkadan başka bir şey olmadığı için hareketleri önceki olaylardan kaynaklanan yasaya uygun nedenlerin kaçınılmaz ürünüdür ve onun yerinde kim olsa ondan farklı davranması mümkün değil midir? ...

Bu nedenle, özgür iradenin bilimsel psikoloji bağlamında ele alınması öz-düzenleme, kontrollü süreçler, davranışsal esneklik ve bilinçli karar verme kavramlarını dâvet edecektir.

Bakışlarını insanların özgür iradeye olan inançlarına çevirdiklerinde psikologların ne yaptığını böylece anladıktan sonra, şimdi yukarıdaki Hitler örneğine geri dönelim. 21. Yüzyıl'dan gelen zaman yolculuğu yapan gizli ajan rolünüzde, aşağıdaki bilgilerle donanmış olacaksınız. Birincisi, zaman yolculuğu teknolojisi hâlen daha emekleme aşamasında ve araştırmacılar bunun tekrar mümkün olup olmayacağı konusunda kuşkulular. İkincisi, bugüne döndürülmeden önce sâdece on dakikanız var (ve iki dakikası geçmiş durumda). Üçüncüsü, beş yaşında bir çocuğu çıplak ellerinizle boğmak ve çocuğun kesinlikle öldüğünden emin olmak için yeterli bir süre olduğu söylendi. Dolayısıyla, bu, küçük çocuğu öldürüp öldürmemeye karar vermek için sâdece bir dakikanız var demektir.

Ama başka seçenekleriniz de var. Ayrıca danışmanlarınız size yedi dakikanın Hitler'in evine gitmeniz ve Adolf'un nobran babası Alois ile sevecen ve utangaç annesi Klara'ya çocuklarının bıyıklı führer olarak çekilmiş net fotoğraflarını ve ayrıca kırk yıl sonraki Nazi Almanyası'nın ayrıntılı fotoğraflarını ve Soykırım ile ilgili tarihsel belgeleri içeren özel hazırlanmış bir paketi elden teslim etmeniz için de yeterli olduğu söylendi. Kimse bunun nasıl bir etkisi olacağını bilmiyorsa da modern bilim insanları İkinci Dünya Savaşı'nın bu ürkütücü görünümünün Adolf'un çocukluğunu anlamlı şekilde değiştireceğine inanıyor. Belki Klara baskıcı ve küfürbaz kocasını sonunda bırakacak; Alois soyadının bütün bu şer işleriyle özdeşleşmesi fikrinden memnun olmayıp hâlini tavrını değiştirecek ve sevecen bir baba olacak; veya ikisi birden küçük

Adolf ile oturup rahatsız edici ölüm kampı fotoğraflarını ve Soykırım'dan kurtulanların tanıklıklarını paylaşacak ve insanın kanını donduran ve dehşete düşüren bu şeyler Adolf'ün kendisinin bile bu kadar çok nefret edilen yetişkin karakterinden iğrenmesine neden olacak. Yine de acaba Adolf yaşamının seyrini gerçekten değiştirebilir mi? Bunu yapacak özgür iradesi var mı? Herhangi birimizin var mı?

Özgür irade biliminde yakın zamanlarda ortaya çıkan en çarpıcı bulgulardan biri de, insanlar özgür iradenin bir yanılsamadan ibaret olduğuna inandıklarında –veya inandırıldıklarında–, daha fazla anti-sosyal olma eğilimi gösterdikleri şeklindedir. Küçük Adolf'e birazdan döneceğiz. (Burada hangisinin anti-sosyal bir karar olduğunu düşünüyorsunuz: çocuk Hitler'i öldürmek mi yoksa öldürmemek mi?) Fakat kararınızı vermeden önce, bilimin ne söylediğine kulak verelim. Determinist inançların anti-sosyal sonuçlarını doğrudan doğruya kanıtlamaya yönelik ilk çalışma psikolog Kathleen Vohs ve Jonathan Schooler tarafından yapıldı. Vohs ve Schooler, *Psychological Science*'ta yayınlanan raporlarında, otuz üniversite öğrencisini görünüşte zihinsel aritmetikle ilgili bir çalışmaya katılmaları için laboratuvara dâvet ettiler. Öğrencilere yirmi matematik sorusuna (örneği, $1+8+18-12+19-7+17-2+8-4=?$) zihinden yanıt vermeleri istendi. Gelgelelim, sosyal psikoloji deneylerinde genellikle söz konusu olduğu gibi, çalışmanın gerçek amacı öğrencilerin matematik becerileri gibi küçük bir şeyin test edilmesi değildi.

Matematik sınavı yapılmadan önce grubun yarısından (on beş katılımcıya) Francis Crick'in *The Astonishing Hypothesis* kitabından aşağıdaki pasajı okumaları istendi:

"Siz", sizin keyfiniz ve kederiniz, anılarınız ve tutkularınız,

kişisel kimlik duygunuz ve özgür iradeniz aslında çok sayıda sinir hücresinin ve onlarla bağlantılı moleküllerin davranışından başka bir şey değildir. Siz bir sürü nöron dışında hiçbir şeysiniz ... özgür iradeye sâhipmişiz gibi görünsek de, aslında seçimlerimiz zaten bizim için önceden belirlenmiş durumda ve bizler bunu değiştiremeyiz.

Bunun tersine, diğer on beş katılımcıya ise aynı kitap-tan, fakat Crick'in özgür iradede söz etmediği farklı bir pasaj okutuldu. Şaşırtıcı bir şekilde, bu ikinci grup, matematik testinde, fırsat verildiğinde, Crick'in yukarıdaki, yanılsama olarak özgür irade pasajını okuyan gruba göre çok daha az kopya aldı. (Çalışma, kopya çekmeyi ölçecek şekilde akıllıca ayarlanmıştı: katılımcılar bilgisayar programında bir "bozukluk" olduğuna ve eğer problemi çözmeden önce yanıt ekrandan görünecek olursa klavyenin boşluk tuşuna basarak sınavı dürüst bir şekilde tamamlamaları gerektiğine inandırıldı. Bu nedenle, görev boyunca aralık çubuğuna basma sayısı onların ne kadar dürüst olduğunu gösteriyordu.) Bu genel etkiler, bir para tahsisatı görevinin verildiği ikinci deneyde de tekrarlandı; bu deneyde, rastgele bir *determinizm* koşuluna yönlendirilen ve "Özgür iradeye duyulan inanç, evrenin bilimin yasal ilkelerine göre yö-nelildiği yönündeki gerçekle çelişecektir" gibi ifadeler okuyan katılımcılar, rastgele bir özgür irade koşulundan (örneğin, "Kışkırtılmayı engellemek için özgür irademi kullanmam gerekir") gibi ifadeler okuyanlara veya okudukları (örneğin, "Şeker kamışı ve şeker pancarı 112 ülkede yetiştirilmektedir") gibi kontrol ifadeleriyle nötr bir koşula yönlendirilenlere göre temelde daha fazla para çaldılar.

Vohs ve Schooler'ın bulguları, sosyal bilimcilerin karşı karşıya olduğu oldukça tuhaf bir ikilemi göstermektedir:

Eğer insan davranışının determinist şekilde anlaşılması anti-sosyal davranışı teşvik ediyorsa, determinist araştırma bulgularımızın aktarılmasını nasıl haklı gösterebiliriz? Aslında, bu *Psychological Science*'da yayınlanan makalede insanı gerçekten şok edici, ilk okuyuşumda neredeyse gözümünden kaçırdığım bir satır var. Vohs ve Schooler şöyle yazıyorlar: “Eğer determinist mesajlarla karşılaşılması ahlâkî olmayan eylem olasılığını artırıyorsa, o zaman halkın bu tehlikeye karşı yalıtılmasına yönelik yaklaşımların tespit edilmesi kaçınılmaz oluyor.”

Belki siz de ilk okumanızda gözden kaçırdınız; oysa yazarlar burada olağanüstü bir öneride bulunuyorlar. Halkın “gerçekle baş edemeyeceğini” ve insanın sosyal davranışlarının gerçek nedenleri konusunda onları bir şekilde korumamızı (onlara yalan söylememiz?) gerektiğini ileri sürüyormuş gibi görünüyorlar. Belki haklılar. Aşağıdaki örneği ele alalım.

Orta yaşlı bir adam bir fahişeyle birlikte olur; karısını bilerek cinsel yolla bulaşan enfeksiyona mâruz bırakır ve kendi zevki için bir genç uyuşturucu bağımlısından faydalanır. Bu adam bu davranışı yüzünden bir şekilde cezalandırılmalı mı? Onu sorumlu tutmalı mıyız? Bahse girerim çoğu insan bu iki soruyu da tereddüt etmeden ‘evet’ diye yanıtlayacaktır.

Peki ya bunu şöyle, biraz farklı, bilimsel düzlemde düşünecek olursanız? Erkeğin bu kadınla seks yapma kararı, o sırada benzer karakterdeki genetik değişkenleri kendi ebeveynlerinden almış anne babasından miras aldığı belli kalıtsal yapıyla etkileşim içinde özel bir kültürel ortamda meydana gelen benzersiz gelişimsel deneyimlerin bir sonucu olarak

ortaya çıkan o andaki fizyolojisine uygundu vs. vs. Bu güçleri dizginleme veya “alt etme” veya kendi davranışını anlama kabiliyeti bile bu güçlerin ürünüdür! Dahası, bu adamın beyni önce özbilincine danışmadan hareket ediyordu; dahası, harekete geçen nörobilişsel sistem, normal veya hatalı olarak geçmişteki atalarında genetik başarıyı destekleyecek şekilde yanıt veren davranışsal algoritma geliştirmişti.

Bu determinist faktörlerin bileşimi dikkate alındığında, adam karşı karşıya olduğu uyartıya başka herhangi bir şekilde tepki verebilir miydi? Bu ahmağa atfedilen kişisel sorumluluk, onun davranışlarının nedenlerinin yalnızca naif bir şekilde anlaşılabilmesini yansıtan bir sosyal eğilim âlini alır. Onu yargılayan bizler gibi, bu adamın benliği de bedenindeki cinsel mâceraların seyircisi olma rolünü oynamaktan ibarettir. Ortada sâdece daha genel bir doğanın türevi olan doğasına herhangi bir şekilde aykırı hareket etmekte çaresiz cismi bir insan vardır. Benliğin kendisi ah-âkî bir oyunda yer aldığını düşünen aldatılmış bir yaratık olduğunu sanırken, aslında duygusal olarak bağlanmış bir seyirciden ibarettir.

Eğer adamın davranışlarının böyle determinist olarak anlaşılması sizde normalde hissedeceğinizden birazcık olsun fazla sempatiye neden olursa, işte Vohs ve Schooler’ın bizi uyardığı şey tam olarak o reaksiyondur. Bizim kendi doğamız bizi başka yere yönlendiriyor olsa bile, kendi doğasının belirlediği şekilde hareket ettiği için bu “nöron yığını” nasıl kabahatli bulabiliriz? Dahası, kendi ahlâkî eksikliklerimizimize karşı da biraz daha sevecen olmamız gerekmez mi? Öyle ya, kim olduğumuz konusunda bizim de elimizden bir şey gelmiyor. Doğru mu?

Aslında, Baumeister ve arkadaşlarının *Personality and Social Psychology Bulletin*'de yayınlanan bir çalışmasında, insanların "Evrendeki başka her şey gibi, bütün insan eylemleri önceki olayları tâkip eder ve nihâyetinde molekül-lerin hareketi bağlamında anlaşılabilir" türünden determinist ifadelere mâruz bırakılmalarının onları, "Her gün karar verirken özgür irademi kullanıyorum" şeklinde özgür irade fikrini onaylayan ifadeler okuyanlarla veya "Okyanuslar, yeryüzünün yüzde 71'ini kaplamaktadır" şeklinde nötr ifade okuyanlarla karşılaştırıldığında daha agresif ve bencil hareket etmelerine neden olduğunu saptadılar. Sözelimi, rastgele olarak determinist koşula yönlendirilen katılımcıların, evsiz bir kişiye para verme veya cep telefonunu sınıf arkadaşının kullanmasına izin verme oranı diğer iki gruptan daha düşüktü. Bu sonuçların olası toplumsal sonuçlarını irdeleyen Baumeister ve kalem arkadaşları da, Schooler'ın insanın sosyal davranışlarının nedenlerinin ayrıntılı şekilde anlaşılması durumundan "halkın yalıtılmasıyla" ilgili düşüncelerini yansıtıyorlar. "Bazı felsefi analizler, kaderci bir determinizmin yüksek ahlâkî davranışla oldukça uyumlu olduğu sonucuna varabilirler; gelgelelim, mevcut sonuçlar sıradan birçok insanın bu olasılığı henüz takdir etmediğini gösteriyor."

Bireyleri bir mekanik sisteme kısıtlanmış bahtsız tilt topları olarak görmenin (gerçekte büyük oranda öyle bile olsak) anti-sosyal sonuçlarını gösteren bu laboratuvar bulguları bilim propagandası yapmama bir son vermem için yeterli. Küçük mâsum Adolf'e dönersek, kuşkusuz bu örnekle sonsuza dek oynayabiliriz. Nahoş bir düşünce ama, ya Auschwitz'de katledilen çocuklardan bir tanesi büyüseydi de yetişkin olarak on milyon insanın öldürülmesini

emreden bir yetişkin olarak Hitler'den bile fazla nefret edilen biri olsaydı? Bir karar verme yeteneğiniz aslında temel olarak kendi özgür iradenizle ilgili bir soru değil mi? Bu böyle sürer gider. Gelgelelim, burada önemli olan şey Hitler şöyle olsaydı gibi bir oyunu sınırsız şekilde geriye giderek oynamak değil, özgür iradeyle ilgili sezgilerinizi kendinize buna inanıp inanmadığınızı doğrudan doğruya sormadan harekete geçirmektir. Her iyi bilim insanının bildiği üzere, insanların inandıklarını söyledikleri şey her zaman onların psikolojilerini yansıtmaz.

Bu durumda, araştırmacı psikologların ilgilenecekleri şey, sizin çocuğu öldürme veya paketi ailesine teslim etme kararınızı vermeniz değildir. Daha ziyâde, kararınızı Hitler'in özgür iradesi konusundaki düşüncenizi aydınlatacak şekilde nasıl gerekçelendireceğinizdir (örneğin, "Onu öldürürdüm çünkü [burayı doldurun]") veya "Paketi teslim ederdim çünkü [burayı doldurun]". Ne var ki bazı insanlar için mâsum çocuğun öldürülmemesi yönünde verilecek karar anti-sosyal olacaktır; çünkü bu karar altı milyondan fazla insan dikkate alındığında akla hayâle sığmayabilir.

Kendi adıma ben minik dingili 1894 yılında Passau'da güle oynaya boğmakta tereddüt etmezdim. (Yakın tarihlerde Auschwitz'i ziyaret etmiş olmamın bununla alâkası olabilir tabii.) İster istemez içimden Hitler'in istediği zaman elini kaldırarak Yahudi halkıyla ilgili Kesin Çözüm diye adlandırılan şeyi başlatmadan bitirebileceğini geçiriyorum. Bu gerekçelendirme benim özgür iradeye yönelik gizli inancımı gösteriyor gibi: Adolf farklı hareket edebilirdi, fakat o yolu seçmedi. Bir başka deyişle, Hitler'in iktidara gelmesinden önceki nedensel olaylar zinciri bana büyük ölçüde

ilgisiz veya konu dışı gibi geliyor. Onun kötü eylemleri, kişisel geçmişindeki kararsızlıklar ne olursa olsun meydana gelecekti. Bu bireyde temel olarak kötücül bir şey var. Bu yüzden çocuğu öldürmeye karar verdim: bu durumda, şunu diyor gibi görünüyorum, canavarı oyuncak askerleriyle oynayan küçük bir çocuğun içinde uyur durumdayken öldürmek muhtemelen en iyisi olacaktır.

Fakat Adolf'le geçireceğiniz zamanı daha az cinaî bir şekilde paylaşmayı tercih edebilirsiniz. Sözelimi, Hitler ailesi sorunlu çocuklarının nasıl bir şey olacağını bilselerdi o zaman onu başka türlü yetiştirirlerdi ve yaşamının ilk yıllarındaki ortamında olacak bu değişiklik Soykırım'ı neredeyse kesin olarak önlerdi gerekçesine dayanarak bu solgun ve yalnız yumurcağın hayatını bağışlamaya ve paketi ailesine teslim etmeye karar verirsiniz, bu sizin nedensel determinizm ilkesine daha fazla katılmanız anlamına gelir.

Her halükarda, süreniz sona erdi! Şimdi ne olacak ve *neden*? Gelecekteki milyonlarca kişinin hayatı tehlikedeyken, beş yaşındaki mâsum çocuğu durdurmak için cinayet işleyecek misiniz? Soykırım'ın insanı şok eden görüntülerinin Adolf'ü (şu veya bu şekilde) farklı bir meslek seçimine yönelteceği veya göreceği baskı sonucunda üne kavuşamayacağı umuduyla paketi ailesine teslim mi edeceksiniz? Yoksa, Nazi Almanyası'nda yaşayan ve Yahudilerle ilgili (sahte) deterministik mesajlarla bombardımana uğrayanlar gibi etliye sütlüye karışmayacak mısınız?

Kendini Gülmekten Alamayan Fare

HAYVANLAR ÂLEMİNDE KEYİF VE NEŞE

BİR KERESİNDE, İZLANDA'DAN OTUZ BEŞ BİN FİT YÜKSEKte uykuluyken ve irtifanın yarattığı sersemlikle, bilinçsiz bir şekilde koltuğumun altından çıkan sıcak mavi battaniyeyi el yordamıyla ararken, ifade edilemez bir dehşetle bir de ne göreyim dersiniz, kımıldayıp duran, çorapla kaplı büyük bir ayak başparmağını tutmuş çekiştiriyorum. Benim yaradılışımda biri için hayat arka arkaya yapılan münasebetsiz konuşmalara dönüşme eğilimi gösteriyor; bunun üzerine bu başparmağın sâhibinden özür dilemek için gülerek döndüğümde bakışlarım çıkardığı homurtuya bakılırsa bu olaydaki mizahı görmekte biraz güçlük çeken kocaman bir adamla karşılaştı.

Hoş değil kuşkusuz, yine de ben bu olayı şimdi piyango olarak nitelendiriyorum. Kafamı tekrar uçağın sıhhi kâğıtla kaplı yastığına dayadığımda, uçuş hâlindeki kafam çok daha mutluluk verici bir anıya seğirtiverdi; bu ânı bir başka büyük başparmakla, fakat bu sefer yanımda oturandan çok daha güler yüzlü bir hayvana âit olanla ilgiliydi. Bu diğer başparmak (şunu da ekleyeyim bu parmak da insan parmağı kadar dolgundu), King adında, dişetleri kireçlenmiş, 200 kiloluk bir gorile aitti. Ben yirmi, o yirmi dört yaşındayken, 1996 yazının

büyük bölümünü dişsiz arkadaşım King'le Frank Sinatra ve Üç Tenoru dinleyerek, bulunduğu kafesin bir yanından diğer yanına koşturarak ve onun başparmaklarını gıcıklayarak geçirdim. Kafesinde geriye yaslanıp, kül rengi ayağını kafesin demirleri arasından çıkartır ve orada bir beklenti içinde sallanır durumda bırakır, başparmaklarından birini tutup hafifçe hissedilir şekilde sıktağında gırtlğından çıkan ve omuzlarını sarsan bir kahkaha koyverirdi. Bir gün eğilerek o dolgun parmağını ısıracaktım gibi yaptığında resmen kendini kontrol edemedi. Eğer şimdiye kadar hiç gülme krizine tutulmuş bir goril görmediyseniz, bu dünyadan göçmeden önce böyle bir sahne yakalamaya çalışın derim. Yaratılışçıların en müşfik olanında bile bilişsel uyumsuzluk yaratacak bir şeydir.

İnsan dışındaki hayvanlarda mizah duygusu var mıdır? Belki bir bakıma, evet. Ancak, başka bakımlardan böyle duygular muhtemelen sâdece insana dâir özelliklerdir. Anekdotlar bir yana, insan dışındaki primat kahkahası ve mizahı konusunda çok az şey biliyoruz; örneğin, son on yıl içinde karşılaştırmalı bilimde ortaya çıkan en önemli bulgulardan biri de farelerin (özellikle yavru farelerin) güldüğüne ilişkin beklenmedik keşiftir. Doğru söylüyorum: fareler gülüyor. En azından konuyla ilgili olarak *Behavioural Brain Research*'te harikulade ve oldukça hararetli bir makale yayımlayan araştırmacı Jaak Panksepp'in kararlı iddiası bu yönde.

Panksepp'in çalışması "en fazla kullandığımız hayvan denekleri, laboratuvar farelerinin eğlenceli faaliyetleri sırasında sosyal eğlenceye benzer deneyimler yaşıyor olabilecekleri ve toplumsal bağıllığı güçlendirebilecek bu sürecin bir önemli iletişimsel-duygusal unsuru da gülmenin bir tür ilkel formu olması olasılığı" üzerineydi. Siz bir vampiri Stu-

art Little (o bir fare miydi?) tarzında bir kıkırdama hayâl etmeye başlamadan önce söyleyeyim, gerçek fare gülüşü, insanın genelde ötümlü bir nefes almayla başlayan ve neredeyse sâbit zaman aralıklı bir dizi kısa birbirinden ayrı ses titremelerinden oluşan titreşimli ses patlamaları şeklindeki gülmesine pek benzemiyor. İnsan gülüşünün klişe sesi bir ünlü *h* ve onu tâkip eden bir ünlü (genellikle *a*) şeklindedir ve büyük ölçüde hançeremiz sayesinde armonik olarak zengindir. Bunun tersine, fare gülüşü, farelerdeki diğer ses emisyonlarından farklı olarak 50 kHz gibi yüksek frekansa sâhip ultrasonik sesler veya “cıvıltılar” şeklindedir. Panksepp, bu fenomeni nasıl keşfettiğini anlatıyor:

1990’lı yılların sonlarında insan türündeki boğuşma oyununun (burada gülüş bol miktarda mevcut tepkiydi) belki de ilk resmî (yani iyi kontrol edilmiş) etolojik analizini tamamlamamdan hemen sonra, oynayan farelerde aldığımız 50kHz’lik cıvıltıların insan gülüşüyle atasal bir ilişkisinin olabileceği şeklinde bir “sezgi” (belki de bir sanrı) yaşadım. Ertesi sabah, laboratuvara gittiğimde o sıradaki öğrenci asistanıma “gel birlikte birkaç fareyi gıdıklayacağız” dedim.

Panksepp ve araştırmacı asistanları, sonraki yıllarda fare gülüşüne ilişkin sistematik olarak çalışma üstüne çalışma gerçekleştirerek yavru kemirgenlerdeki bu cırlayan tepkinin işlevsel ve ifade edici özellikleri ile bebeklerdeki gülme arasında çarpıcı bir örtüşme olduğunu gösterdiler. Panksepp, gülmelerini sağlamak için fare yavrularında temelde gıdıklamanın bir jargonu olarak “heterospesifik el oyunu” olarak ifade edilen bir teknikten yararlandı. “Bu taktiğin işe yaraması için,” diyor:

Kişinin türler arası dinamik etkileşim formlarını gerçekleştirmede becerikli olması gerekiyor. Biraz eğitimle çoğu araş-

tırmacı bu beceriyi kolayca edinebilir, bebekleri gıdıklarken yapacağınız dinamik el ve parmak hareketlerine oldukça benziyor; bebekler bu basit hareketle heyecanlandırılıp çınlamalar şeklinde gülmeleri sağlanabiliyor.

Görüldüğü kadarıyla fareler en çok enselerinden gıdıklanıyorlar; gençler de kendi oyunlarında kapma hareketiyle bu bölgeyi hedef alıyorlar. Panksepp kısa süre sonra en fazla gıdıklanan farelerin (yani, ampirik anlamda, insan elinde en sık, kuvvetli ve dirençli 50 kHz'lik cıvıltılar çıkaran farelerin) aynı zamanda fare denekleri arasındaki en oyuncu fareler olduğunu farketti. Ayrıca yavru farelerin güldürülmesinin bağlılığı artırdığını keşfetti: gıdıklanan fareler hararetle bilhassa kendilerini önceden güldürmüş olan insan ellerini arıyorlardı. Bunun yanı sıra ve insanlarda da bekleneceği üzere, ortamdaki belli itici uyartılar gülmenin meydana gelmesini ciddi şekilde azaltıyordu. Sözelimi, yavru fareler bir kedi kokusu aldıklarında, çok aç olduklarında veya gıdıklanırken sevimsiz parlak ışığa mâruz bırakıldıklarında gıdıklama eylemi devam ettirilse bile cıvıldaama önemli ölçüde azalıyordu. Panksepp, ayrıca, yetişkin dişilerin gıdıklamaya karşı erkeklerden daha hassas olduklarını keşfetti; fakat genel olarak “yavruyken bol bol gıdıklanmamışlarsa” yetişkin farelerde gıdıklanma yaratmak zordu. Son olarak, fare yavrularına iki yetişkin (biri hâlâ kendi kendine çok cıvıldaayan ve diğeri cıvıldamayan) arasında seçim yaptırıldığında, görünürde daha mutlu olan yetişkin fareyle çok daha fazla zaman geçiriyorlardı.

Pek şaşırtıcı olmayabilir, Panksepp'in bu bulguları hakkındaki yorumu talihsiz bir şekilde özellikle bilimsel meslektaşlarının itirazlarıyla karşılaştı. Kendisi yine de iddia ediyor:

Görüşümüzü çürütmeyi defalarca denedik ve çürütemedik. Dolayısıyla, yavru farelerin ve bebeklerin eğlenceli cıvıltıları arasında bir tür atasal ilişki olmasına ilişkin kuramsal olasılığı tekinli şekilde geliştirirken ve ampirik olarak işlerken gerekçelerimizin sağlam olduğunu düşünüyoruz. Bu hipotez, davranışsal sinir bilimi çevresindeki birçok meslektaşımızda büyük bir afallamaya neden oldu; bu ontolojik dalda bu kadar ileri gitmek için herhangi bir sebep göremiyorlar. Bazı meslektaşlarımız, böyle bâriz insanî yollarla hayvan beyni fonksiyonları üzerinde konuşmanın disiplinimizin üyeleri için temelde uygun olmadığını, hatta utanç verici olduğunu ileri sürerek bu tür kuramsallaştırmayı desteklemiyorlar.

Şimdi, Panksepp, bulgularının farelerin bir “mizah duygusuna” sâhip olduğunu kanıtladığını onaylayacak son kişi olacaktır; ona göre, boğuşma oyunu sırasındaki gülüşmeler ile yavru farelerden çıkan benzer seslerin ifadesi arasında evrimsel benzerlikler varmış gibi görünüyor. Bir mizah duygusu (özellikle yetişkin mizahı), diğer türlerde olabilecek veya olmayabilecek bilişsel mekanizmalar gerektiriyor. Gelgelelim, bunun ampirik olarak çürütülebilir bir hipotez olamayacağını belirtiyor: “Eğer bir kedi bir farenin sürekli olarak hayatını karartan bir figürse, o fare ezeli düşmanının başına kötü bir şey geldiğinde mutlulukla cıvıldar mı? Kedi bir kapana yakalansa veya kuyruğundan tutulup havaya fırlatılsa bir fare cıvıldar mı? Kuşkusuz böyle kötü niyetli deneyler gerçekleştirilmesini tavsiye etmesek de bu yönde hareket etmek isteyen kişileri bu meseleleri değerlendirmek için daha merhametli yöntemler bulma hususunda cesaretlendiriyoruz.”

Memelilerdeki gülme “sistemleri” arasındaki farklılıklar, beyin bölgelerindeki ve ses çıkarma yapısındaki türler arası farklarda kendini gösteriyor. *Behavioural Brain Rese*

arch dergisinin aynı sayısında, nöropsikolog Martin Meyer ve arkadaşları bu farkları zengin ayrıntılarla açıklıyorlar. Sözelimi, komik çizgi film seyreden veya fıkra dinleyen katılımcılarla yapılan beyin görüntüleme çalışmalarında amigdala* ve çekirdek akumbenleri** gibi evrimsel olarak eski yapıların harekete geçtiği görülse de, frontal korteksin çeşitli bölgeleri gibi daha yakın zamanlarda evrimleşen “daha üst düzey” yapılar da faaliyete geçmektedir. Dolayısıyla insan dışındaki primatların gülmelerine karşın (gerçekten de, yazarlar 1943 yılında bir grup vivisektörün*** makak maymunlarının arabeynini, orta beyin köprülerini ve medullasını uyardıklarında, hayvanların kontrolsüz şekilde gülmeye başladıklarını ve yüzlerinin keyifli bir hâl aldığını saptadığını belirtiyorlar), insan mizahı diğer türlerce paylaşılmayan daha özel bilişsel ağlarla ilgiliymiş gibi görünüyor.

Kuşkusuz türümüzde gülme bir dizi sosyal uyartıyla tetiklenir ve her zaman pozitif olmasa da geniş bir duygular şemsiyesi altında gerçekleşir. Gülmeye ilgili birkaç tipik duygusal bağlamı listeleyecek olursak gülme keyfe, sevgiye, eğlenceye, neşeye, zafere, alaya ve başkalarının yaşadığı sıkıntıdan keyif alma durumlarına eşlik eder. Aslında, mastürbasyon fantezileri gibi, gülme de fiziksel olarak herhangi bir sosyal uyartı olmadığında da meydana gelebilir. Belki gözünüze çarpmıştır; yoldan geçen biri başı önde yürürken

* Limbik sistemde hipokampus ters etkili çalışan (biri kan basıncını artırırsa diğeri düşürür), canlılarda zıt yönlü davranış kalıplarını (saldırganlık-uysallık) kontrol eden bölge

** Limbik sistemin ödüllendirilme merkezidir. Numarasını yaptıktan sonra balık verilen bir yunusun harekete geçen beyin bölgesidir.

*** Vivisection: Bir insan veya hayvanın daha canlıyken iç organlarının açılması ve incelenmesi.

kendi kendine gülümser ve etraftaki insanlar onun şizofren olduğunu sanmasınlar diye çekindiğinden kıkırdamasını bastırır; bu kişi aslında oldukça karmaşık bir bilişsel faaliyet içindedir; gerçekten olmuş veya hayâlî gülünç bir sahneyi kafasında “yeniden resmediyordur”.

Gelgelelim genelde gülme zengin bir sosyal gösterge işlevi görür ve başkalarıyla birlikteyken meydana gelir. Bu olgu, psikolog Diana Szameitat ve ekibini insan gülmesinin olası uyumsal fonksiyonunu araştırmaya yönlendirdi. *Emotion*’da yayınlanan çalışmaları, insanların sâdece gülme seslerinin fonetik niteliğine göre, gülen kişinin psikolojik niyetini anlama gibi olağanüstü bir beceriye sâhip olduklarını gösteren ilk deneysel kanıtları sunmaktadır. Yazarlara göre, gülme bazen çok saldırgan niyetlerin habercisidir; bu, evrimsel perspektiften bakıldığında, dinleyen kişide uygun veya biyolojik olarak uyumlayıcı, davranışsal tepkiler uyandırmaktadır.

Kontrollü laboratuvar koşulları altında gerçek ve belirli duyguları uyandırmak imkânsız olmasa da güçtür. Bu yüzden, Szameitat ve arkadaşları yapılabilecek en iyi şeyi yaptılar: sekiz profesyonel aktör tuttular (üç erkek ve beş kadın) ve onların gülüşlerini kaydettiler. Evet, ideal bir koşul değil ve araştırmacılar, gerçek duygular yerine “duygularollerinden” yararlanmanın geçerliliğinin sınırlı olduğunu takdir ediyorlar. Yine de, otomatik harekete geçirme teknikleri kullandılar ve aktörlerden hayâl güçlerinden, beden hareketlerinden ve duygusal hatırlamadan yararlanarak tamamen karaktere bürünmelerini istediler. Bir başka deyişle, “aktörlerden kahkahanın dış ifadesine değil, sâdece duygusal durum deneyimi üzerine yoğunlaşmaları istendi.”

Aşağıda, aktörlerden canlandırmaları istenen dört temel gülme türüyle birlikte örneklerle ilgili açıklamalar ve aktörlerin karaktere bürünmelerini kolaylaştırmak amacıyla kullanılan senaryolar verilmektedir:

1. *Sevinç gülüşü*: Çok uzun zamandır görmediğiniz iyi bir dostla karşılaşma.
2. *Alaycı gülüş*: Yendiğiniz rakibinize gülüyorsunuz. Alaycı küçümseme duygusunu yansıtıyor ve dinleyeni aşağılamaya hizmet ediyor.
3. *Başkasının yaşadığı sıkıntıdan alınan keyfin gülüşü*: Bir başka kişinin başına gelen kötü bir şeye, sözgelimi bir köpek pisliğine basıp kaymasına gülünmesi. Fakat burada alaycı gülüşün tersine, gülme diğer insanı ciddi şekilde incitmeye yönelik değildir.
4. *Gıdıklanma gülüşü*. Fiziksel olarak gıdıklanıldığında gülme.

Bu kayıtlar yapıldıktan sonra, laboratuvara İngilizce bilen yetmiş iki katılımcı dâvet edildi; onlara birer kulaklık verildi ve bu gülüşlerin arkasında yatan duyguları tespit etmeleri istendi. Bu katılımcılar çok sayıda gülüş dinlediler; her biri üç ile dokuz sâniye arasında bir uzunluğa sâhip rastgele olarak serpiştirilmiş bir kahkahayı temsil eden toplam 429 kahkaha; dolayısıyla her duygu için 102-111 arasında gülüş dinletildi. Bu işlem yaklaşık bir saat sürdü (bana dikkatimi arka plândaki özel kahkaha sesine yoğunlaştırdığım 1980’li yılların televizyon durum komedilerini hatırlatan kâbus gibi bir senaryo gibi geldi diyebilirim.) Gelgelelim bulgular etkileyiciydi. Katılımcılar, tesadüf de-nebilecek düzeyin çok üstünde bir başarı oranıyla, bu gü-

lüş seslerini genellikle incelikle ifade edilen duygulara göre doğru şekilde sınıflandırmayı başardılar.

Bir ikinci çalışma da, prosedür aşağı yukarı aynıydı; fakat bu sefer katılımcılara sosyal dinamiklerle ilgili bir dizi farklı soru soruldu. Her gülme sesi için, onlardan “göndere-nin” (yani gülen kişinin) fiziksel olarak heyecanlı mı yoksa soğukkanlı mı, “alıcıya” (yani gülünen kişiye) göre baskın mı yoksak uysal mı veya alıcıya karşı dostça mı yoksa saldırgan mı davrandığı soruldu. Bu ikinci çalışmada “doğru” veya “yanlış” yanıt diye bir şey yoktu; çünkü gülme sesle-rindeki bu özelliklerin algılanması öznel niteliklerle ilgi-liydi. Yine de, tahmin edildiği üzere, her gülüş kategorisi (sevinç gülüşü, alay gülüşü, başkasının yaşadığı sıkıntıdan alınan keyfin gülüşü ve gıdıklanma gülüşü) bu dört sosyal boyutta benzersiz bir profile sâhiptiler. Bir başka deyişle, katılımcılar, görmedikleri duruma ilişkin özel sosyal bilgiyi güvenilir şekilde anlamak için bu seslerden yararlandılar. Alaycı gülüş açık bir şekilde kendini belli ediyordu: oldukça baskındı ve alıcıya yöneltilen bir negatif niteliği sâhip oldu-ğu katılımcılar tarafından algılanan tek sest.

Katılımcıların, başkasının yaşadığı sıkıntıdan alınan keyfin gülüşüyle ilgili algılamaları oldukça ilginçti. Kulakla-rına baskınmış gibi geliyordu, fakat alaycı gülüş kadar bas-kın değildi; bu gülüşün sâhibinin alaycıdan daha fazla, fa-kat gıdıklanandan daha düşük düzeyde pozitif bir durumda olduğu yargısına varıldı; öte yandan, başkasının yaşadığı sıkıntıdan alınan keyfin gülüşü alıcıya saldırgan veya dost-ça değil, nötr geliyordu. Bu verilerle ilgili yorumları yine evrimsel mantığa dayanan bu yazarlara göre, “bu yüzden, başkasının yaşadığı sıkıntıdan alınan keyfin gülüşü, dinle-

yiciye aynı zamanda grup bağlamından ayırmadan tepeden bakmak için (ve sosyal olarak hoş görülen) kesin bir aracı temsil ediyordu.”

Ne olursa olsun, beynim gorillerdeki ayrı ayrı duygusal durumları deşifre edecek yetkinlikte olmasa da, ben sene-lerce King’de saf ve katışıksız bir neşeye tanık olduğumu düşünmeyi yeğliyorum. Televizyondaki Ellen DeGeneres şovunda kafesinde onu izlerken o gün bu gündür bana hep gülüyormuş gibi geliyor; denek sayısı olarak ikinin küçük olduğunu biliyorum; yine de, belki homoseksüelleri daha komik buluyordur. Sevincin evrimini düşünmek beni keyiflendiriyor. Bu arada söylemem gerekiyor, şu fare verileri bana eski vejeteryan günlerime dönmeyi ciddi ciddi düşündürttü; fare yediğimden değil, gülen hayvanların acı çekmesini zihnimde daha bir ön plâna çıkararak beni rahatsız etti.

Keşke diyorum ölü domuzlar bu kadar nefis olmasalardı.

TEŞEKKÜR

BİRÇOK İNSAN BU KİTAPTA YAZDIĞIM ŞEYLER İÇİN BENİ dürtüp durdu. Kitabın sayfalarında zaman zaman görünen partnerim Juan Quiles'in mahcubiyetini anlatamam; bir esin perisi, eleştirmen ve daha genel konuşacak olursam yang'imin ebedî gizemine sâhip yin'i olarak kendisine çok müteşekkirim. Kendisi beni sürekli olarak tahmin etmeye zorlayan ender kişilerden biridir (bu da benim için hep ihtiyacım olan sağlıklı bir kaos durumu yaratıyor).

Science Factory'den temsilcim Peter Tallack sahnenin arkasında yorulmak bilmeden çalışan hârika bir dostumdu. Beni temsil ettiği için çok şanslıyım; sâdece günümüzün bilim dünyasında çalışan en iyi temsilcilerden biri olduğu için değil (kulağa biraz tellal gibi geldi, çok özür dilerim Peter), aynı zamanda genellikle benimle hemfikir olduğu için. İnanmamı sağlayan da zaten onun bu yönü oldu.

Ayrıca bu projede hârika bir editör ve redaktör grubuyla işbirliği yapma şansına da sâhip oldum. Özellikle baş editörüm, Farrar, Straus and Giroux'da çalışan Amanda Moon ve onun hârika asistanı Karen Maine bu yazıların organize edilmesinde her zaman dümen başındaydılar. Amanda, edi-

toryal anlamda *Birinci Kişi*'yi oynadı; kitabın ilk okuyucusu olarak, denemelerimdeki güçlü yanlar ile hiç kuşkusuz birçok zayıf yanı başkalarından önce değerlendiren kişidir. Bu arada, "buradaki tutum ve görüşler sâdece yazara aittir ve onun işverenin tutum ve görüşlerini yansıtmak durumunda değildir" şeklindeki uyarılardan birini koymam gerektiğini hissediyorum. Yine de demek istediğimi anlamışsındır. İkimiz, siz ve ben, onunla aynı gemideyiz.

Bir başka önemli editörler dizisi de, daha bu kitap cisimleşmeden önce, denemelerimin çoğunun ilk versiyonları İnternette yayınlandığında yardımına koştu. *Scientific American*'daki "Bering in Mind" köşemi tasarlamamda ve uygulamaya koymamda yardımına koşan Karen Schrock başarmamı sağlayan kişidir. *Scientific American* yoluyla, en hafifinden müstehcen ve şehvetli diyebileceğim düşüncelerimi gösterebileceğim bir çıkış noktası sunduğu için kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır.

Daha yakın tarihlerde, *Slate* dergisindeki editörüm Daniel Engber de bir sürü muhteşem ve uygunsuz konu hakkında okuyucularımın sohbet etmeme yardımcı oldu. Dan ve ben absürd ve bilimsel olana karşı aynı eğilimi paylaşıyoruz; bu ikisi birbiriyle öylesine doğal bir şekilde uyuyor ki, işler yolunda gittiğinde mükemmel bir karışım yaratıyorlar. Dan ile birlikte çalıştığım ve hem bir editör hem de bir yazar meslektaşım olarak ondan bir şeyler öğrendiğim için kendisine büyük bir gönül borcu hissediyorum.

Peki ailem olmasaydı ne yapardım? Çalışmaktan pestil olduklarından kuşku yok. Tahminim, uzun bir süre aile fertlerim hayatımı idame ettirmek için ne yaptım sorusunu nasıl yanıtlayacaklarını bilmiyorlardı. Teşekkür ederim

Baba, Linda, Stacey(ler), Adam, Jodi, Jakob, Gianni, Sydney ve Bering'lerin ve Roth'ların birçok yakın, fakat dağınık üyeleri.

Yine de, sanırım teşekkür etmem gereken en önemli kişiler gerçekten zorlu çalışmalar gerçekleştiren bilim insanları ve akademisyenlerdir. Benim burada sunduğum özetler onların marifetlerinin ve genellikle dehalarının soluk birer anlatısından ibaretler. Aralarında özellikle katkıları ve yol boyunca bulunduğu yardımlar nedeniyle bahsetmek istediğim kişiler arasında Gordon Gallup, Becky Burch, Ray Blanchard, Ara Norenzayan, Denys deCatanzaro, Roy Baumeister ve Michael Blume'ü sayabilirim. Jonathan Jong Yeni Zelanda ruhuyla bana kaynak sağlama konusunda jet hızına eşit çabuklukta idi. Ayrıca Bloomington, Indiana'daki Kinsey Enstitüsü'nün personeline de bağımsız akademisyen olarak beni konuk ettikleri için teşekkür etmek istiyorum.

Son olarak, günlük hayatımın kahramanlarından, insan olmayan dostlarım "Big Tommy", Gulliver ve Uma'ya içtenlikle ve sevecenlikle minnettar olduğumu belirtmememe izin verin.